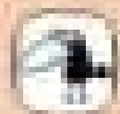
E. M. Cioran

Çürümenin Kitabı

metis

E. M. Cioran
Çürümenin Kitabı

E. M. Cioran

Çürümenin Kitabı

Fransızca yazan Rumen deneme yazarı ve ahlakçısı Emil Michel Cioran 8 Nisan 1911 ‘de Rasinari’de (Romanya) doğdu. On yedi yaşında Bükreş Üniversitesi Felsefe Bölümüne girdi. Lisansını Bergson üzerine hazırladığı bir tezle aldı. 1934’te Bükreş’te yayımlanan ilk kitabı *Sur les cimes du désespoir* (Ümitsizliğin Doruklarında), kendisinin de kabul ettiği gibi, sonradan Rumence ve Fransızca yazdığı her şeyin özünü barındırır. Hayatın trajik boyutundan habersiz olmakla suçladığı Bergsonculuk’tan o dönemde koptu. 1937’de, dini bir krizin ürünü olan ve tartışmalar yaratan kitabı *Des larmes et dessaints* (Gözyaşları ve Azizler Üzerine) yayımlandı. Aynı yıl, Bükreş Fransız Enstitüsünden bir burs alarak Paris’e gitti ve oraya yerleşti. 1995 yılında Alzheimer hastalığından öldü.

1947’de Fransızca yazdığı ve Fransa’da yayımlanan ilk kitabı olan *Précis de décomposition*’u (1949; Çürümenin Kitabı. Metis) şu eserleri izledi (başlıcaları): *Syllogismes de l’amertume*, 1952 *(Burukluk*, Metis); *La tentation d’exister*, 1956 (Varolma Eğilimi, Gendaş); *Histoire et utopie*, 1960 (Tarih ve Ütopya, Metis); *La chute dans le temps*, 1965 (Zamanda Düşüş); *De l’inconvénient d’être né*, 1973 (Doğmuş Olmanın Sakıncası, Gendaş); *Aveux et anathèmes*. 1981 (İtiraflar ve Aforozlar).

Metis’te yayımladığımız *Ezeli Mağlup* (*Entretiens*, 1995) yazarla çeşitli tarihlerde yapılmış söyleşileri bir araya getiriyor.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu. İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: **info@metiskitap.com**
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Çürümenin Kitabı
E. M. Cioran

Fransızca Basımı: Précis de décomposition

İlk Basım; Ocak 2000
Dördüncü Basım: Kasım 2013

Yayıma Hazırlayan: Kaya Şahin

Kapak Tasarımı: Semih Sökmen
Kapak Resmi: Michael Mathias Prechti, *Portakallar*, 1977

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No.12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 567803
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-3,42-266-6

E. M. Cioran
Çürümenin Kitabı

Fransızca'dan Çeviren:
Haldun Bayrı

İçindekiler

ÇÜRÜMENİN KİTABI

I'll join black despair against my soul
And to myself become an enemy.

Yeisle birleşeceğim ruhuma karşı,
Ve düşmanı olacağım kendimin.
- III. RICHARD

FANATİZMİN ŞECERESİ

Aslında her fikir yansızdır, ya da öyle olmalıdır; ama insan onu canlandırır, alevlerini ve cinnetlerini yansıtır ona; saflığını yitirmiş, inanca dönüştürülmüş fikir, zaman içindeki yerini alır, bir olay çehresine bürünür; Mantıktan sara hastalığına geçiş tamamlanmış olur... İdeolojiler, doktrinler ve kanlı şakalar böyle doğar.

İçgüdüsel olarak putlara taptığımızdan, düşlerimizin ve çıkarlarımızın nesnelerini kayıtsız şartsız şeyler haline getiririz. Tarih, bir Sahte Mutlaklar Geçidi'nden, bahaneler adına dikilmiş bir tapınaklar dizisinden, zihnin Gayri Muhtemel önünde küçülmesinden ibarettir. Dinden uzaklaştığında bile insan dine tabi kalır; bütün çabasıyla tanrı benzerleri yaratır, sonra da benimser bunları ateşlilikle: İçindeki kurgu ihtiyacı, mitoloji ihtiyacı, apaçık gerçeğin ve gülünçlüğün üstesinden gelir. Bütün cinayetlerinin sorumluluğu tapma gücündedir: Bir tanrıyı yakışıksızca seven kişi, başkalarını da onu sevmeye zorlar, buna razı olmazlarsa onları yok etmeye de hazırdır. Hiçbir hoşgörüsüzlük, ideolojik taviz vermezlik veya din yayıcılığı yoktur ki, şevkin hayvanı temelini açığa vurmasın. Hele insan *ilgisizlik melekesini* bir yitirsin: Potansiyel bir katil haline gelir. Hele fikrini tanrıya dönüştürsün: Bunun sonuçları sayılamayacak kadar çoktur. Ancak bir tanrı ya da tanrı taklitleri adına insan öldürülür: Akıl Tanrıçası'nın, ulus, sınıf ya da ırk fikrinin yol açtığı aşırılıklar Engizisyon'un ya da Reform'unkilerle akrabadır. Kanlı marifetler konusunda coşku dönemlerinin üzerine yoktur: Azize Tereza ancak yakılan insanlarla çağdaş olabilirdi, Luther de köylü katliamlarıyla... Mistik krizlerde, kurban iniltileriyle vecd iniltileri birbirine paraleldir... Darağaçları, zindanlar, hücreler, ancak bir imanın gölgesinde çoğalır -ruhu hepten sarmış olan o inanma ihtiyacının gölgesinde. Bir doğruyu, *kendi* doğrusunu *elinde bulunduran* kişinin yanında şeytan bile

epey soluk kalır. Neronlar’a, Tiberiuslar’a karşı adaletsiz davranıyoruz: *Ayrılıkçılık* kavramını hiç de onlar icat etmemiştir: Katliamlarla kendini oyalayan, çığrından çıkmış hayalciler olmuşlardır sadece. Hakiki’ katiller, dinî veya siyasî düzeyde bir ortodoksluk kuranlardır; mümin ile mezhep sapkını arasında ayrım yapanlardır.

Fikirlerin birbirinin yerine geçebildiğini kabullenmemekte ısrar edilince, kan akar... Kesin kararların altından bir hançer yükselir; alevli gözler cinayet habercisidir. Hamlet’ten etkilenmiş mütereddit bir ruh asla zarara yol açmamıştır: Kötülüğün ilkesi irade gerilimindedir, huzuru yaşayamamaktadır; tıka basa ideallerle dolu, kanaatlerinin ağırlığı altında patlayan ve şüpheyle tembelliği -bütün faziletlerinden daha soylu zaafları- alaya almakla gönül eğlemiş olduğu için, mahvolduğu bir yola, tarihe, o densiz sıradanlık ve kıyamet karışımına girmiş olan bir ırkın Prometheus’vari megalomanisindedir... Orada kesinlikler çoktur: Bunları kaldırın, özellikle de sonuçlarını kaldırın: Cenneti yeniden kurarsınız. Düşüş, bir doğrunun peşine takılma ve onu bulmuş olmaktan emin olma değilse; bir dogma için duyulan tutku, bir dogmanın içine yerleşme değilse nedir? Bundan fanatizm doğar -insana işgörür olma, peygamberlik yapma ve terör zevkini veren temel kusur-, o lirik cüzzam aracılığıyla ruhlara bulaşır, boyun eğdirir; onları ezer ya da taşkınlaştırır... Bunun elinden bir tek kuşkucular kurtulur (ya da miskinler ve estetler), çünkü hiçbir şey *önermezler,* çünkü -insanlığın hakikî velinimetleri olan onlar- tarafgirlikleri yok eder ve içlerindeki sayıklamayı tahlil ederler. Bir Pyrrhon’un[1] yanında, kendimi bir Aziz Paulus’un yanında olduğundan daha *güvenlikte* hissederim; nüktedan bir bilgeliğin, zincirinden boşanmış bir azizlikten daha yumuşak olması nedeniyle... Ateşli bir ruhta, kılık değiştirmiş bir avcı hayvan bulunur; kişi, bir peygamberin pençelerinden kolay kolay kurtulamaz... İster sema adına, ister site veya başka bahaneler adına sesini yükselttiğinde, uzaklaşın ondan: Yalnızlığınızın satiridir, onun hakikatlerinin ve taşkınlıklarının *berisinde* yaşamanızı affetmez; histerisini, varını yoğunu onunla paylaşmanızı ister; bunu size dayatmak ve sizi tanınmaz hale getirmek ister. Bir inanç tarafından ele geçirilip onu ötekilere iletmeye çalışmayan insan, selâmet saplantısının hayatı soluksuz bıraktığı bir yer olan yeryüzüne yabancı bir olaydır. Etrafınıza bakın: Her tarafta vaaz veren solucanlar; her kurum bir misyonu dile getirir; tapınaklar gibi

belediyelerin de mutlakları vardır; yönetimin ise yönetmelikleri - maymunların kullanımına yönelik metafizik... Hepsi de bütün insanların yaşamına çare bulmaya çabalar: Dilenciler ve şifasız hastalar bile buna can atarlar: Dünya kaldırımları ve hastaneler reformcularla dolup taşar. *Olay* kaynağı haline gelme isteği, her birinin üzerine zihinsel bir karışıklık, ya da kişinin kendi istediği bir lânet gibi etki eder. Toplum - bir kurtarıcılar cehennemi! Diogenes'in elinde lambasıyla aradığı, *ilgisiz* biriydi...

Birisinin idealden, gelecekten, felsefeden içten bir şekilde söz ettiğini, emin bir ses tonuyla "biz" dediğini, "diğerleri"ni andığını duymam; kendini onların tercümanı olarak gördüğüne şahit olmam onu kendime düşman görmem için yeterlidir. Onda bir tiran müsveddesi, aşağı yukarı bir cellat görürüm; tiranlar kadar, büyük cellatlar kadar nefrete müstahaktır. Her imanın bir tür terör icra etmesindendir bu; ve bunu yerine getirenin "saflar" olması, olayı daha da ürkütücü hale getirir. Kurnazlara, düzenbazlara, zirzoplara güvenilmez; hâlbuki tarihteki hiçbir büyük kargaşa onlara isnat edilemezdi; hiçbir şeye inanmadıkları için ne yüreklerinize ne de artdüşüncelerinize karışırlar; sizi kendi gevşekliğinizin, ümitsizliğinizin ya da yararsızlığınızın eline bırakırlar; insanlık yaşadığı azıcık refah anlarını onlara borçludur: Fanatiklerin işkence ettiği ve "idealistler"in batırdığı halkları kurtaran onlardır. Doktrinsizdirler, sadece kaprisleri ve çıkarları vardır; ilkeli despotizmin yol açtığı yıkımlardan bin kere daha dayanılır olan uyumlu zaaflardır bunlar. Zira hayattaki bütün kötülükler bir "hayat anlayışı"ndan ileri gelir. Olgunlaşmış bir siyaset adamı, eski Sofistlerin çalışmalarını derinleştirmeli ve şan dersleri almalıdır; - bir de yolsuzluk dersleri...

Fanatik ise yolsuzluğa kapılmaz: Bir fikir uğruna öldürüyorsa, onun için pekâlâ ölebilir de; her iki durumda da, tiran veya şehit de olsa, bir canavardır. Bir inanç için acı çekmiş olandan daha tehlikeli varlık yoktur: En büyük zalimler, kafası kesilmemiş mazlumlar arasından çıkar. Acı, güç iştahını azaltmak şöyle dursun, onu azdırır; zihin de kendini bir soytarının meclisinde bir kurbanınkinden daha rahat hisseder; onu, bir fikir için ölünen gösteriden daha fazla tiksindiren hiçbir şey yoktur... Yücelik ve kan dökmeden bıkıp usandığı için, *evrenle eş düzeyde* bir taşra sıkıntısının; şüphenin bir olay ve ümidin bir musibet gibi görüneceği değişmezlikte bir Tarih'in hayalini kurar...

ANTİ-PEYGAMBER

Her insanın içinde bir peygamber uyuklar ve o uyandığında, dünyadaki kötülük biraz daha artar...

Vaaz verme çılgınlığı içimizde öylesine yer etmiştir ki, korunma içgüdüsünün bilmediği derinliklerden doğar. Her insan, *kendinin* bir şey önereceği *ânı* bekler: Ne önerdiği önemli değildir. Bir sesi vardır ya, o yeter. Ne sağır ne dilsiz olmanın bedelini pahalıya öderiz...

Çöpçüsünden züppesine kadar herkes, cinaî cömertliğinin kesesinden harcar; hepsi, mutluluk reçeteleri dağıtır; hepsi, herkesin adımlarına yön vermek ister: Ortaklaşa hayat, bundan ötürü tahammül edilmez bir hale gelir; insanın kendi hayatı daha da çekilmez olur: Başkalarının işlerine hiç karışmadığı zaman kişi kendi işleri için o kadar endişe duyar ki, kendi "benliği"ni bir dine çevirir, ya da tersten havarilik yaparak "benliği"ni yok sayar: Evrensel oyunun kurbanıyızdır...

Varoluşun veçhelerine getirilen çözüm önerilerinin bolluğu, ancak bu önerilerin nafilelikleriyle mukayese edilebilir. Tarih: İdeal imalathanesi... huyu suyu belli olmayan mitoloji, sürülerin ve yalnızların taşkınlıkları... gerçekliği olduğu haliyle tasarlamanın reddi, ölümcül kurgu açlığı...

Fiiliyatımızın kaynağı, kendimizi zamanın merkezi, nedeni ve sonucu zannetmeye bilinçsizce meyilli olmamızdadır. Reflekslerimiz ve gururumuz, teşkil ettiğimiz et ve bilinç parçasını bir gezegene dönüştürür. Eğer dünyadaki konumumuzu doğru olarak anlayabilseydik; eğer *kıyaslamak*, *yaşamaktan* ayrılmaz olsaydı, mevcudiyetimizin ufaklığının açığa çıkması bizi ezerdi. Ama yaşamak, kendi boyutlarına karşı körleşmektir...

Bütün fiiliyatımız -soluk almaktan imparatorluklar ya da metafizik sistemler kurmaya kadar- kendi önemimiz hakkında bir yanılsamadan, bilhassa da peygamberlik içgüdüsünden çıktığına göre, kendi hükümsüzlüğünü doğru bir şekilde görmesi durumunda, işe yarar olmaya ve kendini kurtarıcı gibi göstermeye kim çalışırdı ki?

"İdeal"siz bir dünya, doktrinsiz bir can çekişme, yaşamsız bir ebediyet hasreti... Cennet... Fakat kendimizi oyalamaksızın bir saniye bile var olamazdık: İçimizdeki peygamber, bizi kendi boşluğumuzda ihya eden deli tarafımızdır.

İdeal bir şekilde zihni açık, yani ideal bir şekilde *normal* insan, içindeki *hiçlik*'ten başka hiçbir şeye tutunmamalıdır... Onu işittiğimi

farzediyorum: “Amaçtan, bütün amaçlardan koparılmışım; arzularımın ve burukluklarımın sadece formüllerini muhafaza ediyorum. Sonuca bağlama eğilimine direndiğim için ruhu yendim; tıpkı hayatı da, onun içinde çözüm aramaktan dehşete kapılarak yendiğim gibi... İnsanın seyri - ne mide bulandırıcı şey! Aşk-iki tükürüğün karşılaşması... Bütün duygular mutlaklarını salgı bezlerinin sefilliğinden alırlar. Asalet varoluşun yadsınmasındadır, harap olmuş manzaralara tepeden bakan bir tebessümdedir yalnızca.

(Vaktiyle bir “benliğim” vardı; artık sadece bir nesneyim... Yalnızlığın bütün uyuşturucularını tıka basa alıyorum; dünyanın uyuşturucuları bana benliğimi unutturamayacak kadar hafiftiler. İçimdeki peygamberi öldürmüş olduğuma göre, nasıl olur da insanlar arasında hâlâ bir yerim olabilir ki?)

TANIMLAR MEZARLIĞINDA

“Artık benim için hiçbir şey konu olamaz, zira bütün şeylerin tanımını verdim,” diye haykıran bir zihin tahayyül edebilir miyiz acaba? Böyle bir şeyi tahayyül edebilsek bile, süre içinde nasıl konumlandırılır bu?

Bizi çevreleyen şeylere, onlara isim verdiğimiz -ve ötelerine geçtiğimiz- ölçüde tahammül ederiz. Ama, bir şeyi bir tanımla benimsemek, ne kadar keyfî olursa olsun -ne kadar keyfiyse o kadar da vahimdir, çünkü bu durumda ruh bilginin önüne geçer- o şeyi dışlamaktır; onu yavanlaştırmak ve yersizleştirmektir, yok etmektir. Avare ve münhal bir zihin -dünyayla da yalnızca uyku sayesinde bütünleşen bir zihin- şeylerin isimlerini çoğaltmak, içlerini boşaltmak ve yerlerine formüller koymaktan başka hangi işi icra edebilir? Sonra, şeylerin yıkıntıları üzerinde ilerler; artık ihsas yoktur: Yalnızca hatıralar. Her formülün altında bir kadavra yatmaktadır: Varlık veya nesne, mahal verdiği bahanenin altında ölür. Zihnin havaî ve uğursuz hovardalığıdır bu. Ve bu zihin isimlendirdiği ve kayda düştüğü şeylerin içinde kendini de heba etmiştir. Sözcüklere âşık olduğu için, ağır sessizliklerdeki esrardan nefret ediyordur ve bu sessizlikleri hafifleştirip saflaştırır: Bu zihnin kendisi de hafif ve saf bir hale gelmiştir, çünkü her şeyin yükünü atmış ve her şeyden arınmıştır.

Tanımlama zaafı, onu merhametli bir cani ve uysal bir kurban haline getirmiştir.

Ruhun zihne yaydığı ve ona canlı olduğunu hatırlatan tek leke de böylece silinmiştir.

UYGARLIK VE HAVAÎLİK

Küstah ve leziz zihinler eserlerin ve şaheserlerin dokularına ince horgörü ve hercai alaylardan saçaklar eklemeselerdi, onların aşınmış kütlesine ve derinliğine nasıl dayanabilirdik? İncelikleriyle toplumun hem doruklarına hem de kıyısına yerleşen o sevimli varlıklar olmasa, ataletle görgünün zeki ve beyhude zaaflara gereksiz yere kattığı yasalara, adetlere, kalpten kopan pasajlara nasıl tahammül ederdik?

Ciddiyeti kötüye kullanmamış, değerlerle oynamış, bu değerleri meydana getirmekten ve yok etmekten büyük bir zevk almış uygarlıklara minnettar olmak gerekir. Yunan ve Fransız uygarlıkları dışında, şakacı bir zihin açıklığıyla şeylerdeki zarif hiçliğin gösterisini sunan bir uygarlık biliyor muyuz? Alkibiades'in dönemi ile on sekizinci yüzyıl Fransa'sı iki teselli kaynağıdır. Hâlbuki diğer uygarlıklar, hayata bir yararsızlık lezzeti veren o neşeli icraatın tadını ancak son aşamalarında, bütün bir inanç ve gelenek sisteminin çöküşünde alabilmişlerdir- bu iki yüzyıl ise, her şeye karşı kaygısız olan ve her şeyi kabul eden can sıkıntısını en olgun çağlarında, güçlerine ve geleceğe tam anlamıyla mâlikken yaşamışlardır. Bir yandan hayata lânet okurken yine de hayattaki burukluğun hoşluklarını tadan, yaşlı, kör ve ileri görüşlü Madam du Deffand'dan iyi bir simge var mıdır?

Hiç kimse havailiğe hemen ulaşamaz. O bir ayrıcalık ve bir sanattır; her tür kesinliğin imkânsız olduğunun farkına varan ve kesinliklerden tiksinen kimselerdeki yüzeysellik arayışıdır; doğal bir şekilde dipsiz oldukları için hiçbir yere götüremeyecek uçurumlardan uzağa kaçıştır.

Bununla birlikte, geriye görünümler kalır: Neden bunları bir *üslûp* düzeyine yükseltmeyelim? Bütün akıllı devirlerin tanımı buradadır. İfadeyi taşıyan ruhtan ziyade, ifadenin kendisine; sezgiden ziyade teveccühe itibar edilen noktaya varılır; heyecan bile nazik bir hale gelir. Hiçbir zarafet önyargısı taşımayan, kendi kendine teslim edilmiş olan varlık bir canavardır; kendi içinde, sadece elikulağında terörün ve inkârın kol gezdiği

karanlık bölgeler bulur. Ölmekte olduğunu bütün canlılığıyla bilmek ve bunu gizleyememek bir barbarlık eylemidir. Her *samimi* felsefe, sırlarımızı eleyen ve istenen etkilere dönüştürme işlevi gören uygarlığın unvanlarını inkâr eder. Böylece havailik, olduğumuz gibi olma derdine karşı en etkili panzehir haline gelir: Onun aracılığıyla dünyayı kötüye kullanırız ve derinliklerimizde yatan yakışıksızlığı gözlerden saklarız. Onun hünerleri olmasa, bir ruh sahibi olmaktan ötürü nasıl yüzümüz kızarmazdı? Aşırı hassas yalnızlıklarımız, ötekiler için ne cehennemdir! Ama hep onlar için, bazen de kendimiz için icat ederiz görünümlerimizi...

TANRI'NIN İÇİNDE YOK OLMAK

Farklı özüne itina gösteren ruh, kaçındığı şeyler tarafından her adımda tehdit edilir. Dikkati -en büyük ayrıcalığı- onu sık sık terk ettiği için, kaçmak istediği eğilimlere boyun eğer, ya da murdar sırlara yem olur... Bizi hayvanlara ve nihaî meselelere yakınlaştıran bu korkuları, bu titremeleri, bu başdönmelerini kim yaşamamıştır ki? Dizlerimiz bükülmeden titrer, ellerimiz kavuşmadan birbirini arar, gözlerimiz hiçbir şey görmeden yukarı bakar... Cesaretimizi pekiştiren o dikey kibri, bizi gösteri yapmaktan muaf tutan duyguyu, o hareketlerden dehşet duyma duygusunu muhafaza ederiz; gülünçlük derecesinde ifadeye gelmez olan bakışları örtmek için, gözkapaklarımızın yardımını da... Kayıp gitmemiz yakındır, ama kaçınılmaz değildir; ilginç bir kazadır, ama hiç yeni değildir; korkulanınızın ufkunda şimdiden bir tebessüm doğmaktadır... duanın kucağına hiç düşmeyeceğizdir... Zira sonunda O kazanmamalıdır; büyük harfle yazılan ismini lekelemek, istihzamıza düşer; saçtığı titremeleri dağıtmak da yüreğimize...

Böyle bir varlık gerçekten olsaydı; zayıflıklarımız kararlarımıza, derinliklerimiz sınamalarımıza üstün gelseydi, o zaman hâlâ düşünmeyi sürdürmek beyhude olmaz mıydı? Mademki zorluklarımız hallolmuş, sorularımız askıya alınmış ve büyük korkularımız yatıştırılmış... Fazla kolay olurdu bu. Her mutlak -şahsî veya soyut-, sorunları es geçmenin bir tarzıdır; sadece sorunları değil, duyuların paniğinden başka bir şey olmayan köklerini de...

Tanrı: Ürküntümüzün üzerine dosdoğru düşüş; hiçbir ümide kanmayan arayışlarımızın ortasına yıldırım gibi inen selâmet; tesellisiz

kalmış ve zaten teselli edilmek de istemeyen kibrimizin dolambaçsız bir biçimde geçersizleşmesi; bireyin kızağa çekilme yolunda ilerlemesi; endişe noksanlığı yüzünden ruhun işsiz kalması...

İmandan daha büyük bir feragat var mıdır? İman olmadığında sonsuz sayıda çıkmaza girildiği doğrudur. Ama hiçbir şeyin sonunun hiçbir şeye çıkmadığını; evrenin, hüznümüzün bir yan-ürünü olduğunu bile bile, bu ayak sürüme ve kafamızı yere göğe vura vura ezme zevkinden kendimizi niye mahrum edelim?

Atadan kalma ödlekliğimizin bize önerdiği çözümler, entelektüel edebinden yan çizmenin en beter yollarıdır. Yanılmak, kandırılmış olarak yaşamak ve ölmek; insanların yaptığı budur. Ama bizi Tanrı'nın içinde yok olmaktan koruyan ve bütün anlarımızı, hiç etmeyeceğimiz dualara dönüştüren bir haysiyet de vardır.

ÖLÜM ÜZERİNE ÇEŞİTLEMELER

I. - Hiçbir şeye dayanmadığı için, bir gerekçenin gölgesi bile bulunmadığı için, hayatta sebat ederiz. Ölüm fazla kesindir; bütün sebepler onun tarafında bulunur. İçgüdülerimize esrarengiz gelir; düşünüşümüzün önünde, berrak ve itibarsız bir halde, bilinmeyenin sahte cazibesi olmaksızın belirir.

Hükümsüz sırları biriktire biriktire, anlamsızlığı tekeline ala ala, hayat ölümden fazla ürküntü verir: Büyük Meçhul odur.

Bunca boşluk ve anlaşılmazlık nereye varabilir? Günlere tutunuruz, çünkü ölme arzusu fazla mantıksaldır, bundan dolayı da işe yaramazdır. Hayat belirgin, tartışılmaz açıklıkta tek bir gerekçeye sahip olsaydı kendini yok ederdi; içgüdüler ve önyargılar Tutarlılık'la temasa geçtiklerinde ortadan kalkarlar. Soluk alan her şey teyit edilemeyenle beslenir; birazcık mantık ilavesi bile, varoluş -Sağduyusuzluk çabası- için uğursuz olurdu. Hayata sarih bir anlam verin: Hemen o an cazibesini yitirir. Hedeflerindeki belirsizlik onu ölümden üstün kılar; bir nebze sarahat bile onu mezarlar kadar bayağılaştırabilirdi. Zira hayatın anlamını konu alan bir müspet bilim yeryüzünü bir günde ıssız bırakırdı; Arzu'nun verimli gayri muhtemelliğini de hiçbir çılgın yeniden canlandıramazdı.

II. - İnsanlar, en nazlı ölçütlere göre sınıflandırılabilir: mizaçlarına göre; eğilimleri, düşleri ya da salgı bezlerine göre... Kravat değiştirir gibi fikir değiştirilir; zira her fikir, her ölçüt, dışarıdan, zamanın

biçimlenişlerinden ve tesadüflerinden gelir. Fakat kendimizden gelen, kendimiz *olan* bir şey vardır; görünmez, ama içsel olarak teyit edilebilir bir gerçeklik; her an kavranabilen ve hiçbir zaman kabullenmeye cesaret edilmeyen ve ancak tüketilmeden önce gündeme gelen uygunsuz ve ezeli bir mevcudiyet: Ölümdür bu, hakikî ölçüt odur... Bütün canlıların en mahrem boyutu olan ölüm, birbirine indirgenemeyen iki düzene ayırır insanlığı... Bu iki düzen arasındaki mesafe, bir akbabayla bir köstebek, bir yıldızla bir tükürük arasındakinden de fazladır... Ölüm duygusu olan insanla bu duyguya hiç sahip olmayan arasında, iletişimi mümkün olmayan iki dünyanın uçurumu açılır, bununla birlikte ikisi de ölür; fakat biri ölümünden habersizdir, ötekiyse bunu bilir; biri sadece bir anda ölür, ötekiyse sürekli ölmektedir... Ortak koşulları ikisini de birbirine karşıt uçlara yerleştirir; iki aşırı uca ve aynı tanımın içine; uzlaşmazlıklarıyla aynı kadere maruz kalırlar... Biri sanki ebedîymiş gibi yaşar; öteki devamlı olarak ebediyetini düşünür ve bunu her düşüncesinde inkâr eder.

Hiçbir şey hayatımızı değiştiremez, hayatı iptal eden kuvvetlerin içimize aşama aşama sızması dışında hiçbir şey. Ne büyümemizdeki sürprizler, ne de yeteneklerimizin serpilmesi hayata yeni bir ilke katar; hayatın nezdinde ancak tabiidir onlar. Tabiî olan hiçbir şey de bizi kendimizden başka bir şey haline getiremez.

Ölümün önbelirtisi olan her şey, hayata bir yenilik meziyeti katar, onu dönüştürür ve büyütür. Sağlık, hayatı olduğu halde, kısır bir kimlik içinde muhafaza eder; oysa hastalık bir faaliyettir; insanın sergileyebileceği en yoğun faaliyet, kendini kaybetmiş ve... duraklamalı bir harekettir; *hareket göstermeksizin* bol bol enerji sarfetmektir, tamiri imkânsız bir gök parıltısını düşmanlıkla ve tutkuyla beklemektir.

III. - Ölüm saplantısına karşı, aklın gerekçeleri gibi ümidin kaçamaklarının da işe yaramaz olduğu ortaya çıkar: Anlamsızlıkları, ölme iştahını azdırmaktan başka şeye yaramaz. Bu iştahın üstesinden gelmek için bir tek “yöntem” vardır: Bunu sonuna kadar yaşamak; tüm hazlarına, tüm boğucu sıkıntılarına maruz kalmak; bundan kaçmak için hiçbir şey yapmamak. Doyasıya yaşanan her saplantı kendi aşırılıklarıyla kendini ortadan kaldırır. Ölümün sonsuzluğu üzerinde dura dura düşünce bunu *yıpratmayı* başarır, bizi bundan tiksindirir; bu *negatif* fazlalığın elinden hiçbir şey kurtulmaz; ölümün itibarını tehlikeye düşürüp azaltmadan önce, bize hayatın boşunalığını gösterir.

Kendini bunaltının zevklerine kaptırmamış; düşüncelerinde, sönüp gitme tehlikesinin lezzetine bakmamış, zalim ve yumuşak yok oluşların tadını almamış kişideki ölüm saplantısı hiç iyileşmeyecektir: Bunun ıstırabını çekecektir, çünkü buna direnmiş olacaktır; oysa bir dehşet disiplininde ustalaşmış kişi, kendi kokuşmuşluğu üzerine düşünerek kendini kararlılıkla kül haline getirmiş kişi, ölümün *geçmişine* doğru bakacaktır - kendisi de *artık yaşayamayan bir dirilmiş*'ten başka bir şey olmayacaktır. "Yöntem"i onu hem hayattan hem ölümden kurtarmış olacaktır.

Her esaslı tecrübe uğursuzdur: Varoluşun katmanlarında bir kalınlık noksanlığı vardır; bunları kazan yürek ve varlık arkeoloğu, arayışlarının sonunda boş derinliklerle karşılaşır. Görünümlerin zırhını boş yere özlemle arayacaktır.

Sözüm ona en yüksek sırların ifşaatı olan Antik Esrardan bize bilgi konusunda hiçbir şey intikal etmemiştir. Herhalde müptedilerin hiçbir şey aktarmama zorunlulukları vardı; fakat yine de aralarından tek bir gevezenin çıkmamış olması akıl alır gibi değildir; bir sırda böylesine inat etmekten daha ters bir şey var mıdır insanın tabiatına? Aslında hiçbir *sırrın* olmamış olmasındandır bu; olup biten âyinler ve ürpertilerdir. Perdeler kaldırıldığında, ortaya sonsuz uçurumlardan başka ne çıkabilirdi? *Sadece hiçliğin sırlarına giriş yapılabilir - ve canlı olmanın gülünçlüğünün.*

...Yanılgıdan kurtulmuş yüreklerin katılacağı bir Eleusis töreni[2] düşünüyorum, tanrıların ve yanılsama ateşliliğinin olmadığı açık bir Esrar...

ANLARIN KIYISINDA

Şeylerden aldığımız zevki ayakta tutan ve şeylerin hâlâ var olmasını sağlayan, ağlamanın imkânsızlığıdır: Tatlarını tüketmemize ve bunlardan yüz çevirmemize engel olur. Onca yolun ve kıyının üzerinde, gözlerimiz kendi içlerinde boğulmayı reddettikleri zaman, kuruluklarıyla, hayran oldukları nesneyi koruyorlardır. Gözyaşlarımız tabiatı heba eder, kendinden geçişler de Tanrı'yı... Ama sonunda, bizi de heba ederler. Zira ancak en yüksek arzularımızı serbest mecralarına bırakmayı reddederek *oluruz:* Hayranlığımızın ya da hüznümüzün çemberine giren şeyler, sadece onları sulu vedalarımızla kurban etmediğimiz ve kutsamadığımız için orada kalırlar.

...Böylelikle, her geceden sonra, kendimizi yeni bir günün karşısında bulduğumuzda, o günü doldurma gerekliliğinin gerçekleştirilemez oluşu içimizi ürküntüyle doldurur; ve ışık içinde nerede olduğumuzu şaşırmış bir halde, sanki dünya az önce sarsılmış ve kendi Yıldız'ını icat etmiş gibi, bir teki bile bizi zamanın dışına çıkarmaya yetecek olan gözyaşlarından kaçarız.

ZAMANIN PARÇALARININ BİRBİRİNDEN AYRILMASI

Anlar birbirini izler: Bir kapsamları olduğu yanılsamasına, ya da bir anlamları olduğu hayaline kapılmak için hiçbir sebep yoktur; cereyan ederler; seyirleri bizim seyrimiz değildir; sersem bir algıya hapsolmuş bir şekilde akışını seyre dalarız onların. Zaman boşluğunun önünde yürek boşluğu: Karşı karşıya, birbirlerine yokluklarını yansıtan iki ayna, aynı hiçlik görüntüsü... Hayalperest bir budalalığın etkisi altındaymış gibi, her şey aynı seviyeye gelir: Artık doruklar da yoktur, uçurumlar da... Yalanlardaki şiir, bir muammanın dürtüsü artık nerede keşfedilir?

Sıkıntıyı hiç bilmeyen kişi, çağların doğuşundan önceki dünyanın çocukluğunda bulunmaktadır hâlâ; ahı gitmiş vahı kalmış, kendi boyutlarına aldırmayan o yorgun zamana, kendi geleceğinin eşiğindeyken aniden bir yadsıma lirizmi mertebesine çıkartılmış maddeyi de beraberinde sürükleyerek çöken zamana kapalı kalır. Sıkıntı, kendi kendine yarılan zamanın içimizdeki yankısıdır... boşluğun açığa çıkmasıdır, hayatı destekleyen -ya da icat eden- o sayıklamanın kurumasıdır...

Değer yaratan insan, tam anlamıyla sayıklayan varlıktır; bir şeyin var olduğu inancından mustariptir, oysa nefesini tutması kâfidir: Her şey durur. Heyecanlarını askıya alsa: Artık hiçbir şey titremez olur. Kaprislerini ortadan kaldırsa: Her şey soluklaşır. Gerçeklik aşırılıklarımızın, ölçüsüzlüklerimizin ve dengesizliklerimizin bir esendir. Çarpıntılarımızı frenleyebildiğimizde: Dünyanın akışı yavaşlar. Ateşliliğimiz olmasa, mekân buz tutar. Zaman bile, birazcık zihin açıklığıyla çırılçıplak ortaya çıkacak o dekoratif evreni doğurduğu için arzularımız, akmaktadır. Birazcık açıkgörüşlülük, en baştaki durumumuza indirger bizi: Çıplaklık. Azıcık istihza, kendimizi aldatmamıza ve yanılsamayı hayal etmemize imkân veren o gülünç görünüşlü ümitlerden arındırır: Aksi yönde her yol hayatın dışına götürür. Can sıkıntısı bu güzergâhın başlangıcıdır sadece... Zamanın fazla

uzun olduğunu hissettirir bize - bir erek gösterme yeteneğine sahip değildir. Her nesneden kopmuş olan, dışarıdan özümleyecek hiçbir şeyi de olmayan bizler ağır ağır kendimizi imha ederiz, çünkü gelecek bize bir oluş nedeni sunmaktan çıkmıştır.

Sıkıntı bize, zamanın aşımı değil de yıkımı olan bir ebediyeti ifşa eder; bâtıl inanç noksanlığından çürümüş ruhların sonsuzudur o: Kendi düşüşlerinin peşinde olan şeylerin kendi etraflarında dönmelerine hiçbir şeyin engel olmadığı düz bir mutlak.

Hayat sayıklama içinde yaratılır ve sıkıntı içinde dağılır.

(Belirgin bir dertten mustarip olan kişinin şikâyet etmeye hakkı yoktur: Onun bir meşgalesi vardır. Ağır hastalar hiç sıkılmazlar: Hastalık içlerini doldurur, tıpkı büyük suçluları vicdan azabının beslemesi gibi. Zira her yoğun acı doluluk benzeri bir durum yaratır ve bilince, içinden çıkamayacağı korkunç bir gerçeklik sunar; oysa sıkıntı denen o zaman matemindeki *madde'siz* acı, bilincin karşısına, onu kazançlı bir girişime zorlayan hiçbir şey çıkarmaz. Yeri belirlenemeyen ve hiç sarih olmayan, iz bırakmadan vücudun üstüne çöken, ruha işaret vermeden sızan bir dert nasıl iyileştirilir? Bu dert, atlattığımız, fakat imkânlarımızı, *dikkat* rezervlerimizi kurutan; bizi, boğucu sıkıntılarımızın yok olması ve ıstıraplarımızın uçup gitmesinin ardından gelen boşluğu doldurmaktan aciz bırakan bir hastalığa benzer. Zaman içindeki bu yurtsuzlaşmanın yanında, bakışlarımız altında çürüyen evren manzarasının dışında hiçbir şeyin göze batmadığı o boş ve bitkin çöküntü halinin yanında, cehennem bile bir sığınaktır.

Artık hatırlamadığımız ve etkileriyle ömrümüze tecavüz eden bir hastalığa karşı hangi tedavi yolunu kullanmalı? Varoluşa nasıl bir çare bulmalı, o sonu olmayan iyileşmeyi nasıl nihayetine erdirmeli? Ve doğumun etkisini üzerimizden nasıl atmalı?

Sıkıntı, o *devasız* nekahet...)

HARİKULADE YARARSIZLIK

Yunan kuşkucuları ve gerileme dönemindeki Roma imparatorları dışında tüm zihinler belediyeci bir yönelimin hizmetine girmiş görünmektedirler. Sadece onlar -birinciler şüphe, diğerleri ise cinnet yoluyla- o tatsız yararlılık saplantısından azade olmuşlardır. Filozof ya da eski fatihlerin külyutmaz

dölleri olmalarına bağlı olarak, keyfiliği bir icraat ya da bir başdönmesi mertebesine yükselttikleri içindir ki hiçbir şeye bağlı değillerdi: Bu yönleriyle azizleri çağrıştırırlar. Fakat azizler asla çöküntüye uğramamalıyken -azizlerin yazgısı kendi yaptıklarına bağlıydı, kaprislerinin hem efendisi hem kurbanıydılar- onlar hakikî yalnızlardı, çünkü yalnızlıkları kısırdı. Hiç kimse bunu örnek almadı, onlar da bunu hiç önermiyorlardı; "hemcinsleri"yle de sadece istihza ve terör yoluyla iletişim kuruyorlardı.

Bir felsefenin ya da bir imparatorluğun yıkılmasında etken olmak: Bundan daha hazin ve daha görkemli bir kibir tahayyül edilebilir mi? Bir yanda hakikati, öte yanda da azameti öldürmek, zihni ve siteyi yaşatan düşkünlüklerdir. Düşünür ve yurttaş gururunun dayandığı yanılgıların mimarisini kökünden biçmek; tasarlama ve isteme sevincinin dayanaklarını bozulacak derecede yumuşatmak; kinaye ve azabın incelikleriyle geleneksel soyutlamaları ve saygıdeğer ananeleri gözden düşürmek - ne kadar nazik, ne kadar vahşi bir kaynaşma! Tanrıların gözlerimizin önünde ölmedikleri yerde hiçbir çekicilik yoktur. Roma' da, tanrıların yerine yenilerinin konulduğu ya da ithal edildiği, tanrıların kuruyup gitmesinin izlenebildiği o yerde, hayaletleri zikretmek ne büyük bir zevkti; ama yine de o yüce değişkenliğin, sert ve murdar herhangi bir tanrının saldırısı önünde dize gelmesi korkusu vardı... Nitekim korkuları da gelmiştir başa.

Bir ilâhı yıkmak zahmetsiz bir iş değildir: Onu yükseltmek ve ona tapmak için gereken kadar zaman lâzımdır bu iş için. Zira onun maddi simgesini yok etmek kâfi gelmez, basit bir şeydir bu; ilâhın ruhtaki kökleri yok edilmelidir. Geçmişin tasfiye olduğu batış devirlerine -gözleri yalnızca boşlukla kamaşabilen insanların önünde- bakışlarını çeviren kişinin, bir uygarlığın ölümü denilen o büyük sanat karşısında acıma duymaması elde midir?

Olmayacak, hazin ve barbar bir ülkeden, Yunan yanıltmacalarıyla güzelleşmiş bir Roma'nın can çekişmesi içinde belirsiz bir perişanlığı dolaştırmak için gelen o kölelerden biri gibi düşlüyorum kendimi...

Öyle olsaydım, büstlerin münhal gözlerinde, gevşek bâtıl inançlar tarafından küçültülmüş ilâhlarda, atalarımı, boyunduruklarımı ve pişmanlıklarımı unutmayı başarırdım. Eski simgelerin melankolisine girerek azat olurdum; terk edilmiş tanrıların itibarını benimser; onları kurnaz haçlara karşı, uşaklarla şehitlerin istilasına karşı korurdum; ve

gecelerim, Sezarlar'ın cinnet ve sefahatinde huzur arardı. Külyutmazlıkta uzmanlaşmış bir halde -kibar fahişelerin yanında, kuşkucu randevuevlerinde ya da çok gösterişli zulümler sergilenen sirklerde- kokuşmuş bir bilgeliğin bütün oklarıyla yeni coşkuları kalbura çevirir; mantığı, hiç düşlemediği boyutlara kadar, ölmekte olan dünyaların boyutlarına kadar genişletmek için akıl yürütmelerimi zaaf ve kanla doldururdum.

DÜŞMÜŞLÜĞÛN TAHLİLİ

Her birimiz, yalnızlığa karşı işlenen günah, yani insanlarla alışveriş tarafından yozlaştırılmaya yazgılı bir saflık dozuyla doğarız. Zira her birimiz, kendimize hasredilmiş olmamak için elimizden geleni yaparız. Bu durum, mukadderatı değil düşmüşlük eğilimini andırır. Ellerimizi temiz ve kalplerimizi bozulmamış bir halde muhafaza etmekten acizizdir; yabancıların terleriyle temas ederek kendimizi kirletiriz; tiksintiye aç ve vebaya hayran bir halde, toplu çirkefin içine gırtlağımıza kadar gömülürüz. Kutsal suyla dolu ummanları düşlediğimizde de, artık oraya dalmak için çok geç kalmışızdır; iliğimize kemiğimize kadar kokuşmuş olmamız, o ummana dalıp boğulmamızı engeller: Dünya yalnızlığımızı bozmuştur; ötekilerin üzerimizde bıraktığı izler silinmez bir hale gelir.

Mahlûklar arasında, sadece insan sürekli bir tiksinti uyandırabilir. Bir hayvanın yarattığı iğrenme geçicidir, düşüncemizde hiç olgunlaşmaz; oysa hemcinslerimiz düşünüşümüze musallat olurlar, dünyadan kopukluk mekanizmamıza sızarak itiraz ve katılmama sistemimizi teyit ederler. Sadece incelik derecesiyle bir uygarlığın düzeyine işaret eden her sohbet sonrasında, Sahra'yı aramamak ve bitkilere ya da zoolojinin bitmek bilmeyen monologlarına gıpta etmemek neden imkânsızdır?

Hiçlik karşısında her kelimeyle bir zafer kazansak bile, onun zorbalığına daha da fazla maruz kalmamıza yol açar bu. Etrafımıza saçtığımız kelimeler oranında ölürüz... Konuşanların sırrı yoktur. Ve hepimiz konuşuruz. Kendimize ihanet eder, kalbimizi teşhir ederiz; her birimiz dile gelmezliğin celladıyızdır; her birimiz sırları, en başta da kendi sırlarımızı yok etmek için yırtınırız. Ötekilerle görüşmemiz de, kendimizi boşluğa doğru bir yarış içinde hep birlikte alçaltmak içindir; ister fikir teatisi olsun, ister itiraflar ya da entrikalar... Merak, sadece cennetten

dünyaya düşüşe değil, her günkü sayısız düşüşe yol açmıştır. Hayat, bu düşme sabırsızlığından; ruhun bakir yalnızlıklarını, Cennetin en eski ve en gündelik inkârı olan diyalog yoluyla peşkeş çekmekten ibarettir. İnsan, aktarılamayan Kelâm'ın sonsuz vecdi içinde yalnızca kendini dinlemeliydi; kendi sessizlikleri için kelimeler ve sadece kendine ait pişmanlıklar için işitilebilen akortlar uydurmalıydı. Ama evrenin gevezesidir o, ötekiler adına konuşur, benliği çoğul biçimi sever. Ötekiler adına konuşan kişi ise daima bir sahtekârdır. Siyasetçiler, reformcular ve kolektif bir bahaneden yana çıkan herkes üçkâğıtçıdır. Sadece sanatçının yalanı bütünsel değildir, zira o ancak kendini icat eder. Kendini iletişimsizliğe bırakmanın, tesellisiz ve sessiz heyecanlarımızın ortasındaki gerilimin dışında, hayat, koordinatları belli olmayan bir alan üzerinde kopanları patırtıdır; evren ise, sara hastalığına tutulmuş bir geometri...

(Gizli öznedeki zımnî çoğul ile "biz"deki açık çoğul, sahte varoluş için rahat bir sığınak oluşturur. "Ben" demenin sorumluluğunu sadece şair üstlenir; sadece o, kendi adına konuşur; sadece onun buna hakkı vardır. Şiir, içine kehanet ya da doktrin sızdırdığı zaman soysuzlaşır: "Misyon" ezgiyi soluksuz bırakır, fikir uçuşa köstek olur. Shelley'nin "cömert" tarafı eserlerinin büyük bir bölümünü hükümsüzleştirir: İyi ki Shakespeare asla bir şeye "hizmet" etmemiştir.

Aslına uygun olmamanın zaferi felsefî faaliyette, kendini gizli özneyle hoş tutan o faaliyette vuku bulur; bir de kâhinlik (dinî, ahlâkî ya da siyasî) faaliyetinde, "biz"in ululaşmasında... *Tanımlama*, soyut zihnin yalanıdır; *mülhem formül* ise militan zihnin yalanı: Bir tapınağın kökeninde daima bir tanım bulunur; müminleri içinden sıyrılınmaz bir şekilde bir formül toplar oraya. Bütün öğretiler böyle başlar.

O zaman şiire doğru dönmemek elde mi? Onun da, tıpkı hayat gibi, hiçbir şey *kanıtlamama* mazereti var.)

ÖLÜME KARŞI ORTAKLIK

Kendi hayatımız zar zor kavranılabilir görünürken, ötekilerin hayatı nasıl tahayyül edilebilir? Bir varlıkla karşılaşılır; bu varlığın nüfuz edilemez ve haklı gösterilemez bir dünyaya, gerçekliğin üzerine marazî bir yapı gibi yerleşen bir kanaat ve arzular yığınına dalmış olduğu görülür. Kendine bir

yanlışlıklar sistemi uydurmuş olduğundan, hükümsüzlükleriyle zihni ürküten sebeplerden dolayı acı çekiyordur ve gülünçlüğü göze batan değerlere vermiştir kendini. Girişimleri fasa fisodan başka bir şey gibi görünebilir mi? Tasalarındaki hummalı simetri de bir boş söz mimarîsinden daha mı iyi temellendirilmiştir? Dışarıdan bakana, her hayatın mutlağı bir başkasıyla değiştirilebilir, her alınyazısı da -özünde yerinden oynatılamaz olmasına rağmen- keyfî görünür. Kanaatlerimiz bize havaî bir cinnetin meyvaları gibi göründüğü zaman, ötekilerin kendilerine ve her günün ütopyası içinde çoğalmalarına duydukları tutku nasıl hoşgörülebilir ki? Falanca, tercih ettiği özel bir dünyanın içine, filanca da bir başkasının içine hangi gereklilikten ötürü kapanır?

Bir dostun ya da tanımadığımız birinin bize sırlarını açmasına maruz kaldığımız zaman, bu sırların ifşası bizi hayretlere garkeder. Bu ıstırapları bir facia mı, yoksa bir şaka mı addetmeliyiz? Bu, tamamıyla yorgunluğumuzun teveccüh göstermesine veya çileden çıkmasına bağlıdır. Her alınyazısı, birkaç kan lekesi etrafında kıpırdaşan bir nakarattan başka bir şey olmadığından, bu insanın acılarının tanziminde yersiz ve oyalayıcı bir düzen ya da bir merhamet bahanesi görmek âsabımıza kalmıştır.

Varlıkların zikrettikleri sebepleri benimsemek güç olduğundan, her birinden her ayrılışımızda, akla gelen soru değişmez şekilde aynıdır: Nasıl oluyor da kendini öldürmüyor? Zira ötekilerin intiharını tahayyül etmekten daha tabiî bir şey yoktur. İnsanı altüst eden ve kolaylıkla yenilenebilen bir sezgiyle kendi yararsızlığımızın farkına vardıktan sonra, herhangi bilinin de böyle yapmamış olması anlaşılmaz gelir. Kendini ortadan kaldırmak öyle açık ve öyle basit bir iş gibi görünür ki! Niçin o kadar nadir bir şeydir bu? Niçin herkes bundan kaçar? Çünkü, her ne kadar akıl yaşama iştahını yok saysa da, fiiliyatın sürmesine neden olan *hiçlik* bütün mutlaklardan üstün bir kuvvettedir; ölümlülerin ölüme karşı sessiz ortaklıklarını izah eder; yalnızca varoluşun simgesi değil, varoluşun ta kendisidir bu hiçlik; her şeydir. Ve bu hiçlik, bu bütün, hayata bir anlam veremez, ama hiç değilse hayatı, olduğu hal içinde sürdürür: *Bir intihar etmeme hali*.

SIFATIN ÜSTÜNLÜĞÜ

Nihaî meseleler karşısında ancak kısıtlı sayıda tavır olabileceği için, zihin, yayılması esnasında, *öz* denilen o tabiî sınırla, esaslı zorlukları sonsuza dek

çoğaltmanın imkânsızlığıyla karşılaşır: Tarih, çok sayıda sorunun ve çözümün yalnızca çehrelerini değiştirmekle uğraşır. Zihnin icat ettikleri, bir dizi yeni nitelemeden ibarettir; unsurları yeniden adlandırır ya da yegane ve değişmez bir acı için daha az aşınmış sıfatlar arar. Her zaman ıstırap çekilmiştir; ama ıstırap, o andaki felsefenin ayakta tuttuğu bütünsel görüşler uyarınca ya "yüce", ya "doğru", ya da "saçma" olmuştur. Mutsuzluk, soluk alan her şeyin dokusunu oluşturur; ama çeşitleri evrim geçirmiştir; her varlığı, böylesine ıstırap çeken ilk insan olduğuna inanmaya iten alt edilmez görünümlerin birbirini izlemesini sağlayan odur. Tek olmaktan duyduğu gurur, insanı, kendi derdine âşık olmaya ve tahammül etmeye teşvik eder. Bir ıstırap dünyasında, ıstırapların her biri, diğerleri nazarında tekbencidir. Mutsuzluktaki özgünlük, onu kelime ve hisler bütünü içinde tecrit eden sözel niteliğe bağlıdır...

Niteleyiciler değişir: Bu değişikliğe de zihnin ilerlemesi adı verilir. Bütün bu niteleyicileri ortadan kaldırın: Uygarlıktan geriye ne kalırdı? Zekâ ile sersemlik arasındaki fark, çeşitlendirilmediği zaman bayağılığa yol açan sıfat kullanımında ortaya çıkar. Bizzat Tanrı, sadece kendine eklenen sıfatlarla yaşar; ilahiyatın varoluş nedeni budur. Böylelikle insan, mutsuzluğunun yeknesaklığını daima farklı biçimlerde niteleyerek, ancak tutkulu bir yeni sıfat arayışıyla zihnin önünde haklı çıkarır kendini.

(Oysa bu arayış acınacak bir şeydir. Zihnin sefaleti olan *ifade* sefaleti, kelimelerin yoksulluğunda, tükenmeleri ve değersizleşmelerinde gösterir kendini: Şeylere ve hislere yüklediğimiz öznitelikler, sonunda sözel leşler gibi yatarlar önümüzde. Biz de onlara, sadece kapalı yer kokusu saldıkları zamanı pişmanlıkla arayan bir bakış yöneltiriz. Her titizlik, kelimeleri *havalandırma,* solgunluklarını çevik bir incelikle telafi etme ihtiyacından doğar; fakat ruhun ve kelâmın birbirine karıştıkları ve çürüdükleri bir bezginlik içinde son bulur. (Bir edebiyatın ve bir uygarlığın ideal olarak son aşaması: Neron ruhlu bir Valéry düşünelim...)

Taze duyularımız ve saf yüreğimiz, kendilerini bir niteleme evreninde buldukça ve bundan büyük zevk aldıkça, sıfatın tesadüfleriyle zenginleşirler; sıfat bir kez teşrih edildiğinde ise uygun olmadığı ve kifayetsiz kaldığı ortaya çıkar. Mekânın, zamanın ve ıstırabın sonsuz olduklarını söyleriz; ama sonsuz'un menzili şu kelimelerden fazla değildir: güzel, yüce, uyumlu, çirkin... Kişi kendisini kelimelerin temelini görmeye

mecbur kılmak mı istemektedir? Orada hiçbir şey görülmez; yayılmacı ve bereketli ruhtan kopuk olduğu için, her kelime boş ve geçersizdir. Zekânın gücü onların üzerine bir ışık tutmaya, onları parlatmaya ve göz alıcı hale getirmeye çalışır; bu güç sistem mertebesine yükseltildiğinde *kültür* adını alır - arkaplanında yokluk bulunan bir havai fişek gösterisi.)

KAYGILARINDAN KURTULMUŞ ŞEYTAN

Niçin Tanrı o kadar soluk, o kadar dermansız ve o kadar vasat bir çekiciliktedir? Niçin ilginçlik, tutarlılık ve güncellikten yoksundur ve bize o kadar az benzer? Bundan daha az insanbiçimli ve bundan daha ucuz bir biçimde uzak bir imge var mıdır? Bu kadar soluk parıltıları ve bu kadar sallantılı kuvvetleri nasıl yansıtabilmişizdir O’na? Enerjilerimiz nereye akıp gitmiştir? Arzularımız nereye boşalmıştır? Hayat veren küstahlık fazlamızı kim alıp götürmüştür peki?

Şeytan’a doğru mu döneceğiz? Fakat ona dua etmeyi beceremezdik: Ona tapmak, içedönük bir biçimde dua etmek, *kendimize* dua etmek olurdu. Apaçık gerçekliğe dua edilmez: *Kesin,* tapınma nesnesi değildir. Tüm özniteliklerimizi kendi benzerimize yüklemişizdir ve görkeme benzer bir süs vermek için onu karalarla örtmüşüzdür: Yas giysilerine bürünmüş hayatlarımız ve meziyetlerimizdir o. Önde gelen niteliklerimiz olan kötülük ve sebatla donatarak benzerimizi mümkün olduğu kadar canlı kılmaya uğraşırken tükenmişizdir; onun sureline şekil verirken, onu çevik, oynak, zeki, müstehzi, özellikle de sinsi kılmaya çabalarken güçlerimiz helak olmuştur. Tanrı’ya şekil vermek için elimizin altında bulunan enerji stokları bir hiç haline gelmiştir. O zaman, muhayyileden ve içimizde kalan azıcık kandan medet ummuşuzdur: Tanrı, kansızlığımızın ürünü olabilirdi ancak: Sallantılı ve çarpık bir suret. O yumuşak, iyi, yüce ve doğrudur. Ama aşkınlığa hapsedilmiş bu gülsuyu kokulu karışımda kendini bulan var mıdır ki? İkiyüzlü olmayan bir varlık, derinlik ve *gizem noksanlığı çeker;* hiçbir şey gizlememektedir. Yalnızca murdarlık gerçeklik işaretidir. Azizlerin ilginçliklerini tamamen yitirmemiş olmaları da, yüceliklerine romanın karışmasından ve ebediyetlerinin biyografiye elverişli olmasındandır; *yaşamları,* bizi zaman zaman büyüleyebilen bir *tar*z için dünyayı terk ettiklerini gösterir...

Hayatla dolup taştığı için, Şeytan'ın hiçbir sunağı yoktur: İnsan kendini Şeytan'da çok fazla bulduğu için O'na tapamaz; ondan bilerek nefret eder; *kendinden* yüz çevirir ve Tanrı'nın yoksul vasıflarını ayakta tutar. Ama Şeytan bundan şikâyetçi değildir ve bir din kurmaya hiç heveslenmez: Zayıflatılmamasını ve unutulmamasını temin etmek için burada değil miyiz biz?

ÇEVREDE GEZİNTİ

Varlıkları bir çıkar ve ümit cemiyetine hapseden çemberin içinde, serap düşmanı ruh kendine merkezden çevreye doğru bir yol açar. İnsanların uğultusunu yakından işitmeye artık tahammül edememektedir; onları birbirine bağlayan lanetli simetriye mümkün olduğu kadar uzaktan bakmak istemektedir. Her tarafta şehitler görür: Kimileri görünür ihtiyaçlar adına, kimileriyse denetlenemeyen gereklilikler adına kendilerini feda ediyorlardır; hepsi de adlarını bir kesinliğin altına gömmeye hazırdırlar; bunu hepsi başaramadığından da, çoğu düşledikleri kan fazlasının kefaretini bayağılıklarıyla öderler... Hayatları, istifade edemedikleri uçsuz bucaksız bir ölme özgürlüğünden ibarettir: Tarihin ifadesiz kurban töreni, toplu mezar, onları yutar.

Fakat ateşli bir ayrılık taraftan olan kişi, güruhların musallat olmadığı yollar arayarak en kenara doğru çekilir ve çemberin kenar çizgisi üzerinde, vücuda tâbi olduğu sürece aşamayacağı o çizgi üzerinde ilerler; bununla birlikte Bilinç, varlıksız ve nesnesiz bir sıkıntının içinde tamamen saf olarak daha uzaklarda süzülür. Artık acı çekmiyordur, kişiyi ölmeye davet eden bahanelerin üzerindedir ve kendini taşıyan *insan*'ı unutur. Bir halüsinasyon içinde algılanan bir yıldızdan daha gerçekdışı bir halde, bir yıldızın fırdöndüsüne benzer bir durum önerir - ruh ise, bayatın çevresinde, daima sadece kendisiyle ve Boşluğun çağrısına cevap vermedeki güçsüzlüğüyle karşı karşıya kalarak gezinmektedir.

HAYATIN PAZARLARI

Pazar öğleden sonraları aylarca uzasaydı, ter dökmekten kurtulmuş, ilk lanetin ağırlığından sıyrılıp hafiflemiş olan insanlık nereye varırdı? Yaşanmaya değer bir tecrübe olurdu bu. Tek eğlencenin cinayet olacağı; sefahatin yürek temizliği, naranın melodi, sırıtmanın şefkat halinde

görüneceği hayli muhtemel. Zamanın sınırsızlığı duygusu, her saniyeyi dayanılmaz bir azaba, darağacına çevirirdi. Şiirle dolu yüreklere şevksiz bir yamyamlık, bir sırtlan hüznü yerleşirdi; kasap ve cellatlar bitkin düşüp tükenir, kiliseler ve genelevler iç çekişlerle dolardı. *Bir Pazar öğleden sonrasına dönüşmüş evren...* sıkıntının tasviridir bu - evrenin de sonu... Tarih'in üzerinde sallanan laneti kaldırın: O anda kendini iptal eder, tıpkı mutlak bir tatil içinde varoluşun kendi kurgusunu sergilemesi gibi... Gayret, hiçliğin içinde mitosları inşa eder ve sağlamlaştırır; bu temel sarhoşluk, "gerçekliğe" dair inancı kışkırtır ve ayakta tutar; oysa salt varoluşu seyre dalma, hareket ve nesnelerden bağımsız seyre dalma, ancak olmayan'ı özümler...

Uğraşsızlar uğraşlılardan daha çok şeyi kavrarlar ve daha derindirler: Ufuklarına sınır çeken hiçbir meşgale yoktur; sonsuz bir Pazar günü doğmuş olan onlar, seyrederler- ve kendilerini seyrederken seyrederler. Tembellik, fizyolojik bir kuşkuculuktur, tenin şüphesidir. Aylaklığa batmış bir dünyada bir tek uğraşsızlar katil olmazlardı. Fakat insanlığın bir parçası değildirler ve ter dökmeyi bilmediklerinden ötürü Hayat'ın ve Günah'ın sonuçlarına katlanmadan yaşarlar. Ne iyilik ne de kötülük yaptıkları için - insanlık sarasının seyircileri olan onlar- bilinci boğan çabalara, zamanın haftalarına burun kıvırırlar. Bazı öğleden sonraların sınırsız ölçüde uzamasından niye ürksünler ki? Kabalık ölçüsünde basit ve besbelli şeyleri savunmuş olmanın pişmanlığını duyarlar yalnızca. Bu durumda, hakikat içinde umarsızca saplanıp kalmak onları, ötekileri taklit etmeye ve küçültücü bir biçimde meşgalelerin çekiciliğine kapılarak gönül eğlendirmeye sürükleyebilir. Cennetin mucizevî kalıntısı olan tembelliği bekleyen tehlike budur.

(Aşkın tek işlevi, bizi bir haftalığına -ve sonsuza dek- yaralayan ölçüsüz ve acımasız Pazar öğleden sonralarına dayanmamıza yardım etmesidir.

Atadan kalma kasılmaların sürükleyiciliği olmasa, binlerce göz gerekirdi bize, saklı gözyaşlarımız için; ya da yenecek tırnaklar, kilometrelerce tırnak... Artık akmayan bu zaman başka türlü nasıl öldürülür? Bu bitmez tükenmez Pazarlar'da var olma acısı kendini tümüyle gösterir. Bazen bir şey içinde kendimizi unutmayı başarırız; ama dünya içinde kendimizi nasıl unutabiliriz? Bu olanaksızlık o acının tanımıdır. Bu

acının yakaladığı kimse hiçbir zaman iyileşmeyecektir, evren tamamıyla değişse bile. Değişmesi gereken yüreğidir, oysa yürek değişmez; onun gözünde, varolma'nın da tek bir anlamı vardır: Acısına gömülmek - gündelik bir nirvanaya varma talimi onu gerçeksizliğin algısına yüceltene dek...)

İSTİFA

Bir hastanenin bekleme salonundaydım: Yaşlı bir kadın bana dertlerini anlatıyordu... İnsanların tartıştıkları şeyler, tarihteki kasırgalar -onun gözünde bir hiçtiler: Zaman ve mekân içinde bir tek onun derdi hüküm sürüyordu. "Yemek yiyemiyorum, uyku uyuyamıyorum, korkuyorum, mutlaka cerahat var," diye sıralıyordu, dünyanın kaderi buna bağlıymış gibi çenesini sıvazlayarak... Tiridi çıkmış, çenesi düşük bir kadının kendine dikkat edişindeki bu aşırılık, önce beni dehşetle tiksinti arasında kararsız bıraktı; sonra, sıra bana gelmeden hastaneden çıktım gittim, ağrılarıma ilelebet *sırt çevirmeye* karar vermiştim...

"Her bir dakikamın elli dokuz saniyesi," diye söylendim sokaklarda, "acıya ya da... acı fikrine vakfedilmiş. Keşke bir taş olabilseydim! 'Yürek': Bütün azapların kökeni... Nesneye imreniyorum... maddenin ve donukluğun lütfuna... Küçük bir sineğin gelgiti bana kıyamet bir iş gibi görünüyor. Kendinden çıkmak günah işlemektir. Rüzgâr, havanın çılgınlığı! Müzik, sessizliğin çılgınlığı! Bu dünya hayatın önünde pes ederek hiçliğe karşı kusur işlemiştir... Hareketten ve rüyalarımdan istifa ediyorum. Nâmevcudiyet! Tek zaferim sen olacaksın... 'Arzu', sözlüklerden ve ruhlardan hepten silinsin! Yarınların başdöndürücü şakası önünde geriliyorum. Ve bazı ümitlerimi hâlâ muhafaza etsem dahi, *ümit etme melekemi* hepten kaybettim."

DOLAYLI HAYVAN

Kökten bir saplantıyla, ara vermeden, insanın var olduğu, ne ise o olduğu -ve başka türlü olamayacağı- düşünüldüğü zaman hakikî bir bozguna uğranılır. Fakat *ne olduğunu* ilan eden, yine de kendini kabul ettiremeyen bin tane tanım vardır: Ne kadar keyfî iseler, bir o kadar da muteber görünürler. En uçuk saçmalık da, en ağır bayağılık da benzer şekilde uygun düşer insana. İnsanın sınırsız sayıdaki öznitelikleri, tasarlayabileceğimiz en

belirsiz varlığı oluştururlar. Hayvanlar hedeflerine doğrudan giderken, o, dolambaçlarda kaybeder kendini; tam anlamıyla dolaylı hayvan odur. Gayri muhtemel refleksleri -ki bilinç bunların gevşemesinden doğar- onu, nekahet halindeyken hastalığa imrenen biri yapar. Onda hiçbir şey sağlıklı değildir, sağlıklı olmuş olmanın dışında... İster kanatlarını yitirmiş melek, ister kıllarını yitirmiş maymun olsun, mahlûkatın anonimliğinden yalnızca sağlığındaki çöküntüler sayesinde çıkmıştır. Kötü oluşmuş kanı, kararsızlıkların, sorun müsveddelerinin sızmasına izin vermiştir; huysuz hayatdoluluğu ise soru işaretlerinin ve hayret nidalarının sızmasına... Uyuşukluğunu kemirerek, varlıklar şekerleme yaparken uykusunu kaçırarak onu bezdiren virüsü nasıl tanımlamalı? İstirahatini zapteden kurt nedir? Onu, eylemlere gecikmeye, isteklerin durmasına zorlayan ilkel bilgi etkeni nedir? Yırtıcılığına bezginliği ilk kim sokmuştur? Diğer canlıların kaynaşmasından çıkınca, kendine daha ince bir kargaşa yaratmıştır, kendinden koparılmış bir hayatın dertlerini titizlikle istismar etmiştir. Kendisinden sıyrılmak için giriştiği her şeyden, daha tuhaf bir hastalık teşekkül etmiştir: Onun “uygarlığı”, devasız -ve temenni edilmiş- bir duruma çareler bulma çabasından başka bir şey değildir. Sağlığa yaklaşınca ruh solgunlaşır: İnsan ya malûldür –ya da yoktur. Her şeyi düşündükten sonra kendini düşündüğünde -zira o noktaya, ancak evreni düşündükten sonra ve kendine sorduğu son soruymuş gibi gelir- şaşakalır ve hayrete düşer. Fakat kendi başarısızlığını, sağlık içinde ebediyen başarısızlığa uğrayan tabiata yeğlemeye devam eder.

(Adem’den beri insanların bütün çabası, *insanda* değişiklik yapmak olmuştur. Altedilmez *verilerin* aleyhine icra edilen reform ve pedagoji maksatları, düşüncenin tabiatını bozmakta ve hareketini işe yaramaz hale getirmektedir. Bilginin eğitici, iyimser ve bulaşıcı içgüdüden daha amansız bir düşmanı olamaz; filozoflar da bundan kaçamazlardı: Sistemleri bu içgüdünün elinden nasıl kurtulabilirdi ki? Devasızlık dışında her şey sahtedir; onu altetmeye çalışan o uygarlık da, kuşandığı doğrular da sahtedir...

Eski kuşkucular ve Fransız ahlâkçıları müstesna bırakılırsa, teorileri gizlice ya da alenen insana biçim vermeye yönelmeyen tek bir düşünce adamı anmak zor olur. Ama insan olduğu gibi sürüp gitmiştir; merakına teklif edilen, ateşliliğine ve aklına sunulan asil ilkelerin geçit törenini

izlemiş olmasına rağmen... Tabiatta bütün varlıkların kendi *yerleri* varken, insan, metafizik olarak başıboş dolaşan, Hayat'ın içinde kaybolmuş, Yaratılış içinde tuhaf kaçan bir yaratık olmayı sürdürmektedir. Tarihe muteber bir hedef bulan hiç kimse çıkmamıştır; ama herkes bir öneride bulunmuştur; ve bu o kadar birbirinden ayrı ve acaip bir hedef bolluğudur ki ereklik fikri geçersizleşmiş ve zihnin ucuz bir malı gibi yitip gitmiştir.

İnsan olgusu denen *o felâket birimi*'ni, herkes kendi üzerinde yaşar. Zamanın tek anlamı da bu birimleri çoğaltmaktır; çok az bir maddeden, bir adın gururundan ve iptali mümkün olmayan bir yalnızlıktan destek alan o dikey acıları sınırsız bir şekilde büyütmektir.)

TAHAMMÜLÜMÜZÜN KİLİT NOKTASI

Merhamet dolu bir muhayyilenin yardımıyla bütün acıları kaydedebilen, herhangi bir ânın bütün üzüntüleri ve bütün bunaltılarıyla hemzaman olabilen kişi, -böyle bir varlığın olabileceğini farzedersek- o kişi bir sevgi canavarı ve gönül tarihinin en büyük kurbanı olurdu. Ama böylesi bir imkânsızlığı tasarlamamız faydasızdır. Bizzat kendimizi incelemek, kendi alarmlarımızın arkeolojisini yapmak kâfidir. Günlerin azabı içinde ilerlememiz, bunların seyrini acılarımız dışında hiçbir şeyin durduramamasındandır; ötekilerin acıları bize, izah edilebilir ya da aşılması mümkün görünür: Yeteri kadar irade, cesaret ya da zihin açıklıkları olmadığı için acı çektiklerine inanırız. Kendimizinki hariç her acı, bize meşru ya da gülünçlük derecesinde anlaşılır görünür; böyle olmasa, duygularımızın değişkenliği içinde tek sabit şey matem olurdu. Fakat yalnızca kendimizin matemini tutarız. Eğer etrafımızda sürünen sonsuz sayıdaki can çekişmeyi, birer gizli ölüm olan bütün hayatları sevip anlayabilseydik, acı çeken varlık sayısında kalp gerekirdi bize. Ve geçmiş üzüntülerimizin tamamını mevcudunda bulunduran, mucizevî bir şekilde güncel bir hafızamız olsaydı, böyle bir yükün altında çökerdik. *Hayat, ancak muhayyilemizin ve hafızamızın zayıflıklarıyla mümkündür.*

Kuvvetimizi, unuttuklarımızdan ve aynı andaki kaderlerin çokluğunu tasavvur etme yetersizliğimizden alırız. Evrensel acıyı o lâhzada anlayan ve hayatta kalabilen kimse olamazdı; her yürek ancak belli miktarda acıya göre yoğurulmuştur çünkü... Tahammülümüzün adeta maddî sınırları vardır; hâlbuki, her kederin yayılması bu sınırlara erişir ve bazen onları aşar: Çoğu

zaman hüsranımızın kökeni budur. Her acının, her kederin sonsuz olduğu izlenimi de buradan doğar. Gerçekten de öyledir, ama yalnızca bizim için, yüreğimizin hudutları için; yüreğimiz geniş bir *alanın* boyutlarında olsa dertlerimiz daha da büyük olurdu; çünkü her acı dünyanın yerine geçer ve her kedere başka bir evren gerekir. Akıl, beyhude yere bize rastlantısallıklarımızın sonsuz küçüklükteki boyutlarını göstermeye verir kendini; kozmogonik çoğalma eğilimimiz önünde başarısızlığa uğrar. Bundan dolayı hakiki çılgınlık, asla tesadüflere ya da beynin felâketlerine değil, yüreğin uydurduğu yanlış bir mekân anlayışına bağlıdır...

KURTULUŞ YOLUYLA İPTAL

Bir selâmet öğretisi, ancak var olma-acı çekme denkleminden yola çıkarsak anlamlıdır. Bizi bu denkleme götüren şey âni bir saptama ya da bir dizi akıl yürütme değil, bütün anlarımızın bilinçsiz bir şekilde bizi buna hazırlaması, önemli ya da önemsiz bütün tecrübelerimizin katkıda bulunmasıdır. Yeşermesine adeta susadığımız hayal kırıklığı tohumlarını içimizde taşıdığımız zaman, dünyanın her adımda ümitlerimizi geçersiz kılması arzusu, kötülüğü tadarak doğrulama imkânlarını artırır. Gerekçeler sonradan gelir; öğreti kendi kendine kurulur: Artık, "bilgelik"ten başka bir tehlike kalmamıştır. Fakat acıdan azade olmak da, çelişki ve karşıtlıkları alt etmek de istenmiyorsa? Tamamlanmamışlığın nüansları ile duygusal diyalektikler, yüce bir çıkmazın *yekpareliği'ne* tercih ediliyorsa? Selâmet her şeyi bitirir; bizi de bitilir. Bir kez *selâmete erdikten* sonra, kendine hâlâ canlı demeye kim cesaret edebilir? Ancak acıdan kurtulmayı reddetmekle ve adeta dinî bir dinsizlik eğilimiyle gerçekten yaşanır. Selâmet yalnızca canilere ve azizlere, yaratığı öldürmüş ya da aşmış olanlara musallat olur; ötekiler, -ölesiye sarhoş bir halde- mükemmeliyetsizliğe gömülürler...

Bütün kurtuluş öğretilerinin kusuru, tamamlanmamışlığın iklimi olan şiiri ortadan kaldırmalarıdır. Şair, selâmete ermeye özendiğinde kendine ihanet etmiş olur: Selâmet, şarkının ölümüdür, sanatın ve ruhun yadsınmasıdır... İnsanın kendisini ulaştığı şeyle dayanışma içinde hissetmesi nasıl olabilir? Acılarımızı inceltip, bir bahçeyle ilgilenir gibi ilgilenebiliriz onlarla; fakat kendimizi askıya almadan hangi yolla serbestleşebiliriz onlara karşı? Lânetlenme karşısında uysal olan bizler, acı

çektiğimiz ölçüde var oluruz - Bir ruh, sadece üzerine aldığı *tahammül edilmez şeyler in* miktarıyla büyür ve telef olur.

SOYUT ZEHİR

Bulanık dertlerimiz ve dağınık endişelerimiz bile fizyoloji içinde yozlaştıklarından, ters yönde bir yaklaşımla onları zekânın manevralarına indirgemek önemli bir şeydir. Ya Sıkıntı -dünyanın gereksizce tekrarlı algısı, sürenin iç karartıcı dalgalanması-, tümdengelimli bir ağıt mertebesine yükseltilir, ona eşsiz bir kısırlık eğilimi sunulursa? Ruhun üstünde bir düzene başvurulmadıkça, bu ruh tenin içinde kaybolur - ve fizyoloji, felsefi sersemleşmemizin son sözü haline gelir. Anlık zehirleri, zihinsel değişim değerleri bağlamına oturtmak; gözle görülür bozulmayı bir araç işlevine yükseltmek; ya da bütün duyguların ve ihsasın murdarlığını kurallarla örtmek: Zihin için gerekli olan bir zarafet arayışıdır bu; zihnin yanında ruh -o dokunaklı sırtlan- sadece derin ve tehlikelidir. Zihin *kendi başına* ancak *yüzeysel* olabilir; kavramsal olayların *işaret ettikleri* alanlarda yarattıkları sonuçları değil, yalnızca bu olayların sıralanışını dert eden bir tabiatı olduğu için... Bizim hallerimiz zihni ancak değişik bağlamlara oturtulabildikleri ölçüde ilgilendirirler. Böylelikle melankoli bağlımızdan yayılır ve kozmik boşluğa kavuşur; fakat zihin, ancak duyuların kırılganlığına bağlayan şeyden arındığında benimser onu; *yorumlar* onu; melankoli inceltilir ve *bakış açısı* haline gelir: Kategorik melankoli. Teori, pusuda bekler ve zehirlerimizi ele geçirir; ve onları daha az zararlı kılar. Bu, *yukarıdan aşağıya* bir değer kaybıdır; saf başdönmelerine meraklı olan zihin, yoğunluklara düşman olduğu için...

MUTSUZLUĞUN BİLİNCİ

Her şey, unsurlar ve fiiller, seni yaralamada elbirliği ederler. Burun kıvırmanın zırhına mı bürünmelisin? Kendini bir tiksinti kalesinde tecrit mi etmelisin? İnsanüstü kayıtsızlıklar mı düşlemelisin? Zamanın yankıları seni son yokluklarının içinde de mağdur edeceklerdir... Kanamanın önüne hiçbir şey geçemediğinde, fikirler bile kırmızıya boyanır, ya da tümörler gibi birbirinin üzerine tırmanır. Eczanelerde varoluşa karşı hiçbir özel ilaç yoktur - yalnızca palavracılar için küçük ilaçlar... Peki berrak, alabildiğine eklemlenmiş, vakur ve kendinden emin ümitsizliğin panzehiri nerededir?

Bütün varlıklar mutsuzdur; ama ne kadarı bunu bilir? Mutsuzluk bilinci, bir can çekişme aritmetiğinde ya da Devasızlık sicilinde boy göstermeyecek kadar vahim bir hastalıktır. Cehennemin itibarını düşürür ve zamanın mezbahalarını kır şiirlerine çevirir. Hangi günahı işledin de doğdun? Hangi suçu işledin de varsın? Acın da kaderin gibi sebepsiz. Hakikaten acı çekmek, nedenselliği bahane göstermeden dertlerin istilasını kabul etmektir; çılgın tabiatın bir lütfu gibi, bir negatif mucize gibi...

Zaman'ın cümlesinde, insanlar virgüller gibi yer alırlar; sense, onu durdurmak için, nokta olarak hareketsizleştin.

ÜNLEMSEL DÜŞÜNCE

Sonsuzluk fikri, geometriye belli belirsiz bir ölgünlüğün sızdığı bir günde doğmuş olmalıdır; reflekslerin sessizliğinde, iç karartıcı bir ürpertinin idraki nesnesinden tecrit eniği anda ortaya çıkan ilk bilme eylemi gibi… Sonunda yalnız, trajik bir şekilde apaçık gerçeklikten üstün bir halde uyanmamız için, ne kadar çok tiksinti ya da hasret biriktirmemiz gerekmiştir! Unutulmuş bir iç çekiş, dolaysızın dışına doğru bir adım artırmıştır bize; sıradan bir yorgunluk bizi bir manzaradan ya da bir varlıktan uzaklaştırmıştır; dağınık iniltiler, tatlı ya da ürkek masumiyetten ayırmıştır bizi. Bu rastlantısal mesafelerin tutan -günlerimizin ve gecelerimizin bilançosu- bizi dünyadan ayırt eden mesafedir - ruh da bu mesafeyi azaltmaya ve kendi kırılgan ölçülerimize indirgemeye çabalar. Fakat her bezginliğin eseri kendini hissettirir: Hâlâ ayak basacak zemin kalmış mıdır?

Başlangıçta şeylerden kaçmak için düşünürüz; sonra fazla uzağa gittiğimizde, kaçışımızın pişmanlığıyla kendimizi mahvetmek için... Böylelikle kavramlarımız gizli iç çekişler gibi birbirine bağlanır; her akıl yürütme ünlem yerini tutar; yakınma dolu bir ton, mantığın ağırbaşlılığını bastırır. Kasvetli renkler fikirleri soluklaştırır, mezarlık paragrafların üzerine taşar, buyrukların içinde çürük kokusu vardır, zamandışı bir kristalin içindeki son hazan günüdür bu... Ruh, üzerine üzerine gelen miyasmalar karşısında savunmasızdır, çünkü gökyüzüyle yeryüzü arasında bulunan en çürümüş yerden çıkıp gelir bunlar; şefkatin içinde çılgınlığın yattığı yerden, rüyaların kaynaştığı ütopyaların çirkef kuyusundan: Ruhumuzdan. Evrenin yasalarını değiştirebilsek ya da kaprislerini önceden görebilsek bile, bu ruh, çileleriyle ve kendi yıkımına dair ilkeyle boyun

eğdirirdi bize. Mahvolmamış bir ruh mu? Her neredeyse bulunsa da tutanağa geçirilse; bilim, azizlik ve komedi tarafından zaptolunsa!

BELİRSİZLİĞİN TANRILAŞTIRILMAS1

Halkların özü, bireylerin özüne oranla çok daha büyük bir ölçüde, tabiatlarındaki *belirsizlik* payına göre az-çok kavranabilir. İçinde yaşadıkları apaçık durumlar ise sadece geçici niteliklerini, çevrelerini, görünümlerini ortaya çıkarır.

Bir halkın ifade edebileceklerinin ancak tarihî bir değeri vardır: Oluş içindeki başarısıdır bu; fakat ifade edemediği şey, *ebediyet içindeki mağlubiyeti,* kendi kendine karşı duyduğu meyvasız susamışlıktır: Kendini ifade etmeye çabalarken tükenmesidir. Bu çabası sırasında güçsüz düştüğünde, ifadesinin yerini bazı sözcüklerle -söylenemeyene imalarla- doldurur.

Zihnin dışında dolaşıp dururken başımız sıkıştığında, kaç defa *Sehnsucht*'ların, *yearning*'lerin, *saudade'*ların[3] gölgesine girmişizdir; aşırı olgun yürekler için açmış o sesli meyvaların gölgesine!.. Bu sözcüklerin üzerindeki perdeyi kaldıralım: Gizledikleri içerik aynı mıdır? Tanımlanmamış bir soyun söz aracılığıyla dallanıp budaklanmasında aynı anlamın yaşaması ve ölmesi mümkün müdür? Bu kadar farklı halkın, nostaljiyi aynı tarzda hissetmesi düşünülebilir mi?

*Uzaktakinin özlenmesi'*ne bir formül bulmak için yırtınan kişi, kötü inşa edilmiş bir mimarinin kurbanı olacaktır. Belirsizliğin o ifadelerinin kökenine uzanmak için, onların özüne doğru duygusal bir gerileme gerçekleştirmek, dile gelmeyenin içine garkolmak ve oradan paramparça kavramlarla çıkmak gerekir. Teorik güven ve anlayabilirliğin gururu bir kere kaybedildi mi, kişi her şeyi anlamaya, her şeyi *kendisi için* anlamaya çabalayabilir. O zaman, ifade edilemeyenin içinde sevinebilir, makullüğün kıyısında günler geçirebilir ve yüceliğin kenar mahallelerinde yan gelip yatabilir. Kısırlığın elinden kurtulmak için, aklın eşiğinde serpilmek gerekir...

Beklenti içinde, henüz olmayanın içinde yaşamak, gelecek fikrinin varsaydığı kışkırtıcı dengesizliği kabul etmektir. Her nostalji, şimdiki zamanın bir biçimde aşılmasıdır. Pişmanlık halindeyken bile dinamik bir nitelik taşır: Geçmişi zorlamak istenir; geri dönüşsüz olan şeye itiraz etmek,

geriye doğru hareket etmek istenir. Hayat ancak zamanın ihlâl edilmesiyle bir içeriğe kavuşur. Başka yer saplantısı, anın imkânsız olmasıdır; bu imkânsızlık da nostaljinin ta kendisidir.

Fransızlar'ın tanımsızlıktaki mükemmeliyetsizliği duymayı ve bilhassa işlemeyi reddetmiş olmaları, yine de bir şeyler ifşa eden bir vurguya sahiptir. Bu dert, Fransa'da kolektif bir biçim altında bulunmaz: *Efkâr'ın* metafizik vasfı yoktur ve *can sıkıntısı* tekil bir biçimde güdümlüdür. Fransızlar, Mümkün'le herhangi bir işbirliğine gitmeyi reddederler; dilleri bile, Mümkün'ün tehlikeleriyle girilebilecek olan her türlü suç ortaklığını safdışı bırakır. Dünyada kendini onlardan daha rahat hisseden, *kendi evi* onlardan daha anlamlı ve daha ağırlıklı olan, mündemiçliğin çekiciliğine kendini daha çok kaptıran başka bir halk var mıdır?

Temelli olarak başka bir şey arzu etmek için, zamandan ve mekândan sıyrılmak, yer ve an ile asgarî bir yakınlık yaşamak gerekir... Fransa tarihinin o kadar az kesinti arzetmesinin nedeni, mükemmeliyete doğru yönelişimizi teşvik eden ve trajik bir bakış açısının gerektirdiği tamamlanmamışlık ihtiyacını hayal kırıklığına uğratan o özüne sadakattir. Fransa'da bulaşıcı olan tek şey zihin açıklığıdır; aldanmaktan, ne olursa olsun bir şeye kurban olmaktan nefret etmedir. Bir Fransız'ın macerayı ancak bilincinin tümüyle kabul etmesi bundandır; aldanmak *ister;* gözlerini bağlar; bilinçsiz kahramanlık ona haklı olarak bir zevksizlik, zarafetten uzak bir fedakârlık gibi görünür. Fakat hayatın hoyrat muğlaklığı, her an için, iradenin değil, ceset olmadaki, metafizik olarak aldanmadaki *fevriliğin* ağır basmasını gerektirir...

Fransızlar nostaljiyi aşırı açıklıkla doldurmuşlarsa, onun mahrem ve tehlikeli itibarının bir kısmını elinden almışlarsa, *Sehnsucht* ise aksine, *Heimat*'la (vatan) Sonsuz arasında çekiştirilen Alman ruhunun çatışmalarında çözülmez olan şeyi tüketmiştir.

Bu ruh nasıl yatışabilirdi? Bir yanda yürek ile toprağın bölünmezliği içine dalma istenci; öte yanda, giderilemeyen bir arzuyla daima mekânı içine alıp eritme istenci. Fakat ufuk sınır arzetmediğinden ve onunla birlikte yeni avareliklere duyulan eğilim arttığından, derlendiği oranda hedef de geriler. Egzotik zevk, yolculuk tutkusu, manzaranın yalnızca bir manzara olarak zevkini çıkarma, içsel biçim eksikliği, hem çekici hem itici olan dolambaçlı derinlik buradan kaynaklanır. *Heimat*'la Sonsuz arasındaki

gerilimin çözümü yoktur: Aynı anda hem kökleşmiş hem köksüzleşmiş olmaktır bu; yuva ile uzaklık arasında bir orta yol bulamamış olmaktır. Özünde uğursuz bir sabit olan emperyalizm, *Sehnsucht*'un siyasî ve kabalık derecesinde somut tercümesi değil midir?

Bazı içsel tahminlerin tarihî sonuçları üzerinde ne kadar ısrar edilse azdır. Nostalji de bunlardan biridir; varoluş ya da mutlak içinde dinlenmemize engel olur; bizi belirsiz olanın içinde yüzmeye, dayanaklarımızı kaybetmeye, zaman içinde *sipersiz* yaşamaya mecbur eder.

Topraktan sökülmüş, süre içinde sürgüne gönderilmiş ve doğrudan köklerinden koparılmış olmak, ayrılma ve yarılma öncesindeki kökensel kaynaklarla yeniden bütünleşmeyi arzu etmektir. Nostalji, tam da kendini ezeli bir biçimde evinden uzak hissetmektir; Sıkıntı'nın ışıklı ölçüleri ve Sonsuz ile *Heimat*'ın çelişkili ilkesi dışında, bitmiş olana, doğrudan olana, toprağın ve ananın çağrısına geri dönüş biçimine bürünür bu nostalji. Böylelikle zihin ve yürek ütopyalar uydurur: Bütün bu ütopyalar arasında en tuhafı da kendi kendimize verdiğimiz yorgunluğu attığımız, *doğmuş olduğumuz* bir evren ütopyasıdır; bütün yorgunluklarımızın kozmik yastığı olan bir evren...

Nostaljik özlemde, elle tutulur bir şey değil, zamandan ayrışık ve bir cennet sezgisine yakın olan soyut bir sıcaklık aranır. Varoluşu olduğu haliyle kabul etmeyen her şey, ilahiyatın alanına girer. Nostalji, Mutlak'ın arzu unsurlarıyla inşa edildiği, ölgünlükle işlenen Sınırı-Belirsiz'in Tanrı olduğu, duygusal bir ilâhiyattır sadece.

YALNIZLIK - KALPTEKİ BÖLÜNME

Hayatın bir mucize gibi ortaya çıkmadığı, ânın tabiatüstü bir titreme içinde inlemediği her defada, ister istemez mahvolmaya yöneliriz... O doluluk ihsasını, o sayıklama anlarını, o volkanik şimşekleri, Tanrı'yı yoğrulduğumuz balçığın bir rastlantısı seviyesine düşüren o coşku harikalarını nasıl yenilemeli? Yanında müziğin bile içimizdeki orgun kalıntısı gibi yüzeysel göründüğü o parıltıyı hangi kaçamak sayesinde tekrar yaşamalı?

Bizi hareketin başlangıcıyla çakıştıran, zamandaki ilk ânın efendisi ve Yaratılış'ın anlık zanaatkârları kılan heyecanları hatırlamak elimizde

değildir. Yaratılış'ın *artık* sadece yoksunluğunu ve sönük gerçekliğini algılarız: Vecdi unutmak için yaşarız. Geleneğimizi ve cevherimizi tayin eden de mucize değildir; parıltıları elinden alınmış, kendi yoklukları içine batmış ve geviş getirmelerimizin yegâne konusu olmuş bir evrenin boşluğudur: Yalnız bir kalbin önünde, yalnız bir evren; ikisi de birbirinden ayrılmaya, antitez içinde azıtmaya yazgılıdır. Yalnızlık, *veri'*mizden ziyade yegâne *inanç*'ımızı oluşturacak kadar sivrildiği zaman, her şeyle aramızdaki dayanışma biter: Varoluştan sapınca, tek meziyetleri ölüm dışında bir şeyin gelmesini soluk soluğa beklemek olan canlılar topluluğundan kovuluruz. Fakat bu bekleyişin büyüsünden kurtulduğumuzda, yanılsamanın kiliselerinden sürüldüğümüzde, en sapkın mürit topluluğu oluruz, zira bizzat ruhumuz sapma içinde doğmuştur.

(“Ruh hidayete vardığında, güzelliği o kadar yücelir ve o kadar harikulâdeleşir ki, tabiatta olan her güzel şeyi mukayesesiz aşar ve Tanrı'yla Melekler'in gözlerini kamaştırır” [Ignatius de Loyola]).

Herhangi bir hidayete konmaya çabaladım; soruları tasfiye etmek ve cahil bir ışık, zihni küçümseyen herhangi bir ışık içinde yok olmak istedim. Fakat seni hiçbir “güzellik” aydınlatmayınca ve Tanrı'yla Melekler kör olunca, meselelerin üzerinde yer alan mutlu bir iç çekişe nasıl varılabilir?

Vaktiyle, İspanya'nın ve senin ruhunun efendisi Azize Tereza, sana günah eğilimleri ve başdönmeleriyle dolu bir yol çizdiğinde, aşkınlık uçurumu semaya bir düşüş gibi hayran ediyordu seni. Ama o semalar dağıldılar—tıpkı eğilimler ve başdönmeleri gibi- soğuk kalbinde de Avila'nın coşkuları hepten söndü.

Bazı varlıklar, artık bir imana tesadüf edebilecekleri noktaya gelmişken, feleğin hangi cilvesiyle kendilerinden başka bir yere vardırmayan -yani hiçbir yere vardırmayan- bir yolu takip etmek için gerilerler? Acaba hidayete eriştikten sonra, en belirgin meziyetlerini kaybedecekleri korkusuyla mı? Her insan derinliklerinin zararına ilerler; her insan kendinden kaçan bir mistiktir: Yeryüzü, varılamayan hidayetler ve ayaklar altına alınmış sırlarla doludur.)

ALACAKARANLIK DÜŞÜNÜRLERİ

Atina ölmek üzereydi; onunla birlikte, bilgiye tapınma da... Büyük sistemler yaşayacakları kadar yaşamışlardı: Kavramsal alanla sınırlandıkları için, ıstırapların müdahalesini, kurtuluş arayışını ve acı üzerine düzensiz meditasyonları reddediyorlardı. Sona ermekte olan site, insanî rastlantısallıkların teoriye dönüştürülmesine imkân tanıdığı için, herhangi bir şey -bir aksırık veya ölüm- eski meselelerin yerini alıyordu. Çare bulma saplantısı bir uygarlığın sonunun belirtisidir; selâmet arayışı da bir felsefenin sonunun... Platon ve Aristoteles bu kaygılara sadece denge gerekliliğinden boyun eğmişlerdi, ancak onlardan sonra bu kaygılar her alanda baskın çıktı.

Roma batarken, Atina'dan gerilemesinin yankıları ve tükenişinin akislerinden başka bir şey derleyemedi. Yunanlılar'ın şüphelerini bütün İmparatorluk topraklarında dolaştırdıktan dönemde İmparatorluğun ve felsefenin geçirdiği sarsıntı, potansiyel olarak tamamına ermiş bir olguydu. Bütün sorular meşru göründüğünden, biçimsel sınırlara aşırı bağlılık, keyfi merakların sefahatını artık engellemiyordu. Epikurosçuluk ve Stoacılığın sızması kolaydı: Soyut yapıların yerini ahlâk alıyor ve soysuzlaşmış akıl, pratiğin aracı haline geliyordu. Roma sokakları, ellerinde farklı "mutluluk" reçeteleriyle dolaşan, devasız bir genel bıkkınlığa şifa bulmak için felsefenin çeperinde ortaya çıkmış bilgelik uzmanları ve soylu şarlatanlar olan Epikurosçular ve Stoacılar'la doluydu. Ama tedavi usullerinde mitoloji ve tuhaf hikâyeler noksandı. Bu mitoloji ve hikâyeler, dönemin evrensel miskinliği içinde çok uzaklardan gelen ve küçük farktan önemsemeyen bir dinin kesinliğini oluşturacaklardı. Bilgelik, miadı dolan bir uygarlığın son sözü, tarihin şafaklarının hâlesi, bir dünya görüşü çehresine bürünmüş yorgunluk, daha zinde başka tanrıların -ve barbarlığın- gelişinden önceki son hoşgörüdür; ayrıca, sonun her taraftan yükselen hırıltıları içinde beyhude bir melodi denemesidir. Zira Bilge -berrak ölümün teorisyeni, ilgisizlik kahramanı ve felsefenin son safhasının, yozlaşmasının ve içinin boşalmasının simgesi-kendi ölümü meselesini halletmiştir... ve o andan itibaren bütün meseleleri ortadan kaldırmıştır. Daha nadir gülünçlüklerle donatılmış olduğundan, aşırı devirlerde genel patolojinin müstesna bir teyidi gibi rastgelinen bir sınır-vakadır.

Kendimizi antik can çekişmenin simetrik noktasında, aynı dertlerden mustarip ve benzer şekilde içinden sıyrılınmaz büyülerin etkisi altında bulunca, büyük sistemlerin, sınırlı mükemmeliyetleri tarafından yıkılmış

olduklarını düşünürüz. Kendimiz için de her şey, itibarı ve tutarlılığı olmayan bir felsefenin konusu haline gelir... Düşüncenin gayri şahsî kaderi, binlerce ruha, Fikir'in binlerce defa aşağılanmasına dağılmıştır... Bize artık ne Leibniz ne Kant ne de Hegel bir yardımda bulunabilir. Kendi ölümümüzle felsefenin kapılarının önüne gelmişizdir: Çürüdükleri ve artık savunacak hiçbir şeyleri olmadığı için kendiliklerinden açılırlar... ve herhangi bir şey, felsefe konusu haline gelir. Paragrafların yerini çığlıklar alır: Bunun sonucu, mahremiyetini tarihin ve zamanın görünümlerinde bulabilecek bir *fundus animae* (canlı temel) felsefesidir.

Biz de "mutluluğu" ararız; ya düşkünlükle ya da küçümsemeyle: Mutluluğu horgörmek de, bunu hâlâ unutmamak ve düşünerek reddetmek demektir. Biz de "selâmet"i ararız, bunu hiç istemeyerek de olsa. Ve fazla olgun bir çağın negatif kahramanlarıysak, bizzat bu olgu dolayısıyla, onun *çağdaşlarıyızdır:* Zamanına ihanet etmek ya da onun ateşli bir taraftar olmak, -görünürdeki karşıtlığın ardında- aynı katılım fiilini ifade eder. Yüce bitkinlikleri, ince tiritlikleri, zamandışı hâlelere özenmeyi -ki bunların hepsi bilgeliğe yöneltir- kendinde bulmayan var mıdır? Dünya, yeni bir mutlağın ya da yadsımanın şafağında kendinden geçmeden evvel, çevresini kaplayan boşluk içinde her şeyi tasdik etme hakkını kendinde kim hissetmez ki? Ufukta hep bir tanrı tehdidi görünmektedir. Felsefenin kenarındayız; sonuna rıza gösterdiğimize göre... Düşüncelerimize tanrının yerleşmemesine çaba gösterelim; şüphelerimize hâlâ sahip çıkalım; denge görünümleri ve mündemiç kaderin çağrısı, bütün keyfî ve acaip özlemler, bükülmez hakikatlerden daha tercih edilir olduğu için... Çareleri değiştirmemiz, tesirli ve muteber hiçbir çare bulamadığımızdandır; çünkü ne aradığımız yatışmaya, ne de peşinden gittiğimiz hazlara inancımız vardır. Kaypak bilgeleriz biz; modern Romalılar'ın Epikurosçular'ı ve Stoacılarıyız...

KENDİNİ İMHA ETMENİN KAYNAKLARI

Omuzlarımızın ve düşüncelerimizin üzerinde ağır yüklerle bir hapishanede doğmuşuz; kesip alına imkânı bizi bir sonraki gün yeniden başlamaya teşvik etmese, tek bir günün bile sonunu getiremezdik... Bu dünyanın prangaları ve solunmaz havası her şeyi elimizden alır, kendimizi öldürme özgürlüğü hariç; bu özgürlük de, bunaltıcı ağırlıkların üstesinden gelen bir kuvvet ve gurur verir bize.

Kendi hükmünü mutlak olarak elinde bulundurmak ve bunu kullanmamak... bundan daha esrarengiz bir yetenek var mıdır? İntiharın mümkün olduğu tesellisi, soluksuz kaldığımız o mekânı sonsuz bir alana çevirir. Kendimizi yok etme fikri, buna ulaşma yollarının çokluğu, kolaylığı ve yakınlığı sevindirir ve ürkütür bizi; zira kendimiz hakkında gen dönüşsüz bir şekilde karar verdiğimiz o hareketten daha basit ve daha korkunç bir şey yoktur. Tek bir anda bütün anları ortadan kaldırırız; bunu Tanrı bile yapamazdı. Fakat palavracı iblisler olduğumuzdan sonumuzu erteleriz: Özgürlük gösterişinden, kibrimizin oyunundan nasıl vazgeçebilirdik ki?..

Kendini ortadan kaldırmayı hiç tasarlamamış; ipin, kurşunun, zehirin ya da denizin yardımına başvurabileceğini hiç hissetmemiş kişi, aşağılık bir kürek mahkûmudur; ya da evrenin leşi üzerinde sürünen bir solucan... Bu dünya elimizden her şeyi alabilir, bize her şeyi yasaklayabilir, *ama* kendimizi yok etmemizi engellemeye kimsenin gücü yetmez. Bütün aletler buna yardımcı olurlar, bütün uçurumlarımız buna davet ederler bizi; ama bütün içgüdülerimiz de karşı çıkar. Bu karşıtlık ruhumuzda çıkışsız bir çatışma geliştirir. Hayat üzerine düşünmeye, onda dipsiz bir boşluk keşfetmeye başladığımızda, içgüdülerimiz kendilerine çoktan rehber süsü vermiş ve fiillerimizi yönlendirmeye başlamışlardır bile; ilhamımızın kanatlanmasını ve serbestleşerek yumuşamamızı frenlerler. Eğer doğduğumuz anda, ergenlikten çıkışımızdaki kadar bilinçli olsaydık, beş yaşında intiharların alışılagelmiş bir olgu, hatta bir saygınlık sorunu olacağı muhtemelden de öte bir gerçektir. Ama çok geç uyanırız: Tefekkür ve hayal kırıklıklarımızın bizi yönelttiği sonuçlardan ancak şaşkınlığa kapılabilecek olan içgüdülerin mevcudiyetiyle döllenmiş yıllar durur karşımızda. Tepki de gösterirler; bununla birlikte, özgürlüğümüzün bilincine varmış olan bizler, istifade etmediğimiz için daha da cazipleşen bir çözümün efendisiyizdir. Günlere, dahası gecelere tahammül etmemizi sağlar bu; artık ne yoksuluzdur, ne de husumet tarafından eziliyoruzdur: Üstün kaynaklar varılır elimizde. Bunlardan hiç yararlanmasak ve sonumuz geleneksel son nefesle gelse bile, vazgeçişlerimizde bir hazineye sahip olmuş oluruz: Her birimizin kendi içinde taşıdığı intihardan daha büyük bir zenginlik var mıdır?

Dinlerin kendi elimizle ölmeyi yasaklamalarının nedeni, bunda, tapınakları ve tanrıları aşağılayan bir itaatsizlik örneği görmeleridir. Orléans

Konsili intiharı cinayetten daha vahim bir günah gibi değerlendiriyordu; çünkü katil her zaman nedamet getirebilir, kendini kurtarabilir, oysa kendi hayatına kasteden kişi selametin sınırlarını aşmıştır. Fakat kendini öldürme eylemi zaten radikal bir selâmet formülünden çıkmaz mı yola? Hiçlik de ebediyetle eşdeğer değil midir? Yalnız varlık, evrenle savaşmak ihtiyacında değildir; o, son ihtarı kendine verir. Sonsuza değin *olmak* özlemini de duymaz pek; eğer benzersiz bir fiille, *mutlak bir biçimde* kendisi olduysa... Göğü ve yeri de kendini reddettiği gibi reddeder. Hiç değilse, özgürlüğü sürekli gelecekte arayanların bulamadığı bir özgürlük bütünlüğüne varmış olacaktır...

Şimdiye kadar hiçbir kilise, hiçbir belediye intihara karşı muteber bir gerekçe icat etmemiştir. Hayatı artık kaldıramayan kişiye ne söylenebilir? Hiç kimse başkasının yüklerini kendi üzerine alacak halde değildir. Diyalektiğin elinde, tartışılmaz ıstırapların ve teselli bulmamış binlerce apaçık olayın saldırısına karşı hangi güç vardır’? İntihar, insanın ayırt edici özelliklerinden, keşiflerinden biridir; hiçbir hayvan bunu yapamaz ve melekler bunun ancak farkına varabilir; intiharsız insan gerçekliği, daha az meraka değer ve daha renksiz olurdu: Sonuca bağlanan çeşitli yolları ve yeni çözümleri trajediye sokacak olsa bile, tuhaf bir iklimin ve kendi estetik değerleri olan bir ölüm imkânlar dizisinin noksanlığı hissedilirdi.

Olgunluklarının delili olarak canlarına kıyan antik bilgeler, modemlerin hafızasından çıkmış olan bir intihar öğretisi yaratmışlardı: Dehasız bir can çekişmeye adanmış bizler, ne aşırılıklarımızın yaratıcısıyız, ne de vedalarımızın belirleyicisi. Son, artık *bizim* sonumuz değildir: Sayesinde yavan ve yeteneksiz bir hayatı bağışlatabileceğimiz yegâne bir girişimin üstünlüğü noksandır, tıpkı yüce bir kinizmin ve eski görkemli can verme sanatının da noksan olması gibi... Ümitsizliğe talim eden ve kendini kabullenen cesetleriz; kendimize rağmen hayatta kalırız ve yalnızca yararsız bir formaliteyi yerine getirmek için ölürüz: Sanki hayatimiz, sadece ondan kurtulabileceğimiz ânı ileri atmamıza bağlıymış gibi...

TEPKİCİ MELEKLER

Melekler içinde en az filozof olanının başkaldırması üzerine bir yargıya varırken, bunun içine sempati, şaşkınlık ve ayıplama duygularının karışmaması güçtür, Evreni adaletsizlik yönetir. Orada inşa edilen her şey,

çözülen her şey, pis bir kırılganlığın izini taşır; sanki madde, yokluğun bağrındaki bir skandalın meyvasıymış gibi... Her varlık bir başka varlığın can çekişmesiyle beslenir; anlar, zamanın kansızlığı üzerine vampir gibi üşüşürler - dünya, gözyaşlarının biriktiği bir yerdir... Bu mezbahada kollanın kavuşturup durmak ya da kılıç çekmek eşit derecede beyhude hareketlerdir. Hiçbir harika zincirinden boşanma hareketi mekânı sarsamaz, ruhları da asilleştiremez... Zaferler ve yenilgiler, adı kader olan bilinmez bir yasaya göre birbirini izlerler; kader, felsefî olarak yoksun kaldığımızda, şu dünyadaki ya da herhangi bir yerdeki ikametimiz bize çözümsüz, maruz kalınacak bir lanet gibi saçma, ya da hak edilmemiş göründüğünde başvurduğumuz sözcüktür... Kader -mağluplar terminolojisinin gözde sözcüğü... Devasızlığa bir isim kadrosu bulmaya meraklıyızdır ve isimler icat ederek, felâketlerimizin üzerinde asılı aydınlıklarda bir hafifleme ararız. Kelimeler merhametlidirler: Narin gerçeklikleri bizi kandırır ve teselli eder...

Böylelikle hiçbir şey isteyemeyen “kader”, bizim başımıza geleni istemiş olur... Tek izah biçimi olarak Akıldışı’na vurgunuzdur; onun, yalnızca aynı tabiattaki negatif unsurları tartan baht terazimizin kefelerini doldurmasını seyrederiz. Bunun böyle olmasına karar vermiş olan, üstelik de bu kararın sorumluluğunu taşımayan kuvvetleri kışkırtacak gururu nereden bulup çıkarmalı? Adaletsizlik ciğerlerimizdeki havaya, düşüncelerimizin mekânına, yıldızların sessizliğine ve hayretine musallat olduğu zaman, mücadeleyi kime karşı yöneltmeli? Nereye saldırmalı? İsyanımız, onu uyandıran dünya kadar kötü tasarlanmıştır. Ölüm döşeğindeki Don Kişot misali, çılgınlığın son raddesinde, tükenmiş bir haldeyken, yollarla, kavgalarla ve yenilgilerle yüzyüze gelme kudretini ve yanılsamasını yitirmiş olduğumuzda, haksızlıkları tamir etmeyi nasıl üstümüze vazife edebiliriz? Ve daha zamanın başlangıcında, atılımlarımızın soluğunu tıkayan o iç bulandırıcı bilgelikten habersiz olan isyankâr meleğin tazeliğini nasıl bulmalı? Şu dünyada meleklerin izinden gitmek daha da aşağı düşmek anlamına gelirken; insanların adaletsizliği Tanrı’nınkini taklit ederken; her başkaldırı da ruhu sonsuza karşı çıkarır ve paramparça ederken; diğer melekler sürüsünü silikleştirecek belagati ve kendini beğenmişliği nereden alabiliriz? Kimliği belirsiz melekler -yaşı olmayan kanatlarının altında büzülmüş; ezeli olarak Tanrı’nın içinde galip ve Tanrı’nın içinde yenik; uğursuz ilginçliklere karşı duyarsız, yeryüzü

matemlerine eşdeğer hayalperestler- onlara taş atmaya ve uykularını bölme iddiasına kalkışmaya kim cesaret edebilirdi? Düşkünlüğün kibiri olan isyan, soyluluğunu ancak yararsızlığından alır: Istıraplar onu uyandırır ve sonra terk ederler; taşkınlık onu coşturur, hayal kırıklığıysa yadsır... *Muteber olmayan* bir evrende başkaldırının bir anlamı olamazdı...

(Bu dünyada hiçbir şey kendi yerini bulmuş değildir, başta bizzat dünya olmak üzere... Öyleyse, insan adaletsizliğini seyrederken hiç şaşırmamak gerekir. Toplumun düzenini reddetmek de kabul etmek de aynı şekilde abestir: Onun iyi veya kötü yönde değişimlerine, ümitsiz bir tutuculukla maruz kalmaya mecburuz; tıpkı doğuma, aşka, iklime ve ölüme maruz kaldığımız gibi. Hayat yasalarının başında çürüme gelir: Kendi kalıntılarımıza, cansız nesnelerin kendi kalıntılarına olduklarından daha yakınızdır; onlardan önce pes ederiz ve yok edilmez gibi görünen yıldızların bakışları altında kaderimize doğru koşarız. Ama bizzat yıldızlar da, sadece yüreğimizin ciddiye aldığı, sonra da istihza noksanlığının kefaretini büyük acılarla ödediği bir evrenin içinde ufalanırlar...

Tanrı'nın ve insanların adaletsizliğini hiç kimse düzeltemez: Her fiil, kökendeki Kaos'un, görünürde örgütlenmiş, özel bir durumudur. Kökü çağların başlangıcına dayanan bir girdabın içinde sürükleniriz; o girdabın düzen çehresine bürünmüş olması da, sadece bizi daha iyi kapıp sürüklemek içindir...)

EDEP KAYGISI

Ten acının dürtmesiyle uyanır; bu uyanık ve lirik madde, kendi eriyişinin şarkısını söyler. Tabiattan ayırt edilemez olduğu müddetçe, unsurların unutuluşu içinde serilip yatmıştır: Benlik tarafından henüz zaptedilmemiştir. Istırap duyan madde yerçekiminden kurtulur, evrenin artakalan kısmına artık bağlı değildir, kendini gevşemiş bütünden tecrit eder; zira bir ayrılık etkeni ve bireyleşmenin etkin ilkesi olan acı, istatistiksel bir alınyazısının zevklerini inkâr eder.

Hakikaten yalnız varlık, insanlar tarafından terk edilmiş olan değil insanlar arasında acı çekendir; kendi çölünü peşi sıra panayırlarda sürükleyen ve mütebessim cüzzamlılık, tamiri imkânsızlık komedyenliği yeteneklerini sergileyendir. Eski zamanlardaki büyük yalnızlar mutluydular,

ikiyüzlülüğü bilmiyorlardı, gizleyecek bir şeyleri yoktu: Bir tek kendi yalnızlıklarıyla söyleşiyorlardı...

Şeylerle aramızda, ıstırabın etkisiyle gevşemeyen ve telef olmayan tek bir bağ yoktur; ıstırap bizi her şeyden kurtarır, kendi içinde saplanıp kalma ve geri dönüşsüz bir şekilde *birey* olma ihsası dışında her şeyden. Özünde cevherleşmiş yalnızlıktır bu. O andan itibaren ötekilerle, yalanın gözbağcılığıyla değilse eğer, hangi yollarla iletişim kurabiliriz ki? Zira eğer hepimiz panayır cambazı olmasaydık, eğer bilgiç bir şarlatanlığın hünerlerini öğrenmiş olmasaydık, nihayet edepsizlik ya da trajedi düzeyinde samımı olsaydık yeraltı dünyalarımız okyanuslar dolusu kin kusardı, bu okyanuslarda kaybolmak şeref payemiz olurdu: Böylelikle onca acaipliğin ve yüceliğin yakışıksızlığından kaçmış olurduk. Eyüb, zamanında durmuştur: Bir adım daha atsaydı, artık ona ne Tanrı, ne de dostları cevap vereceklerdi.

(Cüzzamımızı haykırmadığımız ölçüde, asırlar tarafından biçimlendirilmiş zarif yapmacıklığa saygı gösterdiğimiz ölçüde “uygarlaşmış”ızdır... Yaşadığı saatlerin ağırlığı altında iki büklüm olmaya hiç kimsenin hakkı yoktur... Her insan bir kıyamet imkânını barındırır, ama her insan kendi uçurumlarını düzleştirmeye girişir. Eğer herkes yalnızlığını kendi akışına bıraksaydı, Tanrı, mevcudiyeti her noktada kendimize karşı duyduğumuz o korkuya ve terbiyemize bağlı olan bu dünyayı yeniden yaratmak zorunda kalırdı... -Kaos mu?- Öğrenilen her şeyi reddetmektir, insanın *kendi* olmasıdır...)

BOŞLUĞUN YELPAZESİ

Filancayı şu hedefin peşinde, falancayı başka bir hedefin peşinde gördüm; insanları, birbirini tutmayan konularla büyülenmiş, her biri aşağılık ve tanımlanamaz olan tasarı ve düşlerin sihrine kapılmış gördüm. İsraf edilen onca ateşliliğin nedenlerine akıl erdirmek için her durumu tek tek incelerken, her hareket ve her çabanın anlamsızlığını anladım. İnsanı yaşatan hatalardan etkilenmeyen tek bir hayat var mıdır? Kökleri küçük düşürücü olmayan, sebepleri icat edilmiş olmayan, arzularla ortaya çıkmış mitoslara sahip olmayan tek bir berrak ve şeffaf hayat var mıdır? Her tür yararlılıktan arınmış fiil nerededir? Akkorluktan tiksinen güneşte mi?

İmansız bir evrendeki melekte mi? Yoksa ölümsüzlüğe terk edilmiş bir dünyadaki aylak solucanda mı?

Kendimi bütün insanlara karşı savunmak, çılgınlıklarına tepki göstermek ve bunun kaynağını ortaya çıkarmak istedim; dinledim ve gördümve korktum: Aynı sebeplerle ya da herhangi bir sebeple hareket etmekten, aynı hayaletlere ya da tamamen başka bir hayalete inanmaktan, aynı sarhoşluklara ya da tamamen başka bir sarhoşluğa gömülmekten korktum; son olarak da, ortaklaşa hayal kurmaktan ve son nefesimi bir vecd kalabalığı içinde vermekten korktum. Bir varlıktan ayrılırken bir yanılgının daha elimden çıktığını, onda bıraktığım yanılsamayla yoksullaştığımı biliyordum... Ateşli sözleri, kendisi için mutlak benim içinse gülünç olan kaçınılmaz bir gerçeğin mahpusu olduğunu açığa çıkarıyordu; onun saçmalığıyla temas ettiğimde, kendiminkinden sıyrılıyordum... Aldanma hissine kapılmadan ve yüzü kızarmadan kime katılınabilir? Ancak, her fiil için gerekli akılsızlığı *tamamen bilinçli olarak* alışkanlık haline getiren ve kendini kaptırdığı kurguyu hiçbir düşle güzelleştirmeyen kişi haklı çıkarılabilir; tıpkı ancak inançsızca ölen ve işin aslını sezdiği ölçüde kendini feda etmeye hazır bir kahramana hayranlık duyulabileceği gibi... Âşıklara gelince, yüz buruşturmalarının ortasında, kafalarından ölümün önsezisi geçmeseydi çekilmez olurlardı. Sırrımızı -yanılsamamızı- mezara götürdüğümüzü, soluğumuzu canlandıran esrarengiz hatayı atlatamadığımızı, hazların ve hakikatlerin hükümsüzlük açısından denk oldukları kestirilemediği için fahişelerle kuşkucular dışında herkesin yalana battığını düşünmek insanın aklını karıştırır.

İnsanların var olmak ve harekete geçmek için sarıldıkları nedenleri, kendimde ortadan kaldırmak istedim. Sözle anlatılmayacak kadar normal bir hale gelmek istedim, - şimdi de sersemlemiş bir halde, budalalarla aynı düzeyde ve onlar kadar boşum.

BAZI SABAHLAR

Atlas[4] olmamanın pişmanlığı, şu gülünç maddenin çöküşünde hazır bulunmak için omuzlarını silkememek... Hiddet, kozmogoninin yolunu tersten izler. Bazı sabahlar canlı cansız her şeyi mahvetme isteğiyle uyanmamızın sırrı nedir? Şeytan damarlarımızın içinde boğulduğunda, fikirlerimiz çarpıntıya kapıldığında ve arzularımız ışığı ikiye böldüğünde

unsurlar tutuşur ve helâk olurlar, bu arada parmaklarımız da külleri elekten geçilmektedir.

Geceler boyunca hangi kâbuslarla haşır neşir olduk ki güneşe düşman olarak kalkıyoruz? Her şeyle hesabımızı kapatmak için kendimizi mi tasfiye etmemiz gerekiyor? Zamanla kurduğumuz yakınlığı hangi suç ortaklığı, hangi bağlar sürdürüyor? Hayat, kendisini yadsıyan kuvvetler olmasa dayanılmaz olurdu. Muhtemel bir çıkış, bir kaçış *fikri* bulunur elimizde; kendimizi kolaylıkla yok edebilir ve, sayıklamanın doruğunda bu evreni balgam gibi tükürebiliriz.

... Ya da dua eder ve başka sabahları bekleriz.

(Gizlice ağlanabilseydi ve hiddete kapılmış kadınlarla çocuklar taklit edilebilseydi, yazmak yavan ve yüzeysel bir iş olurdu... Yoğrulduğumuz maddenin içinde, onun en derin murdarlığında, yalnız gözyaşlarıyla yumuşayan bir burukluk ilkesi bulunur. Eğer her kederlendiğimizde ağlayarak kurtulma imkânımız olsaydı, teşhissiz hastalıklar ve şiir ortadan kalkardı. Fakat doğuştan gelen ve eğitimle vahimleşen bir çekingenlik ya da gözyaşı bezlerimizdeki bir işleyiş bozukluğu, bizi kuru gözlerin azabına mahkûm eder. Ve çığlıklar, küfür fırtınaları, içi içini yeme ve ete giren tırnaklar, kanlı bir gösterinin verdiği teselli, artık tedavi usullerimiz arasında görülmez olur. Bunun sonucunda da hepimiz hastayızdır; canı çektiğince ulumak için her birimize bir Sahra gerekirdi, ya da kudurmuş iniltilerine daha da kudurgan iniltilerimizi karıştıracağımız içli ve coşkulu bir denizin kıyıları... Vardığımız doruklar, gökkubbenin bedenlerimiz ve unsurlar için darağacı hizmeti göreceği bir idam görüntüsü, beyin kanamasına benzeyen bir sonsuzluk, karikatürü andıran bir yücelik çerçevesi gerektirir.)

İŞGÜZAR MATEM

Bütün hakikatler bize karşıdır. Ama yaşamaya devam ederiz çünkü onları oldukları gibi kabulleniriz, çünkü onlardan sonuç çıkarmayı reddederiz. Astronominin, biyolojinin öğrettiklerinin tek bir sonucunu -davranışıyla- yansıtacak ve yıldız uzaklıklarıyla tabiat olayları karşısında tevazu ya da isyan duyarak yatağından çıkmama karan alacak kişi nerededir? Gerçekdışılığımızın besbelliliğine yenilmiş bir gurur hiç olmuş mudur? Ve sonsuz içinde her fiil gülünç olduğu için kim artık hiçbir şey yapmayacak

kadar cüretkâr davranmıştır? Bilimler hiçliğimizi ispat ederler. Ama bundan son dersi kim çıkarmıştır? Kim, bütünsel tembelliğin kahramanı olmuştur? Hiç kimse kollarını kavuşturmaz: Karıncalar ve anlardan daha telâşlıyızdır. Hâlbuki bir karınca, bir an -bir fikrin mucizesi ya da bir tekillik eğilimiyle- yuva veya kovanında tecrit olabilseydi, zahmetlerinin manzarasını *dışarıdan* seyretseydi, gayretinde hâlâ inat eder miydi?

Yalnızca akılcı hayvan, kendi felsefesinden hiçbir şey öğrenememiştir: Kendini ayrı tutar - bununla birlikte, görünürde işe yarar gerçekte hükümsüz olan aynı hatalarda ısrar eder. Dışarıdan, herhangi bir Arşimed noktasından bakıldığında hayat -bütün inançlarıyla birlikte- artık ne mümkün ne de kavranabilirdir. Ancak hakikate karşı *hareket edilebilir.* İnsan bütün bildiklerine rağmen, bütün bildiklerine karşı her gün yeniden başlar. Bu ikiliği kötü bir alışkanlık haline getirmiştir. İleri görüşlülük matemdedir, fakat -tuhaf bir bulaşma- bu matem dahi etkindir; böylece Yargı Günü'ne kadar bir konvoyun içinde sürükleniriz; böylece bizzat son istirahatimizi ve tarihin nihaî sessizliğini de bir faaliyete çevirmişizdir: Can çekişmenin sahnelenmesidir bu, hırıltılara kadar sürecek dinamizm ihtiyacıdır...

(Nefes nefese koşturan uygarlıklar, ebediyetin içine keyfince kurulan uygarlıklardan daha çabuk tükenirler. Bir tek Çin, yaşlılığının çiçeği içinde binlerce yıl boyunca açılarak, izlenecek bir örnek sunar; felsefeden üstün olan ince bir bilgeliğe de çok erken varmıştır: Taoculuk, zihnin kopma düzleminde tasarlayabildiği her şeyi aşar. - *Nesillerle* hesap yaparız: En fazla yüz yıldan beri ayakta olup, tutturdukları telâşlı tempo içinde zamandışılık bilincini yitiren uygarlıkların üzerindeki lanettir bu.

Dünyada yapacak hiçbir şeyimizin olmadığı apaçıktır; fakat kokuşmamızı gevşeklik içinde sürdürmek yerine ter kokuları yayarız ve leş gibi kokan bir havanın içinde kalırız soluk soluğa. Tarih'in tamamı kokuşarak çözülme halindedir; çıkardığı kokular geleceğe doğru buram buram yayılır: Oraya doğru koşarız; hiç değilse her çürümenin içinde bulunan ateş için...

İnsanlığın, *fiil* yanılsamasından azade olması için çok geçtir, hele *esersizliğin azizliği*'ne yükselmesi için daha da geçtir.)

VAZGEÇMEYE KARŞI BAĞIŞIKLIK

Ebediyetle ilgili olan her şey, kaçınılmaz olarak harcıâlem bir hal alır. Dünya, sonunda herhangi bir vahyi kabul eder ve herhangi bir ürpertiye boyun eğer; yeter ki formülü bulunmuş olsun. Evrenin beyhudeliği fikri -âfetlerin en tehlikelisi- apaçıklık seviyesine düşmüştür: Herkes bunu kabul eder ve kimse buna uygun davranmaz. Nihaî bir hakikat karşısında duyulan ürküntü evcilleştirilmiştir; nakarata dönüştüğü için artık insanlar onu düşünmezler; zira yalnızca sezinlemeleriyle bile onları uçuruma veya selâmete doğru sürükleyecek bir şeyi ezbere öğrenmişlerdir. Zaman'ın hükümsüzlüğü görüşü azizler ve şairler doğurmuştur; birde, aforoza tutkun bazı kimsesizlerin ümitsizliklerini...

Bu görüş kalabalıklara yabancı değildir: Söylenir dururlar: "Neye yarar?"; "ne olacak yani?"; "daha böylesini çok görürüz"; "eski hamam, eski tas" - bununla birlikte hiçbir şey olmaz, hiçbir şey araya girmez: Fazlıdan ne bir şair ne de bir aziz çıkar... Bu nakaratların sadece birine bile uygun davransalar, dünyanın çehresi değişirdi. Fakat -hayat aleyhtarı bir düşünceden çıkmış olan- ebediyet, fiillerin hayata geçirilmesini tehlikeye sokmayan bir insanî refleks olamazdı: Onu mekanik bir tekrarla unutabilelim diye, harcıâlemleşir. Şiir gibi azizlik de bir maceradır. İnsanlar, "her şey geçer," derler –fakat bu dehşet verici bayağılığın menzilini kaç kişi kavrar? Kaç kişi hayattan kaçar, hayat için şarkı söyler ya da ona ağlar? Hayatın beyhude olduğu kanaatiyle kim dolmamıştır? Ama kim bunun sonuçlarıyla yüzleşmeye cesaret eder? Metafizik yeteneği olan insanlara canavarlardan da ender rastlanır - hâlbuki her insan bu yeteneğin unsurlarını potansiyel olarak içinde taşır. Bir Hindu prensinin bir sakat, bir yaşlı ve bir ölü görmesi, *her şeyi anlamasına* yetmiştir; bunları gören bizler ise hiçbir şey anlamayız, zira hayatımızda hiçbir şey değişmez. Ne olursa olsun hiçbir şeyden vazgeçemeyiz; oysa beyhudeliğin apaçık işaretleri erişebileceğimiz bir yerdedir. Ümitle malûlüzdür, hep bekleriz; hayat da, cevher haline gelen bekleyiştir sadece. Ebediyen askıda kalmaktansa, tarafsız bir ilâh ya da kadavra durumuna indirgenmektense, her şeyi bekleriz - Hiçliği bile. Böylelikle, Tamiri İmkânsız'ı kendine düstur edinen yürek, bundan hâlâ sürprizler umar. İnsanlık, onu yadsıyan olayların içinde âşıkane yaşar...

DÜNYANİN DENGESİ

Sevinçlerle kederlerin görünürdeki simetrisinin kaynağı, kesinlikle hakkaniyetli bir şekilde dağıtılmış olmaları değildir: Bazı bireylerin başına gelen ve onları ötekilerin aldırmazlığını kendi ezikllikleriyle telafi etmek zorunda bırakan adaletsizliktir. Fiiliyatının sonuçlarına maruz kalmak, ya da bundan korunmak; bütün insanların nasibi budur. Bu ayrım hiçbir ölçüt olmadan gerçekleşir: mukadderdir, saçma bir paylaşım ve garip bir ayıklamadır. Hiç kimse mutluluk veya mutsuzluğa mahkûm edilmekten yan çizemez; doğuştaki hükmün, sperma hücresinden mezara kadar geçerli olan ip cambazı mahkemesinin kararından da kaçamaz.

Bütün sevinçlerinin bedelini ödeyen, bütün zevklerinin kefaretini çeken, bütün unuttuklarının hesabını vermek zorunda olan kimseler vardır: Tek bir mutluluk ânı için bile borçlu kalmayacaklardır. Bir haz titreyişi binbir buruklukla taçlanıvermiştir onlar için; sanki, kabul gören yumuşaklıklara onların hiç hakkı yokmuş gibi; sanki feragatleri, dünyanın hayvanı dengesini tehlikeye sokuyormuş gibi... Bir manzaranın ortasında mutlu mu oldular? Elikulağında kederler içinde buna pişman olacaklardır. Tasarılarının ve düşlerinin içinde kibir mi duydular? Aşırı pozitif ıstıraplarla hizaya getirilerek, sanki bir ütopyadan uyanır gibi, çabucak kendilerine geleceklerdir.

O halde, ötekilerin bilinçsizliğinin bedelini ödeyen; sadece kendi mutluluklarının değil, tanımadıktan kişilerin mutluluklarının da kefaretini ödeyen fedailer vardır. Denge bu şekilde yeniden sağlanır: Sevinçlerle üzüntüler arasındaki orantı uyumlu bir hale gelir. Eğer karanlık bir evrensel ilke sizin kurbanlar sınıfına ait olacağınız hükmünü vermişse, içinizde sakladığınız cennet parçasını ömrünüz boyunca ayaklar altına alarak buna uyarsınız; bakışlarınızda ve düşlerinizde beliren azıcık atılım da, zamanın, maddenin ve insanların murdarlığı önünde kirlenecektir. Önünüzde, yükselecek basamak olarak bir gübre yığını; kürsü olarak da bir işkence âletleri takımı bulunacaktır. Ancak pul pul dökülen bir şöhrete ve sümüklü bir taca lâyık olacaksınızdır. Herkesten alacaklı olanların, bütün yolları mubah görenlerin yanında yürümeyi denemek mi? Ama tozlar ve küller bile, zamanın girişlerini ve rüyaların çıkışlarını tıkamak için önünüze dikilecektir. Hangi yöne doğru giderseniz gidin adımlarınız yere batacaktır, sesiniz: sadece çirkef ilâhilerini haykıracaktır; ve kendine acımadan başka bir şey bulunmayan yüreklerinize doğru eğilmiş kafalarınızın üzerinden,

müthiş bir istihzanın sizin kadar az suçlu ve kutsanmış oyuncakları olan mutlu kişilerin soluğu şöyle bir geçecektir.

FELSEFEYE VEDA

Kant'ta artık hiçbir insani zayıflığı, hüznün hiçbir hakikî vurgusunu göremez hale geldiğim an felsefeden yüz çevirdim; Kant'ta ve bütün filozoflarda... Müzikle, mistik pratiklerle ve şiirle karşılaştırıldığında, felsefi faaliyet, sadece utangaçlarla ılımlıların gözünde itibarı olan şaibeli bir derinlikle ve azalmış bir canlılıkla ilgilidir. Hem zaten felsefe -gayrı şahsi endişe, kansız fikirlere sığınma- hayatın baştan çıkarıcı taşkınlığından kaçanların yoludur. Hemen hemen bütün filozofların sonu iyi olmuştur: İşte felsefeye karşı baş gerekçe. Sokrates'in sonu bile biç trajik değildir: Bir yanlış anlamadır; bir pedagogun sonudur-ve eğer Nietzsche deliliğe gömüldüyse, şair ve mütefekkir olaraktır bu: Akıl yürütmelerinin değil, vecdlerinin kefaretini ödemiştir.

Varoluşun içinden açıklamalarla sıyrılınamaz, buna ancak maruz kalınabilir, bu sevilir ya da bundan nefret edilir, tapınılır ya da çekinilir; bizzat varlığın ritmini, duraksamalarını, tutarsızlıklarını, buruk veya neşeli coşkunluklarını yansıtan o mutluluk ve nefret sıralaması yaşanarak...

İster sürpriz ister zorunluluk nedeniyle olsun, tartışmasız bir bozguna uğramayan var mıdır? O zaman ellerini dua için açıp, sonra felsefenin cevaplarından bile daha boş bir halde iki yanına bırakmayan var mıdır? Felsefenin görevi, adeta, feleğin dalgınlığı kargaşanın berisinde yol almamıza ses çıkarmadıkça bizi korumak ve bu kargaşaya dalmak zorunda kalır kalmaz da bizi terk etmektir. İnsanlığın ıstıraplarının ne kadar azının felsefeye girdiği görüldüğünde, bunun nasıl başka türlü olabileceği sorulur. Felsefi çalışma verimli değildir; sadece münasiptir. Ceza görmeden filozof olunur her zaman: Yansız ve münhal saatleri, ne Eski Ahit'e ne de Bach'a ve Shakespeare'e uygun düşen saatleri havaleli düşüncelerle dolduran geleceksiz bir meslektir bu. Bu düşünceler, Eyüb'ün bir feryadıyla, Macbeth'in bir zorbalığıyla, ya da bir kantatın verdiği yükseklikle eşdeğerde olan tek bir sayfada somutlaşmış mıdır hiç? Evren *tartışılmaz, ifade edilir.* Felsefe ise bunu ifade etmez. Hakikî meseleler, ancak felsefe katedilip tüketildiğinde başlar; bütün anlarımızın kök saldığı Meçhul önünde, vazgeçişin işareti olarak nihaî noktayı koyan çok büyük bir cildin

son bölümünden sonra başlar; rızkımızdan tabiatıyla daha mühim ve dolaysız olduğundan, o Meçhul'le mücadele etmemiz gerekir. Burada, filozof bizi bırakır: Felaket düşmanıdır, akıl gibi sağduyulu ve akıl kadar temkinlidir. Eski bir cüzzamlıyla, bütün taşkınlıklardan haberdar bir şairle ve yüceliğiyle gönül çemberini aşan bir müzisyenle birlikte kalırız. Gerçekten yaşamaya, ancak felsefenin ucunda, onun yıkıntılarının üzerinde, dehşet verici hükümsüzlüğünü ve hiçbir yardımda bulunamayacağını anladığımızda başlarız.

(Büyük sistemler aslında parlak ve boş tekrarlardan ibarettir. Varlığın tabiatının "yaşama istenci"ne, "idea"ya ya da Tanrı'nın veya Kimya'nın fantezisine dayandığını bilmekte ne gibi bir avantaj olabilir? Sadece kelime çoğalması, ince anlam kaymaları... *Olan,* sözün sıkıştırmasından hiç hoşlanmaz; bunun içsel tecrübesi de, imtiyazlı ve ifade edilmez olan ânın ötesinde hiçbir şey açıklamaz. Zaten varlığın kendisi de Hiçliğin bir iddiasıdır.

Sadece ümitsizlik nedeniyle tanımlar getiririz. Bir formül gerekmektedir, hatta pek çok formül; en azından zihne bir haklılık ve yokluğa bir gösteriş sağlamak için...

Ne kavram, ne de vecd bir sonuca götürür. Müzik bizi varlığın "mahremiyeti"ne daldırdığı zaman, çabucak yüzeye çıkarız: Yanılsamanın etkisi dağılır ve bilginin boş olduğu ortaya çıkar.

Temas ettiğimiz şeyler ve tasarladıklarımız, duyularımız ve aklımız kadar gayri muhtemeldir; ancak keyfince kullanılabilen -ve tesirsiz olan- sözlü evrenimizin içinde *emin* oluruz. Varlık dilsizdir ve zihin gevezedir. Bunun adına *bilmek* denir.

Filozofların özgünlüğü, terimler icat etmekten ibarettir. Dünyaya karşı takınılacak üç veya dört tavır -bir o kadar da ölme biçimi- olduğuna göre, bunları çeşitlendiren ve çoğaltan nüanslar, yalnızca her tür metafizik kavrayıştan yoksun olan sözcük seçimine bağlıdır.

Gereksiz söz yığınlarıyla dolu, sorularla karşılıkların eşdeğer olduğu bir evrene batmışız.)

AZİZDEN KİNİĞE

Alaycılık her şeyi bahane seviyesine düşürmüştür, Güneş ve Ümit dışında, hayatın iki şartı dışında: dünyanın yıldızı ve kalbin yıldızı; biri göz kamaştırıcı, diğeri görünmez. Bir iskelet güneşte ısınsa ve ümit etse, ümitsiz ve ışıktan bezmiş bir Herkül'den daha sağlam olurdu; Ümitlenme'ye bütünüyle açık bir varlık da Tanrı'dan güçlü, Hayat'tan canlı olurdu. Macbeth, "aweary of the sun"[5] yaratıkların sonuncusudur; bunun nedeni hakikî ölümün çürüme değil her tür ışından iğrenme olması; tohum olan her şeyden, yanılsamanın sıcağı altında açılan her şeyden tiksinme olmasıdır...

İnsan, güneşin altında doğan ve ölen şeylerin değerini bitmemiştir, güneş hariç; ümit içinde doğan ve ölen şeylerin de, ümit hariç. Daha ileri gitmeye yüzü olmadığından, kinizmine sınır koymuştur. Çünkü tutarlılık iddiasında olan bir kinik, ancak lâfta böyledir; davranışları onu en çelişkili varlık haline getirir: Bâtıl inançlarını kıyıp geçirdikten sonra hiç kimse yaşayamaz. Eksiksiz kinizme varmak için, azizin çabasının aksi yönde ve onun kadar hatırı sayılır bir çaba gerekir; veyahut da arınmasının zirvesine ulaşmış olup, kendine verdiği bütün zahmetlerin beyhudeliğini -ve Tanrı'nın gülünçlüğünü- keşfeden bir aziz tahayyül etmek...

Böyle bir keskin görüşlülük canavarı, hayatın verilerini değiştirirdi: Bizzat kendi varoluşunun şartlarını dahi sorgulama kuvveti ve otoritesi olurdu; artık sözlerinde çelişme tehlikesi bulunmazdı; gözüpekliğini zayıflatacak hiçbir insanî düşkünlüğü de kalmazdı; son yanılsamalarımıza karşı kendimize rağmen gösterdiğimiz dinî saygıyı yitirmiş olduğundan, kalbinden ve güneşten, canının çektiği gibi istifade ederdi...

UNSURLARA DÖNÜŞ

Sokrates-öncesi düşünürlerden beri felsefe hiçbir ilerleme katetmeseydi, şikâyet edilecek bir durum olmazdı bu. Derme çatma kavramlar yığınından bezmiş olan bizler, hayatımızın hâlâ o düşünürlerin dünyayı üzerine kurdukları unsurlar içinde çalkalandığının; bizi koşullandıran şeylerin toprak, su, ateş ve hava olduğunun; geçtiğimiz badirelerin çerçevesini ve ıstıraplarımızın ilkesini bu başlangıç fiziğinin ortaya koyduğunun farkına varırız sonunda. Bu birkaç temel veriyi karmaşıklaştırmış olduğumuzdan -teorilerin dekor ve yapılarıyla büyülenmiş bir halde- Kader anlayışını kaybetmişizdir; oysa Kader değişmemiş, dünyanın ilk günlerindekiyle aynı kalmıştır. Özüne indirgenen varoluşumuz, her zamanki unsurlara karşı bir

çarpışma olmaya devam etmektedir; bilgimizin hiçbir şekilde yumuşatamadığı bir çarpışma... Bütün zamanlardaki kahramanlar, Homeros'unkilerden daha az mutsuz değildirler ve eğer *şahsiyetler* haline geldilerse, solukları ve azametleri azaldığındandır bu. Bilimlerin sonuçları insanın metafizik konumunu nasıl değiştirebilir ki? *Veda*[6] ilâhilerinin ve tarihin başlangıcında kimin yazdığı bilinmeyen şiirlere sokulmuş hüzünlerin yanında, maddenin araştırılması, çözümlemenin tespit ve ürünleri nedir ki?

En konuşkan gerileme devirleri bile, bizi mutsuzluk üzerine bir çobanın kekelemelerinden daha fazla aydınlatmazken; hâsılı, bir budalanın sırıtışında laboratuvar araştırmalarından daha fazla bilgelik varken; zamanın yollarında -ya da kitaplarda- hakikatin peşine düşmek çılgınlık değil midir? Yalnızca birkaç şey okumuş olan Lao-Tse, her şeyi okumuş olan bizlerden daha safdil değildir. Derinlik bilgiden bağımsızdır. Devrini kapatmış zamanların açıkladıklarını başka düzlemlere tercüme ederiz, ya da düşüncenin son kazanımları aracılığıyla kökendeki sezgilerden yararlanırız. O halde Hegel, Kant'ı okumuş bir Herakleitos'tur; Sıkıntı'mız da duygusal bir Elea'cılıktır, maskesi düşmüş ve içe doğmuş çeşitliliğin kurgusudur...

KAÇAMAKLAR

Nihaî dersleri ancak sanat dışında yaşayanlar çıkarabilirler. İntihar, azizlik, kötü alışkanlık -yetenek noksanlığının nice biçimi. İster doğrudan ister kılık değiştirmiş, söz, ses ya da renk aracılığıyla yapılan itiraf, iç kuvvetlerin birikmelerini durdurur ve dışarının dünyasına atarak bu kuvvetleri zayıflatır. Her yaratma fiilini bir kaçış etkeni haline getiren kurtarıcı bir azalmadır bu. Fakat enerjileri biriktiren kişi, baskı altında, kendi aşırılıklarının kölesi olarak yaşar; mutlak içinde batmasını hiçbir şey engellemez...

Kendilerini halsiz düşüren gizli güçleri idare etmeyi bilenlerde, hakikî trajik varoluşa hemen hiç rastlanmaz; ruhlarını eserleri aracılığıyla ufalttıkları için, fiiliyatın aşırılığına erişme enerjisini nereden bulabilirlerdi ki? Kimi kahraman, kendini harikulade bir ölüm yolunda gerçekleştirmiştir, çünkü mısralar içinde yavaş yavaş sönme melekesi noksandır. Her kahramanlık, eksik olan bir yeteneğin kefaretini -kalbin dehasıyla- öder; her kahraman yeteneksiz bir varlıktır. Onu öne çıkaran ve zenginleştiren de bu eksikliktir; hâlbuki bahtlarına düşen dile gelmez şeyleri yaratıcılık yoluyla

yoksullaştıranlar, ruhları diğerlerinin üzerinde yükselebilse de, birer varoluş olarak arka plana itilmişlerdir.

Kimisi hemcinslerinin arasından manastır veya başka bir hüner yoluyla çıkar: morfin, kendini tatmin veya aperitif yoluyla; oysa bir ifade biçimi kendisini kurtarabilirdi. Fakat kendi kendisi nezdinde hep mevcut kalan, yedekteki kuvvetlerine ve hesap hatalarına mükemmel bir şekilde mâlik olan, hayatının toplamını sanatın bahaneleriyle ufaltmaksızın taşıyan, kendi kendisinin istilasına uğramış olan kişi, davranış ve kararlarında ancak *bütünsel* olabilir; ancak kendisini tamamen etkileyen bir sonuç çıkarabilir; aşırı uçları tadamaz: Aşırı uçların içinde boğulur çünkü; ayrıca kötü alışkanlığın, Tanrı'nın ya da kendi kanının içinde de boğulur; hâlbuki ifadenin ödleklikleri onu *en* yüksek'in önünde geriletirdi. *Kendini ifade eden* kişi, kendine karşı hareket etmez; o sadece nihaî dersler için duyulan *eğilimi* bilir. Firari ise, bu dersleri çıkaran değil, kendi kendisinin eline kaldığında mahvolup Çökmekten korkarak haylazlaşan ve sesini duyurandır.

GECEYE DİRENMEME

Başlangıçta, ışığa doğru ilerlediğimizi sanırız; sonra o hedefsiz yürüyüşten yorulur ve kendimizi yere bırakırız: Gitgide yumuşayan toprak artık bizi taşımaz: Açılır. Güneşli bir sona götüren bir güzergâhı boş yere izlemeye uğraşsak da, içimizde ve altımızda koyu karanlıklar genleşir. Kaymamız sırasında bizi aydınlatacak hiçbir pırıltı olmaz: Uçurum bizi çağırır ve onu dinleriz. Olmak istediğimiz her şey, bizi daha yukarıya yükseltme gücünü gösterememiş her şey, hâlâ üzerimizde durur. Vaktiyle zirvelere âşık olan, sonra da hayal kırıklığına uğrayan bizler, sonunda düşüşümüze canı yürekten bağlanırız; tuhaf bir infazın aletleri olarak, koyu karanlıkların sınırına, geceye bağlı alınyazımızın hudutlarına dokunma yanılsamasıyla büyülenerek, düşüşümüzü tamamlamak için acele ederiz. Boşluk korkusu hazza dönüştüğünde, güneşin aksi yönünde ilerlemek ne şanstır! Tersine sonsuz, tabanlarımızın altında başlayan tanrı, varlığın yarıkları önünde vecde geliş ve kara bir hâle susuzluğu olan Boşluk, içine gömüldüğümüz alaşağı edilmiş bir rüyadır.

Başdönmesi bizim için yasa haline gelirse, bir yeraltı aylası taşıyalım, düşüşümüzün tacını... Bu dünyanın tahtından indirilince, yeni bir şatafatın

gecesini kutlamak için asasını da beraberimizde götürelim.

(Ama yine de bu düşüş -bazı dinlenme anları dışında- görkemli ve lirik olmaktan uzaktır. Genellikle bir gece çirkefinin içine, ışık kadar vasat olan bir karanlığa saplanırız... Hayat artık alacakaranlık içinde bir uyuşukluktan, pırıltılar ve gölgeler arasında bir cansızlıktan, o iç güneşin bir karikatüründen ibarettir yalnızca; o iç güneş ki bizi kendi dışımızdaki maddeden üstün olduğumuza haksız yere inandırır. Hiçten fazla olduğumuzu kanıtlayan hiçbir şey yoktur. Tanrılarla rekabete girdiğimiz, coşkularımızın ürküntülerimizi alt ettiği bu genleşmeyi sürekli olarak hissetmek için öylesine yüksek bir ısı tutturmamız gerekirdi ki birkaç günde bitip tükenirdik. Ama parıldamalarımız anlıktır; düşüşler kuralımızdır. Hayat her an çürümekte olandır; tekdüze bir ışık kaybı, gecenin içinde yavan bir dağılmadır; asasız, hilesiz, aylasız...)

ZAMANA SIRT ÇEVİRİRKEN

Dün, bugün, yarın, - uşakların kullanımına yönelik kategorilerdir bunlar. Şatafatlı bir şekilde Tesellisizliğin içine kurulan ve her ânın mağdur ettiği aylak için geçmiş, şimdi ve gelecek, özünde aynı, kişinin içine sızmakta amansız ve ısrarda tekdüze olan tek bir derdin değişken görünümleridir. Bu dert de varlıkla beraber yayılır, varlığın ta kendisidir.

Vardım, varım, ya da olacağım; dilbilgisinin sorunudur bu, varoluşun değil. Kader -zamansal bir karnaval olması itibariyle- fiil çekimleri için elverişlidir, fakat maskelerinden sıyrıldığında bir mezartaşı kadar hareketsiz ve çıplak olduğu görülür. Nasıl olur da şu saate, geçmiş ya da gelecek bir saatten daha fazla önem verilebilir? Uşakların içinde yaşadıkları yanılgı -zamanı benimseyen her insan da bir uşaktır-, gerçek bir saflık halini, büyülü bir kararmayı temsil eder; ve bu yanılgı, arzunun doğurduğu her eylemde göze alınan kaybı -tabiatüstü bir örtü gibi- kaplar. Fakat hatadan dönmüş aylak için, sadece yaşama olgusu, yapılan her şeyden arınmış olarak yaşamak o kadar bitkin düşüren bir angaryadır ki, varoluşa olduğu haliyle tahammül etmek ona ağır bir meslek, bitirip tüketen bir kariyer gibi görünür... - fazladan her hareket de, uygulaması imkânsız ve olmadık bir şey gibi…

ÖZGÜRLÜĞÜN İKİLİ YÜZÜ

Özgürlük meselesi çözülmez olsa da biz yine söylev verip olumsallığı veya gerekliliği savunabiliriz... Mizaçlarımız ve önyargılarımız, meseleyi halletmeden kesip atan ve basitleştiren bir tercih yapmamızı kolaylaştırır. Bizi buna duyarlı kılmayı, bize bunun yüklü ve çelişkili gerçekliğini hissettirmeyi hiçbir teorik yapı başaramazken, imtiyazlı bir sezgi, kendisine karşı icat edilmiş bütün gerekçelere rağmen bizi özgürlüğün kalbine yerleştirir. Ve korkarız - böylesine engin ve fili bir ifşaya; vaktiyle varmak istediğimiz, şimdi ise önünde gerilediğimiz o tehlikeli varlığa hazır olmadığımızdan, imkânların uçsuz bucaksızlığından korkarız. Zincirlere ve yasalara alışmış olan bizler, bir girişim sonsuzluğu karşısında, bir karar sefahati karşısında ne yapacağızdır? Keyfiliğin cazibesi bizi ürkütür. Eğer istediğimiz herhangi bir fiile girişebileceksek, artık ilhamın ve nazların sınırı yoksa, bu kadar gücün sarhoşluğu içinde mahvolmaktan nasıl kaçınabiliriz?

Bu ifşayla sarsılan bilinç kendini sorgular ve yerinden sıçrar. Her şeyin emrine âmâde olduğu bir dünyada kimin başı dönmemiştir ki? Cani, özgürlüğünü sınırsız bir şekilde kullanır ve gücünün fikrine karşı koyamaz. Başkalarının hayatına son verme konusunda, o da her birimizle aynı düzeydedir. Eğer düşüncede öldürdüklerimiz hakikaten yok olsalardı, yeryüzünde kimse kalmazdı. İçimizde çekingen bir cellat, hayata geçmemiş bir katil taşırız. İnsan öldürme eğilimlerini kendilerine itiraf etme cüreti olmayanlar da cinayetlerini rüyalarında işlerler, kâbuslarını cesetlerle doldururlar. Mutlak bir mahkeme önünde, bir tek melekler beraat ederdi. Zira başka bir varlığın ölümünü -en azından bilinçsizce- dilememiş bir varlık hiç olmamıştır. Her birimiz ardımızda bir dost ve düşmanlar mezarlığı sürükleriz; bu mezarlığın yüreğin uçurumlarına atılmış veya arzuların yüzeyine yansıtılmış olması da pek mühim değildir.

Özgürlük, nihaî içermeleri üzerinden kavrandığında, hayatımız ya da ötekilerin hayatları sorusunu ortaya koyar; kendimizi kurtarma ya da mahvetme imkânlarının ikisini de beraberinde getirir. Ama kendimizi ancak sıçramalarla özgür hissederiz, şansımızı ve tehlikelerimizi ancak bunlar aracılığıyla anlarız. Bu dünyanın niçin yalnızca vasat bir mezbaha ve yapay bir cennet olduğunu açıklayan da bu sıçramaların kesikliği ve enderliğidir. Özgürlük üzerine inceleme yapmak, iyi ya da kötü hiçbir sonuca götürmez;

fakat *her şeyin* bize bağlı olduğunun farkına varmamız için sadece anlar vardır...

Özgürlük, özü *şeytanî* olan *etik* bir ilkedir.

RÜYALARLA SÜRMENAJ

Gece vakti rüyalar art arda geldiği sırada saçıp savurduğumuz enerjiyi muhafaza edebilseydik, zihnin derinliği ve inceliği kuşku götürmez boyutlara ulaşırdı. Bir kâbusun iskelesinin çatılması, en iyi eklemlenmiş teorik yapıdan da yorucu bir asabî israf gerektirir. Bilinçsizken acaip ve harikulâde gösterilere katılmış ve şiir aleyhtarı Nedensellik ayağa köstek olmadan bir alandan başka bir alana yuvarlanmış kişi, uyandıktan sonra fikirleri sıralama zahmetine yeniden nasıl katlanabilir? Saatler boyunca sarhoş tanrılara benzemişizdir - ve ansızın, açık gözler gecenin sonsuzluğunu ortadan kaldırdıklarında, gündüzün vasatlığı içinde geceki fantazmaların hiçbirinin yardımı olmadan, renksiz meselelerin mızmızlığını yeniden ele almamız gerekir. Demek ki muzaffer ve uğursuz peri masalı yararsız olmuştur; uyku bizi beyhude yere tüketmiştir. Uyanışta bizi bıkkınlığın başka bir tarzı beklemektedir; akşamınkini unutacak vakti ancak bulmuşken, şimdi de şafağınkiyle didişmek durumundayızdır. Saatler ve saatler boyunca, beynimiz saçma faaliyetinden kendine hiçbir yarar sağlamazken yatay hareketsizliğin zahmetini çekmişizdir. Bu savurganlığın kurbanı olmayan, yardım alabileceği bütün kaynaklarını rüyalarda saçıp savurmadan biriktiren bir avanak, ideal bir uyanıklığın hakimi olarak metafizik yalanların bütün kıvrımlarını çözebilir, ya da en içinden çıkılmaz matematik zorlukları öğrenmeye başlayabilirdi.

Her gece sonrasında öncekinden de boş oluruz: Kederlerimiz gibi sırlarımız da rüyalarımızda akıp gitmiştir. O halde uykuya verilen emek, yalnızca düşüncem izin değil, sırlarımızın da kuvvetini azaltır...

ÖRNEK HAİN

Hayat ancak bireyleşme -yalnızlığın o son temeli- içinde vuku bulabildiğinden, her varlık, birey olduğu için zorunluluk dolayısıyla yalnızdır. Hâlbuki bütün biteyler ne aynı tanda ne de aynı yoğunlukta yalnızdırlar: Herkes, yalnızlık hiyerarşisinin farklı bir derecesinde yerini alır; hain ise bu hiyerarşinin en uç noktasında bulunur: O, bireylik vasfını

azgınlığa vardırır. Bu anlamda Yahuda Hıristiyanlık tarihindeki en yalnız varlıktır; ama asla yalnızlık tarihindeki değil... O sadece bir tanrıya ihanet etmiştir; neye ihanet ettiğini bilmiştir, birini ele vermiştir, tıpkı diğer pek çok kişinin herhangi bir şeyi ele vermeleri gibi: Vatan ya da az çok kolektif başka vesileler. Belirli bir nesneyi hedef alan ihanet. İçinde şerefsizlik veya ölüm dahi bulunsa, hiç esrarengiz değildir Yok edilmek istenen şeyin hayali hep bizdedir; suçluluk aşikârdır, kabul de edilse, inkârda edilse... Ötekiler sizi dışlarlar. Vezindan ya da giyotine boyun eğersiniz...

Ama ihanet etmenin çok daha karmaşık olan, doğrudan göndermesi, bir konu ya da kişiyle ilişkisi olmayan bir yolu vardır. Şöyle: Her şeyin neyi temsil ettiğini düşünmeden bu her şeyden yüz çevirmek; muhitinden ayrılmak; sizi yoğurmuş olan, çevreleyen ve taşıyan cevheri -metafizik bir boşanmayla- geri çevirmek.

Kim, hangi iddiayla, varoluşa cezasız kalarak meydan okuyabilirdi? Kim, hangi çabalarla, kendi soluk alma ilkesinin dahi tasfiyesine ulaşabilirdi? Bununla beraber, var olan her şeyi temelinden sarsma iradesi, negatif bir tesirde bulunma arzusuna sebep olur; bir ümidin genç hayat doluluğunu bozan bir vicdan azabının izi gibi güçlü ve zaptedilmez bir arzudur bu...

Varlığa ihanet edildiği zaman, alçaklık ihsasını uyandıran konuyu sarihliğiyle destekleyecek hiçbir suret yardıma gelmediğinden, sınırı belirsiz bir tedirginlikten başka bir şey geçmez ele. Kimse sizi kınamaz; gerektiği gibi, saygıdeğer bir yurttaşsınızdır; sitenin itibarından, hemcinslerinizin hatırınızı saymalarından istifade edersiniz; yasalar sizi korur; siz de herhangi biri kadar takdire değersinizdir - bununla birlikte hiç kimse, cenaze merasiminizi önceden yaşadığınızı ve çaresizcesine yerleşik durumunuza ölümünüzün hiçbir şey katamayacağını görmez. Zira varoluşa ihanet eden kişi bir tek kendine hesap verir. Başka kim ondan hesap sorabilir ki? Eğer bir insanı ya da bir kurumu yermezseniz hiçbir riske girmemiş olursunuz; Gerçek'i hiçbir yasa savunmaz, ama Gerçek'in görünümlerine verilen en ufak bir zarardan dolayı bütün yasalar sizi cezalandırır. Varlığı bile kökünden biçmeye hakkınız vardır, ama tek tek *hiçbir* varlığa dokunamazsınız; *olan* her şeyin zeminini kanunun cevazıyla yıkabilirsiniz, ama bireysel güçlere en ufak saldırıda sizi hapishane veya ölüm bekler. Varoluş hiçbir şeyin teminatı altında değildir: Metafizik hainlere karşı, selâmeti reddeden Budalar'a karşı bir yargı usulü yoktur;

onlar sadece kendi hayatlarına ihanet etmişlerdir. Oysa, bütün şerirler arasında en zararlısı onlardır: Meyvalara saldırmazlar; hülasaya, bizzat evrenin hülasasına saldırırlar. Cezalarını bir tek kendileri bilirler...

Her hainde, rezilliğe susamışlık olması mümkündür; seçtiği ihanet şeklinin, varmak istediği yalnızlık derecesine bağlı olması da... Kendini bütün insanlardan dışlayacak benzersiz bir cinayet işleme arzusunu duymayan var mıdır? Kendini ötekilere bağlayan zincirleri hepten koparmak için, temyizi mümkün olmayan bir mahkûmiyete maruz kalarak uçurumun sükûnuna varmak için, alçaklığa kim can atmamıştır? Evrenle ilişki kesildiğinde de bunun nedeni, affedilmez bir kusurun rahatı değil midir zaten? Buda ruhlu bir Yahuda... gelecek ve bitmekte olan bir insanlık için ne örnek ama!

YERYÜZÜNÜN TAVANARALARINDAN BİRİNDE

“Uzak ilkbaharlar düşledim; sadece dalgaların köpüğünü ve doğumumun unutuluşunu aydınlatan bir güneş, toprağa ve her tarafta sadece başka yerde olma arzusu duyma derdine düşman olan bir güneş düşledim. Yeryüzündeki yazgımıza bizi kim çarptırmıştır? Bizi bu somurtkan maddeye zincirleyen kimdir? Çok eskiden, Tanrı’nın ilk ürpertisinde düşen ve taş haline gelen bu gözyaşına çarpan hıçkırıklarımız un ufak olur.

Gezegenin öğlelerini ve geceyarılarını hiç sevmedim; sabırsızlıkla, saatlerin ve saatleri dolduran o korkunun olmadığı, iklimlerin olmadığı bir dünya bekledim; yılların ağırlığı altında ölümlülerin iç çekişlerinden nefret ettim. Amaçsız ve arzusuz an nerede? Ya düşüşlerin ve hayatın sezgisine kapalı olan o ilk münhallik nerede? Hiçliğin coğrafyasını, bilinmeyen denizleri ve -verimli ışınların rezaletinden arınmış- başka bir güneşi aradım; önermelerin ve adaların garkolacakları kuşkucu bir okyanus, bilgiden usanmış, uyuşturucu ve sakin, uçsuz bucaksız bir sıvı aradım.

Şu yeryüzü - Yaratıcı’nın günahı! Fakat artık başkalarının günahlarının kefaretini ödemek istemiyorum. Kıtaların dışındaki bir can çekişmede, akışkan bir çölde, gayri şahsi bir batışta, doğumumun etkisinden kurtulmak istiyorum.”

BELİRSİZ DEHŞET

Kırılganlığımızı bize hatırlatan, belirli bir derdin bir anda ortaya çıkıvermesi değildir: Zamanın bağrından aforoz edilmemizin elikulağındalığını bize gösterecek olan, daha muğlak, ama daha şaşırtıcı uyanlar durur önümüzde. Tiksintinin, bizi dünyadan fizyolojik olarak ayıran o hissin yaklaşması, içgüdülerimizin sağlamlığının ya da bağlandığımız şeylerin dayanıklılığının ne kadar tahrip edilmeye açık olduklarını ortaya çıkarır. Sağlıklıyken, tenimiz evrensel nabzın yankısı hizmetini görür ve kanımız onun ritmini yeniden üretir; potansiyel bir Cehennem gibi bizi gözleyen ve aniden ele geçiren tiksinti içinde ise, bir yalnızlık garabetleri bilimi tarafından tasavvur edilmiş bir canavar kadar tecrit edilmiş durumdayızdır.

Canlılığın kritik noktası -bir mücadele olan- hastalık değil, her şeyi dışlayan ve arzuların taze hatalar doğurma kuvvetini ellerinden alan o belirsiz dehşettir. Duyular hülasalarını yitirir, damarlar kurur ve uzuvlar artık kendilerini işlevlerinden ayıran aralığı algılayamaz. Her şey yavanlaşır: yiyecekler de düşlerde. Maddede rayiha, rüyalarda da bilmece yoktur artık; gastronomi de metafizik de iştahsızlığımıza eşit derecede kurban olurlar. Saatler boyunca, başka saatleri bekleriz; zamandan artık kaçmayan anları, bizi yeniden sağlığın vasatlığına... ve tehlikelerinin unutuluşuna sokacak anları bekleriz...

(Mekânın doymak bilmezliği ve geleceğe yönelik bilinçdışı bir açgözlülük olan sağlık, olduğu haliyle hayatın düzeyinin ne kadar *yüzeysel* ve organik dengenin içsel derinlikle ne kadar bağdaşmaz olduğunu gösterir bize.

Ruh, kanatlanması sırasında, lekelenmiş işlevlerimize dayanır: Boşluğun uzuvlarımız içinde genleşmesi ölçüsünde havalanır. İçimizde sadece özgül bir biçimde kendimiz olmamamıza yol açan şeyler *sağlıklıdır:* tiksintilerimizdir bizi bireyleştiren; hüzünlerimizdir bize bir isim veren; kayıplarımızdır benliğimize mâlik olmamızı sağlayan. Sadece başarısızlıklarımızın tutarıyla kendimiz oluruz.)

BİLİNÇDIŞI DOGMALAR

Bir varlığın *hatası*'nı derinlemesine anlayacak, ona maksat ve teşebbüslerinin boşunalığını gösterecek güçteyizdir; fakat içgüdüleri kadar

kaşarlanmış, önyargılar kadar eski bir fanatizmi gizleyerek, zamana canla başla sarılmasına nasıl engel olmalı? İçimizde, yakışıksız bir inanç ve kesinlikler yığını taşırız - kuşku götürmez bir hazine gibi. Bundan kurtulmayı ya da bunları altetmeyi başaran kimse bile, -kendi zihin açıklığının çölünde- hâlâ fanatik kalır: Kendinin, kendi varoluşunun fanatiğidir; bütün saplantılarını kurutmuştur, bu saplantıların kabuklarından çıktıkları zemin dışında; bütün sabit noktalarını kaybetmiştir, bağlı oldukları sabitlik dışında. Hayatın ilahiyatınkilerden daha değişmez dogmaları vardır; çünkü her varoluş, cinnetin ya da imanın zırvalarının bile dudağını uçuklatan şaşmazlıklar içine demir atmıştır... Şüphelerine âşık olan kuşkucunun bile, kuşkuculuğun fanatiği olduğu ortaya çıkar. İnsan, tam anlamıyla dogmatik varlıktır; dogmaları da, onları dile getirmediği, bilmediği ve takip ettiği ölçüde derindir.

Hepimiz, düşündüğümüzden çok daha fazla şeye inanırız; hoşgörüsüzlükleri barındırır, kanlı tedbirlere ihtimam gösterir ve fikirlerimizi aşırı yöntemlerle savunarak dünyayı itiraz edilmez gezici kaleler gibi katederiz. Herkes kendi kendisi için yüce bir dogmadır; hiçbir ilahiyat, tanrısını, bizim benliğimizi koruduğumuz gibi korumaz; o benliği de şüphelerle sarıp mesele edinsek bile, gururumuzun sahte bir zarafetindendir bu: Dava peşinen kazanılmıştır.

Kendi mutlağından nasıl kurtulmalı? Bunun için, içgüdülerinden yoksun, hiçbir ismi olmayan ve kendi suretini tanımayan bir varlık tahayyül etmek gerekir. Fakat dünyadaki her şey bize hatlarımızı yansıtır ve gece bile, kendimizi hayranlıkla seyretmemize engel olabilecek kadar yoğun değildir asla. Kendimiz için fazla mevcut olduğumuzdan, doğum öncesi ve ölüm sonrasındaki namevcudiyetimiz bizi sadece bir fikir olarak, o da çok kısa süreliğine etkiler; sürüp gitmemizin ateşini, bozulan ama yine de ilkesi itibariyle tükenmez olan bir ebediyet gibi hissederiz.

Kendine tapmayan kişi daha doğmamıştır. Yaşayan her şey kendisini çok sever; hayatın derinlikleriyle yüzeyini kasıp kavuran dehşet başka türlü nereden gelirdi ki? Herkese göre evrendeki tek sabit nokta kendisidir. Eğer bir insan bir fikir için ölürse, bunun nedeni fikrin *onun* fikri olmasından, *onun hayatı* olmasındandır.

Hiçbir aklın hiçbir eleştirisi insanı “dogmatik uykusu”ndan uyandırmayacaktır. Eleştiri felsefede bol bol rastlanan düşünülmemiş kesinlikleri sarsabilecek ve katı tasdiklerin yerine daha esnek önermeler

koyabilecektir; fakat dogmalarının üzerinde pinekleyen yaratığı telef etmeden akılcı bir tutumla sarsmayı nasıl başarabilecektir ki?

İKİLİK

Bu dünyada önümüze geleni kabul etmemize neden olan, ama bu dünyanın kendisini bize kabul ettirecek güçte olmayan bir bayağılık vardır. Böylelikle hem Hayat'ı boşlayıp hem de onun dertlerine tahammül edebilir, hem Arzu'yu reddedip hem de kendimizi arzunun aktığı mecralarda sürüklenmeye bırakabiliriz. Varoluşa ırza göstermede bir nevi alçaklık vardır; kibrimiz ve pişmanlıklarımız sayesinde, ama özellikle de bizi korkaklığımız yüzünden ağzımızdan alınmış nihaî bir tasdike doğru kaymaktan koruyan melankoli sayesinde, bu alçaklığın elinden kurtulabiliriz. Dünyaya *evet* demekten daha aşağılık bir şey var mıdır? Oysa o muvafakati, o usandırıcı tekrarın örneklerini, yalnızca içimizde bayağılığa karşı olan her şey tarafından inkâr edilen o hayata bağlılık yeminlerini sürekli çoğaltırız...

Diğerlerinin yaşadıkları gibi yaşayabilir, ama yine de dünyadan bile daha büyük bir hayır'ı gizleyebiliriz: Melankolinin sonsuzluğudur bu...

(Yaşamak için elzem olan asgari bayağılığı hiç aşmayan varlıkları sevebiliriz yalnızca. Oysa bu bayağılığın niceliğinin sınırlarını çizmek güçtür; hiçbir fiilin bundan muaf tutulamayacağını düşünürsek, daha da güçleşir bu. Hayattan dışlanmışların hepsi, yeteri kadar tiksindirici olamadıklarını ispat ederler... Yakınlarıyla çatışmasında üstün gelen kişi, bir gübre yığınından çıkar; yenilen kişi de kirletmek istemediği bir saflığın bedelini ödemektedir. Her insanda, kendi bayağılığından, en basit anlamda canlı olan her şeyin kaynağından daha mevcut ve daha sahici hiçbir şey yoktur. Ama öte yandan, hayatta yerleşikleşildiği ölçüde horgörülmeye müstahak hale gelinir. Etrafına belirsiz bir ölümcül ışık yaymayan ve geçtiği yerde uzak dünyalardan gelen bir melankoli sızıntısını arkasında bırakmayan kişi, öyle bir kişi, zooloji-altının alanına, daha özgül olarak da insan tarihinin alanına girer.

Bayağılıkla melankoli arasındaki zıtlığın hakkından gelmek öyle zordur ki, onun yanında bütün diğer zıtlıklar, zihnin uydurmaları gibi keyfî ve eğlenceli görünür; hayaller kuran hıncımız ile içimizdeki sığlıkların

-önceden belirlenmiş bir ölçüye uyarak- çatıştığı o zıtlığın önünde, en keskin çelişkiler bile körelirler.)

DÖNEK

Bir yerlerde doğmuş, doğduğu yerdeki hatalara inanmış, ilkeler önermiş ve ateşli sersemlikler vazetmiş olduğunu hatırlar. Bundan yüzü kızarır... ve geçmişinden, gerçek ya da düşsel vatanlarından, özünden çıkmış hakikatlerden yüz çevirmek için kudurur. Huzuru ancak içindeki son yurttaş refleksini ve miras olarak aldığı coşkuları yok ettiğinde bulacaktır. Şecereler karşısında serbestleşmek ister ve bütün siteleri küçümseyen antik bilge ideali bile ona bir satış muamelesi gibi görünürken, gönlünün alışkanlıklar: onu nasıl hâlâ zincire vurabilirdi ki? Bütün insanlar zorunlu olarak hem haklı hem haksız olduğu için, her şey aynı zamanda hem gerekçeli hem akılsızca olduğu için artık taraf tutamayan kişi, kendi adından vazgeçmeli, kimliğini ayaklar altına almalı ve vurdumduymazlık ya da ümitsizlik içinde yeni bir hayata başlamalıdır. Veya aksi takdirde, başka bir yalnızlık cinsi icat edip boşluk içinde yurtsuzlaşmalı ve -sürgünlüğün keyfince- köksüzleşmenin safhalarını birer birer yerine getirmelidir. Bütün önyargılarla bağlarını koparınca, kimsenin başvurmadığı ve kimsenin çekinmediği, tam anlamıyla işe yaramaz insan haline gelir, çünkü her şeyi aynı ilgisizlikle benimser ve boşlar, Dalgın bir haşereden daha az tehlikeli olmasına rağmen, yine de Hayat için bir âfettir; zira Hayat. Yaratılış'ın yedi günüyle birlikte, bu kişinin kelime haznesinden çıkmıştır. Hayat onu affederdi aslında; hiç olmazsa hayatın başladığı yer olan Kaos'tan tat alsaydı... Ama o, hummalı kökenleri, en başta da kendi kökenini yadsır ve dünyayla ilgili olarak sadece soğuk bir hafızayı ve kibar bir pişmanlığı muhafaza eder.

(Yadsımadan yadsımaya, varoluşu cılızlaşır: Bir iç çekiş kıyasından daha belirsiz ve daha gerçekdışı bir haldeyken, hâlâ nasıl kanlı canlı bir varlık olabilirdi ki? Kanı çekilmiş bir halde. Fikir le rekabete girer; atalarından, dostlarından, bütün canlardan ve kendinden soyutlanmıştır; bir zamanlar uğuldayan damarlarında, şimdi başka bir dünyanın aydınlığı yatmaktadır. Yaşadıklarına karşı serbestleşmiş ve yaşayacaklarına karşı meraksız, bütün yollarının sınırlarını yıkar ve kendini bütün zamanların

nirengi noktalarından koparır. “Benle bir daha hiç karşılaşmayacağım,” der kendine; son nefretini kendine yönelttiği için mutludur; varlıkları ve şeyleri -*affederken*- yok ettiği içinse daha da mutludur.)

MÜSTAKBEL GÖLGE

Her şeyi, müziği ve şiiri bile aşmış olacağımız bir zaman tahayyül etmeye hakkımız vardır; geleneklerimizin ve alevlerimizin aleyhinde tavır alınca, kendimizi öylesine reddetmiş olacağız ki, malûm bir mezar fikrinden bezmiş bir halde, günlerimizi buruşuk bir kefenin içinde geçireceğiz. Tutarlılığıyla sözel dünyayı görkem içinde tahayyül edilmiş bir evrenin üzerine yükselten bir sone, bizim için gözyaşlarına davet olmaktan çıktığında ve bir sonatın ortasında esnemelerimiz heyecanımıza üstün geldiğinde, artık bizi mezarlıklarda istemeyecektir, çünkü onlar sadece taze cesetleri kabul ederler, hâlâ azıcık sıcaklıkla ve bir hayat hatırasıyla dolu cesetleri...

Yaşlılığımızdan önce, coşkularımızı büzüştürüp tenin rücuları altında bel bükeceğimiz ve yarı leş yarı hayalet gibi yürüyeceğimiz bir zaman gelecek, içimizdeki bütün titreşimi -yanılsamayla suç ortaklığı yapma korkusu yüzünden- bastırmış olacağız. Hayatımızı bir sonede cisimsizleştiremediğimiz için çürümüşlüğümüzü parça parça sürükleyeceğiz ve müzik ile ölümden daha ileri gitmiş olmak için, körler gibi sendeleyerek iç karartıcı bir ölümsüzlüğe doğru ilerleyeceğiz...

SABIT FIKIRLERIN KAYMAĞI

İnsan cinnet tarafından korundukça etken olur ve ilerler; fakat sabit fikirlerin doğurgan zorbalığının elinden kurtulunca mahvolur ve çöker. Her şeyi kabul etmeye başlar; sadece ufak suiistimalleri değil cinayetleri ve canavarlıkları da, kötü huyları ve sapıtmaları da hoşgörüsüyle sarmalamaya başlar: Onun gözünde artık her şeyin değeri aynıdır. Kendi kendisini tahrip eden bağışlayıcılığı, suçluların, kurbanların ve cellatların tümünü kapsar; bütün taraflara katılır, çünkü bütün görüşleri benimser; jelatinimsi ve sonsuzluğa bulanmış olduğu için, bir nirengi noktası ya da musallat fikri olmadığı için, “karakter”ini kaybetmiştir. Evrensel görüş, şeyleri ayrımsızlık içinde eritir; bunları hâlâ ayırt edebilen kimse ise şeylerin ne dostu ne düşmanı olduğundan, fark gözetmeden nesnelerin ya da varlıkların

biçimine giren balmumu gibi bir yürek taşır. Merhameti varoluşa yöneliktir, hayırseverliği de sevgiden değil şüphedendir, bilgi sonucunda gelen ve bütün anormallikleri affeden kuşkucu bir hayırseverliktir bu. Fakat taraf tutan, karar verme ve seçme çılgınlığı içinde yaşayan kimse, hiçbir zaman hayırsever olmaz; bütün görüş açılarını benimsemeyi beceremeyip kendi arzu ve ilkelerinin ufkuna kapandığından, bir *sonluluk hipnozuna* dalar. Zira yaratıklar, ancak evrensele sırt çevirerek serpilirler... Kayıtsız şartsız bir -şey olmak, hayatın -sabit fikirlerin kaymağının- ancak cılız düşerek aştığı bir cinnet biçimidir daima.

SEMAVÎ KÖPEK

Bir insanın kabul gören her şeye meydan okuyacak cesareti bulmak için neyi kaybetmesi gerektiği bilinemez; hiçbir şeyi yapmakta sakınca görmeyen, en mahrem düşüncelerini, hem şehvetperest hem de saf bir bilgi tanrısının yapabileceği gibi tabiatüstü bir küstahlıkla fiiliyata döken bir insan haline gelene kadar, Diogenes'in neyi kaybetmiş olduğu bilinemez. Kimse daha dobra olmamıştır; samimiyette ve zihin açıklığında bir sınır-vaka olduğu gibi, eğer arzularımızla davranışlarımız eğitim ve ikiyüzlülük tarafından frenlenmese, bizim de ne olabileceğimizin örneğidir

"Bir gün bir adam onu zengince döşenmiş bir eve soktu ve şöyle dedi: 'Sakın yerlere tükürme'. Canı tükürmek isteyen Diogenes, adamın suratına bir balgam attı ve ona, bulduğu tek pis yerin orası olduğunu ve oraya tükürdüğünü haykırdı" (Diogenes Laertios).

Bir zenginin evine kabul edildikten sonra, yeryüzündeki tüm varlıklıların üzerine boşaltacak bir tükürük: okyanusuna sahip olmadığı için kim pişmanlık duymamıştır? Saygın ve göbekli bir hırsızın suratına yollama korkusuyla küçük balgamını kim yatmamıştır'?

Hepimiz gülünçlük derecesinde temkinli ve utangacızdır: Kinizm okulda öğrenilmez. Kibirde.

"Diogenes'in Erdemi adlı kitabında, Menippos, Diogenes'in esir düşerek satıldığını ve ona ne yapmayı bildiğinin sorulduğunu anlatır. Şöyle cevap vermiştir: 'Buyurmak!' ve tellala bağırmıştır: 'Sor bakalım kim bir efendi satın almak istiyor'".

İskender'le Platon'a kafa tutan, şehir meydanında kendini tatmin eden adam ('Göbeğimizi ovuşturunca da kamımız doyar inşallah!'), meşhur fıçı

ve lamba hikâyelerindeki adam, üstelik gençliğinde kalpazanlık yapan adam (bir kinik için daha itibarlı bir meslek olabilir mi?), insanoğluyla ne gibi bir tecrübe yaşamış olmalıdır? - Kuşkusuz hepimizinkini; yine de şu farkla ki, onun düşünüşünün ve horgörüsünün yegâne konusu insan olmuştur. Bire insanı hiçbir ahlâkın ve hiçbir metafiziğin sahtekârlığına maruz kalmadan, komedi ve kıyamet metinlerindekinden daha sade ve daha berbat bir halde göstermek için, onu soymakla uğraşmıştır.

Platon onu, "delirmiş Sokrates" diye adlandırıyordu; "samimileşmiş Sokrates" demeliydi; İyilikten, formüllerden ve Site'den vazgeçen, nihayet sadece psikolog olan Sokrates. Fakat Sokrates -yüceyken bile- kabul görür; *örnek alınacak* model, *usta* olarak kalır. Bir tek Diogenes hiçbir şey önermez; tavrının -özünde de kinizmin- temeli, insan olmanın gülünçlüğünden hayalarına kadar dehşet duymayla belirlenmiştir.

İnsan gerçekliği üzerine yanılsamasız kafa yoran düşünür, eğer dünyanın içinde kalmak istiyorsa, birde kaçış yolu olan mistikliği bertaraf etmişse, bilgelik, burukluk ve şakanın birbirine karıştığı bir görüşe varır; eğer yalnızlığına mekân olarak da şehir meydanını seçerse, belagatini "hemcinsleriyle" dalga geçmekte ya da tiksintisini gezindirmekte kullanır. Bu tiksintiyi bugün, Hıristiyanlık ve polisle, artık rahatça hissedemeyiz. İki bin yıldır vaazlar ve yasalar hıncımızı yumuşatmıştır; zaten böyle telâşlı bir dünyada, küstahlıklarımıza cevap vermek için ya da havlamalarımızın zevkine varmak için kim dururdu ki?

En büyük insan sarrafının *köpek* lakabıyla anılması, hakikî görüntüsünü kabullenme cesaretinin insanda hiçbir zaman olmadığını ve insanın ihtiyatsız hakikatleri hep reddettiğini ispatlar. Diogenes kendindeki poz'u ortadan kaldırmıştır. Ötekilerin gözünde ne biçim bir canavardır! Felsefede saygıdeğer bir yer tutmak için komedyen olmak, fikirler oyununa saygı göstermek ve sahte meselelere merak duymak lâzımdır. Olduğu haliyle insan, hiçbir durumda *işiniz* olmamalıdır. Yine Diogenes Laertios'un aktardığına göre:

"Olimpiyat oyunlarında tellâl ilan eder: 'Dioksippes insanları alt etti.' Diogenes cevaplar: 'O köleleri alt etti sadece, insanları alt etmek benim işim'."

Gerçekten de onları başka hiç kimsenin yapamadığı şekilde alt etmiştir; fatihlerinkinden de amansız silahlarla; o ki sadece bir heybesi

vardı, o ki bütün dilencilerden de az mal sahibiydi; bıyık altından sırıtmanın hakikî aziziydi.

Onun, Haç'ın gelişinden evvel doğmasını sağlayan tesadüfün değerini bilmeliyiz. Kimbilir belki de, ilgisizliğine dayanan sağlıksız bir insanlık-dışı macera eğilimi onu herhangi bir münzevî olmaya sürükler, daha sonra ermişler arasına katılır ve sevgili kullarla kutsal takvimin kütlesi içinde kaybolur giderdi. Bütün öğreti ve doktrinlerden uzaklaşmış olduğu için en derinlemesine normal olan o varlık, işte o zaman çıldırırdı. İnsanın en gudubet çehresini bize bir tek o açıklamıştır. Kinizmin meziyetleri, apaçık gerçekliğin düşmanı olan bir din tarafından soluklaştırılmış ve ayaklar altına alınmıştır**.** Fakat Tanrı'nın Oğlu'nun hakikatlerinin karşısına, zamanının bir şairinin verdiği adla "semavi köpek"in hakikatlerini çıkarmanın zamanı gelmiştir artık.

DEHANIN SÖZ OYUNU

Her ilham, bir abartma melekesinden gelir: Kelimeleri patlatırcasına şişiren o atılganlık olmasa, lirizm ve bütün metafor dünyası acınası bir kızışma olurdu. Kozmosun unsur ya da boyutları hallerimizi karşılaştırma hizmeti görmek için fazla sınırlı göründüklerinde, şiir -potansiyellik ve elikulağındalık evresini aşmak için-, önbelirtisi olan ve onu doğuran heyecanların biraz berraklaşmasını bekler yalnızca. Hiçbir hakiki ilham yoktur ki dünyadan daha engin bir ruhun anormalliğinden çıkmasın... Bir Shakespeare'in ve bir Shelley'nin sözlü yangınlarında, kelimelerin külünü hissederiz; bir evren yaratma imkânsızlığının düş kırıklığını ve kokusunu... Sözcükler, iç genleşmenin eşdeğerine hiç biri ulaşamıyormuşçasına birbirlerinin ayağına dolanır; imge fıtığıdır bu, günlük kullanımdan doğmuş ve mucizevî bir biçimde kalbin yüksekliklerine çıkarılmış zavallı kelimelerin aşkın bir biçimde kopmasıdır. Güzelliğin hakikatleri, ufak bir çözümleme **önünde korkunç ve** gülünç oldukları ortaya çıkan abartmalarla beslenir. Şiir: Kelime haznesinin kozmogonik sayıklaması... Şarlatanlık ve vecd, bundan daha etkili bir biçimde birleştirilmiş midir? Yalan -gözyaşlarının kaynağı! Dehanın sahtekârlığı ve sanatın sırrı budur. Gök seviyesine kadar şişirilmiş hiçlikler; evreni üreten bir inanılmazlık! Çünkü her dehanın içinde, bir Marsilyalı'yla[7] bir Tanrı beraber yaşar.

MUTSUZLUĞA TAPINMA

Ham varoluşun ötesinde inşa ettiğimiz her şeyi, dünyaya bir fizyonomi veren muhtelif tüm kuvvetleri, Mutsuzluk'a borçluyuzdur -çeşitliliğin mimarı, eylemlerimizin anlaşılır etkeni. Onun çemberine girmeyen şeyler bizi aşar: Altında ezilmediğimiz bir olayın bizim için ne anlamı olabilirdi ki? Gelecek, bizi harcamak için *bekler*. Ruh artık varoluşun sadece çatlamasını kaydeder ve duyuların hâlâ titreşmesi için ancak kötülük beklentisi gerekir... Bundan sonra, Chateaubriand'ın Lucile'inin ya da Günderode'un kaderleri üzerine eğilmemek, ilkiyle birlikte "alınyazımın üzerinde bir ölü uykusuna yatacağım," dememek, ya da diğerinin yüreğine hançer sokan ümitsizlikle sarhoş olmamak mümkün müdür? Birkaç eksiksiz melankoli örneği ve birkaç benzersiz intihar dışında, insanlar, tarihi ve tarihin yüz buruşturmalarını doğurmak için tıka basa alyuvarlarla doldurulmuş kuklalardır.

Mutsuzluğa taparak onu oluşun etkeni ve cevheri haline getirdiğimizde, alnımıza yazılı akıbetin berraklığı içinde, bir felâket şafağında, doğurgan bir cehennemde yüzeriz. Ama mutsuzluğu tükettiğimizi zannederek içimize ondan sonra da hayatta kalma kuşkusu düştüğünde, varoluş soluklaşır ve artık *olmaz*. Ve kendimizi yeniden Ümit'e uyarlamaktan korkarız... mutsuzluğumuza ihanet etmekten, kendimize ihanet etmekten...

İBLİS

Oradadır, kandaki kor yığınında, her hücrenin burukluğunda, sinirlerin ürpertisinde, nefret yayan o hırçın dualarda; dehşeti kendi rahatlığına dönüştürdüğü her yerde... Yıkımımın titiz suçortağı olarak ümitlerimi kusabilecek ve kendimden feragat edebilecekken, ömrümü onun yıkmasına izin mi vereyim? Döşeğimi, unuttuklarımı ve uykusuz geçen gecelerimi paylaşır -cani kiracı-; onu mahvetmek için benim de mahvolmam gereklidir. Fakat sadece bir vücut ve bir ruh sahibi olunduğu zaman, bunların biri fazla ağır ve diğeri fazla karanlıkken, ilave bir ağırlık ve karanlık nasıl hâlâ taşınır? Kara bir zamanın içinde ayak sürüyerek nasıl dolaşılabilir? Oluşun dışında yaldızlı bir dakika düşlüyorum, güneşli bir dakika, uzuvların işkencesini ve çürümelerinin melodisini aşan bir dakika...

Düşüncelerinde çöreklenen Kötülük'ün can çekişme ve neşe iniltilerini işitmek - ve davetsiz misafiri boğazlamamak mı? Ama ona vurursan, sadece yararsız bir kendine teşnelikten kaynaklanacaktır bu. O senin takma adın olmuştur bile; cezasız kalmadan ona karşı şiddet uygulayamazsın. Son fiilin yaklaşmasıyla dolambaçlı yollara girmek niye? Niye kendi adına kendine saldırmayasın?

(İblisin "vahyinin", ömrümüzden ayrılmaz bir mevcudiyet olduğuna inanmak bütünüyle yanlış olurdu; bununla birlikte, bu vahiy bizi ele geçirdiğinde, önceden yaşamış olduğumuz yansız anların miktarını tahayyül edemeyiz. *Şeytan'ı* zikretmek, kibrimizin olduğu haliyle kabul etmeyi reddettiği kuşkulu bir tahriki bir ilâhiyat kırıntısıyla renklendirmektir. Ama içine girdiğimizde Karanlıklar Prensi'yle yüz yüze geldiğimiz o ürküntüleri kim bilmez ki? Gururumuzun bir isme, sadece fizyolojiden ileri gelse acınası olacak bir bunaltıyı vaftiz etmek için büyük bir isme ihtiyacı vardır. Geleneksel açıklama bize daha çekici gelir; bir metafizik artığı zihne pek yakışır...

Böylelikle -fazla dolaysız olan derdimizi örtmek için- geçerliliklerini yitirmiş de olsalar, zarif bütünlüklerden yardım umarız. Belimizi hemen doğrultmak için içimizdeki ya da dışımızdaki İblis'i düşünmemiz yeterli olurken, en esrarengiz başdönmelerimizin sadece asabî rahatsızlıklardan ileri geldiği nasıl kabul edilebilir? İçsel dertlerimizi nesnelleştirme eğilimi atalarımızdan gelmektedir; kanımıza mitoloji sinmiştir, edebiyat da *etki* düşkünlüğünü yerleştirmiştir içimize...)

"YENİ BİR HAYAT"IN ACI ALAYI

Kendi içimize mıhlanmış olduğumuzdan, doğuştan gelen ümitsizliğimizin çizdiği yoldan ayrılma melekemiz yoktur. Hayat bizim ortamımız değil diye kendimizi hayattan muaf mı tutturalım? Var olmama belgesi veren kimse yoktur. Soluk almada sebat etmek, havanın dudaklarımızı yaktığını hissetmek, temenni etmediğimiz bir gerçekliğin bağrında pişmanlıkları biriktirmek ve mahvımıza sebep olan Dert'e bir açıklama bulmaktan vazgeçmek zorundayızdır. Zamanın her ânı üzerimize bir hançer gibi atıldığı, arzuların ayarttığı tenimiz taşlaşmayı reddettiği vakit, bahamıza eklenecek tek bir anla bile nasıl yüz yüze gelebiliriz? Hangi hünerlerin

yardımıyla başka bir hayatın, yeni bir hayatın peşinden gidebilecek yanılsama kuvvetini bulabiliriz?

Şu ki, geçmiş yıkımlarına bir göz atan bütün insanlar -gelmekte olan yıkımlardan kaçınabilmek için- kökten yeni bir şeye başlayabilme gücünde olduklarını hayal ederler. Kendi kendilerine görkemli bir vaatte bulunur ve kaderin onları batırdığı o vasat uçurumdan çıkartacak bir mucize beklerler. Ama hiçbir şey olmaz. Herkes aynı olmaya devam eder; sadece hepsine damgasını vurmuş olan o düşkünlük temayülünün sivrilmesiyle değişirler. Etrafımızda yoğunluğu azalmış ilham ve coşkulardan başka şey görmeyiz: Her insan her şeyi *vaat eder,* ama her insan, kıvılcımının dayanıksızlığını ve hayattaki deha noksanlığını öğrenmek için yaşar. Bir varoluşun aslına uygunluk derecesi kendi yıkımından ibarettir. Oluşumuzun çiçeklenmesi: Muzaffer görünümlü olup, başarısızlığa götüren yol. Yeteneklerimizin serpilmesi: Kangrenimizin kamuflajı... Güneşin altında leşlerle dolu bir bahar hüküm sürmektedir; bizzat Güzellik, tomurcukların içinde şişinen Ölüm’den başka bir şey değildir...

Kökeninde aldatıcı ve yıkıma mahkûm olmayan hiçbir “yeni” hayat görmedim şimdiye kadar. Her insanın zaman içinde ilerleyip bunaltılı bir geviş getirmeyle kendini tecrit ettiğini, yenilenme niyetine de ümitlerinin beklenmedik yüz buruşturmasıyla karşılaşıp kendi içine düştüğünü gördüm.

ÜÇLÜ ÇIKMAZ

Zihin Aynılığı keşfeder, can Sıkıntı’yı, vücut Tembelliği. Evrensel bezginliğin üç biçimiyle ifadesini bulan aynı değişmezlik ilkesidir bu.

Varoluşun yeknesaklığı akılcı tezi haklı çıkarır; her şeyin önceden bilindiği ve ayarlandığı bir yasa evrenini ifşa eder bize; hiçbir sürprizin barbarlığı çıkıp da bu evrenin uyumunu bozmaz.

Eğer aynı zihin Çelişki’yi, aynı can Sayıklama’yı, aynı vücut da Taşkınlık’ı keşfediyorsa, yeni gerçekdışılıklar yavrulamak, benzerliği fazla görünür olan bir evrenden kurtulmak içindir bu; burada akılcılık aleyhtarı tez üstün gelir. Saçmalıkların serpilmesi, önünde her görüş netliğinin gülünç bir yoksunlukta kaldığı bir varoluş çıkarır ortaya. Öngörülemeyen’in sürekli saldırısıdır bu.

Bu iki eğilimin arasındaki insan, muğlaklığını sürer ortaya: Ne hayattaki ne de Fikir’deki yeri’ni bulabildiğinden, kendini Keyfilik’e

yazgılı zanneder; bununla birlikte, insanın özgür olma sarhoşluğu, mukadderatın içinde bir tepinmedir yalnızca; kaderinin biçimi bir sone veya yıldızınkinden daha az belirlenmiş değildir çünkü...

ARZU EVRENİNİN DOĞUŞU

Hayata karşı bütün gerekçeleri yaşamış ve doğrulamış olduğumdan, onu lezzetlerinden arındırdım ve tortusu içine gömüldüğümde çıplaklığını hissettim. Cinsellik-sonrası metafiziği yaşadım, gereksiz yere yaratılmış evrenin boşluğunu, maddenin hiddetinden de eski olan ve sizi çok eski bir soğuğa daldıran o ter savurganlığını... Bilgime sadık olmak, içgüdüleri yumuşamaya zorlamak da istedim ve hiçliğin silahlarını kullanmanın, kendine karşı çevrilemiyorsa hiçbir şeye yaramadığını saptadım. Zira arzuların, onları sakatlayan bilgilerimizin oltasında belirivermesi, Yaratılış düşmanı kafamızla bizi Yaratılış'a bağlayan akıldışı derinlik arasında amansız bir çelişki yaratır.

Her arzu doğrularımızı külliyen aşağılar ve yadsımalarımızı yeniden ele almaya zorlar bizi. Pratik bir bozguna uğrarız; bununla birlikte ilkelerimiz bozulmadan kalır... Artık bu dünyanın çocukları olmamayı umarken, bir de baktık ki, zamanın efendisi ve salgı bezlerinin bağımlısı kaypak münzeviler gibi iştahımıza boyun eğmişiz. Fakat bu oyunun sınırı yoktur: Arzularımızın her biri dünyayı yeniden yaratır, düşüncelerimizin her biri de yok eder... Gündelik yaşam içinde kozmogoni ve kıyamet birbirini izler: Günlük yaratıcı ve yıkıcılarız, ezelî mitosları son derece küçük bir ölçekte hayata geçiririz; anlarımızın her biri de, Sonsuz'un payına düşen döl ve kül yazgısının bir taslağıdır ve bu yazgıyı yeniden üretir.

FIILIYATIN YORUMU

O fiilin tek ve yegâne gerçeklik olduğunu hissetmeksizin hiç kimse en ufak bir fiil işlemezdi. Bu körleşme var olan her şeyin mutlak temeli, tartışılmaz ilkesidir. Bunu *tartışan* kişi, azalmış *olduğunu,* diriliğinin şüphe tarafından biçildiğini kanıtlar sadece... Fakat şüphelerinin tam ortasında bile, yadsımaya doğru yol alışının önemi'ni hissetmek zorundadır. *Hiçbir şeyin zahmete değmediğini* bilmek zımnî bir inanç, dolayısıyla bir fiil ihtimali haline gelir; ufak bir varoluşun bile itiraf edilmeyen bir iman gerektirmesindendir bu; basit bir adım -bir sözde gerçekliğe doğru bile

atılsa- hiçlik nazarında bir dönekliktir; bizzat nefes almak bile tohum halinde bir fanatizmden kaynaklanır, tıpkı harekete her katılım gibi...

İnsan, aylaklıktan kan dökmeye kadar uzanan bütün fiil yelpazesini, sadece fiilin anlamsızlığını idrak etmediği için kullanır: Yeryüzü üzerinde yapılan her şey, boşluk içinde bir doluluk yanılsamasından, Hiçlik'in *esrarından* gelir...

Dünyanın Yaratılış'ı ve Yıkım'ı dışında, bütün girişimler benzer şekilde hükümsüzdür.

KONUSUZ HAYAT

Kuru gözler gibi yansız fikirler; şeyleri bütün kabartmalarından mahrum eden donuk bakışlar; duyguları birer dikkat olgusuna indirgeyen kendini dinleyişler; ağlamasız gülmesiz, buharlaşan hayat-bir hülasayı, bir bahar bayağılığını kafanıza nasıl sokmalı? O müstafi yüreğe ve büyümeyle çözülmenin mayasını artık kendi mevsimlerine aktaramayacak kadar köpürmüş o zamana nasıl tahammül edilebilir?

Bütün kanaatlerde bir kirlenme ve bütün bağlanmalarda bir saygısızlık gördüğün zaman, şu dünyada veya bir başka yerde ümidin şekil verdiği bir baht beklemeye hakkın yoktur. Kendine, manzarayı seyredebileceğin, gülünçlük derecesinde ıssız, ideal bir yer, ya da takımyıldızlara karşı isyan etmiş, münasebetsiz bir yıldız seçmen gerekir. Hayatın, hüzün yüzünden sorumsuzlaşarak, anlarını hiçe saymıştır; oysa hayat, *süreye sofuca inanmaktır,* rakseden bir ebediyet duygusu, kendini aşan ve güneşle rekabete giren zamandır…

ACEDIA

Uzuvların bu durgunluğu, melekelerin bu sersemliği, bu taşlaşmış gülümseme sana çoğu zaman manastırların sıkıntısını, Tanrı'yla çölleşmiş yürekleri, kendini tatminin vecdimsi taşkınlığında coşan keşişlerin kuruluğunu ve budalalığını hatırlatmıyor mu? Sen de ilâhî varsayımlardan ve yalnızlık zaafının gururundan yoksun bir keşişsin sadece.

Yeryüzü ve gökyüzü, hücrenin duvarlarıdır; hiçbir solukla canlanmayan havada da dua yokluğu hüküm sürer yalnızca. Ebediyetin boş saatleri, titremelerin çevresi ve selâmetin yaklaşmasıyla birlikte çürüyen küflü arzular vaat olunmuş sana; şatafatsız ve borazansız bir Yargı'ya doğru

silkinerek ilerliyorsun; bu sırada düşüncelerin tek görkem olarak ümitlerin gerçekdışı geçit resmini tahayyül ediyorlar.

Vaktiyle ruhlar, acılar sayesinde kubbelere doğru atılıyorlardı; sense çarpıyorsun. Mahvolmuş kızların -ve senin mahvoluşunun- tarikatının mekânı olan Sokaklar'da sürterek, imansız bir Trappe[8] gibi dünyaya düşüyorsun.

CESARET VE KORKUNUN ZARARLARI

Korkmak, devamlı olarak kendini düşünmek ve şeyleri nesnel bir akış içinde tahayyül edememektir. Dehşet hissi, her şeyin size *karşı* geldiği hissi, hiçbir tehlikenin *alâkasız* olmadığı bir dünya anlayışını gerektirir. Abartılı bir öznelliğin kurbanı olan korkak, diğer insanlardan ziyade kendini, saldırgan olayların hedefi zanneder. Bu hatası onu cesurla bir araya getirir; onun tam zıt noktasında olan cesur, kendine hiçbir yerde silah işlemeyeceğini sanır. İkisi de, kendine hayran bir bilincin en uç noktasına varmışlardır: Birine kargı her şey fesat tasarlamaktadır, diğeri için her şey lehtedir. (Cesur, tehdide sarılan ve tehlike önünde kaçan bir palavracıdan başka bir şey değildir.) Biri olumsuz olarak dünyanın merkezine yerleşir, diğeri olumlu olarak; ama bilgilerinin hareket noktaları özdeş olduğu için yanılsamaları aynıdır: Gerçeklik olarak yalnız tehlike. Biri bundan ürker, diğeri bunu aranır: Şeylere karşı berrak bir horgörüyü anlayamazlar, her şeyi üzerlerine alırlar, fazla çarpıntılıdırlar (ve dünyadaki bütün kötülük aşırı çarpıntıdan, mertlikle ödlekliğin dinamik kurgularından gelir). Böylelikle, bu karşıt ve benzer örnekler bütün karışıklıklarda etken olurlar, zamanın gidişatını bozarlar; en küçük bir olay müsveddesini duygusallıkla renklendirirler ve ateşli maksatlarını, kişi kendisini huzur dolu tiksintilerin kucağına bırakmadığı sürece alçaltıcı ve tahammül ötesi olan bir evrene yansıtırlar. Cesaret ve korku, hayata densizce bir anlam ve ağırlık vermekten ibaret olan o aynı hastalığın iki kutbudur... İnsanları sekter hayvanlar hafine getiren, gayretsiz bir burukluk noksanlığıdır: En kabaları gibi en ayrıntılı cinayetler de şeyleri ciddiye alanlar tarafından işlenir. Bir tek maymun iştahlı, kandan zevk almaz; yalnız o, cani değildir...

AYILMA

Varlıkların esrarengiz olmayan kaygıları, şu sayfanın kenarları kadar berrak bir biçimde belirir... Bir kıyasın kısır mukadderliği içindeki önermeler gibi birbirine bağlı olan nesillerin tiksintisi dışında ne kaydedilebilir oraya?

İnsan macerasının bir sonu olacağı muhakkaktır; bu sonu tasarlayabilmek için onunla çağdaş olmak da gerekmez, Tarihle ilgiyi kesmeyi kendi içimizde tamamladığımızda, onun kapanışında hazır bulunmak bütünüyle yersizdir. Tarihten kopmak ve yutturmacalarının pişmanlığını artık çekmemek için, insanı karşımıza alıp bakmak yeter. Istıraplarla geçen binlerce yıl taşları bile yumuşatabilecekken, yavan bir çılgınlık içinde çırpınan o sapasağlam susineğini, hem kavranılmaz hem edepsiz bir var olma iradesiyle dolup taşan o canavarımsı silikleşme ve sertleşme örneğini duyarsızlaştırmaktan başka bir şeye yaramamıştır. Hiçbir insanî sebebin sonsuzla bağdaşmadığı ve hiçbir hareketin tasarlama zahmetine değmediği idrak edildiği zaman, yürek, boşluğunu artık atışlarıyla gizleyemez. İnsanlar tekbiçimli ve beyhude bir bahtın içinde birbirlerine karışırlar, tıpkı, ilgisiz bir gözün gördüğü yıldızlar -ya da askeri bir mezarlıktaki haçlar- gibi. Varoluş için önerilen bütün amaçlar arasında, tahlile tâbi tutulduğunda vodvile veya Morg'a uygun düşmeyeni var mıdır? Hangisi bizim kof ve zavallı olduğumuzu göstermez? Bizi hâlâ kandırabilecek tek bir büyü olsun var mıdır?

(Görünür talimatların dışına sürüldüğümüz zaman, şeytan gibi, metafizik açıdan *yasadışı* hale geliriz; dünyanın düzeninden çıkmışızdır Artık orada yer bulamadığımızdan, tanımadan bakarız ona; hayret düzenli bir reflekse dönüşür, şikâyetçi şaşkınlık ise konu noksanlığı çekerek hepten Boşluk'a perçinlenir. Artık şeylere karşılık gelmeyen bir ihsasa maruz kalırız, çünkü artık hiçbir şey onları tahrik etmemektedir; böylece Melankoli meleğinin rüyasını bile aşarız ve Dürer'in daha uzak gözleri sabırsızlıkla beklememiş olmasına üzülürüz...

En soylu hayale varıncaya kadar her şeyin fazla somut, fazla mevcut göründüğü ve ne hayata ne ölüme bağlı bir Sınırı Belirsiz'e ulaşmaya can atıldığı zaman, varlıkla her temas ruha yönelik bir tecavüz olduğu zaman, ruh evrensel yasadan dışlanır; artık ne verecek hesabı, ne de ihlal edecek yasası kaldığı için, ilâhî kadirimutlaklıkla -hüzün yoluyla- rekabete girer.)

NEFRETİN GÜZERGÂHI

Hiç kimseden nefret etmem; fakat nefret kanımı karartır ve yılların esmerleştiremediği şu deriyi yakar. Gudubet bir hüzün ve derisi yüzülen insan çığlığı, müşfik veya katı yargılarla nasıl gemlenebilir?

Yeryüzünü ve gökyüzünü sevmek istedim, marifetlerini ve coşkularını; ve bana ölümü hatırlatmayan hiçbir şey bulamadım: çiçekler, yıldızlar, çehreler - solmanın simgeleri, bütün muhtemel mezarların potansiyel kapaktaşları! Hayatın içinde oluşan ve onu soylulaştıran şey, iç karartıcı ya da alelâde bir sona doğru yol alır. Yüreklerin kaynaşması hiçbir iblisin tasarlayamayacağı felâketlere sebep olmuştur. Ateşli bir kafa yapısına sahip birini mi gördünüz? Emin olun ki sonunda kurbanı olursunuz... *Kendi* doğrularına inananlar -insanların hafızasında iz bırakan yegâne kimseler- arkalarında da cesetlerle dolu bir yeryüzü bırakırlar. Dinlerin bilançosunda en kanlı tiranlıkların işlediğinden fazla cinayet vardır; insanlığın tanrılaştırdıkları da, gözünü kan bürümüşlükte en bilinçli canilerden baskın çıkarlar.

Yeni bir iman öneren kişi zulme uğrar, kendi de zalimleşinceye kadar: Doğrular, polisle çelişkiye düşülerek başlar ve polise dayanılarak biter; zira adına acı çekilmiş her saçmalık, yasallığa dönüşerek yozlaşır; tıpkı her şehidin sonunun yasa bentlerine, takvimin yavanlıklarına ya da sokak isimlerine varması gibi... Bu dünyada, bizzat sema *otorite* haline gelir - ve sadece onunla yaşanılan dönemler olmuştur: en bozuk devirlerden daha bol savaş gören ortaçağlar; sahte bir şekilde yücelik cilası sürülmüş, yanlarında Hun istilalarının bile gerileme devrindeki göçebe sürülerinin delişmenlikleri gibi kaldığı hayvani Haçlı Seferleri...

Kusursuz marifetler, kamu teşebbüsleri seviyesine düşer; kutsanma en hafif gözyaşını bile soldurur. Jandarma tarafından korunan bir melek-doğrular böyle ölür, coşkuların miadı böyle geçer. Bir başkaldırının haklı çıkması ve ateşli taraftarlar yaratması, bir vahyin yayılması ve buna bir kurumun el koyması, zamanında yalnızlığa mahsus olan -birkaç hayalci çömezin hissesine düşen- ürpertilerin satılmış bir varoluşla kirlenmesi için yeterlidir. Bana şu dünyada iyi başlayıp kötü bitmeyen tek bir şey gösterin. En kibirli çarpıntılar, tabii vadelerini doldurmuş gibi, bir lâğıma gömülür ve atmaz olurlar. Bu güçten düşme, yüreğin faciasını ve tarihin negatif yönünü teşkil eder. Başlangıç aşamasında sekterlerinin kanıyla beslenen her “ideal”

yıpranır, kalabalık tarafından benimsenince de sönüp gider. Okunmuş su kabı tükürük hokkasına dönmüştür: “İlerleme”nin kaçınılmaz ritmidir bu...

Bu koşullarda nefretini kime kusmalı? Hiç kimse, olmaktan sorumlu değildir, hele olduğu gibi olmaktan daha da az sorumludur. Varoluşa çarptırılan herkes, bunun sonuçlarına bir hayvan gibi maruz kalır. Böylelikle, her şeyin nefrete değer olduğu bir dünyada, nefret dünyadan da büyük bir hale gelir ve konusunu aştığından kendi kendini iptal eder.

(Hayat doluluğumuzun en düşük noktasını bize gösteren, ne kuşkulu yorgunluklardır ne de uzuvların belirgin rahatsızlıkları; tereddütlerimiz ya da termometredeki oynamalar da değildir; ama dengemizin tehdit altında olduğunu anlamak için, o sebepsiz nefret ve merhamet krizlerini, o ölçülemeyen ateşleri hissetmek kâfidir. Bir yamyam hiddetinin boşanmasıyla her şeyden nefret etmek ve kendinden nefret etmek; herkese acımak ve kendini de acınacak gibi görmek -görünüşte karşıt, ama kökenleri bir olan hareketlerdir bunlar; zira ancak ortadan kaldırmak istenilen, var olmayı haketmeyen şeye açınabilir. Bu çarpıntıların içinde, bunlara maruz kalan kimse de çarpıntıların hitap ettikleri evren de, hem yıkıcı hem duygulu olan aynı hiddetin hedefi haline gelir. Aniden, kim için olduğu bilinmeden merhamete kapılındığı zaman, uzuvların bezginliğinden kaynaklanan tehlikeli bir kaymanın alametleri görülmüş demektir; bu belirsiz ve evrensel merhamet kendine doğru yöneldiği zaman da, insanların en beteri durumunda oluruz. Nefret ya da acıma içinde bizi şeylere bağlayan o negatif dayanışma, muazzam bir fiziksel zayıflıktan kaynaklanmaktadır. Aynı anda gelen ya da birbirini izleyen o iki kriz, azalan ve -kenar çizgileri belirsiz varoluştan, bizzat şahsımızın sarahatine kadar- her şeyden rahatsız olan bir hayat doluluğun açık işaretleri olmadığı gibi, bunun kuşkulu önbelirtileri de değildir.

Yine de kendimizi aldatmamamız gerekir: Bu krizler en açık ve ılımlılıktan en uzak olanlardır, ama bir tek onlar yoktur: Farklı derecelerde, her şey patolojiktir. İlgisizlik hariç.)

“LA PERDUTA GENTE”[9]

Cehennemin içinde ayrı çemberler oluşturmak, alevlerin şiddetini çeşitli bölmelere ayırmak ve ıstıraplara bir hiyerarşi getirmek ne tuhaf fikirdir! Önemli olan orada olmaktır: Gerisi sadece ara nağmeler... ya da

yanıklar. Gökyüzündeki sitede de -aşağıdakinin daha yumuşak bir ön tasviridir bu, ikisi de aynı patronun malıdır- benzer biçimde esas olan, bir şey -kral, burjuva, gündelikçi işçi- olmak değildir; önemli olan benimsemek ya da kaçmaktır. Şu veya bu fikri destekliyor olabilirsiniz, bir yer sahibi veya bir sürüngen olabilirsiniz, fiiliyatınız ve düşünceleriniz gerçek ya da düş ürünü bir site biçimine hizmet ettiği andan itibaren o puta taparsınız ve onun mahkûmu olursunuz. En çekingen memur da en atak anarşist de, ilgi alanları farklı olsa bile, buna göre yaşarlar; İkisi de *içsel olarak* yurttaştırlar; şu farkla ki biri terliklerini tercih ederken öbürü bombayı seçer. Yeryüzü sitesinin “çemberleri”, aynen yeraltı sitesininkiler gibi varlıkları lanetli bir cemiyete hapseder, aynı ıstırap geçit resmine doğru sürükler ve burada nüanslar aramak nafiledir. İnsanların davalarına -devrimci veya tutucu, hangi biçimde olursa olsun- muvafakat eden kişi, acınılası bir haz içinde helak olur: Oluşun bulanıklığı içinde asil duygularıyla kabalıklarını birbirine karıştırır...

Rıza göstermeyen, sitenin berisinde ya da ötesinde olan, büyük ve küçük olayların akışına müdahale etmekten tiksinen varlığa, ortaklaşa hayatın bütün tarzları eşit derecede aşağılık görünür. Onun gözünde tarih, ancak yenilenmiş hayal kırıklıklarının ve öngörülmüş hünerlerin uyandırabileceği soluk ilgiyi uyandırır. İnsanlar arasında yaşamış olup, *beklenmedik tek bir olayın yolunu hâlâ gözleyen* kişi, öyle bir kişi hiçbir şey anlamamış demektir ve asla bir şey anlamayacaktır. O, Site’ye yetecek kadar olgunlaşmıştır: Ona her şey sunulmalıdır, bütün mevkiler ve bütün itibarlar. Tüm insanların durumu budur - bu da, ayın altında yer alan şu cehennemin ömrünün uzunluğunun izahıdır.

TARİH VE KELÂM

Gevşemiş ve kokmuş uygarlıklardaki o hazan bilgeliği nasıl sevilmez? Son dönem Romalısı gibi, Yunanlı’nın da uzak Kuzey’den gelen refleksler ve tazelik karşısında duyduğu dehşet, şafaklardan, gelecekle dolup taşan barbarlıktan ve sıhhatin zevzekliklerinden tiksinmesinden kaynaklanıyordu. Bütün tarihî dönem-sonlarında görülen o ışıl ışıl kokuşma, İskit’in yaklaşmasıyla kararır. Hiçbir uygarlık, sının belirsiz bir can çekişmeyle can veremezdi; etrafta, cesetlerin buram buram tüten kokusunu alan kabileler dönenir... Böylece, günbatımına düşkün olan kişi, tüm inceliklerin

yenilgisini ve hayat doluluğun yüzsüz ilerleyişini seyreyler. Oluşun bütününden sadece bazı anekdotlar derlemek dışında bir işi kalmaz... Olaylar sistemi artık hiçbir şey kanıtlamaz olur; Büyük marifetler peri masallarına ve elkitaplarına girmiştir. Geçmişteki muzaffer girişimler de, bunlara yol açan kişiler de, artık sadece onları taçlandıran güzel laflar yüzünden ilgi çeker. Ağzı laf yapmayan fatihin vay haline! İsa bile, iki bin yıldır dolaylı bir biçimde diktatörlük yapmasına rağmen, müminlerinin ve aleyhtarlarının hafızasında, onca ustalıkla sahnelediği yaşamına serpiştirilmiş paradoks kırıntılarıyla iz bırakmıştır. Çektiği acıya uyan bir lafı gediğine koymamışsa, bir şehit hakkında nasıl bilgi toplanabilir? Uzak ya da yakın geçmişteki kurbanların hatırasını, ancak bulandıkları kanı kelâmlarıyla ölümsüzleştirdilerse muhafaza ederiz. Bizzat cellatlar bile, ölümlerinden sonra oyunculukları ölçüsünde anılırlar: Neron, kanlı soytarı çıkışları olmasa, çoktan unutulurdu.

Ölmekte olan birinin yanında, hemcinsleri mırıldanmalarının üzerine eğildiklerinde, son bir isteği okumaktan ziyade ileride hatırasını yâd etmek için zikredebilecekleri güzel bir söz arayışıdır bunun nedeni. Romalı tarihçilerin imparatorlarının can çekişmesini tasvir etmeyi hiç unutmamaları, bunların söyledikleri ya da öyle olduğu iddia edilen bir özdeyişi veya bir hayret nidasını araya yerleştirmek içindir. Bütün can çekişmeler için, en sıradanları için bile geçerlidir bu. Hayatın hiçbir anlama gelmediğini herkes bilir veya sezinler: O zaman, hiç olmazsa bir söz oyunuyla kurtarılmalıdır! Hayatlarının dönüm noktalarında söylenecek birer cümle - büyüklerden ve küçüklerden bütün istenen hemen hemen budur. Bu talebe, bu zorunluluğa cevap vermedikleri takdirde hepten mahvolurlar; zira cinayete varıncaya kadar her şey affedilir, zarif bir şekilde *yorumlanması* - ve miadını doldurması- şartıyla... Başka hiçbir ölçüt işe yaramadığı ve muteber olmadığı zaman insan tarihin tamamını böyle bağışlar; kendisi de genele yayılmış boşunalığı özetleyerek, ancak yenilgi edebiyatçısı ve kan esteti unvanını alır.

Istırapların birbirine karıştığı ve silindiği bu dünyada, sadece *Formül* hüküm sürer.

FELSEFE VE FUHUŞ

Sistemler ve batıl inançlar görüp geçirmiş olan, fakat hâlâ dünyanın yolları oda sebat eden filozof, en az dogmatik olan yaratığın sergilediği kaldırım kuşkuculuğunu taklit etmelidir: Hayat kadınınınkini. O her şeyden kopmuş ve herkese açıktır; müşterinin asabı ve fikirlerini benimser; her vesilede tutum ve çehre değiştirir; ilgisizliğinden ötürü hüzünlü veya neşeli olmaya hazırdır; ticarî bir tasayla, iniltilerini esirgemez; üzerindeki samimî komşusunun oynaşmalarına, aydınlanmış ve sahte bir bakış yöneltir - ve zihne, bilgelerinkiyle yarışan bir davranış örneği sunar. İnsanlar ve kendisi hakkında kanaati olmamak: Toplum gibi felsefenin de kenarında yer alan gezici zihin açıklığı akademisinin, fuhuşun yüksek öğretisi budur. Kızları örnek alarak yorgun tebessümde uzmanlaştığı zaman; onun gözünde bütün insanlar yalnızca müşteri, dünya kaldırımları da, tıpkı yoldaşının vücudunu satması gibi, burukluğunu sattığı pazar olduğu zaman, her şeyi kabul eden ve her şeyi reddeden düşünür, “bildiğim her şeyi kızların okulunda öğrendim,” diye haykırmalıdır.

ESAS SAPLANTISI

Bütün sorular rastlantısal ve çevresel göründüğünde; daima daha geniş meseleler ararken zihnin Boşluk’un muğlak engeli dışında hiçbir nesneyle karşılaşmadığı bir an gelir. O andan itibaren, münhasıran erişilmez olana dönük felsefî hamle, boşa çıkma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Şeylerin ve zamana dair bahanelerin etrafında döne döne, kendine kurtarıcı güçlükler dayatır; fakat eğer gitgide genelleşen bir ilke hakkında bilgi toplarsa mahvolur ve Esas’ın bulanıklığı içinde iptal olur.

Felsefede ilerleyenler, sadece sözlerini yanda kesenler, sınırlılığı ve endişenin makûl bir safhasındaki rahatlığı kabul edenlerdir. Her mesele, eğer dibine dokunulursa kişiyi iflasa götürür ve zihni açıkta bırakır: Artık ufuksuz bir alanda, ne sorular ne de cevaplar vardır. Sorular kendilerini tasarlamış olan kafaya karşı dönerler: Kafa soruların kurbanı haline gelir. Her şey onun hasmıdır: kendi yalnızlığı, kendi cüretkârlığı, iyi seçilemeyen mutlak, teyit edilemeyen tanrılar ve apaçık yokluk. Esasın belirli bir ânına ulaşıp da orada hiç mola vermeyen kişinin vay haline! Tarih, soru merdiveninin ucuna kadar tırmanan ve son basamak olan saçmalığa ayağını koyan düşünürlerin, ileriki devirlere miras olarak sadece bir kısırlık örneği bıraktıklarını göstermektedir; oysa yarı yolda durmuş olan meslektaşları

zihnin akışını beslemiş, hemcinslerine *hizmet etmişlerdir;* iyi biçim verilmiş birkaç ilâh, parlatılmış bazı bâtıl inançlar, ilke kisvesi altında bazı hatalar ve bir ümit sistemi aktarmışlardır. Aşırı bir ilerlemenin tehlikelerini benimsemiş de olsalardı, hayırsever yanılgıları o küçümseyişleri onları başkaları ve kendileri için zararlı kılardı; isimlerini evrenin ve düşüncenin sınırına yazmış olurlardı; ahlâk bozucu araştırmacılar ve duyarsız cehennemlikler, kısır başdönmesi düşkünleri, düşlenmesi elde olmayan hayallerin arayıcıları haline gelirlerdi...

İnsanları Esas'a muhalif olan fikirler etkiler bir tek. Doğal bir eğilimle ya da hastalıklı bir susamışlıkla içine yerleşmeye heves eden kişiyi bile yıkıma götüren bir düşünce bölgesi ne işlerine yarardı ki insanların? Alışılagelmiş şüphelere yabancı olan bir alanda hiç soluk alınamaz. Bazı kafaların Üzerlerinde uzlaşmaya varılmış sorgulamaların dışında konumlanmaları da, maddenin derinliklerinde kök salmış bir içgüdünün ya da kozmik bir hastalıktan çıkan bir zaafın onları ele geçirmiş olmasındandır. O kadar talepkâr ve o kadar geniş bir düşünüş düzenine yönelmişlerdir ki, bizzat ölümü önemsiz gibi, kaderin unsurlarını yavan sözler gibi, metafizik aygıtı da yararcı ve şaibeli olarak görürler. Bu son bir sınır bulma saplantısı, boşluk içindeki o ilerleme, yanında yokluğun bile bir verimlilik vaadi gibi göründüğü en tehlikeli kısırlık biçimini beraberinde getirir. Yaptığını -işini veya giriştiği macerayı- *zor beğenen* kişi, *sonluluk* talebini evrensel düzleme bir naklederse, eserini de hayatını da bitiremez.

Metafizik bunaltı, konusu varlık'tan başka bir şey olmayan son derece titiz bir zanaatkârlığa bağlıdır. Zanaatkâr, çözümleye çözümleye, evrenin bir minyatürünü tamamlamanın, oluşturmanın imkânsızlığına varır. Kelimelerin yoksulluğuyla çileden çıkıp şiirini bırakan sanatçı, var olan bütün içinde hoşnut olmayan kafadaki karmakarışıklığın önbelirtisidir. Anlamdan ve lezzetten, kendilerini ifade eden kelimeler kadar mahrum olan unsurları sıralamaya yatkın olmamak, boşluğun ifşaatına götürür. Aşırı talepkâr kafa, Mallarme'nin sanat karşısında uğradığı yenilgiye benzer bir yenilgi yaşar evren karşısında. Artık konu olmayan, artık çekip çevrilemeyen bir konu karşısında kapılınan paniktir bu; zira sınırlar -ideal olarak- aşılmıştır. Geliştirdikleri gerçekliğin içinde kalmayanlar, var olma mesleğini aşanlar ya esas olmayanla uyuşmak, sözlerinden caymak ve ezelî şaka içinde yerlerini almak; ya da bakılmasına veya hissedilmesine göre

gereksiz fazlalık veya trajedi diye nitelenen ayrık bir durumun bütün sonuçlarını kabul etmek zorundadırlar.

ESKİYE MERAKLI KİMSELERİN MUTLULUĞU

Bir mitosun yıkılmasında hazır bulunmaktan daha ince ve işkilli bir zevk var mıdır? Bunu doğurmak için nice yürek savurganlığı, saydırmak için hoşgörüsüzlüğün aşırılıkları, bu mitosa boyun eğmeyenler için terör, son nefesini verişini görmek için ise... ne büyük bir ümit sarfı gerekir! Zekâ ancak inançların kuruduğu, yasa maddelerinin ve davranış buyruklarının gevşekleştiği, kurallarının yumuşadığı dönemlerde serpilir. Her dönem sonu, oyununu ve nazlarını ancak tam dağılma içindeki bir organizmada bulan zihnin cennetidir. Yaratıcı ve verimli bir devirde yaşama belasına uğrayan kişi, bunun sınırlamalarına ve üzerinde bıraktığı izlere maruz kalır; tek yanlı bir görüşün kölesidir ve daracık bir ufkun içine kapanmıştır. En verimli tarihî anlar aynı zamanda en az soluk alınabilir anlar olmuştur; bu anlar, safdil bir zihne kutsal, zihinsel alanlara düşkün birine ölümcül görünen mukadder şeyler gibi dayatmışlardır kendilerini. Özgürlük, sadece külyutmaz ve kısır olan eskiye meraklı kimselerde, dönem sonlarındaki zekâlarda bir yankı yapar; üslûbun dağıldığı ve artık sadece alaycı bir teşnelik esinlediği dönemlerin sonunda...

Bir zamanlar ateş ve kanla dayatmış olduğu tanrısından kuşku duyan bir kilisenin üyesi olmak, bağlarını koparmış her kafanın ideali olmalıdır. Bir mitos can sıkıcı ve yarı saydam hale geldiği zaman; onu destekleyen kurum da bağışlayıcı ve anlayışlı olmaya başladığında, meseleler hoş bir elastikiyet *kazanır.* Bir imanın zayıf noktası, kudretindeki derece azalması, ruhlara müşfik bir boşluk yerleştirir ve geleceği gözleyen ve karartan bâtıl inançlar kargısında bili kör kalmalarına imkân tanımamakla birlikte, onları algıya açık kılar. Rubu tek yatıştıran da, bütün şafakların zırvalığından önce gelen o tarihî can çekişmelerdir...

SON GÖZÜPEKLİK

Neron'un "Vatanının yıkıldığını gördüğün için mutlu ol Priamos," diye haykırdığı doğruysa, onun meydan okumanın yüceliğine, şık hareketin son cevherine ve iç karartıcı tumturaklılığa erişmiş olma meziyetini teslim edelim. Bir imparatorun ağzına onca harikuladelikle yakışan böyle bir

sözden sonra, bayağılığa hakkımız vardır; hatta buna zorunluyuzdur. Hâlâ kim zirzopluk iddiasında bulunabilir? Kabalığımızın ufak kazaları, bizi o zalim ve numaracı sezara hayran olmaya zorlar (cinneti, kurbanlarının iniltilerinden de büyük bir zaferi tattığı için bu zorlama daha da artar; çünkü yazılı tarih, en az kendisini yaratan olaylar kadar insanlık dışıdır). Onunkiler yanında bütün *davranışlar* şaklabanlık gibi görünür. Roma'yı İlyada'ya düşkünlüğünden yaktırdığı doğruysa, bir sanat eserine bundan daha *hassas* bir saygı gösterisi hiç olmuş mudur? Her halükârda, *iş üzerinde* edebiyat eleştirmeninin, *faal* bir estetik yargının tek örneğidir.

Bir kitabın üzerimizde yarattığı etki, ancak içindeki entrikayı taklit etme, kahraman öldürüyorsa öldürme, kıskanıyorsa kıskanma, acı çektiğinde veya öldüğünde hasta veya ölüm döşeğinde olma isteğini duyuyorsak gerçektir. Ama bütün bunlar, bizler için ya potansiyel bir durumda kalır ya da önemsiz bir şey haline gelir; yalnızca Neron edebiyatı kendine gösteri olarak sunmuştur; *raporlarını* çağdaşlarının ve başkentinin külleriyle yazmıştır...

Bu kelimelerin ve bu fiillerin en azından bir kere söylenmesi ve yerine getirilmesi gerekiyordu. Hergelenin biri bu işi üstüne aldı. Bu bizi teselli edebilir, hatta etmelidir; yoksa bildik yaşayış biçimimize, kurnaz ve uslu doğrularımıza nasıl dönerdik?

RATE'NİN PORTRESİ

Her fiil karşısında dehşete kapıldığından, kendi kendine, "Hareket etmek de ne sersemlik yani!" diye söylenir. Onu öfkelendiren, olaylardan ziyade olaylara katılma fikridir; çırpınıp durmasının tek nedeni de bu fikirden yüz çevirmektir. Alaylı gülüşleri, usaresini tüketmeden evvel hayatın kendisini kırıp geçirmiştir. Başarısızlıklarına evrensel anlamsızlık içinde bir mazeret bulan bir köşebaşı İncil'idir[10]. Ne olursa olsun her şeyi önemsiz bulma tasasında kolaylıkla başarıya ulaşır; apaçık gerçekler sürüsü onun tarafındadır çünkü... Gerekçeler savaşından hep o galip çıkar, eylemde de hep o mağlup olur: "Haklı"dır, her şeyi reddeder - her şey de onu... Yaşayabilmek için anlaşılmaması gereken şeyi erken anlamıştır - ve işlevleri konusunda aşırı bilgi sahibi olan bir yetenek taşıdığından, bir eserin bönlüğünde akıp gider korkusuyla heba etmiştir onu. Olmuş olabileceği şeyin suretini bir damga ve bir hale gibi taşır, kısırlığının

eşsizliğinden yüzü kızarır ve koltukları kabarır; safdil cazibelere hepten yabancıdır ve Zaman'ın forsaları arasında serbest kalmış tek insandır. Özgürlüğünü, yanda bıraktığı işlerin uçsuz bucaksızlığından çıkarır; hiçbir yaratıcılığın sınırlamadığı, hiçbir yaratığın tapmadığı ve kimsenin esirgemediği sonsuz ve acınası bir tanrıdır. Ötekilere yöneltmiş olduğu horgörü, ötekiler tarafından ona iade edilir. Yapmadığı işlerin kefaretini ödemektedir sadece; oysa bunların sayısı, incinmiş gururunun hesaplayabileceğinin ötesindedir. Fakat sonunda, teselli niyetine, ve unvansız bir hayatın sonunda, yararsızlığını bir taç gibi taşır.

(Rate'nin, ölüme teşne olan kişinin baş sözü, "Ne lüzumu var?"dır... Ölüm fikri musallat olmaya başladığında bu söz ne uyarıcıdır! Zira ölüm, fazlaca hantallaştırmadan evvel bizi zenginleştirir; onunla temas ettiğimizde kuvvetimiz artar; sonra da ölüm üzerimizdeki imha faaliyetini gösterir. Her çabanın yararsızlığının besbelli olması, müstakbel bir kadavra olma ihsasının daha şimdiden yükselerek zamanın ufkunu doldurması, fikirlerimizi, ümitlerimizi ve adalelerimizi sonunda uyuşturur; öyle ki, en yeni saplantımızın neden olduğu atılım fazlalığı -bu saplantı kesin olarak zihne yerleştiği zaman- hayat doluluğumuzun durgunlaşmasına döner. Böylelikle, bizi her şey ve hiç olmaya isteklendirir. Normal olarak, bizi mümkün olan tek seçimin eşiğine getirmelidir: manastır veya meyhane. Fakat bu saplantıdan ne ebediyetin ne de zevklerin yardımıyla kaçabildiğimiz zaman, hayatımızın ortasında hırpalanıp bayağılıktan olduğu kadar gökyüzünden de uzak olduğumuz zaman, o saplantı bizleri, her şeyi vaat eden ve hiçbir şeyi yerine getirmeyen çürük kahramanlar türünden biri haline getirir: Boşluk'ta soluk soluğa kalan avareler, tek faaliyetleri sonunda var olmayacağını düşünmeye indirgenebilen dikey leşler...)

TRAJEDİNİN KOŞULLARI

Eğer kariyeri haç üzerinde bitseydi ve dirilmeye kalkışmamış olsaydı İsa ne güzel bir trajedi kahramanı olurdu! Bu olayın ilâhî tarafı, edebiyatı çok güzel bir konudan mahrum etmiştir. Böylelikle İsa bütün *haklılar*'ın estetik açıdan vasat akıbetini paylaşmıştır. İnsanların yüreklerinde sürüp giden her şey gibi, tapınılmaya maruz kalan ve bir türlü ölemeyen her şey gibi İsa da trajik bir alınyazısına damgasını vuran bütünsel bir son görüşüne pek

elverişli değildir. Bunun için kimsenin onu izlememiş olması, çehresi değişerek yakışıksız bir aylaya terfi etmemiş olması gerekirdi. Trajediye, kurtuluş, selamet ve ölümsüzlük fikrinden daha yabancı bir şey olamaz! Kahraman, kendi fiilleri sonunda, tabiatüstü bir lütufla ölümünü gargaraya getirme imkânı olmadan çöker; *varoluş* olarak hiçbir biçimde sürmez, insanların hafızasında bir ıstırap *gösterisi* olarak *belirgin* kalır; hiç müridi olmadığından, meyva vermeyen alınyazısı ötekilerin muhayyilesi dışında bir şeyi döllemez. Macbeth, kendini feda ederek kurtulma ümidi olmadan çöker: Trajedide *son kutsal yağlama töreni* hiç yoktur...

İmana vergi olan şey, başarısızlığa uğraması da gerekse, Tamiri İmkânsız'ı atlatmaktır (Shakespeare bir şehitle ne yapabilirdi ki?). Hakikî kahraman kendi alınyazısı adına çarpışır ve ölür, bir inanç adına değil. Varoluşu her tür kaçış vesilesini bertaraf eder; ölüme götürmeyen yollar onun için çıkmazdır; kendi "yaşamöyküsü" için çalışır; öykünün çözülme yerine ihtimam gösterir ve üzücü olayları bir araya getirmek için içgüdüsel olarak her şeyi yapar. Usaresi mukadderat olduğundan, her çıkış yolu ancak mahvoluşuna bir sadakatsizlik olabilir. Böylelikle kader insanı, ne olursa olsun hiçbir inancı benimsemez: Eğer benimsese kendi sonuna yetişemezdi. Haç üzerinde hareketsizleşseydi de, gözünü gökyüzüne çeviren o olmazdı: Onun tek mutlağı kendi tarihidir, tek arzusunun da trajedi *iradesi* olması gibi...

MÜNDEMİÇ YALAN

Yaşamak şu anlama gelir: inanmak ve ümit etmek - yalan söylemek ve *kendine* yalan söylemek. Şimdiye kadar yaratılmış, gerçeğe en yakın insan sureti, en ermiş bilgede bile bulunan Üzgün Çehreli Şövalye olarak kalır. Haç'ın etrafında geçen zahmetli dönem, ya da Nirvana'yla taçlanan diğer görkemli dönem, daha sonra yoksul *hidalgo*'nun[11] maceralarına atfedilmeyen simgesel bir nitelikleri olduğu kabul edilse bile, aynı gerçekdışılıktadırlar. Bütün insanlar başarılı olamaz: Yalanlarının doğurganlığı çeşit çeşittir... Filanca aldatmaca zafere ulaşır: Bundan birdin, bir öğreti veya bir mitos doğar - bir de coşkulu taraftar kalabalığı; bir başkası ise başarısızlığa uğrar: Sadece bir saçmalık, bir teori veya kurgu olur o zaman. Yalnızca cansız şeyler, oldukları şeye hiçbir şey *katmazlar:*

Bir taş yalan söylemez: Kimseyi ilgilendirmez - hâlbuki hayat, bitip tükenmeden icat eder: Hayat maddenin *roman*'ıdır.

Hayaletlere gönül vermiş bir toz zerresi - insan budur işte: Ona ideal bir biçimde benzeyen mutlak sureti, Aiskhylos gözüyle yazılmış bir Don Kişot'ta cisimleşebilirdi...

(Yalanlar hiyerarşisinde hayat en ön yeri işgal ediyorsa, hemen ondan sonra, yalan içinde yalan olan aşk gelir. Melez konumumuzun ifadesidir; etrafında topladığı büyük mutluluk ve ıstırap gereçleri sayesinde, kendimize başkasında bir vekil buluruz. Bir çift göz hangi yutturmacayla yalnızlığımıza sırt çevirtir bize? Zihin için bundan daha aşağılayıcı bir iflas var mıdır? Aşk bilgiyi rehavete sokar; yeniden uyanan bilgi aşkı öldürür. Gerçekdışılık ilanihaye galip gelemezdi, en yüceltici yalan görünümüne bürünse bile... Üstelik, kendinde beyhude yere aradığını öteki'nde bulduracak kadar diri bir yanılsama kimde vardır ki? Bize tüm evrenin sunamadığını, bağırsaklardaki bir sıcaklık mı sunacaktır? Oysaki o yaygın - ve tabiatüstü- anormalliğin temeli de tam budur: Bütün muammaları iki kişi çözmek -veya daha ziyade, askıya almak-; bir sahtekârlığın lütfuyla, hayatın içinde yüzdüğü o kurguyu unutmak; genel ıssızlığı ikili bir cıvıldaşmayla doldurmak; sonunda da -ki vecdin karikatürüdür bu- herhangi bir suçortağının teri içinde boğulmak...)

BİLİNCİN DOĞUŞU

Bilincin bütün fiiliyatımız ve düşüncelerimiz üzerindeki denetimini yaygınlaştırmasından önce, içgüdülerimizin ne kadar körelmesi ve işleyişlerinin ne kadar yumuşaması gerekmiştir! *Gemlenen* ilk doğal tepki, yaşam faaliyetindeki bütün ertelemeleri, doğrudanlık içindeki bütün yenilgilerimizi beraberinde getirmiştir. İnsan -geriletilmiş arzuları olan hayvan- her şeyi kapsayan ve hiçbir şey tarafından kapsanmayan, bütün nesneleri gözetim altında tutan ve hiçbiri üzerinde tasarrufta bulunamayan açık zihinli bir yokluktur.

Bilincin ortaya çıkışıyla karşılaştırıldığında, diğer olaylar çok küçük bir önemdedir veya tamamen önemsizdir. Fakat bu ortaya çıkış, hayatın verileriyle çelişik olarak, canlı dünyanın bağrına tehlikeli bir şeyin girişini, biyolojide bir rezaleti teşkil eder. Bunun öngörülmesini sağlayacak hiçbir

şey olmamıştır: Doğal otomatizm, maddenin ötesine fırlayacak: bir hayvanın çıkabileceğini hiç telkin etmemiştir. Kıllarını yitiren ve onların yerine ideallerini koyan goril; eldiven takan, tanrılar uyduran, yüzünü gitgide daha çok buruşturan ve göğe tapan goril - böyle bir düşüş karşısında tabiat kimbilir ne acılar çekmiştir, daha da çekecektir! Bilincin uzaklara götürmesi ve her şeye imkân vermesindendir bu. Hayvan için yaşam bir mutlaktır; insan içinse bir mutlak ve bir bahanedir. Evrenin evrimi içinde, bize mahsus olan o bütün nesneleri bahaneye çevirme; günlük girişimlerimizle ve son hedeflerimizle *oynama;* kaprisin tanrılaşması sayesinde bir tanrı ile bir süpürgeyi aynı düzleme koyma imkânından daha önemli bir olgu yoktur.

İnsan da ancak içindeki Kayıtsız Şartsızlık kalıntılarını tasfiye ettiği zaman atalarından -ve tabiattan- kurtulacaktır; kendi hayatı ve ötekilerin hayatı ona artık sadece zamanın sonunda eğleniyormuşçasına asıldığı bir ip oyunu gibi göründüğü zaman... O zaman *saf varlık* olacaktır. Bilinç, görevini yerine getirmiş olacaktır…

DUANIN KÜSTAHLIĞI

Monoloğun sınırına, yalnızlığın ucuna varıldığında, -başka muhatap olmadığından- en yüksek diyalog bahanesi, Tanrı, icat edilir. O’nun adını andığınız sürece cinnetinizin kılık değiştirmiş olduğu anlaşılmaz ve... her şey size mubah olur. Hakikî mümini deliden ayırt etmek güçtür; fakat onun deliliği yasaldır, kabul görür; sapıtmaları her nevi imandan arınmış olsaydı, sonu tımarhane olurdu. Fakat bu sapıtmalar Tanrı’nın güvencesi ve meşruiyeti altındadır. Yaratıcı’ya hitap eden bir sofunun çalımı yanında, bir fatihin gururu bile soluk kalır... Nasıl bunca cüret edilebilir? Sonsuz’u elinin altında zanneden tiridi çıkmış bir yaşlı kadın şimdiye kadar hiçbir tiranın kalkışamadığı bir cüret düzeyine yükselirken, tevazu nasıl bir tapınak meziyeti olabilir?

Birbirine kavuşmuş ellerimin, muamma ve bayağılıklarımızın büyük Sorumlu’suna yakaracağı tek bir an için, dünya tahtını feda ederdim. Oysa bu an herhangi bir müminin en sıradan vasfını teşkil eder -tıpkı *resmî* saat gibi. Fakat hakikaten mütevazı olan kişi, kendi kendine şunları tekrarlar: “Dua edemeyecek kadar çekingen, bir kilisenin kapısından giremeyecek kadar ölgünüm; gölgeme boyun eğiyor ve Tanrı’nın dualarıma teslim

olmasını istemiyorum.” Ona ölümsüzlük teklif edenlere de şöyle cevap verir: “Gururumun da bir haddi var: Kaynakları sınırlı. Siz, imanınız adına *benliği*’nizi alt ettiğinizi düşünürsünüz; aslında şu süre size yetmediği için onu ebediyete kadar uzatmak arzusundasınız. Kendinize güveninizin inceliği yüzyılın bütün iddialarını aşar. Sizinkiyle karşılaştırıldığında, aldatmaca ve hava cıva olduğu açığa çıkmayan bir zafer düşü var mıdır? İmanınız, cemaat tarafından hoşgörülen bir azamet sayıklamasından başka bir şey değildir, çünkü çarpıtılmış yollardan gider; fakat yegâne saplantınız naaşınızdır: Zamandışılığa düşkünsünüzdür ve bu saplantınızı dağıtan zamana zulmedersiniz. Göz koyduğunuz şeyler için bir tek ahiret yeterince geniştir; yeryüzü ve anları size fazla dayanıksız görünür. Manastırların megalomanisi, sarayların şatafatlı ve ateşli anlarında tahayyül edebildikleri her şeyi aşar. Kendi yokluğuna rıza göstermeyen kişi bir akıl hastasıdır. Herkes içinde buna rıza göstermeye en az hazır olan da mümindir. Süregitme iradesi bu kadar uzağa vardırıldığında dehşet verir bana. Sınırları belirsiz bir Benlik’in hastalıklı cazibesinden kaçınıyorum. Ölümlülüğümün içinde yan gelip yatmak istiyorum. *Normal* kalmak istiyorum.”

(Tanrım, bana hiç dua etmeme gücü verin, her nevi tapınma saçmalığından koruyun, beni Siz’in elinize hepten teslim edecek o sevgi eğilimini benden uzak tutun. Kalbimle gökyüzü arasındaki boşluk genişlesin! Issızlıklarımı mevcudiyetinizle doldurmanızı, gecelerimi nurunuzla hırpalamanızı, Sibiryalarımı güneşinizle eritmenizi hiç temenni etmiyorum. Sizden de yalnız, ellerim tertemiz kalsın istiyorum; yeryüzünü yoğururken ve dünya işlerine karışırken hepten kirlenen ellerinizin aksine... Sersem kadirimutlaklığınızdan, yalnızlığıma ve ıstıraplarıma saygı istiyorum sadece. Sözlerinize ihtiyacım yok; bunları bana dinlettirecek çılgınlıktan da çekiniyorum. Sizi yoklukta bir gedik açarak şu zaman panayırını başlatmaya ve böylelikle beni evrene -oluştaki aşağılamaya ve utanca- mahkûm etmeye iten o hoşgöremediğiniz huzuru, ilk anın öncesinden devşirilmiş mucizeyi gösterin bana.)

UZLET DÜŞKÜNLÜĞÜ

Soluk alma zorunluluğundan kurtulacak gücün niye yok? Ciğerlerini ablukaya alan ve tenine dayanan bu katılaşmış havaya hâlâ tahammül etmek

niye? Kâh bir kayanın yalnızlığını, kâh dünyanın kenarında donup kalmış bir balgamın inzivasını taklit ederken, o donuk ümitleri ve taşlaşmış fikirleri nasıl alt etmeli? Keşfedilmemiş bir gezegen kadar uzaksın kendinden; mezarlıklara dönük uzuvların da, oranın dinamizmini kıskanıyor...

Damarlarını doğrayarak, seni mevsimlerin öfkelendirdiği gibi öfkelendiren bu kâğıdı sırılsıklam etmek mi? Gülünç teşebbüs! Sabahladığın gecelerle renksizleşen kanın, akışına ara verdi... İçinde yıllarla yatışan yaşama ve ölme susuzluğunu hiçbir şey uyandırmayacak; insanların susuzluklarını giderdikleri o mırıltısız ve itibarsız pınarlar bezdirdi onu. Kuru ve sedasız dudaklarınla kavruk bir halde, hayatın ve ölümün gürültüsünün ötesinde, hatta gözyaşlarının gürültüsünün ötesinde kalacaksın...

(Azizlerin hakikî büyüklüğü, o Gülünçlük Korkusu'nu -en aşılmaz korkuyu- yenme güçlerindedir. Utanmadan ağlayamayız; onlarsa, "gözyaşlarındaki nimet"e sarılırlar. "Kuraklığımız"daki bir saygıdeğerlik kaygısı, buruk ve basık sonsuzluğumuzun, vuku bulmayan akıntılarımızın seyircisi gibi hareketsiz bırakır bizi. Hâlbuki gözlerin işlevi görmek değil ağlamaktır; gerçekten *görmek* için de gözlerimizi kapatmamız gerekir: Vecdin şartıdır bu, gönül gözüyle yegâne görüşün; oysaki algı, *zaten görülmüş'ün,* tamiri imkânsız bir hep *bilinmiş'*in dehşeti içinde tükenir.

Dünyanın yararsız yıkımlarını sezmiş olan, bilginin de doğuştan gelen bir büyübozumunun teyidinden başka bir şey vermediği kişinin alnındaki hüzün yazgısını, ağlamasına engel olan kuruntular derinleştirir. Azizlerin marifetlerine karşı bir nevi kıskançlık duyması da, ne görünümlerden tiksindikleri ne de aşkınlık iştahları içindir; daha ziyade kendini kurtaramadığı ve onu gözyaşlarının tabiatüstü yakışıksızlığının berisinde tutan o gülünçlük korkusu karşısındaki zaferleri yüzündendir.)

GÜNDÜZ LANETİ

Kendi kendine günde bin kere "Şu dünyada hiçbir şeyin kıymeti yok," diye tekrarlamak; kendini ebediyen aynı noktada bulmak ve bön bön, bir topaç gibi fır dönmek... Zira her şeyin beyhudeliği fikrinde ne ilerleme vardır, ne de bir sonuca varma; bu geviş getirme içinde ne kadar uzağa gidersek gidelim, bilgimiz hiç artmaz: Şimdiki haliyle de, başlangıç noktasındaki

kadar zengin ve o kadar hükümsüzdür. Devasızlık içinde bir duruş, zihnin bir cüzzamı, hayret yoluyla varılan bir ifşaattır. Bir ilhama maruz kalan ve bundan çıkıp bulanık ve konforlu durumuna hiçbir yolla dönemeden o ilhamın içine yerleşen geri zekâlı biri, bir budala; kendine rağmen evrenin değersizliğini idrak etme yoluna giren kişinin durumu budur işte. Geceleri tarafından terk edilmiş ve onu soluksuz bırakan bir aydınlıktan mustarip olduğu için, o bir türlü bitemeyen günü ne yapacağını bilmez. Işık, olmuş olan her şeyin öncesindeki gece dünyasının hatırasına zarar veren ışınlarını göndermeye ne zaman son verecektir? Korkunç Yaratılış'ın öncesindeki dinlendirici ve sakin kaosun, veya daha da tatlısı, zihinsel yokluk kaosunun miadı nasıl da dolmuştur!

YOLSUZLUĞUN SAVUNULMASI

Terazinin bir kefesine, dünyaya "saflar"ın yığdığı kötülükleri, öteki kefesine de ilkesiz ve kuruntusuz insanlardan gelen kötülükleri koysaydık, ilk kefe ağır basardı. Her selâmet formülü, onu öneren zihnin içinde bir giyotin kurar... Yolsuzluk devirlerindeki yıkımlar, ateşli devirlerin sebep olduğu salgınlardan daha az vahimdir; çirkef kandan daha hoştur; zaafta meziyetten daha fazla tatlılık, bozulmada da bağnazlıktan daha fazla insanlık vardır. Hüküm süren ve hiçbir şeye inanmayan insan... tarihe dair hükümran bir çözümün, bir düşmüşlük cennetinin modeli budur işte. Halkları oportünistler kurtarmış, kahramanlar perişan etmişlerdir. Kendini Devrim'le veya Bonaparte ile değil de, Fouche veya Talleyrand'la çağdaş hissetmek: Bu ikisi, beleşçiliklerine bir de hüzün eklemiş olsalardı, fiili yatlarıyla bir Yaşama Sanatı telkin ederlerdi bize.

Hayatın özünü çırılçıplak ortaya koyma, bize her şeyin ya *şaka* ya *burukluk* olduğunu, hiçbir olayın da şirinleştirmeye değmediğini ve mecburen lânetlenmeye lâyık olduğunu gösterme meziyeti, sefahat devirlerinin payına düşmektedir. Büyük devirlerin, filanca yüzyılın veya falanca kralın, veya filanca papanın süslü yalanı... "Doğru", ancak yapıcı sayıklamayı ihmal eden kafaların kendilerini ahlâkların, ideallerin ve inançların çözülüşüne bıraktıkları anlarda görünür. Bilmek *görmektir,* ne ümit etmektir ne de girişimde bulunmak.

Tarihin doruklarının ayırt edici özelliği olan sersemliğe eşdeğer olan tek şey, bunların faillerinin kifayetsizliğidir. İncelik noksanlığından ötürü

fiiller ve düşünceler sonuna kadar götürülür. Bağlarını koparıp atmış bir kafa trajediden ve tanrılaştırmadan tiksinir: Gözden düşüşler ve taçlandırmalar onu bayağılık kadar rahatsız eder. *Fazla ileri gitmek,* kaçınılmaz biçimde bir zevksizlik örneği sunmaktır. Estet kandan, yücelikten ve kahramanlardan dehşet duyar... Sadece zirzopları beğenmeye devam eder...

MODASI GEÇMIŞ EVREN

Sözlü evrendeki eskime sürecinin ritmi, maddî evrendekinden farklı bir hızdadır. Aşırı ölçüde tekrarlanan kelimeler bitkin düşer ve ölürler; oysa yeknesaklık, maddenin yasasının ta kendisidir. Zihne sonsuz bir sözlük gerekirdi, fakat elindeki araçlar kullanıla kullanıla harcıâlemleşmiş bazı sözcüklerle sınırlıdır. Tuhaf bileşimler gerektiren *yeni,* böylelikle sözcükleri beklenmedik işlevler yüklenmeye zorlar: *Özgünlük, sıfata işkence edilmesinden ve metaforun tahrik edici bir biçimde yanlış kullanılmasından ibarettir.* Kelimeleri yerli yerine koyun: Söz'ün gündelik mezarlığı olur bu. Bir dilde *benimsenen,* onun ölümünü teşkil eder: *Öngörülmüş* bir kelime, geçmişe karışmış bir kelimedir; sadece yapay kullanımı yeni bir dirilik verir ona; sonra o da çoğunluk tarafından benimsenir, yıpratılır ve kirletilir. Zihin ya yapmacıklıdır, ya da yoktur; oysa tabiat, daima aynı kalan olanaklarının kolaylığı içinde keyfince yayılır.

Düpedüz hayat nazarında, *bizim* hayatımız diye adlandırdığımız şey, yapay bir biçimde işlenen sözün yardımıyla durmaksızın modalar yaratılmasıdır; uydurukların bu hızlı çoğalması olmasa, son nefesimizi, içinde tarihi ve maddeyi yok edecek bir esnemeyle vermemiz gerekirdi. İnsanın yeni fizikler icat etmesi, tabiata muteber bir açıklama bulmaktan ziyade, bildik, alışılmış, bayağı bir biçimde alt edilmez olan evrenin can sıkıntısından kurtulmak içindir. İnsan, atalarımızın ya da yakın seleflerimizin ahmaklığınca görüldüğü ve maruz kalındığı gibi gördüğü ve maruz kaldığı, ve bundan dolayı bezginlik duyduğu cansız bir şey üzerine aksettirdiği sıfat sayısı kadar boyutu, keyfince atfeder bu evrene. Bu maskaralığı anlamış olup da ondan uzaklaşanın vay haline! Hayatiyetinin sırrını ayak altına almış olacaktır- kendileri için Yapmacıklık kaynakları kurumuş olan ve yapaylık noksanlığından ruhları sararıp solanların hareketsiz ve çeşnisiz hakikatinin yanına gidecektir.

(Hayatın modasının geçeceği, romantik suiistimal sonrasında ayın ya da veremin başına geldiği gibi kullanılmaz hale geleceği ânı tasarlamak fazlasıyla meşrudur: Hayat böylece dımdızlak bırakılmış simgelerin ve maskesi düşürülmüş hastalıkların tarihdışılığını taçlandıracakları yeniden *kendisi* olacaktır: itibarsız bir dert, parıltısız bir mukadderat. Yüreklerden artık hiçbir ümidin çıkmayacağı, yeryüzünün mahlûkat kadar soğuklaşacağı, muazzam kısırlığı artık hiçbir rüyanın güzelleştiremeyeceği o an da fazlasıyla öngörülebilirdir. Şeyleri olduğu haliyle gördüğü zaman insanlığın çocuk yapmaktan yüzü kızaracaktır. Yanılgıların ve aldanmaların usaresi olmaksızın hayat, bir moda olmaktan çıkmış hayat, zihnin mahkemesi önünde hiçbir affa uğramayacaktır. Ama sonunda, bu ruhun kendisi de ortadan çekilecektir: Yokluk içinde bir bahanedir bu ruh, tıpkı hayatın da yokluk içinde bir önyargı olması gibi...

Tarih, gölgesi olaylar olan geçici modalarının üzerinde sabit bir genel moda gezindiği müddetçe ayakta kalır; ama bu sabit herkese basit bir kapris gibi göründüğü zaman, yaşama hatasının anlaşılması ortak malımız ve herkesin kabul ettiği bir doğru haline geldiği zaman, üreme kaynaklarını ya da bir fiilin taslağını, hatta bir hareket benzerini tasarlama kaynaklarını nerede arayacağız? Basiretli içgüdülerimiz ve açık yüreklerimiz ortadan kalktıktan sonra, hangi sanatla hayatta kalmalı? Modası geçmiş bir evrenin içinde, müstakbel bir eğilimi hangi mucizeyle canlandırmalı?)

KURTLANMIŞ İNSAN

Artık ne ışıkla birlikte hareket etmek, ne de hayatın dilini kullanmak istiyorum. Artık, “ben ...im” lafını yüzüm kızarmadan söylemeyeceğim. Soluğun edepsizliği ve nefes almanın rezaleti, bir yardımcı fiilin suiistimaline bağlıdır...

İnsanın şafak terimleriyle kendi üzerine düşündüğü devir geçmiştir; kanı çekilmiş bir maddeye dayanarak hakikî görevine hazır hale gelmiştir işte; mahvoluşunu araştırma ve ona doğru koşma görevine...; yeni bir çağın eşiğindedir: *Kendine* acıma çağının. Bu Acıma da onun, ilkinden daha net ve daha aşağılayıcı olan ikinci düşüşüdür: Kefareti olmayan bir düşüştür bu. Ufukları boşu boşuna kollar: Orada binlerce kurtarıcı, kendileri de teselli bulamamış sirk kurtarıcıları fink atar. Geçkin ruhunda kokuşmanın

tatlılığına kendini hazırlamak için ufuklara sırt çevirir... Hazanının en derin noktasına vardığında, Görünüm ile Hiçlik arasında gider gelir, varlığın aldatıcı biçimiyle yokluğu arasında: İki gerçekdışılık arasındaki titreme...

Bilinç, varoluşun ruh yoluyla uğradığı erozyonun hemen ardından gelen boşluğu işgal eder. En ufak bir şüphe, bir olmayabilirlik kuşkusu ya da bir bunaltı sıçrayışı -hepsi bilincin önbelirtisi olan ve *geliştiklerinde* bilinci doğuran, tanımlayan ve azdıran ön kavramlar- o görülür görülmez dağılan “gerçeklik”le bütünleşmek için, bir müminin veya bir budalanın bulanıklığı gerekir. Bu bilincin, bu devasız mevcudiyetin etkisi altında, insan en büyük ayrıcalığını elde eder: Mahvolma ayrıcalığını. Tabiattaki baş hastadır ve tabiatın usaresini bozar; içgüdülerin soyut zaafıdır, diriliklerini yok eder. Onun temasıyla evren kurur ve zaman pılı pırtısını toplar... Ancak unsurların yıkımı üzerinde kemale erebilirdi - ve yokuşu inebilirdi. Eseri bittiği için, insan yok olacak kadar olgunlaşmıştır artık: Hırıltısını daha kaç yüzyılın üzerine yayacaktır?

TESADÜFÎ DÜŞÜNÜR

“Les idées sont des succédanés des chagrins.”

“Kederlerin yerini fikirler alır.”
- MARCEL PROUST

TESADÜFÎ DÜŞÜNÜR

Fikir beklentisi içinde yaşanın; onu önceden hissedelim, kuşatırım, ele geçiririm - ve onu dile gerilemem, elimden kaçar, henüz bana ait değildir: Onu yokluğum içinde mi tasarlamışımdır? Elikulağında ve bulanık olan fikri, ifadenin anlaşılır can çekişmesi içinde nasıl mevcut ve ışıltılı kılabilirim? Açılması -ve sararıp solması- için ne gibi bir hal ümit etmeliyim?

Filozof aleyhtarı olduğumdan, *ilgisiz* her fikirden nefret ederini: Her zaman hüzünlü değilimdir, dolayısıyla her zaman düşünmem. Fikirlere *baktığım* zaman, bana şeylerden bile daha yararsız görünürler; ayrıca sadece büyük hastaların zırvalarını, uykusuzluğun geviş getirmelerini, devasız bir ürküntünün parıltılarını ve iç çekişlerle dolu şüpheleri sevmişimdir. Bir fikrin içinde taşıdığı kapalılık tutan derinliğinin tek göstergesidir; tıpkı yegâne büyülenme göstergesinin neşesindeki ümitsizlik vurgusu olması gibi... Gece geçmişinizde kaç uykusuz gece saklıdır? - Her düşünüre böyle yaklaşmamız gerekirdi. *İstediği zaman* düşünenin bize söyleyecek bir şeyi yoktur: Düşüncesinin üzerinde -veya daha ziyade, yanında- olduğu için ondan *sorumlu* değildir, kendini ona hasretmemiştir; kendi kendinin düşmanı olmadığı bir çarpışmada kendini tehlikeye atmakla, ne kazanır ne kaybeder. Hakikat’e inanması ona hiçbir şeye mal olmaz. *Doğru* ile *yanlış*’ın artık bâtıl inançlar olmaktan çıktığı bir kafa için ise durum aynı değildir; bütün ölçütleri yıkar o; sakatlar ve şairler gibi *kendini tespit eder,* kazaen düşünür: Bir rahatsızlığın veya bir sayıklamanın zaferi ona yeter. Bir hazımsızlık fikir açısından bir kavramlar geçidinden daha zengin değil midir? Uzuvların rahatsızlıkları zihnin verimliliğini belirler: Vücudunu *hissetmeyen* kişi, hiçbir zaman canlı bir düşünce tasarlayamayacaktır; çıkacak herhangi bir aksiliğin elverişli sürprizini boşuna bekleyecektir...

Duygusal ilgisizlikte fikirler belirir; bununla birlikte, hiçbiri biçim alamaz: Onların açılacakları iklimi sunmak hüznün işidir. Titremeleri ve parıldamaları için muayyen bir ton, muayyen bir renk gerekmektedir. Uzun süre boyunca kısır olmak bunların yolunu gözlemektir, bunları bir formülle lekeleyemeden arzulamaktır. Zihnin "mevsimleri" organik bir ritme şartlandırılmıştır; safdil veya kinik olmak "bana" bağlı değildir: *Hakikatlerim coşkumun veya hüznümün sofizmleridir.* Var olurum, hissederim ve ânın keyfince -ve kendime rağmen- düşünürüm. Zaman beni oluşturur; beyhude yere ona karşı çıkarım - ve olurum. Temenni edilmemiş olan şimdiki zamanım cereyan eder, *bende* cereyan eder; hükmedemediğimden, yorumlarım onu; düşüncelerimin kölesiyimdir, onlarla oynanın, tıpkı bir mukadderat soytarısı gibi...

SARSAKLIĞIN AVANTAJLARI

Güzel bir numune, bitmiş bir model olma vasfını pek aşmayan ve varoluşu hayattaki alınyazısıyla örtüşen birey, zihnin dışına yerleşir. İdeal erkeklik -nüansların algılanmasının önündeki engel-, sanatın cevherini aldığı *gündelik tabiatüstü* karşısında bir duyarsızlığı beraberinde getirir. Ne kadar *tabiî* olunursa o kadar az sanatçı olunur. Homojen, farklılaşmamış ve donuk hayatdoluluk, efsaneler dünyası ve mitolojinin fantezileriyle ilâhlaştırılmıştır. Yunanlılar kendilerini spekülasyona verdikleri zaman, devlere tapınmanın yerini solgun tenli güzel oğlana tapınma almıştır; Homeros zamanında birer yüce dangalak olan kahramanların kendileri de, trajedi sayesinde, kaba saba tabiatlarıyla bağdaşmayan ıstıraplar ve şüpheler taşımaya başlamışlardır.

İç zenginlik, insanın kendi içinde sürdürdüğü çatışmalardan doğar; oysa kendi tasarrufunu bütünüyle elinde bulunduran dirilik, sadece dışarıyla savaşı, nesneye gözü dönmüşçe saldırmayı bilir. Bir nebze kadınlıkla asabileşen erkekte iki eğilim çatışır: İçindeki edilgenlik yoluyla bütün bir vazgeçiş dünyasını kavrar; buyurganlığıyla da iradesini yasaya çevirir. İçgüdülerine dokunulmadığı müddet boyunca, sadece türü ilgilendirir; gizli bir tatminsizlik araya girer girmez, bir *fatih* haline gelir. Zihin onu haklı çıkarır, açıklar ve bağışlar; onu büyük sersemler arasına sokarak da Tarih -hareket halindeki aptallığı araştırma-meraklılarının eline bırakır...

Varoluşu hem sağlam hem de belirsiz bir dert teşkil etmeyen kişi hiçbir zaman meselelerin ortasına yerleşemeyecektir, bunların tehlikelerini de bilmeyecektir. Hakikat veya ifade arayışı için elverişli koşul, erkekle kadının tam ortasında bulunur: "Erkeksiliğin" boşlukları, zihne mekân olur... Cinsel ya da ruhsal bir anormallik taşıdığından hiç kuşkulanamayacağımız saf dişi, içsel olarak bir hayvandan daha boştur; eldeğmemiş erkek ise "sersemliğin" tanımını tüketir. - Dikkatinizi çekmiş ya da ateşinizi tahrik etmiş olan herhangi bir varlığı ele alın: İşleyişinde *kendi avantajına* bozulmuş olan ufacık bir şey vardır. Kusurlarından yararlanamayanları, eksikliklerinden çıkar sağlayamayanları ve kayıplarıyla zenginleşmeyenleri haklı olarak horgörürüz; tıpkı insan olmaktan ya da sadece olmaktan acı çekmeyen her insanı horgördüğümüz gibi. Böylelikle birini "mutlu" diye adlandırmaktan daha ciddi bir hakaret, ya da ona "bir hüzün temeli" atfetmekten daha büyük pohpohlama olamaz... Neşenin hiçbir önemli fiile bağlı olmamasındandır bu; deliler dışında da hiç kimse yalnız başınayken gülmez.

"İçsel yaşam" titizlere, ne düşüşü ne salyası olan bir saranın eline düşmüş o titrek cücelere vergidir. Biyolojik açıdan tamam olan varlık "derinlik"ten kendini sakınır, elinden gelmez bu; fiiliyatın kendiliğindenliğine zarar veren şaibeli bir boyut görür onda. Yanılmamaktadır: Kendi içine kapanmayla birlikte bireyin faciası başlar-zaferi ve gerilemesi. Anonim akıştan, hayattaki yararcılığın sel gibi boşanmasından tecrit olarak *nesnel amaçlar* nazarında serbestleşir. Bir uygarlık, rengini titizler belirlediği zaman "bozulmuş" olur; ama onlar sayesinde tabiatı nihaî olarak alt etmiş olur- ve çöker. Aşırı bir incelik örneği, taşkını ve sofisti kendinde bir araya getirir: Hamlelerini artık benimsemez, inanmadan uğraşır onlarla; alacakaranlık dönemlerinin her şeyi bilen sarsaklığı, insanın silinmesinin önbelirtisidir bu. Titizler bize, kapıcıların estetik uzmanı takıntılarıyla bitkin düşecekleri, köylülerin şüpheler altında çöküp sabanı sımsıkı tutamayacakları, ilerigörüşlülük tarafından kemirilen ve içgüdülerini yitiren tüm varlıkların yanılsamalarındaki verimli geceyi özleyecek güçleri olmadan sönüp gidecekleri anı sezinletmektedirler...

ŞAİRLERİN ASALAĞI

I. - Bir şairin yaşamı bir yere varamaz. Gücünü, girişmediği her şeyden, ulaşılmazlıkla beslenen tüm anlardan almaktadır. Var olmadaki mahzuru mu hissetti? Bu sayede ifade yeteneği sağlamlaşır, soluğu genleşir.

Bir yaşamöyküsü ancak bir yazgının elastikliğini, içinde barındırdığı değişkenler tutarını biriz kılarsa meşru olur. Ama şair, katılığı hiçbir şeyle yumuşamayan bir mukadderat çizgisini izler. Hayat zevzeklerin hissesine düşer ve yaşanmamış hayatlarına telafi sağlamak için şair yaşamöyküleri icat edilmiştir...

Şiir, ele geçirilemeyenin özünü ifade eder; nihaî anlamı her tür "güncelliğin" imkânsızlığıdır. Neşe şiirsel bir duygu değildir. (Bununla birlikte, tesadüf tarafından aynı demette birleştirilen alevlerle budalalıkların lirik evreninin bir bölümününden doğar.) Bir rahatsızlık, hatta bir tiksinti duygusu uyandırmayan bir ümit şarkısı hiç görülmüş müdür? Bizzat *mümkün* de bir bayağılık gölgesiyle lekelenmişken, bir mevcudiyete nasıl şarkı düzülür? Şiir ve ümitlenme arasında tam bir bağdaşmazlık vardır; şair de yaman bir çürümenin kurbanıdır. Ölüm aracılığıyla canlı olan biri, kendine hayatı nasıl hissettiğini sormaya cesaret edebilir mi? Mutluluğun cazibesine boyun eğdiğinde ise komedinin alanına girer... Ama bilakis yaralarından alevler yayılırsa ve büyük mutluluğun -mutsuzluğun o haz dolu akkorlaşmasının- şarkısını söylerse, her tür olumlu vurgudan ayrılmaz olan bayağılık nüansından kurtulur. Bir hayal Yunanistanı'na sığınan ve aşkın çehresini daha saf sarhoşluklarla, gerçekdışılığın sarhoşluklarıyla değiştiren Hölderlin'dir bu...

Şair, kaçışı sırasında mutsuzluğunu beraberinde götürmese, iğrenç bir gerçek döneği olurdu. Mistiğin ya da bilgenin tersine, ne kendinden kurtulabilir ne de kendi saplantısının merkezinden kaçabilir: Vecdleri bile devasızdır ve felâket habercileridir. Kendini kurtarmayı beceremediğinden, onun için her şey mümkündür, kendi hayatı hariç…

II. - Hakikî bir şairi şundan tanının: Onunla görüşe görüşe, eserinin mahremiyetinde uzun süre yaşayınca, içimde *bir şeyler* değişir: eğilimlerim ya da zevklerim filan değil, bizzat kanım; sanki içine ince bir dert sızmış, akışını, kıvamını ve vasfını değiştirmiştir. Valéry veya Stefan George bizi onlara yanaştığımız yere koyarlar, ya da zihnin biçimsel düzleminde daha talepkâr kılarlar: *İhtiyaç* duymadığımız dehalardır, sadece sanatçıdırlar. Ama bir Shelley, bir Baudelaire, bir Rilke, organizmamızın en derinine

müdahale ederler; organizmamız da bir zaaf gibi benimser onları. Onların yakınında olunduğunda vücut önce kuvvetlenir, sonra yumuşar ve dağılır. Zira şair bir tahrip etkenidir, bir virüstür, kılık değiştirmiş bir hastalıktır ve harikulade biçimde belirsiz olmasına karşın alyuvarlarımız için en vahim tehlikedir. Onun çevresinde yaşamak mı? Kanınızın inceldiğini hissetmektir bu; bir kansızlık cenneti düşlemek ve damarlarınızda gözyaşlarının aktığını işitmektir...

III. - Mısra her şeye imkân tanırken, onun üzerine gözyaşlarınızı, utançlarınızı, vecdlerinizi -özellikle de yakınmalarınızı- dökebilirken, düzyazı içinizi dökmenize ya da ağlaşmanıza izin vermez: İtibarî soyutluğu bundan tiksinir. Başka hakikatler talep eder: denetlenebilir, tümdengelimli, ölçülü. Hâlbuki ya şiirin hakikatleri elinden alınsaydı, maddesi yağmalansaydı ve şairler kadar cüretkâr olunsaydı? Onların edepsizliği, aşağılanmaları, yüz buruşturmaları ve iç çekişleri neden sızdırılmasın söyleme? Neden çürümüş, kokuşmuş, ceset, ya da daha kaba bir deyişle, melek veya Şeytan olunmasın ve onca havai ve uğursuz uçuşa duygusal olarak ihanet edilmesin? Zekânın cesareti ve kendi olma gözüpekliği, filozofların okulundan ziyade şairlerin okulunda öğrenilir. Onların "önermeleri" eski sofistlerin en tuhaf biçimde küstah sözlerini soluklaştırır. Hiç kimse benimsemez onları: Baudelaire kadar uzağa giden, Lear'ın bir parıltısını ya da Hamlet'in bir tiradını sistemleştirme yürekliliğini gösteren tek bir düşünür olmuş mudur hiç? Belki sonundan önce Nietzsche, ama ne yazık ki(!) hâlâ peygamber nakaratlarında ısrar ediyordu... Azizlerin tarafında mı aranacaktır? Avilalı Tereza'nın ya da Angele de Foligno'nun bazı taşkınlıkları... Ama orada da çok sık Tanrı'yla karşılaşılır; cesaretlerini pekiştirirken onları vasıf olarak ufaltan o *teselli edici anlamsızlıkla*. Hakikatlerin ortasında kanaatsiz ve yalnız başına dolaşmak ne bir insanın ne de bir azizin işidir; ama bazen bir şairin işi olabilir...

Bir gurur davranışıyla şöyle haykıran bir düşünür tahayyül ediyorum: "Bir şairin benim düşüncelerimi kendi alınyazısı haline getirmesini isterdim!" Ama bu hevesinin meşru olması için bizzat onun da uzun süre şairlerle düşüp kalkması, onlardaki leziz lanetlerle beslenmesi ve onlara, soyut ve tamamına ermiş bir halde, kendi düşmüşlüklerinin ya da kendi sayıklamalarının suretini vermesi gerekirdi. Özellikle de şarkının eşiğinde pes etmesi ve ilhamın *berisinde* yaşayan ezgi olarak *şair olmamanın*

pişmanlığını yaşaması gerekirdi - “gözyaşı ilmine”, yürek taşmalarına, biçimsel sefahat âlemlerine, anın ölümsüzlüklerine vakıf olmamanın pişmanlığını...

...Tüm ağızları bilen, bütün mısralara ve bütün ruhlara yakın ve dünya üzerinde, merhum Fars ülkelerini, Çin’leri, Hindistan’ları ve can çekişen Avrupa’ları dolaşarak zehirlerin, coşkuların, vecdlerin ardında koşan melankolik ve mütebahhir bir canavarı kaç kez düşledim - şairlerin hepsini, içlerinden biri olmamanın ümitsizliğiyle yaşamış bir şair dostunu kaç kez düşledim.

BİR YABANCININ SERÜVENLERİ

Bahtsız bir kabileden gelip Batı’nın bulvarlarında turalar. Müteakip vatanlara âşık olmuştur, artık hiçbir vatan ummaz: Zamandışı bir alacakaranlıkta donup kalmıştır, dünya yurttaşıdır -hem de hiçbir dünyanın-, işe yaramazdır, isimsiz ve cansızdır. Kadersiz halklar, başka ufuklara susamış, vurulmuş ve sonra onları tüketerek kendileri de hayranlıklarının ve bezginliklerinin hortlağı haline gelmiş evlâtlarına bir kader veremezlerdi. O halklarda sevecek hiçbir şey olmadığından, sevgilerini başka yere, coşkularının yerlileri şaşırttığı başka diyarlara kaydırırlar. Fazla kullanılan duygular aşınır ve değersizleşirler, en başta da hayranlık duygusu... Onca yol üzerinde dağılmış olan Yabancı da şöyle haykırır: “Kendime sayısız ilâh uydurdum, her tarafta bir sürü sunak diktim ve bir tanrı kalabalığı önünde diz çöktüm. Şimdi, tapmaktan bezdim, payıma düşen sayıklama dozunu har vurup harman savurdum. Ancak soyumuzun mutlaklarına yetecek kaynaklanınız vardır, tıpkı bir ülke gibi bir ruh da ancak kendi sınırları içinde serpilip gelişir: O sınırları aşmanın, Sınır Belirsizliği’ni kendime bir vatan ve yabancı tanrıları tapınma nesneleri haline getirmenin, atalarımı dışlayan yüzyıllar önünde diz çökmüş olmanın bedelini ödüyorum. Nereden geldiğimi artık söyleyemem: tapınaklarda inançsızım; sitelerde coşkusuzum; hemcinslerimin yanında meraksızım, yeryüzünde kesinliğim yok. - Bana *belirgin* bir arzu verin ve dünyayı alt üst edeyim. Her sabah bana diriliş komedisini ve her akşam mezara giriş komedisini oynatan, ikisi arasında da can sıkması kefeninin azabından başka hiçbir şey yaşatmayan o fiiliyat utancından kurtarın beni... İstemeyi düşlüyorum - ve her istediğim bana paha biçilmez geliyor. Melankoli tarafından kemirilen bir vandal gibi,

bensiz ben, hedefsiz yol alıyorum, bilmem hangi köşeye doğru... terk edilmiş bir tanrı, kendisi de tanrıtanımaz olan bir tanrı keşfetmek ve onun son şüphelerinin ve son mucizelerinin gölgesinde uykuya dalmak için.”

FATIHLERIN CANSIKINTISI

Kendisinin de itiraf ettiği gibi Patis Napoleon’u “kurşundan bir manto” gibi bunaltıyordu: On milyon kişinin canına mal oldu bu. Ata binmiş bir Rene faal duruma geçtiğinde, “çağ bunalımı”nın bilançosu bu oldu. 18. yüzyıl salonlarında, fazla açık görüşlü bir aristokrasinin gevşekliğindeki sefahatten doğan bu bunalım, ta kırların derinliklerinde yıkıma yol açtı: Tabiatlarına yabancı bir hassasiyet tarzının bedelini kanlarıyla ödemek zorunda kaldı köylüler, onlarla birlikte de bütün bir kıta. İçine Cansıkıntısı sızmış olan müstesna tabiatlar, her yerden dehşete kapılarak ve sürekli bir başka yer saplantısıyla, halkların şevkini mezarlıkları çoğaltmak için sömürürler ancak. Werther’le Ossian’ın üzerine çullanan o milis komutanının, kendi boşluğunu mekâna yansıtan ve Josephine’in dediğine göre ancak birkaç *kendini bırakma* ânı yaşayabilmiş olan o Obermann’ın, yeryüzünü insansız bırakma gibi itiraf edilemez bir misyonu olmuştur. Hayalci fatih insanların başına gelebilecek en büyük uğursuzluktur; acaip tasarılardan, zararlı ideallerden, tehlikeli hırslardan büyülendikleri için onu alelacele ilahlaştırırlar yine de. Hiçbir *makul* varlık tapınma nesnesi olmamıştır; bir isim bırakmamış, tek bir olaya bile damgasını vurmamıştır. Belirgin bir kavrayış ya da şeffaf bir ilâh önünde soğukkanlı olan kalabalık, doğrulanamayanın ve sahte esrarın etrafında tahrik olur. *Tutarlılık* adına hiç ölen olmuş mudur ki? Her nesil kendinden önceki neslin cellatlarına anıtlar diker. Bir tek kişinin baskın çıkmasına, herkesin mağlubiyetine, yani zafer... İnandıkları andan itibaren kurbanların feda edilmeyi seve seve kabul etmiş oldukları ise bir başka doğrudur.

İnsanlık sadece kendini telef edenlere tapmıştır. Yurttaşların huzur içinde can verdikleri hükümdarlıklar tarihte pek boy göstermezler; kulları tarafından hep horgörülen bilge hükümdar da öyle. İnsanda merak uyandıran şeylerin dokusunu ve her olayın altındaki akımı rezalet oluşturduğundan, kalabalık kendi aleyhine de olsa romanı sever. Sadakatsiz kadın ve boynuzlu koca, komediyle trajediye, hatta destana, temalarının neredeyse tamamını sağlar. Dürüstlüğün ne yaşamöyküsü yazan ne de

cazibesi vardır; bunun içindir ki İlyada'dan vodvile kadar sadece ayıp eğlendirmiş ve merak uyandırmıştır. Dolayısıyla insanlığın kendini fatihlere yemlik olarak sunması, ayaklar altında çiğnenmeyi istemesi, tiransız bir ulusun kendinden hiç bahsettirmemesi, bir halkın tek mevcudiyet ve hayatdoluluk göstergesinin yaptığı haksızlıkların tutan olması tamamen tabiidir. Artık tecavüz etmeyen bir ulus tam bir gerileme içindedir; tecavüz sayısıyla açığa vurur içgüdülerini, geleceğini. O ulusun bu cinayet türünü büyük ölçekte uygulamayı hangi savaştan itibaren bıraktığını araştırın: Düşüşünün ilk simgesini bulursunuz. Hangi andan itibaren aşk onun için bir seremoni unsuru, yatak da spazmın bir şartı haline gelmiş? O noktada noksanlıklarının başlangıcını ve barbar ırsiyetinin son buluşunu tespit edersiniz.

Dünya tarihi: Kötülük tarihi, insanî oluştan yıkımları çıkarıp atmak, mevsimleri olmayan bir tabiat tasarlamakla aynı şeydir. Bir felâkete katkıda bulunmadıysanız iz bırakmadan yok olacaksınızdır. Çevremize saçtığımız mutsuzlukla ilgilendiririz ötekileri. "Hiç kimseye acı çektirmedim!" -etten kemikten yapılmış birine hepten yabancı bir ünlem. Şimdiki zamandaki ya da geçmişteki bir şahsiyet için alevlendiğimizde, *bilinçsizce* şu soruyu sorarız: "Kaç varlığın bahtsızlığına neden olmuş?" Her birimizin hemcinslerinin hepsini öldürme ayrıcalığına heves edip etmediğini kim bilebilir? Ama bu ayrıcalık çok az sayıda kişiye verilmiştir ve asla tamamen verilmez: Bu sınırlama, neden hâlâ yeryüzünde insanların yaşamakta olduğunu tek başına açıklar. Dolaylı caniler olan bizler, Zaman'ın hakikî özneleri karşısında, amaçlarına ulaşan büyük katiller karşısında cansız bir kütle, bir nesne yığını oluştururuz.

Ama avunalım: Yakın ya da uzak döllerimiz intikamımızı alacaklar. Zira insanların kendilerinden tiksindikleri için birbirlerini boğazlayacakları, önyargılarının ve tereddütlerinin hakkından Cansıkıntısı'nın geleceği, kana susamışlıklarını doyurmak için sokağa çıkacakları ve onca nesil boyunca sürmüş olan yıkıcı düşlerin harcıâlemleşeceği ânı tahayyül etmek zor değil...

MÜZİK VE KUŞKUCULUK

Şüphe'yi bütün sanatlarda aradım; ama sanatta onu kılık değiştirmiş, kaçak, ilhamın duralamalarından sıvışmış, dingin bir hamleden türemiş halde

buldum sadece; ama müzikte -bu biçim altında bile- aramaktan vazgeçtim onu; onda çiçek açamazdı: İstihzadan habersiz olduğundan, müzik, zihnin hinliklerinden değil Safdilliğin müşfik ya da ateşli nüanslarından doğar -yüceliğin zırvası, sonsuzun düşüncesizliği... *Nükte*'nin sesli bir eşdeğeri olmadığından, bir müzisyeni *zeki* diye adlandırmak onu karalamaktır. Bu san onu ufaltır; kör bir tanrı gibi irticalen evrenler yarattığı o baygın kozmogonide bu sanın hükmü de yoktur. Yeteneğinin, dehasının bilincinde olsaydı, gururdan çökerdi; ama bundan sorumlu değildir; vahiy içinde doğmuştur, kendini anlayamaz. Onu yorumlamak kısırların işidir: O eleştirmen değildir, tıpkı Tanrı'nın ilâhiyatçı olmaması gibi.

Gerçekdışılığın ve mutlağın sınır-vakası, sonsuz derecede gerçek kurgu, dünyadan daha sahici yalan - müzik, kurumuş ya da kararmış bir şekilde, Yaratılış'tan ayrıldığımız ve bizzat Bach'ın bile bize yavan bir uğultu gibi geldiği anda itibarını kaybeder. - Şeylere katılmayışımızın, soğukluğumuzun ve düşmüşlüğümüzün en uç noktasıdır bu. *Yüceliğin tam ortasında kıkırdamak* - bizi Şeytan'la akraba kılan *öznel* ilke'nin alaycı zaferi! Müzik için artık dökecek gözyaşı kalmayan, hâlâ döktüğü yaşların hatırasıyla yaşayan kimse mahvolmuştur: Kısır ileri görüşlülük, -içinden dünyalar fışkıran- vecdin hakkından gelmiştir...

ROBOT

Önyargıyla soluk alırım. Ve Boşluk kendi kendine gülümserken fikirlerin spazmını seyre dalarım... Mekânda artık *ter* yoktur, hayat yoktur; en ufak bayağılık hayatı yeniden ortaya çıkaracaktır: Bir saniyelik beklenti buna kâfidir.

Kişi var olduğunu algıladığında, kendini çılgınlık halinde yakalayan ve boşuna buna bir isim vermeye çalışan gözleri kamaşmış bir çılgının hissine kapılır. Alışkanlık var olma şaşkınlığımızı köpürtür: *Oluruz* -ve bunun üzerinde durmayız, var olanlar sığınağındaki yerimizi doldururuz.

Muhafazakârım; taklit icabı, oyun kurallarına saygı icabı, özgünlükten dehşet duyarak yaşıyorum, yaşamaya çalışıyorum. Robot tevekkülü: Bir ateşlilik görünümüne bürünmek ve buna gizlice gülmek; genelgeçerlere sadece gizli bir biçimde bunlardan tiksinmek için katlanmak; bütün sicillerde belirmek ama zamanda meskeni olmamak; rezil kepaze olmak kaçınılmazken görünüşü kurtarmak...

Her şeyi horgören kişi mükemmel bir asalet havası üstlenmeli, ötekileri hatta kendini bile yanıltmalıdır: *Sahte canlı* görevini böylece daha rahat yerine getirecektir. Müreffeh numarası yapılabilirken düşmüşlüğünü saçıp sergilemenin ne hayrı vardır? Cehennem *cilve* noksanlığı çekmektedir: içten ve görgüsüz bir insanın zıvanadan çıkmış görüntüsüdür bu; hiçbir zarafet ve uygarlık takıntısı olmadan tasarlanmış bir yeryüzüdür bu.

Hayatı nezaketen kabul ederim: Sürekli başkaldırı tıpkı intiharın yüceliği gibi zevksizdir. Yirmi yaşındayken semaya ve onun örttüğü pisliğe karşı verip veriştirilir, sonra bundan bezilir. Trajik poz ancak uzamış ve gülünç bir ergenliğe yakışır; ama kayıtsızlık şarlatanlığına ulaşmak için bin bir tane badire gerekir.

Kullanımdaki bütün ilkeler nazarında serbestleşmiş kişide, hiçbir komedyen yeteneği bulunmazdı; bir bahtsızlık başörneği, ideal bir biçimde mutsuz varlık olurdu o. Bu içtenlik modelini kurmak yararsızdır: *Hayat ancak içine kattığımız yutturmaca derecesiyle hoşgörülebilirdir.* Bir arada yaşamanın "tatlılığı" sonsuz artdüşüncelerimize ortalıkta at oynattırma imkânsızlığına bağlı olduğu için, böylesi bir model toplumun ani ölümü olurdu. Hepimiz sahtekâr olduğumuz için birbirimize tahammül ederiz. Yalan söylemeyi kabul etmeyen birisi ayağının altındaki toprağın kaydığını görürdü: Sahteliğe *biyolojik olarak* tâbiyizdir. Çocuksu ya da işe yaramaz, ya da gayri otantik olmayan hiçbir ahlâki kahraman yoktur; zira hakiki otantiklik hiledeki, kamusal yaltaklanmanın ve gizli karaçalmanın muaşeretindeki kirlenmedir. Hemcinslerimiz onlar hakkındaki düşüncelerimizi göz önünde tutabilselerdi, aşk, dostluk, fedakârlık sözlüklerden hepten silinirdi. Kendimiz hakkında aklımızdan çekingenlikle geçen şüphelerle yüzleşme cesaretimiz olsaydı, hiçbirimiz utanmadan bir "ben" sözcüğü sarfedemezdik. Yaşayan her şeyi maskaralık sürüklemektedir, mağara adamından kuşkucuya kadar. Bir tek görünümlere saygı bizi leşlerden ayırdığına göre, şeylerin ve varlıkların temeline göz dikmek mahvolmaktır; daha hoş bir yoklukla yetinelim: Teşekkülümüzün ancak muayyen bir hakikat dozuna tahammülü vardır…

En derinlerimizde, bütün diğer kesinliklerden üstün bir kesinliği muhafaza edelim: Hayatın anlamı yoktur, *olamaz.* Öngörmediğimiz bir vahiyle bunun aksine kanaat getirseydik, kendimizi hemen o anda

öldürmemiz gerekirdi. Hava bir kaybolsa hâlâ soluk alırdık; ama yararsızlığın sevinci elimizden alınsa hemen soluksuz kalırdık...

MELANKOLİ ÜZERİNE

Kendimizden kurtulamadığımız zaman, kendimizi yiyip bitirmenin tadını çıkarırız. Belirgin lanetleri telafi eden Gölgeler Prensi'ni istediğimiz kadar yardıma çağıralım: Hastalık olmadan hastayızdır ve zaafımız olmadan cehennemliğizdir. Melankoli *egoizmin düş halidir:* Kendinin dışında artık hiçbir nesne, hiçbir sevgi ya da nefret sebebi yoktur; durgun çirkefe aynı şekilde düşüş, cehennemsiz bir lânetlinin o aynı ters dönüşü, telef olma ateşinin o aynı tekrarları vardır. Hüzün derme çatma bir çerçeveyle yetinir; melankoliye ise, asık suratlı ve buharlı lütfunu, sınırları belirsiz olan ve iyileşmekten korktuğu için dağılmasına ve dalgalanmasına bir sınır konmasından çekinen derdini saçmak için bir mekân sefahati, bir sonsuzluk manzarası gerekir. İzzetinefsin en tuhaf çiçeği olan melankoli, kendi usaresini ve bütün zayıflıklarının diriliğini türettiği zehirlerin ortasında serpilip gelişir. Kendini yozlaştıranla beslenerek, kulağa hoş gelen isminin ardında, Mağlubiyet'in Kibri'ni ve Kendine Acıma'yı gizler...

ÖNE ÇIKMA İŞTAHI

Bir Sezar, üstün bir biçimde zihni açık ama hâkimiyet içgüdüsünden yoksun olan bir zihinden ziyade, bir kasabanın belediye başkanına yakındır. Önemli olan olgu buyurmaktır: İnsanların neredeyse tamamı buna heves eder. Elinizde bir imparatorluk da olsa, bir kabile, bir aile Veya bir uşak da olsa, muzafferane ya da karikatürümsü tiran yeteneğinizi buna hasredersiniz: Bütün bir dünya ya da tek bir kişi emriniz altındadır. Öne çıkma ihtiyacından doğan bir dizi uğursuzluk böyle yerleşir... Sadece satraplarla muhatap oluruz: Herkes -elinden geldiğince- kendine bir sürü köle arar ya da bir tanesiyle yetinir. Hiç kimse kendine yetmez: En mütevazısı bile, otorite düşünü hayata geçirebilmek için daima bir arkadaş ya da bir refika bulacaktır. İtaat eden sırası geldiğinde kendine itaat ettirir: Kurbanken cellat olur; herkesin en yüksek arzusudur bu. Sadece dilenciler ve bilgeler bunu hiç hissetmezler-belki de onların oyunları daha incedir...

Güç iştahı Tarih'e kendini yenileme ve yine de temelli aynı kalma imkânı verir. Bu iştahı alt etmeyi dinler de denemiş ve sadece onu

azdırmayı başarmışlardır. Hıristiyanlık emeline ulaşsa yeryüzü bir çöl ya da bir cennet olurdu. İnsanın bürünebileceği biçimlerin ardında, bir sabit, özdeş bir temel saklıdır ve bütün değişini görünümlerine rağmen neden bir çember içinde evrim geçirdiğimizi açıklar — canavarlık ve kuklalık vasfımızı tabiatüstü bir müdahale sonucunda yitirmemiz durumunda, tarihin niçin hemen ortadan yok olacağını da...

Özgür olmayı deneyin: Açlıktan ölürsünüz. Kâh hizmetkâr kâh despotik olmanız ölçüsünde toplum size müsamaha gösterir; gardiyansız bir hapishanedir bu - ama telef olmadan kaçılamaz ondan. Ancak sitede yaşayabildiğimiz ve bunun içgüdülerine sahip olmadığımız uman; ne orada dilencilik yapacak kadar girişimci, ne de kendimizi bilgeliğe hasredecek kadar dengeli olduğumuz zaman nereye gitmeli? -Eninde sonunda, koşuşturuyormuş gibi yapıp herkesle birlikte sitede kalınır; hayatını yaşamak yerine yaşıyormuş gibi yapmak daha az gülünç olduğundan, yapmacıklığın kaynakları sayesinde o uçta karar kılınır.

İnsanlarda site tutkusu olduğu müddetçe, kılık değiştirmiş bir yamyamlık hüküm sürecektir. Siyasî içgüdü Günah'ın doğrudan sonucudur, Düşüş'ün dolaysız maddileşmesidir. Her birimiz kendi yalnızlığına memur olmalıdır, ama her birimiz başkalarının yalnızlığını gözetleriz. Meleklerin ve haydutların başları vardır: Ortadaki yaratıkların -insanlığın esas kısmının- nasıl olmasın? İçlerindeki köle ya da tiran olma arzusunu kaldırın: Göz açıp kapayıncaya kadar siteyi yıkmış olursunuz. Maymunlar anlaşması hepten onaylanmıştır ve cinayetlerle düşler arasında soluk soluğa kalmış bir sürü olan tarih, kendi yolunda ilerlemeye devam eder. Onu hiçbir şey durduramaz: Lanet okuyanlar bile onun yarışına katılırlar...

YOKSULUN KONUMU

Mal sahipleri ve dilenciler: Her değişime, her yenileştirici kargaşaya karşı çıkan iki kategori. Toplumsal sınıfların iki ucunda yer aldıklarından, iyi ya da kötü yönde her değişiklikten çekinirler: Benzer biçimde *yerleşiktirler,* birileri bolluk içindedir, ötekiler yoksunluk içinde. Onların arasında çırpınanlar, zahmet çekenler, sebat edenler ve ümit etme saçmalığını iş edinenler yer alır - anonim ter, toplumun temeli. Devlet onların kansızlığıyla beslenir; onlar olmasaydı yurttaş fikrinin ne kapsamı ne

gerçekliği olurdu; keza lüksün ve sadakanın da: *Zenginler ve berduşlar Yoksul'un asalaklarıdır.*

Sefaletin bin tane çaresi olsa da, yoksulluğun hiçbir çaresi yoktur. Açlıktan ölmemekte sebat gösterenlere nasıl yardım edilebilir? Tanrı bile onların bahtını düzeltemezdi. Talihin gözdeleriyle hırpaniler arasında, şatafat ve paçavralılar tarafından sömürülen, zahmet çekmekten dehşet duyarak şanslarına ya da istidatlarına göre salona ya da sokağa yerleşenler tarafından yağmalanan o saygıdeğer açlar gider gelir. İnsanlık da böyle ilerler: birkaç zenginle, birkaç dilenciyle - ve bütün yoksullarıyla...

GERİLEMENİN ÇEHRELERİ

Ganz vergessener Völker Müdigkeiten kann
ich nicht abtun von meinen Lidern.

Hepten unutulmuş halkların yorgunluğunu
gözkapaklarımdan atamıyorum.
- HUGO VON HOFMANNSTHAL

Hayat bir uygarlığın yegâne saplantısı haline geldiğinde, o uygarlık düşüşe geçer. Doruk devirleri, *değerleri* kendileri için işlerler: Hayat, bu değerleri gerçekleştirmek için sadece bir vasıtadır; birey yaşamayı *bilmez, yaşar* - dünyaya getirdiği, ihtimam gösterdiği ve tapındığı biçimlerin mutlu kölesidir. Duygusallık ona hükmeder ve içini doldurur. "Duygu"nun güç kaynakları olmadan hiçbir şey yaratılamaz; bunlar da sınırlıdır. Oysa bunun sadece zenginliğini duyan kişiye bitmez tükenmez görünürler: Bu yanılsama tarihi *üretir.* Gerileme sırasındaki duygusal kuruma, hissetmenin ve anlamanın sadece iki tarzına imkân tanır: ihsas ve fikir. Öyle olunca, kendimizi duygusallık aracılığıyla değerler dünyasına veririz, kategorilere ve kurallara bir diriliği yansıtırız. Bir uygarlığın verimli anlarındaki faaliyeti, fikirleri soyut yokluklarından çıkarmaktan, *kavramları mitoslara dönüştürmekten* ibarettir. Anonim bireyden bilinçli bireye geçiş henüz tamamlanmamıştır: Oysa bu geçiş kaçınılmazdır. Ölçünüz: Eski Yunan'da, Homeros'tan sofistlere; Roma'da, ağırbaşlı Eski Cumhuriyet'ten İmparatorluğun "bilgelikleri"ne; modern dünyada, katedrallerden 18. yüzyılın dantellerine...

Bir ulus sürekli olarak yaratamaz. Kendini meydana getiren ruhla birlikte tükenen bir değerler toplamına ifade ve anlam vermesi gerekmektedir. Yurttaş, üretken bir hipnozdan uyanır. Zihin açıklığının saltanatı başlar; Kitleler artık sadece boş kategoriler kullanırlar. *Mitoslar yeniden kavramlar haline gelir:* Gerilemedir bu. Bunun sonuçları da kendini hissettirir: Birey yaşamak *ister,* hayatı erekliğe döndürür, kendini ufak bir istisna mertebesine yükseltir. Bu istisnaların bilançosu bir uygarlığın açığını oluşturduğundan, onun silinmesinin şekl-ü şemailini

gösterir. İnceliğe herkes ulaşır - ama büyük devirlerin eserlerini tamamına erdiren, tam da kandırılmışların göz kamaştırıcı alıklığı değil midir?

Montesquieu, İmparatorluğun sonunda Roma ordusunun sadece süvari sınıfından oluştuğunu ileri sürer. Ama bize bunun nedenini belirtmeyi ihmal eder. Sayısız diyarlarda dolaşıp onca tapınak ve zaafla temas içinde inancını ve gücünü kaybettikten sonra, zafere, zenginliğe ve sefahate doymuş lejyoneri düşleyelim; onu *yaya* olarak düşleyelim! Dünyayı piyade olarak fethetmiştir; süvari olarak kaybedecektin - Her gevşemede, sitenin mitoslarını hâlâ benimsemeyi engelleyen fizyolojik bir yetersizlik ortaya çıkar. Bağlarını koparmış asker ve gözü açık yurttaş, barbarın altında ezilirler. Hayat'ın keşfi, hayatı yok eder.

Ne zaman ki bütün bir halk, nadir hisler için farklı derecelerde fırsat kollar; ne zaman ki zevk incelikleriyle reflekslerini zora sokar; o zaman o halk, uğursuz bir üstünlük düzeyine ulaşmış olur. Gerileme, bilincin etkisi altında murdar olmuş içgüdüden başka bir şey değildir. Nitekim bir insan topluluğunun varoluşunda gastronominin önemi ne kadar belirtilse azdır. *Bilinçli* yemek yeme eylemi, bir aşırı incelik olgusudur; barbar ise *beslenir.* Zihinsel ve dinî seçmecilik, duyusal ustalık, estetizm -bilgiç bir güzel yemek yeme saplantısı- aynı zihniyetin farklı işaretleridir. Gabius Apicius, Afrika sahillerinde ıstakoz bulmak için dolaşırken ve zevkine göre bir yer bulamadığı için de hiçbir yerde karar kılamazken, yabancı tanrılar yığınına taparak ne taunin ne huzur bulabilen endişeli ruhların çağdaşıydı. *Nadir hisler - çeşitli tanrılar* aynı kuraklığın, içsel gücü olmayan aynı meraklılığın paralel ürünleridir. Sonra ortaya Hıristiyanlık çıktı: Tek bir *Tanrı* - ve *oruç*. Böylece bir harcıâlemlik ve yücelik çağı başladı...

Bir halk başka tanrılar, başka mitoslar, başka saçmalıklar icat etme gücü olmadığı zaman ölür; ilâhları solgunlaşır ve ortadan yok olur; başka yerlerden beslenir ve bilinmedik canavarlar önünde kendini yalnız hisseder. Hâlâ gerilemedir bu. Ama o canavarların biri baskıcı çıkarsa; bu canavar tanrısını tüketip ondan kurtulana kadar, silik, karanlık ve hoşgörüsüz başka bir dünya sarsılır; zira insan ancak tanrıların öldüğü aralıkta özgürdür -ve kısırdır-; ve ancak tanrıların -tiranların- artıp çoğaldığı aralıkta köledir - ve yaratıcıdır.

Hislerimiz üzerine derin derin düşünmek -yemek yediğimizi bilmek, onun sayesinde basit bir fiilin doğrudan hedefini aştığı bir bilinçlenmedi r. Zihinsel tiksintinin yanında daha derin ve daha tehlikeli başka bir tiksinti gelişir: Bağrımızdan yayılarak en vahim nihilizm biçimine, tıkabasa doymuşluk nihilizmine varır. En buruk değerlendirmeler bile, etkilerine bakıldığında, bolluk içinde bir ziyafeti izleyen manzarayla mukayese edilemez. Süre olarak birkaç dakikayı, yiyecek olarak da elzemi aşan her yemek, kesinliklerimizi dağıtır. Aşçılık suiistimali ve doygunluk, imparatorluğu, iyi hazmedilmemiş Doğu mezheplerinin ve Yunan öğretilerinin yaptığından daha acımasızca yok etmiştir. Ancak dört dörtlük bir sofra karşısında sahici bir kuşkuculuk Ürpertisi hissedilir. “Gök Hükümdarlığı” bunca aşırılıktan sonra bir eğilim gibi sunmalıydı kendini; ya da hazmın yeknesaklığının lezizce kötü niyetli bir sürprizi gibi... Açlık dinde bir selâmet yolu, doygunluksa bir zehir arar. Virüslerle, ya da duaların ve zaafların ayırt edilemezliği içinde “selâmete ermek”; dünyadan kaçmak ve aynı hareketle gırtlağına kadar onun içine gömülmek... kılı kırk yaran davranışlardaki burukluk tutan da tam budur.

Fazla olgun olan her uygarlıkta bir eksilme *dolgunluğu* vardır içgüdüler esnekleşir; zevkler genleşir ve artık biyolojik işlevlerine tekabül etmezler; hazzın kendisi başlı başına bir amaç, uzatılması bir sanat, orgazmın es geçilmesi bir teknik, cinsellik de bir bilim haline gelir. Arzu yolları için kitabî usuller ve ilhamlar; boşalma hazırlıklarını çeşitlendirmek için işkence edilen muhayyile; bizzat zihnin bile, tabiatına yabancı ve artık pek bir etki yapmaması gereken bir konuya karışması - kanın yoksullaşmasının ve tenin hastalıklı zihinselleştirilmesinin birtakım belirtileridir bunlar. Bir *ayin* gibi tasarlanan aşk, hükümran zekâyı aptallığın imparatorluğuna teslim eder. Bunun cezasını hazır tepkiler çeker; önleri kesilince, itiraf edilemez bir burkulmayı başlatma sabırsızlığını yitirirler; sinirler ileri görüşlü rahatsızlıklara ve ürpertilere sahne olur; en sonunda *ihsas* da, incelenmiş hazzın iki işkencecisinin mahareti sayesinde ham süresinin ötesinde devam eder. *Türü aldatan birey*’dir bu; zihni hâlâ sersemleştiremeyecek kadar ılıklaşan kandır; fikirler tarafından soğutulmuş ve inceltilmiş kandır: *Akılcı kan...*

Sohbet tarafından kemirilen içgüdüler...

Diyalogdan asla abidevî, patlayıcı, “büyük” bir şey çıkmamıştır. İnsanlık kendi kuvvetleri üzerine *didişmeyle* eğlenmiş olmasaydı, Homeros’un bakışını ve modellerini hiç aşmazdı. Ama diyalektik, reflekslerin kendiliğindenliğini ve mitosların tazeliğini harap ederek, sallantıda olan bir misale indirgemiştir kahramanı. Bugünkü Akhilleus’ların sakınacak zayıf yanları birden fazladır... Vaktiyle kısmî ve önemsiz olan kırılganlık, her varlığın lânetli ayrıcalığı, özü haline gelmiştir. Bilinç her tarafa sızmıştır ve iliğimizde bile yeri vardır; insan da artık varoluş içinde değil varoluş *teorisi* içinde yaşar...

Zihni açık olup kendini anlayan, kendini izah eden, haklı çıkaran ve fiiliyatına hâkim olan kişi, asla hatırda kalacak bir hareket yapmayacaktır. *Psikoloji* kahramanın mezarıdır. Dinle ve akıl yürütmeyle geçen birkaç bin yıl, kasları, kararlılığı ve macera itkisini zayıflatmıştır. Zaferin girişimlerini horgörmemek mümkün müdür? Zihnin ışıl ışıl laneti tarafından yürütülmeyen her fiil, atadan kalma alıklığın bir kalıntısını temsil eder, ideolojiler, yüzyıllar boyunca ayakta duran barbarlık temeline bir cila çekmek için, bütün insanların paylaştığı caniyane eğilimleri örtmek için icat edilmişlerdir sadece. Bugün cinayet bir şey adına işlenmektedir; bunu kendiliğinden yapmaya artık cesaret edilememektedir; öyle ki bizzat cellatlar bile sebepler zikretmek zorundadırlar; kahramanlığın da miadı dolmuş olduğundan, bunun çekimine kapılan kişi bir fedakârlığı yerine getirmekten ziyade bir mesele çözmektedir. Hayata ve ölüme *soyutlama* sızmıştır; küçükleri de büyükleri de “kompleksler” ele geçirmektedir. *Ilyada’dan psikopatolojiye* - ama insanın katettiği yolun tamamıdır bu...

Geriye dönüşü yaşayan uygarlıklarda, gurup vakti soylu bir cezanın işaretidir. Yüzyıllar boyunca iktidarın kurallarını ve zevkin kıstaslarını tespit etmiş olduktan sonra, oluştan dışlandıklarını görünce ne kadar leziz bir istihza hissetmişlerdir kimbilir! Onların her biriyle birlikte bütün bir dünya söner. Son Yunanlı’nın, son Romalı’nın hissettikleri! Büyük günbatımlarına nasıl vurulunmaz? Bütün meseleleri ele aldıktan ve onları harikulade bir biçimde saptırdıktan sonra bir uygarlığı çevreleyen can çekişme büyüsünün, başlangıcındaki tecavüze uğramamış cehaletinden daha fazla cazibesi vardır.

Her uygarlık, evrenin yol açtığı sorulara bir cevabı simgeler, ama esrar el değmemiş bir halde kalır; başka uygarlıklar yeni ilginçliklerle orada

bahtlarını denemeye gelirler; içlerinden her biri, bir *yanlış anlamalar sistemi*'nden başka bir şey olmadığı için, diğerleri kadar beyhudedir.

Doruk çağında değerler doğurulur; gurup vaktinde, aşınmış ve yenilgiye uğramış olduklarından, ortadan kaldırılırlar. Gerilemenin büyüleyiciliği - doğrularda artık hayat kalmadığı... düşünceli ve kuru ruhun içinde, düşlerin kemiklerinin yattığı yerde iskeletler gibi üst üste yığıldıkları dönemler...

Apisler Mezarlığı'nda bir sesin Alleluia şarkısını söylediğini işittiğinde ülkesini ilelebet terk eden Olimpius adındaki o İskenderiyeli filozofu ne çok severim! 4. yüzyılın sonuna doğru olmuştu bu: Haç'ın iç karartıcı sersemliği Zihnin üzerine gölgelerini düşürmeye başlamıştı bile.

Aynı döneme doğru, Palladas, bir dilbilgisi uzmanı şöyle yazabiliyordu: "Biz Yunanlılar artık külden başka bir şey değiliz. Ümitlerimiz de ölülerimiz gibi toprak altında." O zamanki bütün zekâlar için de doğrudur bu.

Celsus'lar, Porphyrius'lar, Julianus Apostata'lar, yeraltı gömütlüklerinden taşan o bulanık yüceliğin istilasını durdurmak için beyhude yere inat ederler: Havariler ruhlara damgalarını vurmuş ve sitelerdeki hasan çoğaltmışlardır. Büyük Çirkinlik çağı başlamaktadır: Vasıfsız bir histeri yayılır dünya üzerinde. Aziz Paulus, tüm zamanların en dikkat çekici seçim kampanyacısı, turnelerini yaparak antik gurup vaktini nâmeleriyle istila etmiştir. Bir nâme yazan beş yüz yıllık felsefeyi alt etmiştir! Akıl'a Kilise Babaları tarafından el konulmuştur!

Zihnin gururu için en küçültücü tarihi ararsam, hoşgörüsüzlükler dökümünü gözden geçirirsem, Justinianus'un emriyle Atina Okulu'nun kapatıldığı o 529 yılıyla mukayese edilebilir hiçbir şey bulamam. Gerileme hakkı resmî olarak ortadan kaldırıldığında, *inanmak* bir mecburiyet haline gelir... Şüphe tarihindeki en acılı andır bu.

Bir halkın kanında hiçbir önyargı kalmadığında, elinde kaynak olarak artık sadece kendini dağıtma iradesi kalır. Müziği, o çözülme disiplinini taklit ederek, tutkulara, lirik israfa, duygusallığa, körleşmeye veda eder. Bundan sonra artık istihzasız tapınmayacaktır: Bundan böyle hissesine *mesafe duygusu* düşecektir hep.

Önyargı, kendi içinde yanlış, ama nesiller tarafından biriktirilmiş ve aktarılmış olan organik bir hakikattir: Zarara uğramaksızın bunu başımızdan atamazdık. Bundan kuruntusuzca vazgeçen halk, artık inkâr edecek hiçbir şeyinin kalmayacağı ana kadar sürekli kendini inkâr eder. Bir topluluğun sürmesi ve dayanıklılığı, önyargılarının sürmesi ve dayanıklılığıyla çakışır. Doğu halkları kalıcılıklarını kendi kendilerine sadık kalmalarına borçludurlar: Pek evrim geçilmemiş olduklarından, kendilerine ihanet etmemişlerdir; tarihin tek ilgilendiği uygarlıklar olan hızlandırılmış ritimli uygarlıkların kavradığı anlamda *yaşamamışlardır,* zira soluk soluğa şafakların ve can çekişmelerin öğretisi olan tarih, tutarlılık iddiasında ve malzemesini kanın arşivlerinde bulan bir romandır...

Kılı kırk yarmacılık, bilgiç bir yadsımalar dönemidir, bir yararsızlık ve red üslûbudur, tebahürün ve kinayenin değerler ve inançlar karışımı üzerinde gezinmesidir. Vaktiyle bunun ideal mekânı Hellas ile Paris'in kesişme noktasında bulunuyordu; agorayla salonun karşılaştıkları yerde... Bir uygarlık tarımdan paradoksa doğru evrim geçirir. Bu iki ucun arasında, barbarlıkla nevrozun kavgası yaşanır: Yaratıcı dönemlerin kararsız dengesi bunun sonucudur. Bu kavganın sonuna yaklaşıldığında bütün ufuklar açılır; ama hiçbiri, hem bezmiş hem uyanık bir merakı tahrik edemez. O zaman, yanılgılarından kurtulmuş bireye boşluk içinde serpilmek; entelektüel vampire de uygarlıkların kirlenmiş kanlarıyla susuzluğunu gidermek düşer.

Tarih ciddiye alınmalı mıdır? Yoksa ona seyirci gibi mi katılmalıdır? Onda bir hedefe doğru bir çaba mı, yoksa lüzumsuz ve nedensiz yere harlanan ve soluklaşan bir ışığın şenliği mi görülmelidir? Bunun cevabı, insan hakkındaki yanılsama derecemize, onun oluşunu teşkil ve teşvik eden o vals ve mezbaha karışımının hangi biçimde çözüleceğini tahmin etme merakımıza bağlıdır.

Bir *Weltschmerz,* bir çağ bunalımı vardır ki bir neslin hastalığından başka bir şey değildir; bir diğeri de vardır ki her tür tarihî tecrübeden kurtulur ve gelecek zamanların tek sonucu olarak kendini dayatır. "Nedensiz bunalma"dır bu; "dünyanın sonu" melankolisidir. Her şey görünüm değiştirir, güneş bile; her şey eskir, mutsuzluk bile...

Belâgatte yeteneksiz olan bizler, aşikâr hayal kırıklığı romantikleriyiz. Günümüzde Werther, Manfred, Rene, dertlerini bilir ve

şatafatsız bir biçimde sergilerlerdi. Biyoloji, fizyoloji, psikoloji - ümitsizliğimizdeki saflığı ortadan kaldırarak ve ezgilerimize tahlil karıştırarak atıp tutmayı bize horgördüren gülünç isimler! *Kitaplar*'ın elinden geçtikten sonra, ukalâ burukluğumuz utançlarımızı açıklar ve taşkınlıklarımızı sınıflandırır.

Bilinç ne zaman bütün sırlarımıza yukarıdan bakabilecektir? Mutsuzluğumuzdaki son esrar kalıntısı ne zaman atılacaktır? Varoluşun ve şiirin yıkımını seyreyleyecek kadar coşku ve taşkınlık kalıntısı hâlâ olacak mıdır içimizde?

Tarihin ağırlığını, oluşun yükünü ve miadı dolmuş ya da muhtemel olayların külliyatını ve boşunalığını göz önünde bulundurduğu zaman bilincin karşısında boyun eğdiği o bezginliği hissetmek... Nostalji, olmuş olan her şeyden çıkan dersleri göz ardı ederek bir atılımı zikreder boşu boşuna. Bizzat geleceği bir mezarlık gibi, olmayı bekleyen her şeyin potansiyel mezarlığı gibi gören kişiyi bezginlik beklemektedir. Yüzyıllar ağırlaşmıştır ve ânın üzerine yük olurlar. - Bütün çağlardan daha kokuşmuşuzdur, bütün imparatorluklardan daha çürümüşüzdür. Tükenişimiz tarihi yorumlar, soluk soluğa kalışımız bize ulusların hırıltılarını duyurur. Kanı çekilmiş aktörler olarak, ağza sakız olmuş zamanın içinde şişirme roller oynamaya hazırlanırız: Evrenin perdesi güvelenmiştir ve deliklerinden artık sadece maskeler ve hayaletler görülür...

Gerilemeyi kavrayanların hatası, onunla dövüşmeleridir; oysa cesaretlendirmek gerekirdi: Gelişirken tükenir o, başka biçimlerin ortaya çıkışına da imkân verir. Hakikî haberci, kimse istemediği zaman bir sistem öneren değil, bilâkis, daha ziyade Kaos'u hızlandırandır; onun etkeni ve dalkavuğu olandır. Bütün gelecek düşlerinin sayıklama ya da sahtekârlık gibi göründüğü canı çıkmış çağlar ortasında dogmaların borazanlığını yapmak bayağılıktır. Yakasında bir çiçekle tarihin sonuna doğru yol almak - zamanın akışı içinde tek onurlu tutumdur bu. Bir Yargı Günü olmaması, büyük bir iddialaşma fırsatımızın olmaması ne yazıktır! İnananlar; Ebediyet soytarıları. İman: Zamandışı bir *sahne* ihtiyacı... - Ama biz inanmayanlar dekorlarımızla ölürüz; cesetlerimize vaat edilen debdebeye aldanamayacak kadar da yorgunuzdur...

Üstad Eckhart'a göre, *tanrısallık* Tanrı'dan önce gelir, O'nun özüdür, dipsiz temelidir. İnsanın aslının en derininde, onun cevherini tanrısal öze karşıt olarak tanımlayan ne bulabiliriz? *Sinir zayıflığı;* Tanrı için tanrısallık neyse, insan için bu odur.

Bir tükeniş ikliminde yaşarız: Yaratma, uydurma, imal etme fiili, kendi başına değil kendini takip eden boşlukla, düşüşle anlamlıdır. Daima ve kaçınılmaz olarak başarısızlığa mahkûm olan çabalarımızı gösterebileceğimiz tanrısal ve tüketilemez zemin, kavramlarımızın ve ihsasımızın alanları dışında yer alır. - İnsan yorgunluk eğilimiyle doğmuştur: Dikey konumu benimsediğinde ve böylelikle *dayanak* imkânlarını azalttığında, olmuş olduğu hayvanın bilmediği zayıflıklara mahkûm etmiştir kendini. İki bacağın üzerinde onca malzemeyi ve buna bağlı tüm tiksintileri taşımak! Nesiller yorgunluğu biriktirir ve aktarırlar; babalarımız bize bir kansızlık mirası, bir yılgınlık yedeği, bir çürüme kaynağı ve yaşam içgüdülerimizden daha güçlü bir hale gelen bir ölme enerjisi bırakmışlardır. Bezginlik sermayemize yaslanan yok olma alışkanlığı da sinir zayıflığını -özümüzü- dağılmış tende hayata geçirmemize böyle imkân verecektir...

Her ilkenin kanıtlanabilir ve her olayın meşru olmasından ötürü, bir doğruyu desteklemek için ona inanmanın hiç gereği yoktur; bir devri haklı çıkarmak için onu sevmenin de gerekmemesi gibi. Olguların tamamı -ayrım gözetmeksizin zihnin ya da zamanın ürünleri- o andaki halet-i ruhiyemize göre benimsenebilir ya da yadsınabilir: Tutarlılığımızdan ya da kaprislerimizden doğan gerekçeler her noktada birbirine denktir. Hiçbir şey savunulmaz değildir - en saçma önermeden en hunhar cinayete kadar. Fikirler tarihi de tıpkı vakalar tarihi gibi anlamsız bir iklim içinde cereyan eder: O kansız ya da kan dökücü goriller arasındaki ihtilafları çözecek bir hakemi, temiz yüreklilikle kim bulabilirdi? Şu yeryüzü, benzer bir gerçeğe yakınlıkla her şeyin teyit edilebildiği bir yerdir: Aksiyomlar ve sayıklamalar burada birbirinin yerine geçebilmektedir; burada hamleler ve çöküntüler birbirine karışmaktadır; yükselişler de alçalmalar da aynı hareketin parçasıdırlar burada. Kendisine dayanak olarak hiçbir şey bulunamayacak tek bir *vaka* gösterin bana. Cehennemin avukatları hakikat üzerinde gökyüzünün avukatlarından daha az hak sahibi değildir - bilgenin ve çılgının davalarını da aynı coşkunlukla savunurdum. Zaman, kendini belli

eden ve harekete geçen her şeyi bozulmaya tâbi tutar: Bir fikir ya da bir olay, güncelleşirken bir çehreye bürünür ve değer kaybeder. Nitekim varlıklar güruhu sarsıldığında, bundan Tarih türemiştir; onunla birlikte de, esinlediği tek raf arzu: Bitsin de nasıl biterse bitsin.

Başka şafaklar için fazla yaşlanmış olduğumuzdan, yeni yüzyılları arzulamayacak kadar fazla yüzyılı anladığımızdan, gırtlağımıza kadar uygarlıkların döküntüsü içine gömülmekten başka yolumuz kalmaz. Zamanın seyri artık sadece tüysüzleri ve fanatikleri cezbeder...

Eski düşlerle bunalan koca tiritleriz, ütopyaya hepten elverişsiz bezginlik teknisyenleriyiz, koca Adem'in serüvenlerinden dehşete kapılan gelecek gömücüleriyiz. Hayat Ağacı artık hiç ilkbahar görmeyecektir: Kuru odundur; onunla kemiklerimize, düşlerimize ve acılarımıza tabutlar yapacağız. Tenimize, binyıllara dağılan güzel leşlerin pis kokuları miras kalmıştır. Onların zaferi bizi büyülemiştir: Tüketmişizdir onları. Zihin mezarlığında ilkeler ve formüller yatar: Güzel, tanımlanmıştır, oraya gömülmüştür. Onun gibi Doğru da, İyi de, Bilgi de, Tanrılar da... Hepsi orada kokuşmaktadır. (Tarih: İçinde büyük harflilerin, onlarla birlikte de onları tahayyül edip el üstünde tutanların çürüdüğü çerçeve.)

...Orada gezinirim. Şu haçın altında Hakikat son uykusuna yatmıştır; yanında, Cazibe vardır; az uzakta Tutarlılık; sayıklamalarla varsayımları örten kapak taşlarının üstünde de Mutlak'ın mozolesi: Ruhun sahte tesellileriyle aldatıcı dorukları da orada yatmaktadır. Ama daha da yukarıda, bu sessizliği taçlandıran Hata süzülür - ve kasvetli sofistin adımlarını durdurur.

İnsanın varoluşu tabiatın yaşadığı en kaydadeğer ve en tuhaf macera olduğuna göre, en kısa olması da kaçınılmazdır; sonu öngörülebilir ve temenni edilebilirdir: Onu sonsuza dek uzatmak edepsizlik olurdu. İstisnasının risklerine girmiş olan paradoksal hayvan, yüzyıllar boyunca, hatta binyıllar boyunca hâlâ son kartını oynayacaktır. Yakınmak mı gerekir bundan? İmkânlarıyla bir gün Bach'a ya da Shakespeare'e bir rakip çıkartacağının hiçbir belirtisi görülmezken, geçmiş zaferlerini asla yenileyemeyeceği barizdir. Gerileme ilk önce sanatlarda gösterir kendini: "Uygarlık" bunların çürümesine bir süre dayanır. İnsan için de böyle olacaktır: Efelenmelerine devam edecek, ama manevî kaynakları kurumuş olacaktır; tıpkı ilhamının tazeliği gibi. Güce ve hakimiyete susamışlık

ruhunu fazla işgal etmiştir: Her şeyin efendisi olduğu vakit, artık kendi sonunun efendisi olmayacaktır. Yok etmenin ve kendini yok etmenin tüm yollarına henüz mâlik olmadığından, o kadar erken telef olmayacaktır; ama her derde deva bir ilacı keşfetmeden önce kendine toptan bir ortadan yok oluş aleti yapacağı kesindir; üstelik göründüğü kadarıyla o ilaç, tabiatın imkânları arasında da değildir. Yaratıcılık vasfıyla hiçleşecektir: Yeryüzünden bütün insanların yok olacağı sonucunu mu çıkarmak gerekir bundan? Şeyleri hiç pembe görmemek lazımdır. İnsanların büyük bir bölümü, hayatta kalanlar, alt-insanlar soyu, kıyamet beleşçileri sürüneceklerdir orada...

Mahvolmamak insanın elinde olan bir şey değildir. Fetih ve tahlil İçgüdüsü hükümdarlığını genişletir, sonra da bulduğunu dağıtır; hayata kattığı şeyler kendi hükümdarlığına karşı döner. Yarattıklarının kulesidir, -yaratıcılık vasfı itibarıyla- bir Kötülük etkenidir. Elinden her türlü ufak tefek iş gelen bir kimse için de bir bilgin için de doğrudur bu; -mutlak düzeyde de- en ufak haşere için -ve Tanrı İçin... İnsanlık, hödüklerden ve kuşkuculardan oluşmuş olmasa, durgunluk içinde kalmış ve ömrünü uzamış olurdu; ama iş yararlığa vurgun olduğundan, zahmet ve merak fazlasından yıkıma mahkûm olan o soluk soluğa kalmış ve olumlu kalabalığı terfi ettirmiştir. Kendi kalıntısına hasret olduğundan, sonunu hazırlamıştır ve her gün hazırlamaktadır. Böylelikle başlangıcından ziyade çözülmesine yakın olduğundan, evlâtlarına sadece kıyamet karşısında külyutmaz bir ateşliliği uygun görür...

Muhayyile, insanların şöyle haykıracağı bir geleceği zahmetsizce kavrar: “Biz sonuncularız: Gelecekten, daha fazla da kendimizden bezdik; toprağın suyunu sıktık -ve gökleri soyup soğana çevirdik. Artık düşlerimizi madde de ruh da besleyemez: Bu evren yüreklerimiz kadar kurumuş. Artık hiçbir yerde cevher yok: Atalarımız bize paçavraya dönmüş ruhlarını ve kurtlanmış iliklerini bıraktı. Macera son buluyor, bilinç can çekişiyor; ezgilerimiz uçup gitti; ölenlerin güneşi parlıyor işte!”

Tesadüf veya mucize eseri kelimeler uçup gitseydi, tahammül edilmez bir bunaltı ve bir sersemlik içine düşerdik. Bu ini sessizlik bizi en zalim azaplara maruz bırakırdı. Bizi ürküntülerimizin efendisi kılan şey, kavram kullanımıdır. Ölüm deriz - ve bu soyutlama onun sonsuzluğunu ve dehşetini hissetmekten muaf tutar biri. Şeylere ve olaylara ad vererek

Açıklanamaz'dan yan çizeriz: Zihin faaliyeti kurtarıcı bir sahtekârlıktır, bir es geçme alıştırmasıdır; yumuşatılmış, rahat ve yanlış bir gerçeklikte gidip gelmemize imkân verir. Kavramları çekip çevirmeyi öğrenmek - şeylere bakmayı unutmak... Düşünüş bir firar gününde doğmuştur; bunun sonucu olarak sözel tumturak gelmiştir. Ama kendimize döndüğümüzde ve yalnız olduğumuzda -*kelimeler eşlik etmeden*- vasıflandırılmamış evren, saf nesne, çıplak olay keşfedilir: Onlarla yüz yüze gelme cüreti nerede bulunur? Artık ölüm üzerine kurgulara dalınmaz, ölüm *olunur;* hayatı süslemek ve ona hedefler tespit etmek yerine, zırhı kaldırılır ve doğru anlamına indirgenir: *Kötülük için bir hüsnütabir.* Büyük laflar: kader, bahtsızlık, talihsizlik parıltılarından mahrum kalır; yaratığın çökmüş uzuvlarla kapışma halinde olduğu, bitkin ve şaşkınlıktan serseme dönmüş bir madde tarafından alt edildiği de o zaman idrak edilir. İnsanın elinden Mutsuzluk yalanını alın, ona bu sözcüğün altına bakma gücünü verin: *Kendi* mutsuzluğuna tek bir an dayanamazdı. Onun çökmesine engel olan, soyutlamadır; içeriksiz, saçıp savurulmuş ve şişkinleşmiş seslerdir; dinler ve içgüdüler değil.

Adem cennetten kovulduğu vakit, kendine zulmedene verip veriştirmek yerine, şeylere ad koymaya girişmiştir: Onlara rıza göstermenin ve onları unutmanın yegane yoluydu bu; - böylece idealizmin temelleri atılmış oldu. İlk kem küm edenlerin ağzında sadece bir hareket olan şey de Platon, Kant ve Hegel'de teori haline geldi.

Başımıza gelen kazaya fazla takılıp kalmamak için, ismimize kadar her şeyi zatiyete döndürürüz: isminiz Paul veya Pierre iken nasıl ölünür? Her birimiz, varlığımızın kırılganlığından ziyade ismimizin sarsılmaz görünümüne dikkat ederiz, bir ölümsüzlük yanılsamasına bırakırız kendimizi; bunun telâffuzu ortadan çekilse bütünüyle yalnız olurduk; sessizliği benimseyen mistik, yaratıklık durumundan vazgeçmiştir. Onu bir de imansız -nihilist mistik- olarak tahayyül edelim; yeryüzü macerasının felaketle taçlanmış hali gelir karşımıza.

...İnsanın kelimelerden bezerek, zamanları yineleyip durmaya son vererek, şeylerin isimlerini geri alacağını; isimleri ve kendi ismini, ümitlerinin gömüleceği büyük bir ateşte yakma törenine atacağını düşünmek fazlaca tabiîdir. Hepimiz bu son modele doğru koşarız, dilsiz ve çıplak insana doğru...

Hayat’ın yaşını hissederim; yaşlılığını, tiritliğini... Hesaplanamaz çağlardan beri, cansızlık denen o sahte ölümsüzlüğün mucizesi sayesinde yerkürenin üzerinde yuvarlanıp gitmektedir. Hâlâ Zaman’ın romatizmalarında, o kendinden daha eski zamanda oyalanır; bunak sayıklamasından, anlarını kafasından geçirip durmaktan, saçmalayan müddetinden soluğu tıkanmıştır.

Ve türün tüm ağırlığını hissederim ve bunun tüm yalnızlığını üstlenmişimdir. Oltadan bir yok olsa! - Ama can çekişmesi kokuşmuş bir ebediyete doğru uzar. Her ana beni yok etme serbestliğini bırakırım: Soluk almaktan yüzü kızarmamak edepsizliktir. Artık hayatla anlaşma yok, artık ölümle anlaşma yok: Olmayı unuttuğumdan, silinmeye razıyım. Oluş- ne cinayet!

Bütün ciğerlerden geçmiş olan hava artık kendini yenilemez. Her gün yarınını kusar ve tek bir arzu hayalleyebilmek için boşuna çabalanın. Her şey bana yüktür: Sırtına Madde vurulmuş bir yük hayvanı gibi ayaklarım tutulmuş, gezegenleri sürüklerim.

Ya bana başka bir evren sunulsun - ya da pes ediyorum.

Ben sadece şeylerin infilakını ve çöküşünü, bunlara yol açan, sonra da yalayıp yutan ateşi severim. Dünyanın ömrü beni çileden çıkarır; doğuşu ve dağılıp gitmesi sevindirir beni. Bakir güneşle tirit güneşin büyüsü altında yaşamak; zamanın nabzını atlayıp ilk ve en uç olanını kavramak... yıldızların irticalen yaratılışını ve inceltilmelerini düşlemek; olma rutinine burun kıvırmak ve onu tehdit eden iki uçuruma doğru atılmak; anların başında ve sonunda tükenmek...

...Böylelikle kendi içindeki Vahşi ve Gerileyen keşfedilir; önceden belli ve çelişkili bir ortak varoluştur bu: *Geçiş’in* aynı çekiciliğine maruz kalan iki şahsiyet; biri hiçliğin dünyaya doğru çekilişidir, diğeri dünyanın hiçliğe doğru çekilişi: *Metafizik ölçekte*, ikili bir ihtilaç ihtiyacıdır bu. Bu ihtiyaç, tarih ölçeğinde, cennetten atılan, yeryüzünden de atılacak olan Adem’in saplantısında tercümesini bulur: İnsanın *imkânsızlığının* iki ucu.

İçimizde “derin olan şey”den dolayı bütün dertlere maruz haldeyizdir: Varlığımıza uygun olma halini muhafaza ettikçe hiçbir selamet mümkün değildir. Teşekkülümüzden *bir şey* yok olmalıdır, uğursuz bir kaynak da kurumalıdır; ayrıca tek bir çıkış vardır: Özlemleri ve saçmalıklarıyla *ruhu yıkmak;* düşlerimiz bununla zehirlenmiştir; tıpkı “derinlik” ihtiyacı gibi,

“içsel” verimliliğini ve diğer saçmalıklarını da söküp atmak gerekir ondan. *Zihin* ve *ihsas* yetecektir bize; onların birleşmesinden, bizi coşkulardan ve bunaltılardan esirgeyecek bir *kısırlık disiplini* çıkacaktır. Artık kafamızı hiçbir “duygu” karıştırmasın ve “ruh” en gülünç antika haline gelsin...

AZİZLİK VE MUTLAĞIN YÜZ BURUŞTURMALARI

Evet, aslında iblisler ruhumla top oynuyor
gibi geliyor bana...
-AVİLALI TEREZA

DÜNYAYA ÇOCUK GETİRMENİN REDDİ

İştahını köreltmiş olan ve kayıtsızlığın sınır biçimine yaklaşan kişi artık kendini sürdürmek istemez; üstelik aktaracak hiçbir şeyinin de olmayacağı bir başkasında yaşamaktan tiksinir; onu *tür* ürkütür; bir canavardır o - ve canavarlar döl vermez. “Aşk” onu hâlâ büyülemektedir: Düşüncelerinin ortasındaki sapıtmadır o. Herkesle aynı olacağı duruma dönmenin bahanesini arar aşkta; ama *çocuğu* aklı almaz onun, tıpkı aileyi, irsiyeti, tabiat kanunlarını almadığı gibi. Mesleksiz ve evlatsız, kendi sonucunu -son cevherini- gerçekleştirir. Fakat doğurtkanlıktan ne kadar uzak olursa olsun, başka şekilde cüretkâr bir canavar onu aşmaktadır: Aziz-nazarında hep yan yolda ve yanlış bir konumda olduğumuz hem büyüleyici hem itici misal. Onun konumu en azından meydandadır: artık oyun yok, artık maymun iştahlılık yok. Tiksintilerinin yaldızlı zirvelerine ve Yaratılış’ın karşı kutbuna ulaşmış, yokluğundan bir hâle yapmıştır. Tabiat böyle bir musibeti hiç görmemiştir: Kendini sürdürme açısından, mutlak bir sonun, köklü bir çözümün işaretidir. Léon Bloy’nın yaptığı gibi aziz olmadığına üzülmek, insanlığın yok oluşunu arzulamaktır... *iman adına!* Buna karşılık, şeytan ne kadar olumlu görünür, bizi kusurlarımıza perçinlemekle yetinerek -kendine rağmen, özüne de ihanet ederek- korumaya çalışır bizi! Günahları köklerinden sökün: Hayat aniden solar. Dünyaya çocuk getirme çılgınlıkları bir gün yok olacaktır - azizlikten ziyade bezginlikten. İnsan, kusursuzluğa yöneldiği İçin değil, kendini heder ettiği için tükenecektir; o zaman *boş bir aziz’e* benzeyecek ve tabiatın doğurganlığına, o tamamlanmışlık ve kısırlık örneği kadar uzak olacaktır.

İnsan ancak genel yazgıya sadık kalarak döl tutar. İblisin ya da meleğin özüne yaklaşırsa, ya kısırlaşır ya da eciş bücüş evlatları olur. Raskolnikov

için, İvan Karamazov ya da Stavrogin için aşk, kayıplarını hızlandırmanın bir bahanesidir sadece; Kirilov'la bu bahane bile ortadan kalkar: Artık insanlarla değil, Tanrı'yla boy ölçüşmektedir. Budala ile Alyoşa'ya gelince, birinin İsa'yı, diğerinin melekleri taklit ediyor olması, onları hemen güçsüzler arasına yerleştirir...

Ama varlıklar zincirinden kopmak ve soy sop fikrini reddetmek, kibriyle yeryüzünün tüm boyutlarını aşan azize rakip olmak değildir yine de. Nitekim, her şeyden feragat etme kararının altında, o ölçüsüz tevazu marifetinin altında, iblisâne bir köpürme yatmaktadır: Azizliğin başlama ve harekete geçme noktası, insan türüne meydan okunması görünümünü almaktadır - sonra, aziz kusursuzluk merdiveninin basamaklarını tırmanır; aşktan, Tanrıdan söz etmeye başlar, mütevazılara doğru döner, kalabalıkların kafasını karıştırır - ve sinirimizi bozar. Ama bizi düelloya çağırmıştır artık...

"Tür''e ve onun "dehası"na karşı duyulan nefret sizi canilere, çılgınlara, tapılanlara ve bütün büyük kısırlara akraba yapar. Yalnızlığın muayyen bir derecesinden itibaren, sevmeye ve çiftleşmenin o büyüleyici kirlenmesine son vermek gerekir. Ne pahasına olursa olsun soyunu sürdürmek isteyen kişi, köpekten zor ayırt edilir: Hâlâ tabiidir; hem içgüdülerin hâkimiyeti altına girip hem onlara isyan edilebileceğini, hem türün avantajlarından yararlanıp hem de bunların horgörülebileceğini asla anlamayacaktır: *iştahtan olan* ırkın sonu... Hem kadına tapan hem de ona kötü gözle bakan, kadının uyandırdığı cazibeyle tiksinti arasında son derece kararsız olan kişinin çelişkisi de buradadır. Türü tamamıyla inkâr edemediği için de, göğüslerin üzerinde çöl düşleri kurarak ve fazlaca somut terlere bir manastır kokusu karıştırarak bu çelişkiyi çözer. *Tenin samimiyetsizlikleri* onu azizlere yaklaştırır...

Nefretin yalnızlığı... Tahribe dönük, küreleri ayaklar altına alan, göğün mavisi ve takımyıldızlar üzerine salya akıtan bir tanrının..., sayıklayan, edepsiz ve kirli bir tanrının ihsası - uzaya, cennet ve ayakyolu fırlatan bir evren yaratma faaliyeti; *delirium tremens* kozmogonisi; unsurları hınçla taçlanan ihtilaçlı kutsama... Yaratıklar bir çirkinlik ilkörneğine doğru atılırlar ve bir biçimsizlik idealinin ardından koşarlar... Yüz buruşturma âlemi; köstebeğin, sırtlanın ve bitin sevinci... Canavarlar ve haşerat dışında

kimse için ufuk yoktur. Her şey gudubetliğe ve kangrene doğru yol alır: Canlılar apaçık kemirgen hastalığın ışınları altında yaralarını sergilerken irinlenen şu yerküre...

AZIZ YAŞAMI YAZARI ESTET

Azizlerin varlığının başımıza musallat olmuş olması bir lütuf işareti değildir. Bu musallat fikirle birlikte, hastalıklara düşkünlük ve sapıklığa doymazlık gelir. Ancak *yeryüzü* paradokslarından hayal kırıklığına uğrayınca azizlik dert edilir; o zaman, kapsamı daha tuhaf olan, bilinmeyen hakikatler ve kokular sinmiş olan başkaları aranır; gündelik titremelerde bulunmayan çılgınlıklara, semavî bir egzotizmi olan ağır çılgınlıklara bel bağlanır - böylece azizlerle, onların davranışları, gözüpeklikleri ve evrenleriyle karşılaşılır. Acaip gösteri! Tüm yaşam boyunca buna asılı kalmaya, haz dolu bir bağlılıkla bunu incelemeye, nihayet hakikî ve olağanüstü eğilimle karşılaşılmış olunduğu için diğer eğilimlerden kopmaya söz verilir. İşte aziz yaşamı yazarına dönüşen, bilgiç bir hac yolculuğuna dönük estet... Bunun bir gezintiden ibaret olduğundan ve bu dünyada her şeyin, azizliğin bile hayal kırıklığına uğrattığından kuşku etmeden girer bu yola...

AZIZELERIN ÇÖMEZI

Bir azizenin *ismini* telaffuz etmenin bile içimi zevklerle doldurduğu, bunca dile gelmez histeriyle, bunca ilâhî ilham ve solgunlukla içli dışlı olan manastır vakanüvislerine gıpta ettiğim bir zaman olmuştu. Benim gözümde bir ölümlünün üstlenebileceği en yüce kariyer, bir azizenin *sekreteri* olmaktı. Bu alevlenmiş sevgili kulların günah çıkardıkları papazın yerinde kendimi hayal ediyordum ve bir Pierre d’Alvastra’nın Azize Brigitte üzerine, bir Henri de Salle’in Mechtilde de Magdebourg, Raymond de Capoue’nun Caterina da Siena, Birader Amold’un Angela de Foligno, Jean de Marienwerder’in Dorothée de Montau, Brentano’nun Catherine Emmerich üzerine gizledikleri tüm ayrıntıları, tüm sırları düşünüyordum... Bir Diodata degli Ademari, ya da bir Diana d’Andolo, sadece adlarının itibarıyla göğe yükselmişler gibi geliyordu: Başka bir âIemin *nefs* zevkini veriyorlardı bana.

Rose de Lima'nın, Lydwine de Schiedam'ın, Catherine de Ricci'nin ve onca başkalarının atlattıkları, badireleri gözümde bir canlandırdığım zaman, kendilerine karşı zalimliklerindeki inceliği, kendi kendine işkence eden kişinin azaplarını, kendi cazibeleri ve güzelliklerini seve seve ayaklar altına almalarını düşündüğüm zaman - boğucu sıkıntılarındaki asalaktan, teklifsiz Nişanlı'dan, gönüllerinin ilk sahibi olan o gözü doymaz semavî Don Juan'dan nefret ediyordum. Yeryüzü aşkının iç çekişleri ve terlerinden usanıyor, sadece başka bir sevme biçimi arayışlarından da olsa azizelere doğru dönüyordum. "Cehennem'e benim hissettiğimin bir damlası hile düşse," diyordu Cenovalı Caterina, "onu o an Cennet'e çevirirdi." Düşüşünün sonunda bana değecek o damlayı bekliyordum...

Avilalı Tereza'nın haykırışlarını içimde tekrar ederken, onun altı yaşında şöyle bağırdığını görüyordum: "Ebediyet, ebediyet"; sonra sayıklamalarının, parlamalarının ve kuraklıklarının evrimini izliyordum. Dogmalar alt üst eden ve Kilise'yi güç duruma düşüren *özel* ifşaattan daha çekici bir şey yoktur... İki anlama da gelen o itirafların bekçisi olmak, bütün o şaibeli özlemlerle beslenmek hoşuma giderdi... Zevkin doruklarına varılan yer bir yatağın içi değildir: Azizelerin kendinden geçişlerinde size sezdirdikleri, mehtap altında yaşanan bir vecdde *nasıl* bulunur? Sırlarının kalitesini. Bernini'nin Roma'daki heykelinden öğrenmişizdir; bizi İspanyol azizenin çöküntülerindeki muğlaklık üzerine nice mülâhazaya sürükler...

Tutkunun aşırılığını, en bulanık titremelerin en saf olduklarını, ve gecelerin alev aldığı, en ufak ot sapının yıldızlarla beraber, şen şakraklık ve hiddet belirtisi bir ses içinde kaynaştığı o baygınlık türünü -mutlu ve çılgın bir tanrının tasarlayabileceği anlık, akkor halinde ve sesli sonsuzu- tasavvur edebilmemi kime borçlu olduğumu düşündüğüm zaman, bütün bunları tekrar düşündüğüm zaman, tek bir isim aklıma gelir: Avilalı Tereza - onun tek bir ifşaatındaki sözlerini her gün tekrar ediyordum kendime: "Artık insanlarla değil meleklerle konuşmalısın."

Yıllarca azizelerin gölgesinde, şair, bilge ya da delilerin onlara asla erişemeyeceğine inanarak yaşadım. Onlara karşı duyduğum bu ateşli ilgide, tüm tapma gücümü, arzularımdaki hayatdoluluğu, düşlenendeki coşkuyu sarfettim. Ve sonra... onları sevmeyi bıraktım.

BİLGELİK VE AZİZLİK

Bütün büyük hastalar arasında, dertlerinden en iyi yarar sağlayabilenler azizlerdir. Gönüllü ve dizginsiz tabiatları sayesinde kendi dengesizliklerini maharet ve şiddetle kullanırlar. Modelleri olan Kurtarıcı, bir hırs ve gözüpeklik örneği, takipsiz *bir* fatih olmuştur: Nüfuz etme kuvveti, ruhun yetersizlikleri ve kusurlarıyla özdeşleşebilme kudreti, hiçbir kılıcın düşleyemeyeceği bir hükümdarlık kurmasını mümkün kılmıştır. Yöntemi olan bir tutkundur aziz: Onu kendine ideal alanların taklit ettiği de bu ustalıktır.

Ama faciayı ve şatafatı küçümseyen bilge, kendini azizden de zevk düşkününden de aynı ölçüde uzak hisseder, romandan habersizdir ve kendine külyutmazlıkla meraksızlık arasında bir denge oluşturur. - Pasça], ateşli almayan bir azizdir: Hastalık onu, bilgeden biraz fazla, azizden biraz az biri haline getirmiştir. Coşkularını izleyen kuşkucu gölgeyi ve kararsızlıklarını açıklamaktadır bu. Devasızlık içindeki bir *güzel* ruh...

Bilge açısından bakıldığında, azizden daha murdar bir varlık olamaz; aziz açısından bakıldığındaysa, bilgeden daha boş bir varlık olamaz. Anlayan insan ile talip olan insan arasındaki bütün fark buradadır.

KADIN VE MUTLAK

"İsa peygamberimiz benimle konuştuğunda, ve onun harikulade güzelliğini seyrettiğim zaman, o güzel ve ilahî ağızdan çıkan sözlerin ne kadar tatlı ve bazen ne kadar sert olduğunu fark ediyordum. Gözlerinin renginin ne olduğunu ve boyunun ölçülerini bilmeyi, bundan söz edebilmek için, aşırı arzuluyordum: Bunu öğrenme liyakatine hiç erişemedim. Bunun için bütün çabalar tamamıyla yararsız" (Azize Tereza).

Gözlerinin rengi... Kadın azizliğinin iffetsizlikleri! Cinsiyetinin boşboğazlığını semaya kadar taşımak, ilâhî maceranın berisinde kalmış herkesi -özellikle de kadınları- teselli ve telâfi edici bir mahiyettedir. İlk erkek, ilk kadın: işte hiçbir şeyin, dehanın da azizliğin de asla kefaretini ödeyemeyeceği Düşüş'ün daimi temeli. Ondan tamamıyla üstün, tek bir *yeni* insan görülmüş müdür? Bizzat İsa için bile, ölümden sonra görünmesi belki de gelip geçici bir olay, üzerinde durulmaya değmez bir aşamadır...

Demek ki Azize Tereza'yla diğer kadınlar arasında, sadece sayıklama yeteneğinde bir fark, bir *kapris* yoğunluğu ve doğrultusu meselesi olabilir. Aşk -insanî veya ilâhî'- varlıkları bir hizaya getirir: bir yosmayı veya

Tanrı'yı sevmek, *aynı* hareketin önceden kabulüdür: İki durumda da bir *yaratık* itkisini izliyorsunuzdur. Yalnızca *nesne* değişmektedir; ama tapınma ihtiyacının bir bahanesi olduğu ve onca kurtuluş yolundan bilinin de Tanrı olduğu anda, bu ne önem arzeder ki?

İSPANYA

Her halk ilâhî sıfatları kendince hayata geçirir; İspanya'nın ateşliliği ise yine de tektir; dünyanın geri kalan kısmı tarafından benimsense, Tanrı tükenir, elindekileri kaybeder ve Kendi'nden mahrum kalırdı. Tanrı'nın *kendi* ülkelerinde tanrıtanımazlığı yaygınlaştırması da ortadan yok olmamak içindir - kendini savunmak için. İlham kaynağı olduğu alevlerden korkarak kendi evlâtlarına karşı, onu ufaltan taşkınlıklarına karşı tepki gösterir; onların aşkı iktidarını ve otoritesini sarsar; sadece inançsızlık onu el değmemiş bırakır; onu *aşındıran,* kuşkular değil imandır. Yüzyıllardan beri Kilise onun itibarını bayağılaştırmak ve onu ulaşılır kılarak ilâhiyat sayesinde muammasız bir ölüm, yorumlanmış ve aydınlatılmış bir can çekişme hazırlar ona: Dualardan gına getirir de, açıklamalardan nasıl gına getirmesin? İspanya'dan da Rusya'dan çekindiği gibi çekinir: Orada tanrıtanımazları çoğaltır. Hiç değilse onların saldırıları, kadirimutlaklık yanılsamasını muhafaza ettirir kendisine: En azından bu vasfını kurtarmış olur! Ama ya inananlar! Dostoyevski, El Greco: Daha ateşli düşmanları olmuş mudur hiç? Baudelaire'i Jean de la Croix'ya nasıl tercih etmesin? Kendini görenlerden ve aracılıklarıyla Kendi'ni görmesini sağlayanlardan çekinir.

Her azizlik az veya çok İspanyol'dur: Tanrı tek gözlü bir ejder olsaydı, İspanya onun gözü olurdu.

SONSUZLUK HİSTERİSİ

İsa'nın çarmıha gerilmesine düşkün olunmasını anlarım, ama Haçtaki Can Çekişme'yi her gün yeniden üretmek - harikulade, anlamsız ve aptalca bir şeydir bu. Zira en nihayetinde Kurtarıcı da, itibarı kötüye kullanılırsa herkes kadar usanç vericidir.

Azizler çok sapkın kişiler olmuştur, azizeler de muhteşem haz düşkünleri... Hem birileri hem ötekiler -tek bir fikrin delisi olup- haçı zaaf haline getirmişlerdir. "Derinlik", düşüncelerini ve iştahlarını

çeşitlendiremeyen ve zevkle acının aynı bölgesinde keşfe çıkanların boyutudur.

Anların çalkantısına dikkat gösteren bizler, mutlak bir olayı kabul edemeyiz: Ne İsa tarihi ikiye ayırabilirdi, ne de haçın devreye girmesi zamanın tarafsız akışına son verebilirdi. Dinî düşünce -düşüncenin saplantılı biçimi- olayların bütününden bir zaman parçası çıkarır ve onu kayıtsız şartsızlığın tüm vasıflarıyla kuşatır. Tanrılar ve evlatları böyle mümkün olmuştur...

Hayat hayranlıklar duyduğum yerdir: İlgisizliğin elinden kurtardığım ve neredeyse hemen iade ettiğim her şey. Azizlerin usulüyse böyle değildir: İlelebet geçerli kalmak üzere bir kez seçerler. Ben sevdiğim her şeyden yakayı kurtarmak için yaşanın; onlarsa tek bir konuya tutulmak için. Ben sonsuzluğun tadına bakanın, onlarsa sonsuzluk içinde yok olurlar.

Yeryüzünün harikaları -ve bundan da fazla semanın harikaları- kalıcı bir histerinin sonucudur. Azizlik: gönül depremi, inana inana hiç olma, fanatik duyarlığının en üst ifadesi, aşkın biçimsizlik... Bir meczupla bir mankafa arasında, bir kuşkucuyla bir meczup arasındakinden de fazla uygunluk vardır. İmanı ümitsiz bilgiden, sonuçsuz varoluştan ayıran bütün mesafe de buradadır.

GURURUN SAFHALARI

Azizlerin çılgınlığıyla düşe kalka, sınırlarınızı, zincirlerinizi, yüklerinizi unuttuğunuz ve şöyle haykırdığınız olur: “Ben dünyanın ruhuyum; kâinatı alevlerimle kızıllaştırıyorum. Artık hiç gece olmayacak: Yıldızların ebedî şenliğini hazırladım; güneşe lüzum yok: Her şey ışıldıyor, taşlar da melek kanatlarından daha hafif.”

Sonra, taşkınlık ve içe dalış arasında: “O Ruh değilsem de, hiç değilse o olmaya heves ediyorum. Bütün nesnelere hep ismimi vermedim mi? Süprüntülerden kubbelere, her şey beni haykırıyor: sessizlik ve şeylerin patırtısı değil miyim ben?”

...Ve sarhoşluk geçtiğinde, en aşağıda: “Kıvılcımların mezarı, solucanın alay konusu, gökmavisini rahatsız eden bir leş, göklerin karnavalımsı bir dengi, bugüne dek bir Hiç ve kokuşma imtiyazı bile olmamış biriyim. Nasıl bir uçurum kusursuzluğuna ulaşmışım ki düşecek yerim bile kalmamış?”

SEMA VE SIHHAT

Azizlik: Hastalığın en yüce ürünü; afiyet yerinde olduğunda canavarımsı, anlaşılmaz ve en üst derecede marazî görünür o. Ama semaların şekillenmesi ve endişenin çerçevesini oluşturması için, otomatik bir Hamletçilik olan o Nevroz'un hakkını talep etmesi yeterlidir. Azizliğe karşı kendimizi *tedavi ederek* savunuruz: Vücudun ve ruhun özel bir kirlenmesinden ileri gelir. Hıristiyanlık, Teyit Edilemeyen'in yerine sıhhati önermiş olsaydı, talihinde tek bir azizi bile boşuna arardık; fakat yaralarımızı ve pasağımızı desteklemiştir; esas olan ve fosfor gibi parlayan bir pasağı...

Sağlık: Dine karşı kesin silah. Ölümsüzlük iksirini icat edin: Geri dönüşsüz bir biçimde ortadan yok olurdu sema. İnsanı başka ideallerle baştan çıkarmak yararsızdır: Hastalıklardan daha zayıf çıkacaklardır. Tanrı bizim pasımızdır, cevherimize karşı duyarsız bozulmamızdır: İçimize girdiği zaman yükselmeyi düşünürüz, ama gitgide daha fazla ineriz; sonumuza vardığımızda Tanrı düşkünlüğümüzü taçlandırır ve işte o an hepten "selâmete ermiş"izdir. Uğursuz hurafe, aylalarla kaplı olan ve yeryüzünü bin yıllardır kemiren kanser...

Bütün tanrılardan nefret ederim; onları horgörecek kadar sağlıklı değilim. İlgisiz'in en büyük aşağılanması da budur.

BAZI YALNIZLIKLAR ÜZERINE

Tanrı'nın bile masumiyetini kaybetmeden bakamayacağı kalpler vardır. Hüzün yaratılış öncesinde başlamıştır: Yaradan, dünyaya daha fazla nüfuz etmiş olsa, dengesini bozardı. Bir de ölmek var diye düşünen kişi, bazı yalnızlıkları yaşamamıştır; bazı uçurumlarda idrak edilen ölümsüzlüğün *kaçınılmazlığını* da...

Cehenneme kendi içinde yer bulmak, biz modemlere nasip olmuştur: Onun eski çehresini muhafaza etmiş olsak, iki bin yıllık tehditlerle desteklenen korku bizi taşa çevirirdi. Bağlamı öznel olarak değiştirilmemiş tek bir dehşet yoktur artık: Selâmeti ve kaçamak yolunu *psikoloji'de* buluruz. Vaktiyle bu dünyanın şeytanın bir esnemesinden çıkmış olduğu kabul edilmişti; bugünse duyuların hatası, zihnin önyargısı, duygunun zaafıdır sadece. Azize Hildegarde'ın Hüküm, ya da Azize Tereza'nın

cehennem anlayışına ne gibi bir muamele yapacağımızı biliriz: Yücelik - tıpkı yükselme gibi, dehşetteki yücelik de- bütün zihinsel hastalık kitaplarında sınıflandırılmıştır. Dertlerimizi bilmemize rağmen hayaller görmekten hiç muaf değilizdir, ama artık bunlara inanmayız. Esrarın kimyasına kapılmış olan bizler, gözyaşlarımıza kadar her şeyi *izah ederiz.* Oysa şu izah edilmez: Eğer ruh o kadar az bir şeyse, yalnızlık duygumuz nereden gelmektedir? Hangi mekânı işgal etmektedir? Ve nasıl bir hamlede, yitip giden muazzam gerçekliğin yerini almaktadır?

GELGIT

Varlıklar arasında boş yere kendine model ararsın: senden uzağa gidenlerin sadece lekeleyici ve zararlı veçhelerini edinmişsindir: bilgenin tembelliğini, azizin tutarsızlığını, estetin ekşiliğini, şairin edepsizliğini - ve hepsinde bulunan kendiyle geçimsizliği, gündelik şeylerdeki kaypaklığı, sadece yaşamak için yaşayandan nefret etmeyi. Safsan, çirkefin pişmanlığını çekersin, kirliysen edebin, hayalperestsen kabalığın. Olmadığın gibi hiç olmayacaksın; ya olduğun gibi olmanın hüznü... Cevherin hangi aykırılıklara batmış ve dünyaya sürülmende hangi karışık deha ağır basmış? Kendini ufaltmadaki ısrarın, ötekilerdeki düşüş iştahını benimsettirmiş sana: filan müzisyenin falan hastalığı; filan peygamberin falan kusuru; kadınların -şair, hovarda veya azize- melankolileri, bozulmuş usareleri, ten ve düş çürümeleri. Kararlılığının baş ilkesi, harekete geçiş ve anlayış biçimin olan burukluk, dünyadan tiksinmenle kendine acıman arasındaki gelgitin tek sabit noktasıdır.

AZİZLİK TEHDİDİ

Hayatın ancak berisinde ya da ötesinde yaşayabilen insan iki eğilime maruz kalır: avanaklık ve azizlik: alt-insan da üst-insan da olsa, asla *kendisi* değildir. Olduğundan *az* olma korkusundan pek çekmese de, olduğundan *fazla* olma perspektifi onu dehşete düşürür. Acılı yola girmiştir, bunun varacağı yerden çekinir: Azizlik denen o mükemmeliyet uçurumunda kaybolup gitmeyi ve orada, kendi üzerindeki denetimini yitirmeyi nasıl kabul edecektir? Avanaklığa ya da azizliğe doğru kaymak, kendini, kendinin *dışına* sürüklenmeye bırakmaktır. Oysa budalalığın yaklaşmasıyla gelen bilinç kaybından ürkülmez, hâlbuki mükemmeliyet perspektifi

başdönmesinden ayrılamaz. Kusurlu olduğumuz için Tanrı'dan üstünüzdür; bizi azizlikten kaçıran da, kusurları kaybetme kaygısıdır! Artık ümitsiz olmayacağımız; yıkımlarınızın sonunda, temenni edilmemiş başka bir yıkımın belireceği bir geleceğin dehşeti..., selâmetin dehşeti, bir aziz haline gelmenin dehşeti...

Kusurlarına bayılan kişi, ıstıraplarının ona hazırlayabileceği bir çehre değişikliğinden kaygıya düşer. Aşkın bir ışık içinde yok olmaktan... Öyleyse karanlıkların mutlağına doğru, avanaklığın tatlılıklarına doğru yollanmak yeğdir...

EĞİK HAÇ

Yüce Salmigondis, Hıristiyanlık ayakta kalmaya devam edemeyecek kadar derindir- özellikle de fazla murdardır: Yüzyılları sayılıdır. İsa günden güne yavanlaşır, buyruklar da yumuşaklığı da rahatsız eder, mucizeleri ve tanrısallığı tebessümlere yol açar. Haç eğilir: simgeyken tekrar madde haline gelir... ve aşağılık ya da saygıdeğer farkı olmaksızın her şeyin çürüdüğü ayrışma düzenine girer. İki bin yıllık bir başarı! En kıpırdak hayvanın muazzam tevekkülü... Ama sabrımız taşma noktasına gelmiştir. Bir saniyeliğine bile olsa -herkes gibi- samimî bir biçimde Hıristiyan olabilmiş olmam fikri beni hayrete düşürmektedir. Kurtarıcı canımı sıkıyor. Semavi zehirlenmelerden arınmış bir evren düşlüyorum, haçsız ve imansız bir evren.

Artık dinin olmayacağı, berrak ve boş insanın elinde uçurumlarına işaret etmek için artık hiçbir kelimenin kalmayacağı ânı öngörmemek mümkün mü? - Bilinmeyen bilinen kadar soluk olacaktır; her şeyde bir ilgi ve lezzet noksanlığı çekilecektir. Bilgi'nin yıkıntıları üzerinde, bir mezarlık rehaveti bizi hayaletlere çevirecektir, aydan gelme Meraksızlık kahramanlarına...

İLAHİYAT

Keyfim yerinde: Tanrı iyi. Ağlamaklıyım: Tanrı kötü. İlgisizim: Tanrı tarafsız. İçine girdiğim haller O'na mütekabil sıfatları verir; bilgiyi sevdiğimde O her şeyi bilir, kuvvete taptığımda da O her şeye kadirdir. Şeyler bana var gibi mi görünmektedir? Var olurlar. Bana yanılsama gibi mi görünmektedirler? Buharlaşırlar. Bin gerekçe O'nu destekler, bin gerekçe

de yok eder; coşkularımla canlanıyorsa da hırçınlıklarımla soluksuz kalır. Bundan daha değişken bir suret yaratamazdık: O'ndan bir canavarmış gibi çekiniriz ve O'nu bir haşere gibi ezeriz; ilâhlaştırırız O'nu: varlık O olur. O'nu reddederiz: hiçlik O olur. Dua, Yerçekimi'nin yerini bile alsa O'na evrensel bir süre temin edemezdi: Daima anlarımızın keyfine kalırdı. O'nun alınyazısı, ancak safların ya da geri zekâlıların gözünde değişmez olmaktır. Tek bir kez incelendiğinde ne olduğu açığa çıkmaktadır: yararsız dava, anlamsız mutlak, dangalakların patronu, yalnızların eğlencesi, ruhumuzu eğlendirip eğlendirmemesine ya da coşkularımıza musallat olup olmamasına göre saman çöpü ya da hayalet.

Cömert olduğum zaman: sıfatlarla şişer. Acılaştığımda: yokluğu ağır gelir. Onu bütün biçimleriyle yaşadım: ne meraka ne araştırmaya *dayanır*, esrarı, sonsuzu değer kaybeder; parıltısı solar; itibarı ufalır. Üzerinden çıkarmak gereken lime lime bir kostümdür: Paçavralar içindeki bir tanrıyla nasıl hâlâ örtünülür? Yoksunluğu, can çekişmesi yüzyıllara yayılarak uzar; ama bizden sonra hayatta kalmayacaktır, yaşlanmaktadır: Onun iniltileri bizden önce duyulacaktır. Sıfatları tükendiğinde artık kimsenin ona yeni sıfatlar uydurmaya takati kalmayacaktır; bu sıfatları özümsemiş ve sonra atmış olan yaratık da hiçlik içinde en büyük icadına kavuşacaktır: Yaratıcısına.

METAFİZİK HAYVAN

Nevrozun ruha ve kalbe soktuğu her şeyi, orada bıraktığı bütün marazı izleri, beraberinde getirdiği bütün murdar gölgeleri silebilseydik keşke! Yüzeysel olmayan şey kirlidir. Tanrı: Barsaklarımızdaki endişenin ve fikirlerimizdeki guruldamanın ürünü... İnanma fiili denen o kirlenme taliminden, bir tek Boşluk özlemi korur bizi. Görünüm Sanatı'nda, hedeflerimize ve felâketlerimize ilgisiz olmada, ne biçim bir duruluk vardır! Tanrı'yı düşünmek, zikretmek, O'na yönelmek ya da maruz kalmak, - kaçık bir vücudun ve bozum olmuş bir ruhun hareketleri! Asil bir biçimde yüzeysel devirler -Rönesans, 18. yüzyıl- dini parmaklarında oynattılar, onun giriş taksimlerini küçümsediler. Ama heyhat! Coşkularımızı ve kavramlarımızı karartan bir ayaktakımı hüznü vardır içimizde. Beyhude yere dantel gibi bir evren düşleriz; derinliklerimizden gelen, kangrenimizden gelen Tanrı - bu güzellik düşünü kötüye kullanır.

İçimizde barındırdığımız kokuşmuşluk yoluyla metafizik hayvan oluruz. Düşünce tarihi: Düşkünlüklerimizin geçit resmi. Ruh'un yaşamı: Art arda gelen başdönmeleri. Sağlığımız mı bozuluyormuş? Bunun acısını evren çeker ve hayatdoluluğumuzun düşüş çizgisini izler.

"Niçin"ini "nasıl"ını geveleyip durmak; ikide bir Sebep'e -ve bütün sebeplere- kadar gitmek, işlevlerde ve melekelerde bir karışıklık olduğunun göstergesidir; bunun da sonucunda "metafizik sayıklama" gelir-uçurum bunaklığı, bunaltı içinde yuvarlanma, esrarın nihaî çirkinliği...

HÜZNÜN DOĞUŞU

Dinî tabiatta olmayan hiçbir derin tatminsizlik yoktur: Düşkünlüklerimiz, cenneti kavrama ve ona yönelmedeki yetersizliğimizden, rahatsızlıklarımız da mutlakla olan ilişkilerimizin kırılganlığından gelir. "Tamamlanmamış bir dinî hayvanım, bütün dertleri iki misli fazla çekiyorum" - insanın kendini teselli etmek için tekrarladığı, Düşüş'ün baş sözü. Ancak Düşüş'ü hiç başaramadığından, gülünç olma pahasına, aydınlatıcı tavsiyesini izlemeye kararlı bir biçimde ahlâka başvurur. "Artık hüzünlü olmamaya *karar ver,"* cevabını alır. Ve İyi'yle Ümit'in evrenine girmeye çabalar... Ama çabaları etkisizdir ve *tabiata aykırı'*dır: Hüzün mahvoluşumuzun köküne kadar dayanır... hüzün ilk günahın şiiridir...

BİR MANASTIRDAN SAYIKLAMALAR

İsrafa ve bozguna âşık olan imansız için, bu mutlak gevişçilerinin görüntüsünden daha şaşırtıcı bir şey olamaz... Teyit edilemeyende böylesine sebat göstermeyi, bulanıklığa onca dikkat ve bunu kavrama için onca coşkuyu nereden bulurlar? Onların kesinliklerinden de huzurlarından da hiçbir şey anlamam. Mutludurlar ve öyle oldukları için sitem ederim onlara. Bari birbirlerinden nefret etselerdi! Ama "ruh"larına kâinattan da fazla değer verirler -bu yanlış değerlendirme muazzam bir saçmalıktaki fedakârlıkların ve feragatlerin kaynağıdır. Biz tesadüflerin ve âsabımızın keyfince devamsız ve sistemsiz tecrübelerde bulunurken, onlar sadece bir tecrübede, usandırıcı bir yeknesaklık ve derinlikteki hep aynı tecrübede bulunurlar. Bunun konusunun Tanrı olduğu doğrudur; ama buna hâlâ nasıl bir ilgi duyabilirler? Hep kendinin benzeri olan aynı tabiattaki sonsuz,

kendini pek *yenilemez;* şöyle bir geçerken düşünebilirdim onu, ama saatleri bununla doldurmak!

...Daha henüz gün doğmadı. Hücremden sesler işitiyorum, sıradan bir Latin semasına sunulan yüzyıllık nakaratlar. Gecenin daha erken saatlerinde Kilise'ye doğru telâşlı adımlar duyuluyordu. Sabah çanları! Bizzat Tanrı bile kendi âyinine katılsa, böyle bir soğukta aşağı inmezdim! Ama her halükârda olması *gerek;* yoksa O'na tapmak için tembelliklerinden silkinen bu etten yaratıkların fedakârlıkları öylesine boşuna olurdu ki, akıl bunun düşüncesine tahammül edemezdi. İnanmayanı hayretlere düşüren ve onca çabaya bir anlam ve bir yararlılık atfetmeye onu mecbur eden bu sürmenajla mukayese edildiğinde, ilâhiyatın delilleri koftur. Bu gönüllü uykusuzluklar üzerine estetik bir bakış açısına boyun eğmezse ve bu uykusuz gecelerin boşunalığında, devasa bir macerayı, bir anlamsızlık ve ürküntü Güzelliği'ne doğru bir girişimi görmezse tabii... Hiç kimseye yönelik olmayan bir duanın ihtişamı! Ama *birşey* olmak zorundadır: O Muhtemel kesinliğe dönüştüğü zaman, büyük mutluluk artık sadece basit bir kelime değildir; her ne kadar yokluğa karşı tek cevabın yanılsamada bulunduğu doğruysa da. Mutlak düzlemde *lütuf* olarak adlandırılan bu yanılsamayı nasıl elde etmişlerdir? Dünyadaki hiçbir ümidin bize gördürmediği şeyi hangi ayrıcalıkla ümit etmektedirler? Her şeyin bize vermeyi reddettiği ebediyete hangi hakla yerleşmektedirler? Bu mal sahipleri -şimdiye kadar rastladığım tek *hakikî* mal sahipleri- hangi ince kaçamağın yardımıyla esrarı kendilerine mal edip bundan yararlanmaktadırlar? Tanrı onlara aittir: Ellerinden kapmayı denemek boşuna olurdu: Onu ele geçirme *yöntemlerini* kendileri de hiç bilmezler. *Günlerden bir gün* inanmışlardır. Biri, basit bir davetle kabul etmiştir: Bilincinde olmadan da inanıyordur zaten. Bilincine vardığında ise giysiyi kuşanmıştır. Bir diğeri ise ıstıraplar yaşamıştır: Ani bir ışıkla kesilmiştir bu ıstıraplar. İman *istenemez;* tıpkı bir hastalık gibi içinize sızar ya da yakalar sizi; hiç kimse ona söz geçiremezdi; buna yazgılı değilsek temenni etmek de saçmadır. Ya mümiıııizdir ya değil, tıpkı ya deli ya normal olduğumuz gibi. - Ne inanabilirim ne de inanmayı arzulayabilirim: Hiç öznesi olamadığım sayıklama biçimidir iman... İnanmayanın konumu da mümininki kadar akıl sır almazdır. Kendimi *hayal kırıklığına uğrama zevki'ne* veriyorum: *Yüzyılın* tam da özüdür bu; Şüphe'nin üzerine sadece ondan doğan hoşluğu koyarım...

Bütün bu pembe veya kansız keşişlere şöyle cevap veririm: “Boşu boşuna ısrar ediyorsunuz. Ben de semaya doğru baktım, ama hiçbir şey görmedim orada. Beni ikna etmekten vazgeçin: Bazı defalar Tanrı’yı tümdengelim yoluyla bulabilsem de, O’nu yüreğimde hiç bulamadım: Bulabilseydim de, sizi yolunuzda ya da yüz buruşturmalarınızda, hele o âyin ve akşam duası balelerinizde izleyemezdim. Esersizliğin nefasetini hiçbir şey aşamaz: Dünyanın sonu bile gelse uygunsuz bir saatte yatağımdan çıkmazdım: O zaman gecenin ortasında uykumu Belirsiz’in sunağında feda etmeye nasıl koşarım? Lütuf beni bulandırsa ve vecdler beni durmadan titretse bile, birkaç kinaye eğlenmeme yeterdi. Yok hayır, görüyorsunuz ya, dualarımda kıkırdamaktan ve iman yoluyla kendimi inanmazlıktan da fazla lanete uğratmaktan korkardım. Bu çaba fazlasını benden esirgeyin: Her halükârda omuzlarım göğü kaldıramayacak kadar bezginler...”

İTAATSİZLİK ALIŞTIRMALARI

Tanrının, eserinin bayağılığından, seni tütsüleyen ve sana benzeyen o mayışık kurtçuklardan nasıl tiksiniyorum! Senden nefret ederek krallığının şekerlemelerinden, kuklalarının boş laflarından kurtuldum. Kıvılcımlarımızı ve isyanlarımızı bastıran, alevlenmelerimizi söndüren itfaiyeci, bunaklıklarımızın memuru sensin. Seni bir formüle sürmekten de evvel, püf noktalarını ayaklar altına aldım, dümenlerini ve sana bir Açıklanamaz kılığı oluşturan bütün o hünerleri horgördüm. Bağışlayıcılığının kölelerinden esirgediği hıncı bana bol bol verdin. Sadece senin hiçliğinin gölgesinde dinlenmek mümkünken, bir hödüğün selamete varmak için kendini senin ya da taklitlerinin eline bırakması yeter. Hempalarından mı şikâyet edeyim, kendimden mi? Hepimiz dosdoğru senin beceriksizliğinden geliriz: bir tutam, azıcık, önemsiz— Yaratılış’ın, senin bocalamanın sözcükleri...

Yokluğun berisinde denenmiş olan her şey arasında, şu dünyadan daha acınası bir şey var mıdır? Onu tasarlayan fikir haricinde. Bir şeyin soluk aldığı her yerde fazladan bir sakatlık olur: Olma dezavantajını teyit etmeyen hiçbir çarpıntı yoktur; ten beni dehşete düşürür: Şu adamlar, şu kadınlar, spazmlar sayesinde homurdanan sakatat... ; artık gezegenle akrabalık yoktur: Her an, ümitsizliğimin sandığına atılan bir oydur sadece.

Eserin ister bitsin ister uzasın, ne önemi var! Beceriksizce girişmiş olduğun şeyi astların bitiremezlerdi. Onları daldırdığın körlükten çıkacaklardır yine de, ama intikam alacak kuvvetleri olacak mıdır? Ya senin kendini savunacak kudretin? Bu soy paslanmıştır, sen daha da paslanmışsındır. Düşman'ına doğru dönerek, onun senin güneşini çalıp başka bir evrene asacağı günü bekliyorum.

BİLGİNİN DEKORU

Doğrularımız atalarımızınkilerden daha değerli değildir. Onların mitoslarının ve simgelerinin yerine kavramlar koymuş olmakla kendimizi ilerlemiş zannederiz; ama bu mitoslar ve simgeler, bizim kavramlarımızdan daha az şey ifade etmezler. Hayat Ağacı. Yılan, Havva ve Cennet, tıpkı Hayat, Bilgi, Eğitim ve Bilinçsizlik kadar anlamlıdırlar. Kötülükle iyiliğin mitolojideki somut tasvirleri, ahlak ilminin Kötü ve İyi'si kadar ileti gider. Bilgi -derininde- hiçbir zaman değişmez: Yalnızca dekoru çeşit arzeder. Aşk Venüs'süz, savaş Mars'sız devam eder; tanrılar artık olaylara müdahale etmiyorlarsa da, bu olaylar ne daha fazla açıklanabilir, ne de daha az şaşırtıcı olurlar: Yalnızca, eski efsanelerin şatafatının yerini bir formül takımı alır; insan hayatının sabit nitelikleri bilim tarafından nakli manzum anlatılardan daha derin bir biçimde kavranılmadığı için, bu sabitler değişikliğe uğramaz...

Modern kendini-beğenmişliğin haddi hududu yoktur: Kendimizi bütün geçmiş yüzyıllardan daha aydınlanmış ve daha derin zannederiz; bir Buda'nın öğretisinin binlerce varlığı yokluk meselesinin karşısına getirdiğini unutarak, bu meseleyi bizim keşfettiğimizi hayal ederiz; çünkü (elimlerini değiştirmiş ve içine bir parçacık teferruatlı bilgi katmışızdır. Fakat hangi Batılı düşünür bir Budist rahiple mukayeseyi kaldırabilir ki? Kendimizi metinlerin ve terminolojilerin içinde kaybederiz: *Tefekkür,* modern felsefede bilinmeyen bir veridir. Eğer entelektüel bir edebi muhafaza etmek istersek, uygarlık hayranlığını zihnimizden defetmemiz gerekir, Tarih batıl inancını da... Büyük meseleler konusunda, atalarımızın ya da daha yakın seleflerimizin karşısında hiçbir üstünlüğümüz yoktur: Her şey daima bilinmiştir, en azından Esasla ilgili olarak; modern felsefe Çin. Hindu ya da Yunan felsefelerine hiçbir şey katmaz. Zaten *yeni mesele* olamazdı; bizi bunun aksine inandırmak isteyen saflığımıza ya da şişinmemize rağmen... *Fikirler oyunu'nda,* Çinli ya da Yunanlı bir sofistle denk olabilen çıkmış mıdır hiç? Soyutlamada gözüpekliği onlardan daha uzağa kim vardırmıştır? Düşüncenin bütün uç noktalarına hepten varılmıştır -hem de bütün uygarlıklarda. Yepyenilik iblisinin baştan çıkardığı bizler, düşünmeye kalkışan ilk maymunun takipçileri olduğumuzu çok çabuk unuturuz.

Modern iyimserliğin büyük sorumlusu Hegel'dir. Bilincin sadece biçim ve tarz değiştirdiğini, ama hiç ilerlemediğini nasıl görmemiştir? Oluş, mutlak bir tamama ermeyi, bir hedefi dışlar: Zaman macerası, kendi dışında bir maksadı olmadan akar ve yol alma imkânları tükendiğinde bitecektir, Bilinç derecesi devirlerle çeşitlenir; ama devirlerin art arda gelmesiyle bu bilinç büyümez. Helen-Roma âleminden, Rönesans'tan ya da 18. yüzyıldan daha bilinçli değiliz; her devir kendi içinde mükemmeldir – *kalımsızdır* da. Bilincin azdığı İmtiyazlı anlar vardır, ama insanın öze ilişkin meselelere yanaşamayacak halde kaldığı bir zihin tutulması hiçbir zaman olmamıştır; zira tarih, sürekli bir buhrandır, hatta *safdilliğin* iflasıdır. *Negatif haller* -tam da bilinci azdıran hallerdir bunlar- çeşitli şekillerde dağılır; bununla birlikte, bütün tarihî devirlerde mevcuttur; dengeli ve "mutlu" olduklarında, hayatlarına Cansıkıntısı -mutluluğun tabii sonu- girer; çığrından çıkan patırtılı devirlerde ümitsizliğe maruz kalırlar ve buradan dini buhranlar çıkar. Yeryüzü Cenneti fikri, Tarihle, negatif hallerin çiçek açtığı alanla bağdaşmayan bütün unsurlardan oluşturulmuştur.

Bilmenin bütün yolları, bütün usulleri muteberdir: akıl yürütme, sezgi, tiksinti, coşku, inilti. Kavramlarla desteklenen bir dünya görüşü, gözyaşlarından çıkan bir diğerinden daha meşru değildir: gerekçeler ya da iç çekmeler - birbirine benzer şekilde müsbit ve hükümsüz şıklar. Bir evren *biçimi* inşa ederim: Buna inanırım ve evren bu olur; bununla birlikte, başka bir kesinlik ya da şüphenin saldırısı karşısında bu evren çöker. Cahilin cahili bili ile Aristoteles aynı şekilde çürütülmezdirler - kırılgandırlar da. Mutlaklık ve hükümsüzlük, ânın lütfu olarak çiçek veren şiir gibi yıllarla olgunlaşmış bir eserin ayırt edici özellikleridir. *Tinin Fenomenolojisi'nde, Epipsychidion'dan* daha mı fazla doğru vardır? Tıpkı zahmetli bir derinleştirme çabası gibi, parıltıyla çakan ilham da bize nihai -ve alaylı- sonuçlar sunar. Bugün, bir yazan bir başkasına tercih ederim; yarın, vaktiyle fena gözle baktığım bir eserin sırası gelecektir. Zihnin yarattıkları -ve bunları yönlendiren ilkeler-âsabımızın, yaşımızın, ateşli anlarımızın ve hayal kırıklıklarımızın kaderini takip eder. Vaktiyle sevdiğimiz her şeyi soru konusu ederiz; daima hem haklıyızdır hem haksızızdır; zira her şey muteberdir - ve hiçbir şeyin herhangi bir önemi yoktur. Gülümserim: Bir dünya doğar. İçim kararır: O dünya ortadan yok olur ve bir başkası belirir.

Aynı anda hem doğru hem saçma olmayan hiçbir görüş, sistem ve inanç yoktur; bu durum, o görüşe katılmamıza ya da ondan kopmamıza bağlıdır...

Felsefede şiirdekinden daha fazla kesinlik bulunmaz, zihinde de kalptekinden fazla; kesinlik ancak, yanaşılan ya da maruz kalınan ilke ya da şeyle özdeşleşildiği ölçüde varolur; dışarıdan herşey keyfîdir: sebepler ve duygular. Doğru diye adlandırılan şey, yetersiz bir şekilde yaşanmış, henüz içi boşaltılamamış, ama eskimesi kaçınılmaz olan ve yeniliğini tehlikeye sokmayı bekleyen bir yeni hatadır. Bilgi, duygularımızla birlikte açılır ve birlikte kurur. Ve bütün doğruları gözden geçirmemiz de hep beraber tükenmiş olmamızdandır- ve içimizde, doğrulardakinden fazla usare kalmamasındandır. Tarih, *hayal kırıklığına uğratan şey* olmadan kavranılamaz. Kendimizi melankoliye bırakma ve melankoliden ölme arzusu da böyle sarihleşir.

Hakikî bilgi, karanlıklar içinde uykusuz beklemekten ibarettir: Bizi hayvanlardan ve hemcinslerimizden ayırt eden sadece bu uykusuz gecelerimizin toplamıdır. Hangi zengin ya da tuhaf fikir, bir uykucunun ürünü olmuştur? Uykunuz iyi mi? Rüyalarınız külfetsiz mi? Anonim güruhu kalabalıklaştırırsınız. Gündüz, düşüncelere düşmandır; güneş karartır onları; ancak gecenin ortasında açılırlar... Gece bilgisi, sonucu şöyle bağlar; Herhangi bir konuda rahatlatıcı bir sonuca ulaşan her insan, avanaklığının ya da sahte hayırseverliğinin kanıtını göstermiş olur. Muteber olan tek bir neşeli doğru bulan çıkmış mıdır hiç? İdrak melekemizin şerefini gündüz lakırdılarıyla kim kurtarmıştır? Kendi kendine, “bildiklerim hüzün verici,” diyebilen kişi ne mutludur.

Tarih, *ilerlemekte olan* istihzadır. Zihnin insanlar ve olaylar üzerinden kıkırdamasıdır. Bugün şu inanç zafer kazanır; yarın, yenilgiye uğradığında kendisine linet okunacak ve yerine başka bir şey konacaktır: İnanmış olanlar onu yenilgisinde takip edeceklerdir. Bunu takiben başka bir nesil gelir: Eski inanç yeniden yürürlüğe girer; yıkılmış anıtları yeniden dikilir..., bir kez daha telef olmadan evvel... Bahtın lütuflarını ve sertliklerini kurala bağlayan hiçbir değişmez ilke yoktur: Bunların art arda gelmesi, Zihnin uçsuz bucaksız güldürüsünün tabiatına uyar; bu oyunda sahtekârlarla gayretliler, kurnazlıkla yamanlık birbirine girer. Her yüzyılın polemiklerine bakınız: Ne haklı, ne de elzem görünürler. Hâlbuki o yüzyılın hayatı

olmuşlardır. Calvincilik, kiyetizm,[12] Port-Royal,[13] Ansiklopedi, Devrim, pozitivizm, vs... nasıl bir saçmalık zinciridir, ne biçim bir israf, ama ne kadar da mukadder! Piskopos meclislerinden çağdaş politika tartışmalarına kadar Ortodoksluklar ve sapkın mezhepler, dayanılmaz anlamsızlıklarıyla insanın merakını tedirgin etmişlerdir. Çeşitli kılıklar altında daima *anti*'ler ve *taraftarlar* olacaktır; ister Sema hususunda olsun, ister Genelev hususunda... Bakire ve Oğlu'na dair titizlikler adına binlerce insan acı çekmiştir; daha az ucuz, ama bunun kadar gayri muhtemel dogmalar adına da binlerce başka insan ıstırap içinde kalmıştır. Bütün doğrular, kaderi Port-Royal'inkine benzeyen, zulme uğrayıp yok edilmekle son bulan mürit toplulukları kurarlar; sonra, harabeleri değerlenip maruz kaldıkları haksızlığın halesiyle taçlandıklarında, hac yerine dönüşürler...

Demokrasi ve demokrasinin biçimleri etrafındaki tartışmalara, Ortaçağda olan adcılık ve gerçekçilik tartışmalarından fazla ilgi göstermek, daha az akılsızca değildir: Her devir, bir mutlakla zehirler kendini; küçük ve usandırıcı, ama hep yegânelik görünümünde; bir imanla, bir sistemle, bir ideolojiyle, kısacası zamanıyla çağdaş olmaktan kaçınılamaz. Buna karşı serbestleşebilmek için, bir *horgörü tanrısının* soğukluğunda olmak gerekirdi...

Tarih'in hiçbir anlamı olmaması bizi sevindirebilecek bir şeydir. Oluşun hayırlı bir çözüme ulaşması için, bedeli sadece döktüğümüz terler ve felâketlerimizle ödenecek son bir şenlik için, ve üzüntülerimize çok sevinen, kemiklerimizin üzerinde zıplayan geleceğin budalaları için ıstırap çeker miydik? Cennetvâri bir mükemmele erişme hayali, saçmalığıyla ümidin en beter avareliklerini aşar. Zamanı affettirmek için bulunabilecek tek mazeret, içinde diğerlerinden daha faydalı anların, hoşgörülmesi mümkün olmayan şaşkın bir yeknesaklık içinde önemsiz kazaların bulunmasıdır. Evren her bireyle başlar ve biter, Shakespeare de olsa, Koca Jean da olsa; zira her birey, liyakatini ve hükümsüzlüğünü mutlakta yaşar...

Oluyor gibi görünen şey, olmayanın denetiminden hangi hünerle kurtulmuştur? Hiçliğin bağrında bir anlık dikkatsizlik, bir anlık kusur: Kurtçuklar bundan faydalanmışlardır. Uyanıklığında bir boşluk: Ve işte biz. Yokluğun yerini hayatın alması gibi, hayatın yerini de tarih almıştır:

Böylelikle varoluş, yokluğun ortodoksluğunu aşındıran bir sapkın mezhepler döngüsüne bağlanmıştır.

EL ETEK ÇEKME

İP

Nasıl oldu hatırlamıyorum, şöyle bir sır devşirmiştim: “Halsiz ve sıhhatsiz, tasarısız ve hatırasız, üzerinde güneşi ve iç çekişleri unuttuğum bir kuru döşekten başka şeyim olmadan, geleceği ve bilgiyi kendimden uzaklaştırdım. O döşekte uzanık kalır ve saatleri sayarım; etrafta, kendimi mahvetmeye çağıran aletler, nesneler. Çivi fısıldıyor bana: Kalbini del, çıkacak azıcık kan seni ürkütmemeli. - Bıçak laf dokunduruyor: Ağzım şaşmazdır: Bir saniyede vereceğin kararla sefaleti de utancı da alt edersin. Pencere, sessizliğin içinde gıcırdayarak tek başına açılıyor: Yoksullarla sitenin tepelerini paylaşıyorsun; atılsana, açılmamın değerini bil: Göz açıp kapayıncaya kadar, kaldırım taşının üzerinde, hayatın anlamıyla ve anlamsızlığıyla beraber pestilin çıkacak. - Bir ip de ideal boynu bulmuş gibi, yalvarıcı bir gücün tonuna bürünerek dolanıyor: Seni daima bekledim; senin korkularına, yılgınlıklarına ve hırçınlıklarına şahit oldum; buruşmuş örtülerini, kudurmuşluğunla ısırdığın yastığı gördüm; tanrıları taltif ettiğin sövgüleri işittim. Merhametli olduğumdan senin için üzülüyorum ve sana hizmetlerimi sunuyorum. Zira şüphelerine bir cevap ve ümitsizliklerinden bir kaçış bulmaya burun büken herkes gibi, sen de kendini asmak için doğmuşsun.”

BİR SAPLANTININ İÇYÜZÜ

Yokluk fikri, emek veren insanlığa özgü bir şey değildir: Zahmet çekenlerin, kalıntılarını tartmaya ne zamanları ne de istekleri vardır; talihin sertliklerine ya da bönlüklerine boyun eğerler; ümit ederler: Ümit bir köle meziyetidir.

Ak düşmüş saçlardan, kırışıklardan ve hırıldamalardan ödleri patlayarak, günlük münhalliklerini kendi leşlerinin suretiyle dolduranlar ise, kibirliler, kendini beğenmişler ve süs meraklılarıdır: Kendilerini çok severler ve ümitsizlik çekerler; düşünceleri aynayla mezarlık arasında uçuşur ve çehrelerinin tehdit altındaki hatlarında, dinlerinki kadar ciddî hakikatler keşfederler. Her metafizik, vücuda ilişkin bir kaygıyla başlar ve

bu kaygı evrensel bir hale gelir; öyle ki, *havaîliklerinden ötürü* endişe duyanlar, hakikaten ıstırap çeken ruhların habercisidirler. Yaşlanma hayaletinin musallat olduğu yüzeysel aylak, Pascal, Bossuet ya da Chateaubriand'a, kendini dert etmeyen bir bilim adamından daha yakındır. Kibire bir nebze deha: Ölüme pek uyamayan ve onu *şahsına bir hakaret* gibi hisseden o koca gururlu çıkar karşınıza. Bütün bilgelerden üstün olan Buda bile, *ilâhî ölçekte* bir kendini beğenmişten başka bir şey olmamıştır. Ölümü, *kendi* ölümünü keşfetmiş ve bundan yara alarak her şeyden el çekmiştir ve kendi imtinasını diğer insanlara dayatmıştır. - Yokluğa karşı koymak için, öç alma duygusuyla Yokluğu Yasa'ya dönüştüren o incinmiş gururdan, böylelikle en korkunç ve en nafile ıstıraplar doğar.

MEZARTAŞI KİTABESİ

"Asla yönetmeme, elinde hiçbir şeyi ve hiç kimseyi bulundurmama kibrinde oldu. Astsız, efendisiz, ne emir verdi ne emir aldı. Yasaların hükümdarlığından çıkarak ve iyilikle kötülüğün öncesindeymiş gibi, hiçbir canlıya acı çektirmedi. Hafızasından şeylerin adları silindi; algılamadan bakmıştı, işitmeden dinlemişti: Burun deliklerine ve damağına yaklaştırdığı kokular ya da ıtırlar dağılmıştı. Duyuları ve arzuları onun tek köleleri oldu: Pek hissetmediler, arzulamadılar. Mutluluğu ve mutsuzluğu, susamışlığı ve ürküntüleri unuttu; hatırladığı zamanlar olduğunda da, bunları adlandırmayı ve böylelikle ümide ve pişmanlığa kadar düşmeyi horgörmüştü. En ufak hareket bile, bir imparatorluk kuranların ya da yıkanların gösterdiği çaba gibi bir çaba gerektirmişti onun için. Doğmaktan bezmiş olarak doğduğu için, gölge olmak istedi: Peki ne zaman ve hangi doğumun kusuruyla yaşadı? Canlıyken kefenini taşımışsa da, hangi mucizeyle ölmeyi başardı?"

GÖZYAŞLARININ DİNDEN BAĞIMSIZLAŞMASI

Müzik sadece Beethoven'dan beri insanlara hitap etmektedir: Ondan önce sadece Tanrı'yla konuşmuştur. Bach ve Büyük İtalyanlar, insaniye doğru bu kaymayı, Sağır'dan beri en saf sanatı bozan o sahte titancılığı hiç yaşamadılar. İsteme çarpıklığı hoşlukların yerini aldı; duyguların çelişkisi safdil atılımın; taşkınlık da disiplinli iç çekişin: Sema müzikten yok olduğundan, oraya insan yerleşmiştir. Önceden günah tatlı ağlayışlarla

yaygınlaşıyordu; sonra yere serildiği an geldi: Atıp tutma duanın hakkından geldi, Düşüş'ün romantizmi de düşmüşlüğün uyumlu rüyasını alt etti...

Bach: kozmogoninin ölgünlüğü; Tanrı'ya yönelik arzularımızın tırmandığı gözyaşı merdiveni; kırılganlıklarımızın mimarisi, irademizin olumlu -ve en yüksek- çözülmesi; Ümit içinde semavî yıkım; bizim için çökmeden mahvolmanın ve ölmeden yok olmanın tek yolu...

Bu baygınlıklıkları tekrar öğrenmek için çok mu geçtir? Ve orgun akorları dışında tükenmeye devam etmemiz mi gerekmektedir?

İRADENİN ÇALKANTILARI

Arzularınıza hiçbir şeyin direnmediği, mukadderatla yerçekiminin hükümdarlıklarını kaybettikleri ve iktidarınızın büyüsü önünde uçup gittikleri o yakıcı iradeyi bilir misiniz? Bakışınızla bir ölüyü dirilteceğinizden, elinizi üzerine koysanız maddeyi titreteceğinizden, sizinle temasa geçseler taşların çırpınacağından, bütün mezarlıkların bir ölümsüzlük tebessümüyle ışıl ışıl olacağından eminsinizdir - kendi kendinize şöyle tekrarlarsınız: "Bundan sonra sadece ebedi bir ilkbahar olacak; bir mucizeler dansı ve tüm uykuların sonu. Başka bir ateş getirdim: Tanırlar soluklaşıyor ve yaratıkların ağzı kulaklarına varıyor; kubbeleri iç acısı ele geçirdi ve şamata mezarlara kadar indi."

...Soluk soluğa kalmış olan doruk düşkünü, sustuktan sonra, bir dingincilik vurgusuyla terk sözleri etmeye başlar yeniden:

"Şeylere aktarılan o uyuşukluğu, usareleri kansızlaştıran ve onlara diğer mevsimleri alt eden bir sonbahar düşleten o gevşekliği hissettiniz mi hiç? Benim geçtiğim yerdeki limitler uykuya dalar, çiçekler solar; her şey, istemiş olmanın pişmanlığını çeker. Ve her varlık bana fısıldar: 'İster Tanrı olsun, ister sümsüğün teki, benim hayatımı başkasının yaşamasını dilerdim. Bireylemsizlik iradesi için, başlatılmamış bir sonsuzluk için, unsurların vecdî bir tonsuzluğu için, domuzdan kızböceğine kadar her şeyi gevşetecek bir güneşin tam altında bir kış uykusu için can atıyorum... "

IYILIK TEORISI

"Sizin için ne nihaî bir ölçüt, ne de bozulmaz bir ilke bulunduğuna, ve hiçbir tanrı olmadığına göre, bütün cinayetleri işlemenize mâni olan nedir?"

— “Kendimde, herhangi birindeki kadar kötülük olduğunu fark ediyorum, ama eylemden -bütün kusurların anasından- tiksindiğimden, hiç kimse için acı nedeni değilim. Zararsız ve tokgözlü olduğum, ötekilere meydan okuyacak enerji ve patavatsızlıkta da olmadığım için, dünyayı bulduğum halde bırakıyorum. Öç almak, her an uyanık olmayı ve sistemli bir zihni, pahalıya mal olan bir devamlılığı gerektirir; oysa bağışlamanın ve horgörünün ilgisizliği, saatleri hoş bir şekilde boş kılar. Bütün ahlâklar iyilik için birer tehlikedir; iyiliği yalnızca ihmal kurtarır. Avanağın ağırkanlılığını ve meleğin ihtirassızlığını tercih ederek kendimi fiillerin dışına çıkardım; iyilik de hayatla bağdaşmadığından, iyi olmak için kendimi ayrıştırdım.”

ŞEYLERİN PAYLARI

Bir artdüşüncesi olmadan kendini herhangi bir şeye vermek için hatırı sayılır ölçüde bilinçsizlik gerekir. İnananlar, âşıklar ve müritler tanklarının, ilâhlarının ve ustalarının sadece bir yüzünün farkındadırlar. Ateşli taraftar, sıyrılamayacağı biçimde safdil kalır. İçinde zarafet ve avanaklık karışımının sırıtmadığı bir saf duygu var mıdır? Bir zekâ tutulmasına uğramadan ağzı açık hayran olmak mümkün müdür peki? Bir varlığın veya bir şeyin bütün veçhelerini aynı anda sezinleyen kişi, hamle yapmayla hayrete düşme arasında hepten kararsız kalır. Herhangi bir inancı derinlemesine inceleyin: Ne biçim bir gönül şatafatıdır - altında da ne çok rezillik vardır! Bir lâğımın içinde düşlenmiş sonsuzluktur bu; izini ve leş gibi kokusunu da silinmez bir şekilde muhafaza etmektedir. Her azizin içinde bir noter vardır, her kahramanda bir bakkal, her şehitte de bir kapıcı... İç çekişlerin dibinde bir yapmacık gizlenmektedir; kendini adamalara ve sofuluğa, yeryüzü genelevinin ateş basmaları karışmaktadır. - Aşkı seyreyleyin: Ondan daha soylu bir iç dökme yolu, daha az şüphe uyandıran bir nöbet var mıdır? Titremeleri müzikle yarışır, yalnızlığın ve vecdin gözyaşlarıyla rekabete girer: Yüceliktir bu; fakat idrar yollarından ayrılmaz bir yüceliktir: dışkıların komşusu, salgıbezleri seması, deliklerin ani azizliği... Silkinen bu sarhoşluğun sizi fizyolojinin pislikleri içine fırlatması için bir *dikkat* ânı kâfidir; ya da, bu kadar ateşliliğin sadece bir sümük çeşitliliği ürettiğini saptamak için bir bıkkınlık ânı... Sarhoş olduğumuz zamanlardaki uykusuz bekleme hali sarhoşluğun tadını kaçırır ve buna maruz kalanı, gönül

gözüyle gören ve dile gelmez bahaneleri ayaklar altına alan bir kişiye dönüştürür. Aynı zamanda hem sevip hem bilmek olmaz; aşk da bundan zarar görür, zihnin bakışları altında miadını doldurur... Hayranlıklarınızı eşeleyin, tapındığınız şeyden istifade edenleri, vazgeçtiklerinizden faydalananları dikkatle inceleyin: En çıkar gözetmeyen düşüncelerinin altında kendini sevmeyi, şöhret dürtüsünü, nüfuza ve iktidara susamışlığı keşfedeceksiniz. Bütün düşünürler eylem ratesidirler ve kavramları araya sokarak başarısızlıklarının intikamını alırlar. Fiilin *berisinde* doğmuşlardır ve onu göklere çıkarır ya da yererler; insanlar tarafından tanınmaya, ya da diğer şöhret biçimi olan nefret edilmeye özenmelerine bağlıdır bu... Kendi yetersizliklerini, kendi sefaletlerini yasa mertebesine, kendi nafileliklerini bir ilke düzeyine yükseltirler yersizce. Tıpkı aşk veya inanç gibi düşünce de bir yalandır. Zira doğrular birer hile, birer ihtiras kokusudur; eninde sonunda da yalan söyleyen ile kötü kokan arasında bir tercih yapmaktan başka yolumuz yoktur.

ZAAFIN HARİKALARI

Bir düşünüre -kendini dünyadan ayırt etmek için- muazzam bir sorgulama zahmeti gerekirken, bir kusurun ayrıcalığı, tekil bir alınyazısını hemen vermesidir. Zaaf -yalnızlığın telafisi-, onun damgasını yemiş kişiye ayrık bir koşulun yetkinliğini sunar. Eşcinsele bakınız: İki çelişik duygu esinler: Tiksinti ve hayranlık. İçine düştüğü durum onu başkalarından hem aşağı hem üstün kılar; kendini kabul etmez, her an kendini haklı gösterir, kendine nedenler icat eder, utançla gurur atasında kalmıştır; bununla birlikte, dünyaya çocuk getirme aptallıklarının ateşli taraftarları olan bizler, sürüyle birlikte yürürüz. Hiç cinsel sırrı olmayanların vay haline! Sapkınlıkların pis kokulu avantajlarını nasıl tahmin edebilirdik? İlelebet tabiatın dölleri, yasalarının kurbanları, en nihayetinde de insanî ağaçlar olarak mı kalacağız?

Bireyin yetersizlikleri bir uygarlığın esneklik ve incelik derecesini belirler. Nadir duygular zihne yöneltir ve onu harlandırır: Yolunu yitirmiş içgüdü barbarlığın karşı ucunda yer alır. Bunun sonucu olarak da güçsüz biri, sarsılmaz reflekslere sahip bir hödükten daha karmaşıktır; insanın, o zooloji kaçkını hayvanın özünü herkesten daha iyi hayata geçirir; bütün kifayetsizlikleriyle, bütün imkânsızlıklarıyla zenginleşir. Kusurları ve

zaaftan ortadan bertaraf edin, *tensel kederleri* ortadan kaldırın, artık hiçbir *ruhla* karşılaşmaz olursunuz; zira böyle adlandırılan şey, içsel rezaletlerin bir ürünüdür sadece; esrarengiz utançların tespiti, tiksinçliğin ülküselleştirilmesidir...

Düşünür, safdilliğinin derinliklerinde, tabiata zıt her şeyin elinde olan bilme imkânlarını kıskanır; "canavarlardın ayrıcalıklarına inanır - iğrenmeden de olmaz bu... Zaaf bir ıstırap olduğundan ve zahmete değen tek şöhret biçimi olduğundan, zaaf düşkünü kişi zorunlu olarak sıradan insanlardan daha derin "olmalıdır", çünkü sözle anlatılmayacak kadar ayrılmıştır hepsinden; ötekilerin bittiği yerden başlar o...

Apaçık gerçeklikten alınan tabiî bir zevk kendi kendini iptal eder, kendi yollarında tüketir kendini, güncelliği içinde miadı dolar; oysa uygunsuz ihsas *düşünülmüş* ihsastır, reflekslerde bir yansımadır. Zaaf en yüksek *bilinç* derecesine ulaşır - araya felsefe girmeden; ama düşünüre, yoldan çıkmış kişinin işe başladığı o *duygusal zihin açıklığı*'na ulaşmak için bütün bir hayat gerekmektedir. Hâlbuki ötekilerden kopma eğilimlerinde birbirlerine benzerler; ama biri kendini tefekkürle sınırlı tutarken, diğeri sadece eğiliminin harikalarını izler.

YOZLAŞTIRICI

"Nerede tükettin ömrünü? Bir hareketin hatırası, bir tutkunun işareti, bir maceranın parıltısı, güzel ve firarî bir cinnet - geçmişinde bunların hiçbiri yok; hiçbir sayıklama senin ismini taşımıyor, seni hiçbir zaaf onurlandırmıyor. İz bırakmadan kayıp gittin; senin rüyan neydi peki?"

— "Şüphe'yi yerkürenin derinliklerine kadar ekmek isterdim; onun maddeye nüfuz etmesini sağlamak, zihnin hiç girmediği yerde onun hükümdarlığını kurmak ve varlıkların iliğine ulaşmadan önce de taşların huzurunu sarsmak, oraya güvensizliği ve yürek kusurlarını sokmak. Mimar olsam, Yıkım'a bir tapınak inşa ederdim; vaiz olsam, duanın gülünçlüğünü açığa vururdum; kral olsam, başkaldırının amblemini dikerdim. İnsanlar gizliden gizliye birbirlerinden tiksinmeye heves ettiklerine göre, her tarafta kendine sadakatsizliği tahrik ederdim, masumiyeti hayrete düşürürdüm, kendine ihanet edenleri çoğaltırdım, kesinliklerin çürüme yerinde çoğunluğun kokuşup gitmesine engel olurdum."

MAĞARALARIN MİMARI

İlahiyat, ahlâk, tarih ve her günkü tecrübemiz bize, dengeye ulaşmak için sonsuz sayıda sır olmadığını öğretirler; tek bir sır vardır: *itaat etmek.* "Bir boyunduruğu kabullenin," diye tekrarlarlar bize, "ve mutlu olursunuz; *bir şey* olun ve acılarınızdan kurtulursunuz." Gerçekten de şu dünyada her şey *meslekin:* zamanın profesyonelleri, soluk almanın memurları, ümit etmenin asilzadeleri olan bizleri doğmadan önce bir *makam* beklemektedir: Kariyerlerimiz annelerimizin karnındayken hazırlanır. Resmî bir evrenin üyeleri olarak, sadece delilerin lehine yumuşayan katı bir kader mekanizmasıyla bir yer işgal etmek zorundayızdır orada; hiç değilse deliler bir inanç sahibi olmakla, bir kurumu benimsemekle, bir fikri desteklemekle, bir girişimi sürdürmekle yükümlü değildirler. Toplum oluştuğundan beri, ondan kaçmayı istemiş olanlar zulme uğramıştır ya da çeneleri kapatılmıştır. Her şeyiniz affedilir, yeter ki bir mesleğiniz, isminizin bir alt-başlığı, yokluğunuzun üzerinde bir damga olsun. "Hiçbir şey yapmak istemiyorum," diye bağırma cüreti kimsede yoktur - bir cani karşısında, fiiliyattan azade olmuş biri karşısında olduğumuzdan daha fazla bağışlayıcıyızdır. İtaat etme imkânlarını çoğaltmak, özgürlüğünden feragat etmek, içindeki serseriyi öldürmek... İnsan esaretini böyle inceleştirmiş ve hayaletlere bağlanmıştır. Horgörülerini ve başkaldırılarını bile, tavırlarının, hareketlerinin ve ruh hallerinin ırgatı olduğundan, onların hâkimiyeti altına girmek için geliştirmiştir. Mağaralardan çıkıp oradaki bâtıl inançlarını muhafaza etmiştir; onların tutsağıyken, mimarı haline gelmiştir. İlk baştaki koşullarını daha fazla yaratıcılık ve incelikle sürdürür; ama aslında, karikatürünü büyülterek veya ufaltarak, yüzsüzce aşılmaktadır. *İpin ucundaki* şarlatandır; burkulmaları ve yüz buruşturmaları hâlâ yanılsamaya yol açmaktadır...

ATALETİN DİSİPLİNİ

Gündüzleyin güneş marifetiyle bir balmumu gibi eriyorum ve geceleyin katılaşıyorum; beni paramparça eden ve beni kendime iade eden art ardalık; cansızlık ve miskinlik içindeki başkalaşım... Bütün okuduklarım ve öğrendiklerim buna mı varmalıydı? Uykusuz gecelerimin sonu bu mu? Tembellik coşkularımı köpürttü, iştahlarımı köreltti, kızgınlıklarımı kudurttu. Kendini bırakmayan kişi bana bir canavar gibi görünüyor:

Bırakmayı öğrenirken kuvvetlerimi aşındırıyorum ve delice heveslerimin kargısına bir Kokuşma Sanatı'nın paragraflarını çıkararak meşgalesizlik içinde talim ediyorum.

Her tarafta *isteyen* insanlar..., çapsız ya da esrarengiz hedeflere doğru koşuşturan adımların maskaralığı, çakışan iradeler, herkes bir şey istiyor, kalabalık bir şey istiyor, bilmem neye doğru yönelmiş binlerce insan. Onları izleyemezdim, hele onlara hiç meydan okuyamazdım. Şaşırıp kalının: Onlara bunca canlılığı hangi mucize vermiştir? Olağanüstü hareketlilik: Bu kadar az ette bunca hayatdoluluk ve histeri! Hiçbir kuruntunun teskin etmediği, hiçbir bilgeliğin yatıştırmadığı, hiçbir burukluğun keyfini bozmadığı o telaşe müdürleri... Tehlikelere kahramanlardan daha rahat bir biçimde meydan okurlar: iş yararlığın bilinçsiz havarileridir bunlar; Doğrudanlığın azizleridir… zamanın panayırlarındaki tanrılardır...

Bunlardan yüz çeviririm ve dünyanın kaldırımlarını terk ederim... - Bununla birlikte, fatihlere ve arılara hayranlık duyduğum, az kalsın ümitleneceğim bir zaman da oldu; ama şimdi, hareket beni şaşkına çeviriyor ve enerji beni hüzünlendiriyor. Kendini dalgalara bırakmakta, onlara karşı koymaktan daha çok bilgelik var. Kendimden yetim kalmış bir halde, Zaman'ı bir çocuksuluk ya da bir zevk noksanlığı gibi hatırlıyorum. Arzusuz, arzuları açtıracak ömürden yoksun, her zaman için kendimden sonra hayatta kalmış olmanın eminliği var bende yalnızca; daha gözkapakları açılmadan her yerde mevcut bir budalalığın kemirdiği, zihin açıklığıyla ölü doğmuş bir cenin...

NİHAİ YIPRANMA

En tiksinç sokak orospusuyla yarışan bir şey vardır; pis, aşınmış, süklüm püklüm olan ve kızgınlığı tahrik edip huzuru bozan bir şey - öfkelenmenin bir doruk noktası ve her an kullanılan bir mal: *Kelime'dir* bu; daha açık olarak da yararlandığımız *kelime. Ağaç* derim, *ev, ben, harika, aptal* derim; herhangi bir şey diyebilirdim; bütün isimlerin ve bütün sıfatların, bütün bu saygıdeğer geğirtilerin katili olacak birini düşlerim. Bazen bana, ölmüşler de hiç kimse onları gömmek istemiyormuş gibi gelir. Korkaklıktan, onlara hâlâ canlı nazarıyla bakarız ve burnumuzu tıkamadan kokularına tahammül etmeyi sürdürürüz. Hâlbuki yokturlar, artık hiçbir şey de ifade etmemektedirler. Kullanıldıktan tüm ağızları, onları yozlaştıran tüm

solukları, tüm sarfedilme fırsatlarını düşündüğümüzde, onunla kirlenmeksizin hâlâ tek bir kelime kullanabilir miyiz?

Hepsi ağızlarda çiğnendikten sonra atılır bizim önümüze: Hâlbuki başkaları tarafından çiğnenmiş bir yiyeceği yutmaya cesaret edemezdik: Söz kullanımına tekabül eden maddî fiil yüreğimizi kaldırır; yine de herhangi bir sözün altında yabancı bir tükürüğün tadını algılamamız için bir hırçınlık ânı kâfi gelir.

Dili tazelemek için insanlığın konuşmayı bırakması gerekirdi: İşaretlerden yararlanır, ya da daha etkili bir biçimde sessizliğe başvururdu. Kelime fuhuşu, onun aşağılıklaşmasının en görünür belirtisidir; artık ne eldeğmemiş bir sözcük vardır, ne de saf bir dillendirme; hatta anlamlandırılan şeyler de dahil, tekrarlana tekrarlana değer kaybeder her şey. Hiç değilse nesnelere başka bir usare vermek için, neden her nesil yeni bir ağız öğrenmesin? Kanı çekilmiş simgelerle, nasıl sevilir ve nefret edilir? Nasıl eğlenilir ve acı çekilir? “Yaşam”, “ölüm” - metafizik basmakalıplar, geçersizleşmiş muammalar... İnsan kendine yeni bir gerçeklik yanılsaması yaratmalı ve bu amaçla başka kelimeler icat etmeliydi; çünkü elindekiler kansızlaşmıştır ve can çekişme safhalarında artık aktarım mümkün değildir.

ARZUNUN CENAZE MERASİMİNDE

Her hücrede küçücük bir mağara açılmış durmaktadır... Hastalıkların nereye yerleştiklerini, mahallerini, uzuvların tanımlanmış yetersizliklerini biliriz. Ya o merkezi belli olmayan illet peki?.. Ya bin okyanusun ağırlığı altındaki o baskı? Ya o uğursuzun uğursuzu zehre yönelik arzusu?..

Yenilenmenin bayağılıkları; güneşin, yeşilliğin, usarenin kışkırtmaları... Tomurcuklar açtığında, kuşla hayvan ferahladığında, kanım dağılır... Zırdeliye, tarla sıçanının mahmurluğuna, ayının kışlarına, bilgenin kuruluğuna imrenirim; onların uyuşukluğuna karşılık, kanın berisinde cinayetler düşleyen sözde-cani hareketliliğimi verirdim. Onlardan da fazla, cinayetlerinin tam ortasında bıçaklanan o somurtkan ve zalim gerileme devri hükümdarlarını ne çok kıskanırım!

Kendimi mekâna, bir körün gözyaşı gibi bırakırım. Ben kimin iradesiyimdir? İçimdeki *isteyen,* kimdir? Bir iblisin insana karşı bir fesat tasarlamasını isterdim: Katılırdım buna. Arzularımın cenaze merasiminde kafamın karışmasından bezmiş bir halde, nihayet ideal bir bahanem olurdu;

zira Cansıkıntısı, hiçbir inanç adına yaşamayıp, hiçbir inanç adına ölmeyenlerin çektikleri azabın adıdır.

ÇÜRÜTÜLEMEZ HAYAL KIRIKLIĞI

Her şey ona doğru bollaşır, onu besler ve pekiştirir; olayları, duyguları, düşünceleri taçlandırır -bilgiçtir, söz götürmezdir-; onu kutsamayan hiçbir an, belirginleştirmeyen hiçbir atılım ve doğrulamayan hiçbir düşünce yoktur. Krallığının sının olmayan ilahtır, ona hizmet eden ve ün kazandıran mukadderattan güçlüdür; yaşamla ölüm arasındaki birleşme çizgisidir, onları bir araya toplar, birbirine karıştırır ve bununla beslenir. Onun gerekçelerinin ve doğrulamalarının yanında, bilimler bir delice hevesler yığını gibi görünür. Tiksintilerinin coşkusunu hiçbir şey azaltamazdı: Bir önermeler baharında çiçeklenen ve onun hayalci dogmatizmine, kibirli zırvalarına meydan okuyabilecek doğrular var mıdır'? Onun kesinlikleri karşısında hiçbir gençlik ateşi, hatta hiçbir zihin özürü direnemez; zaferleri de hem bilgeliğin hem cinnetin oybirliğiyle ilan edilir. Onun gedik vermeyen imparatorluğu, sınırsız hükümranlığı önünde dizlerimiz bükülür; ondan habersiz olmayla başlar her şey; her şey ona boyun eğilmesiyle biter; ondan kaçan ve ona indirgenmeyen hiçbir fiil yoktur. Şu dünyadaki son kelime'dir; bir tek o, hiç hayal kırıklığına uğratmaz...

AHLÂKÇILARIN IÇYÜZÜ

Evreni hüzünle tıka basa doldurduğumuz zaman, zihni alevlendirmek için tek bir neşe kalır bize; imkânsız olan ve nadir görülen o başdöndürücü neşe... Ümidin büyüsüne de artık ümit etmediğimiz zaman maruz kalırız: Hayat - kafayı ölüme takanlar tarafından canlılara sunulan hediye... Düşüncelerimizin yönü yüreklerimizinkiyle aynı olmadığından, ayak altına aldığımız her şeye gizliden gizliye bir eğilim besleriz. Filanca, dünya makinasının gıcırtısını kaydeder: Kubbeler'in çınlamasını fazla düşlemiş olmasındandır bu - bunları duyamadığından, sadece etraftaki patırtıyı dinleyerek alçalır. Buruk laflar incinmiş bir hassasiyetten, zedelenmiş bir incelikten gelir. Bir La Rochefoucauld'nun, bir Chamfort'un zehri, hödükler için yontulmuş bir dünyadan aldıkları rövanş olmuştur. Her burukluk bir kini saklar ve bir sistemle tercüme olunur: Kötümserlik-beklentilerini boşa çıkarmasından ötürü hayatı affedemeyen *mağlupların o zalimliği.*

Ölümcül darbeler vuran neşelilik... bir tebessümün ardında hançer gizleyen sevimlilik... Voltaire'in kimi kinayelerini düşünüyorum; Rivarol'un iyi oturtmuş olduğu kimi cevaplarını, Madam du Deffand'ın kamçı gibi yüz hatlarını, onca zarafetin ardında kendini gösteren kıkırdamayı, salonların saldırgan hafifliğini, eğlendiren ve öldüren nükteleri, aşırı bir medeniliğin içerdiği acılığı düşünüyorum... Ve lirik kanatlanmayla kinizm karışımı *ideal bir ahlâkçı* düşünüyorum taşkın ve buz gibi, yaygın ve keskin, *Yalnız Gezerin Hayallerine* olduğu kadar *Tehlikeli İlişkiler'e* de yakın, ya da içinde Vauvenargues ile Sade'ı, davranış inceliğiyle cehennemi birleştiren... Görenekleri *kendi üzerinde* gözlemlediğinden, dışarıya başvurmaya pek ihtiyacı olmadığından, kendine göstereceği en ufak dikkat ona yaşamın çelişkilerini gösterirdi; bunların tüm veçhelerini öylesine iyi yansıtırdı ki, o dikkat *gereksiz yineleme yapmaktan* utanarak dağılırdı...

Bir hiçleşme fiiline götürmeyen hiçbir *dikkat* yoktur: Klasik ahlâkçıdan Proust'a kadar, gözlemciye getirdiği bütün sakıncalarla birlikte, gözlemin mukadderatıdır bu. İnceden inceye izleyen gözün altında her şey dağılır: tutkular, her tür badireye bağlanmalar, coşkunluklar, başkalarına ve kendilerine sadık kalan basit zihinlere vergidir. "Yürekteki azıcık zihin açıklığı, onu -mış gibi yapan fikirlerin merkezi haline getirir ve âşığı Adolphe'a, tatminsizi Rend'ye çevirir. Seven kişi aşkı incelemez, harekete geçen kişi eylem üzerine hiç düşünmez: İnsanoğlunu araştırıyor olmam, olmaktan çıktığı içindir; kendi kendimi incelemem de artık "ben" olmadığımdan: Tıpkı diğerleri gibi *nesne* haline gelirim. İmanını tartan mümin sonunda terazinin üzerine Tanrı'yı koyar ve ancak yitirme korkusuyla coşkusunu ayakta tutar. Safdilliğin, bütünsel ve otantik varoluşun tam zıddında yer alan ahlâkçı, kendisiyle ve ötekilerle *karşı karşıyalık* içinde tüketir kendini: Soytarıdır, artdüşünceler mikrokozmosudur, insanların yaşamak için *kendiliğinden* kabullendikleri ve tabiatlarına kattıkları yapaylığa katlanamaz: Duyguların ve fiillerin nedenlerini dillendirir, uygarlığın benzeştirimlerinin maskesini düşürür: Onları sezinlemiş ve aşmış olmanın acısını çekmesindendir bu; zira bu benzeştirimler yaşatırlar, *yaşam'*dırlar; hâlbuki onun varoluşu, bunları seyre dalarken, var olmayan ve var olmuş olsa bile kendisine eklenen yapaylıklar kadar uzak olacak bir "tabiat" arayışı içinde yolunu yitirir. Her psikolojik

karmaşıklık, unsurlarına indirgendiğinde, açıklandığında ve teşrihe yatırıldığında, kurbanından fazla işlemcisine zarar veren bir işlem barındırır. Duygular dolambaçları izlenerek tasfiye edilir, tıpkı eğrisi dikkatle izlendiğinde atılımların tasfiye edilmesi gibi... Ötekilerin hareketleri ayrıntılandırıldığı zaman da, ilerleme içinde aklı karışan onlar olmaz... Hiç katılmadığımız her şey gayri makul görünür; ama hareket edenler ilerlemeden yapamazlar; gözlemci ise ne tarafa dönerse dönsün, ancak kendi yenilgisine mazeret bulmak için onların beyhude zaferlerini kaydeder. Sadece hayata karşı dikkatsiz kalmada hayat olmasındandır bu.

MANASTIR FANTEZİSİ

Yaşlarının ilerlediğini, parıltılarının söndüğünü, çekiciliklerinin uçup gittiğini dünyadan ve sanki kendilerinden gizlemek için kadınların çarşafa girdikleri o devirler... Erkeklerin, zafer ve ihtişamdan bıkmış bir halde, Saray’ı terk ederek sofuluğa sığındıkları devirler... *Edep yüzünden* dine dönme modası Büyük Asır’la ortadan kalkmıştır: Pascal’in gölgesiyle Jacqueline’in aksi, görünmez bir cazibe merkezi olarak, en ufak saray soylusunun, en havai güzelliğin üzerinde yayılmaktaydılar. Fakat Port-Royal’ler hepten yıkıldılar ve onlarla birlikte, ketum ve yalnız can çekişmelere elverişli yerler de... Manastırların süs merakı yok artık: Düşkünlüklerimizi kısmak için hem donuk, hem şatafatlı bir çerçeve başka nerede aranabilir? Saint-Evremond gibi bir Epikurosçu, kendi zevkine uygun, kendi muaşeret âdâbı kadar sakinleştirici ve gevşek olan bir çerçeve tahayyül ediyordu. O zamanlar, Tanrı’yı hâlâ göz önünde bulundurmak, O’nu inançsızlığa uydurmak ve yalnızlıkla sarmalamak gerekiyordu. Çaresiz bir şekilde devrini kapatmış olan, hoş şeylerle dolu bir anlaşma! Bizlere, ruhlarımız kadar boş ve mülksüz dehlizler gerekirdi, semanın yardımı olmadan namevcut bir idealin temizliği içinde mahvolmamız için; yanılsamaları kınla kınla, düşüşlerinde hâlâ lekelenmemiş kalan, görmüş geçirmiş meleklere yakışır manastır dehlizleri... Ve bir de, imansız bir ebediyete çekilmenin rağbet görmesini, hiçlik içinde hırka giyilmesini ümit etmek; hiçbir “birader” in, kendi selâmetini de ötekilerin selâmetini de küçümseyerek hiçbir şey adına konuşmadığı, sırlardan kurtulmuş bir Tarikat’ı, *imkânsız selametin Tarikatı*’nı...

ÇILGINLIĞIN ŞEREFİNE

"Better I were distract;
So should my thougts be sever'd from my griefs."

"Keşke dalgın olabilsem,
O zaman düşüncelerim kederlerimden kopardı."

Kral Lear'ın çılgınlığının Gloster'a ettirdiği feryat... Kederlerimizden *ayrılmak* için sayıklama son çaremizdir; o bize yolumuzu kaybettirdiğinde, artık kederlerimizle karşılaşmayız: Acılarımıza paralel ve hüzünlerimizin yanındadırlar, kurtarıcı bir karanlığın içinde dolanırız. Şu yaşam denilen uyuzluğa lânet okuduğumuz ve müddetin kaşıntılarından bezdiğimiz zaman, bunalımlar ortasındaki delinin kendinden eminliği bir cazibe merkezi ve model haline gelir: Yüce gönüllü bir baht bizi aklımızdan muaf tutsa! Zihin kalbin hareketlerine dikkat ettikçe, bu alışkanlıktan kurtulmadıkça hiçbir çıkış olamaz! Budalanın gecelerine, mineral acılarına, sanki bir başkası inliyormuş gibi inleme mutluluğuna; kişinin kendine yabancı olduğu, kendi çığlıklarının başka yerden geldiği bir azaba; birbirini yok ederek dansedilen ve kıkırdanan anonim bir cehenneme hevesleniyorum. Üçüncü şahısta yaşamak ve ölmek... İçimde sürgün olmak, olmuş olduğum şeye hep kayıtsız kalan ismimden ayrı durmak... -mademki hayata tahammül edebilmenin bedeli budur- nihayet cinnetin bilgeliğine ulaşmak...

KAHRAMANLARIM

İnsan gençken kendine kahramanlar arar: Benimkiler de oldu: Heinrich von Kleist, Caroline de Guenderode, Gdrard de Nerval, Otto Weininger... İntiharlarından sarhoş bir halde, sadece onların sonuna kadar gitmiş olduklarından, karşılıksız veya doyasıya yaşadıkları aşklarının, delişmen bilinçlerinin ya da felsefi sabırsızlanmalarının doğru sonucunu ölümle çıkardıklarından emindim. Bir insanın ihtirasından fazla yaşaması, onu benim gözümde horgörülmeye lâyık ve iğrenç kılmaya yetiyordu: İnsanlığın bana fazla geldiği de söylenebilir: Onda az sayıda büyük karar ve öyle bir yaşlanmaya teşnelik görüyordum ki yüz çeviriyordum; otuzuma gelmeden bu işi bitirmeye karar vermiştim. Fakat yıllar geçtiğinden, gençliğimin gururunu kaybediyordum: Her gün, bir tevazu dersi gibi, hâlâ hayatta

olduğumu, hayatın çürüttüğü insanların arasında rüyalarıma ihanet ettiğimi hatırlatıyordu bana. Artık var olmama beklentisinden bitkin düşmüştüm, bir aşk gecesinin üzerinde şafak söktüğü zaman vücudumu ortasından ayırmayı bir görev, ve iç geçirmelerdeki ölçüsüzlüğü hafızayla beş paralık etmeyi tarifsiz bir kabalık addediyordum. Ya da başka anlarda, gururu göğün tahtına çıkaran bir ferahlama içinde her şey kavranıldığında, mevcudiyetiyle zamana hâlâ nasıl hakaret edilebilirdi? O zaman da bir insanın utanmadan yerine getirebileceği tek işin bayatına son vermek olduğunu; kendini, günlerin birbirini izleyişi ve mutsuzluğun ölgünlüğü içinde küçültme hakkı olmadığını düşünüyordum. Ölümü seçenler dışında hiç kimsenin Tanrı'nın sevgili kulu olamayacağını tekrarlıyordum kendime. Şimdi bile, kendini asan bir kapıcı yaşayan bir şairden daha değerlidir gözümde. İnsan, intiharı ertelenmiş birisidir: İşte zaferi, tek mazereti. Ama bunun bilincinde değildir ve ölüm yoluyla kendilerinin üzerine çıkmaya cüret edenlerin cesaretine korkaklık yaftasını yapıştırır. Son nefese kadar gitme konusunda sessiz bir anlaşmayla birbirimize bağlıyızdır: Dayanışmamızın harcı olan bu anlaşma yine de bizi mahkûm eder: Bundan dolayı bütün ırkımız alçaklığın damgasını yemiştir. İntiharın dışında hiçbir selâmet yoktur. Tuhaf şey! Ölüm, ezelî olmasına rağmen alışkanlıklar arasına girmemiştir: *Yegâne* gerçeklik olduğundan, rağbet edilen bir şey haline gelemezdi. O halde, canlılar olarak hepimiz *geri kalmışlar*'ız...

BÖNLER

Bir adamın ağzından "doğru" kelimesinin nasıl bir vurguyla çıktığına, içine kattığı eminlik veya ihtiyat tonuna, inanma ya da kuşkulanma havasına dikkat edin; görüşlerinin tabiatı ve zihninin kalitesi konusunda aydınlanmış olursunuz. Bundan daha boş bir söz yoktur; - hâlbuki insanlar bunu bir ilâh haline getirirler ve bunun anlamsızlığını hem bir kıstasa hem de bir düşünce hedefine dönüştürürler. Avamı mazur gösteren, filozofun da itibarını düşüren bu bâtıl inanç, ümidin mantığı gaspetmesinin sonucudur. Şöyle tekrarlanır size: Doğru ulaşılmazdır; yine de aranması, ona yönelinmesi, onun için yırtınılması gerekir. - işte sizi, onu bulduğunu iddia edenlerden pek ayırmayan bir kısıtlama: Önemli olan, onun mümkün olduğuna inanmaktır: Ona sahip olmak veya ona heveslenmek, takınılan aynı tavırdan gelen iki ayrı fiildir. Şu veya bu kelime bir istisna haline getirilir: Dile

yapılan korkunç tecavüz! Doğru’dan kanaatle söz eden her insanı bön diye adlandırırım. Yedekte büyük harfli kelimeleri olmasından ve bunları safça, hilesiz ve horgörüsüz kullanmasındandır bu. Filozofa gelince, bu putperestliğe gösterdiği en ufak kibarlık onun maskesini düşürür: içindeki yurttaş, içindeki yalnızı alt etmiştir. Bir düşüncede su yüzüne çıkan ümit, hüzünlendirir ya da gülümsetir... Büyük sözlere fazla içtenlik katmada bir edepsizlik vardır: Bilgiye yönelik her coşkunun çocuksuluğu... Ve felsefenin, Doğru’yu gözden düşürerek tüm büyük harfli kelimelerden kurtulmasının vaktidir.

SEFALET: ZİHNİN UYARICISI

Zihni uyanık tutmak için sadece kahve, hastalık, uykusuzluk ya da ölüm saplantısı yoktur; sefalet de en az bunlar kadar katkıda bulunur: Tıpkı ebediyet dehşeti gibi yarın dehşeti de, aynen metafizik ürküntüler gibi para sıkıntıları da, istirahati ve kişinin kendini bırakmasını mümkün kılmaz. *Bütün aşağılanmalarımız açlıktan ölmeye karar verememememizden* gelir. Bu ödlekliğin bedelini pahalıya öderiz. İnsanlara bağlı olarak, dilencilik kabiliyeti olmadan yaşamak! Şişinen şanslılar, şu giyimli maymunlar önünde alçalmak! Yazgınızın horgörülmeye bile lâyık olmayan şu karikatürlerin insafına kalması! İçinde barındırdığı hiyerarşileri ve seviye düşmeleriyle şu gezegeni yok etme hevesini tahrik eden herhangi bir şeyi dilemenin utancıdır bu. Toplum bir dert değil bir felâkettir: İçinde yaşayabilmemiz ne enayi bir mucize! Onu kızgınlıkla kayıtsızlık arasında kalarak seyreylediğimizde, yapısını hiç kimsenin yıkamamış olması, iyilik yanlısı ümitsiz ve edepli zihinlerin şimdiye kadar onu kazıyıp temizlememiş ve izini silmemiş olması açıklanamaz bir şeydir.

Sitede bir metelik aranmakla evrenin sessizliğinden bir cevap beklemek arasında birden fazla benzerlik vardır. Yürekleri ve maddeyi cimrilik yönetir. Bu pinti varoluşa kulak asmaz! Paraları ve sırları biriktirir: Keseler, Bilinmeyen’in derinlikleri kadar ulaşılmazdır. Ama kimbilir? Belki de bir gün bu Bilinmeyen açılacak ve hazinelerini sergileyecektir; Zengin, damarlarında kan kaldıkça, asla mangırlarını topraktan çıkarmayacaktır... Utançlarını, zaaflarını, suçlarını itiraf edecektir size: Serveti hakkında yalan söyleyecektir. Her konuda içini açacaktır, yaşamını elinizde tutacaksınızdır: Ancak son sırrını, parasal sırrını paylaşmayacaksınızdır...

Sefalet geçici bir durum değildir: Her halükârda asla hiçbir şeyinizin olmayacağı; mal dolaşımının berisinde olduğunuz; soluk almak için mücadele etmek zorunda olduğunuz; havayı bile, ümidi bile, uykuyu bile fethetmenin gerektiği; toplum ortadan kalksa bile tabiatın ne daha az yüce gönüllü ne daha az bozulmuş olacağı kesinliğiyle çakışmaktadır. Yaratılış'a hiçbir babacan ilke göz kulak olmamıştır: Her tarafta saklı hazineler vardır: İşte evren yaratıcısı Harpagon, eli-sıkı ve gizleme meraklısı En Yüksek. İçinize yarın korkusunu yerleştiren O'dur: Bizzat dinin de bu terörün bir biçimi olmasına hiç şaşmamak gerekir.

Hep yoksun olanlar için sefalet, ilk ve son defa aldıkları bir uyarıcı gibidir, etkisini iptal etmeleri de mümkün değildir; ya da, yaşam üzerine her tür bilgiden önce cehennemi tasvir edebilecek, ana karnından gelen bir bilim gibidir...

UYKUSUZLUĞA YAKARIŞ

On yedi yaşındaydım ve felsefeye inanıyordum. Onunla ilişkili olmayan şeyler bana günah ya da edepsizlik gibi görünüyorlardı: Şairler mi? Nanemollaları eğlendirmeye yakışır cambazlar. Eylem mi? Kendinden geçmiş avanaklık. Aşk mı? Ölüm mü? Kavram olma şerefinden yan çizen ayaktakımı bahaneleri Ruhun güzel rayihasına lâyık olmayan bir evrenin iç bulandırıcı kokusu... Somutluk: Ne iş! Zevk almak ya da ıstırap çekmek: Ne utanç! Bir tek, soyutlamanın yüreği atıyormuş gibi görünüyordu: Kendimi hizmetçi kadın hamaratlıklarına bırakıyordum; daha asil bir nesnenin bana ilkelerimi ihlâl ettirmesi ve beni gönül düşkünlüklerinin eline teslim etmesi korkusuyla... kendi kendime tekrarlıyordum: Metafizikle bir tek genelev bağdaşabilir; ve - şiirden kaçmak için- hizmetçi kızların gözleriyle sokak orospularının iç çekişlerini kovalıyordum.

...Uykusuzluk, sen gelip de vücudumu ve gururumu sarsınca; sen ki toy hoyratı değiştirir, içgüdülerini ayrıntılandırır, rüyalarını körüklersin; sen ki istirahatle sonuçlanmış günlerden fazla bilgi saçarsın ve sızlayan gözkapaklarında isimsiz hastalıklardan veya zamanın felâketlerinden daha önemli bir olay gibi açılırsın. Sen bana sağlığın horultusunu, sesli unutkanlık içine dalmış insanları işittirdin. O sırada yalnızlığım da etraftaki karanlığı içine alıyor, ondan daha geniş bir hale geliyordu. Her şey uyuyordu, her şey her zaman için uyuyordu. Artık şafak yoktu: Bütün

zamanların sonuna kadar uykusuz kalacağım: Beni bekleyecekler, rüyalarımın açık alanlarının hesabını sormak için... Her gece diğerlerinin benzeriydi, her gece sonsuzdu. Ve kendimi bütün uyuyamayanlarla, bütün o meçhul kardeşlerle dayanışma içinde hissediyordum. Kötü yola düşmüşler ve bağnazlar gibi, bir sırrım vardı; onlar gibi her şeyin bağışlanır, verilebilir ve feda edilebilir olduğu bir topluluk oluşturabilirdim. Gözkapakları yorgunluktan ağırlaşmış halde gördüğüm ilk kişiye deha payesi veriyordum ve uyuyabilen bir zihne hiç hayranlık duymuyordum; ister Devlet, ister Sanat, ister Edebiyat şöhreti olsun. Gecelerinin intikamını almak için istirahati yasaklayan, unutkanlığı cezalandıran, mutsuzluk ve ateşi yasalaştıran bir tirana tapabilirdim.

İşte o zaman felsefeye başvurdum: Fakat karanlıkta teselli eden hiçbir fikir, uykusuz bekleyişlere de direnebilen hiçbir sistem yoktur... Uykusuzluğun tahlilleri kesinlikleri dağıtır. Böylesi bir imhadan bitap düşüp kendi kendime söyleniyordum: Uyumak ya da ölmek... uykuyu yeniden fethetmek ya da yok olmak...

Fakat bu yeniden fetih kolay bir iş değildir: Buna yaklaşıldığı vakit, gecelerin damgasını nasıl yemiş olduğumuzun farkına varırız. Sever misiniz?.. Atılımlarınız hepten bayağılaşacaktır; her “vecd”den, zevklerle dolu bir dehşetten çıkar gibi çıkacaksınız; fazla teklifsiz komşunuzun bakışlarını bir cani suratıyla karşılayacaksınız; samimî oynaşmalarına, azmış bir şehvetin tedirginliğiyle karşılık vereceksiniz; masumiyetine ise bir suçlu şiirselliğiyle; zira sizin için her şey şiir haline gelecektir, ama kabahatin şiiri olacaktır bu... Billur gibi fikirler mi? Düşüncelerin hayırlı bir biçimde bağlanması mı? Artık düşünmeyeceksinizdir: Bir taşma olacaktır; kıvamsız ve devamsız bir kavramlar lavı, kusulmuş ve saldırganlaşmış, bağırdan çıkmış kavramlar; ruh, âsabın kurbanı ve konu dışı olduğundan, tenin kendini çarptırdığı cezalar... Her şeyden ıstırap çekeceksinizdir, hem de ölçüsüzce: Esintiler size bora gibi görünecektir, dokunuşlar hançer gibi, tebessümler tokat, ıvır zıvır kıyamet gibi... - Şu ki, uykusuz geceler bitebilir, ama sizde bıraktıkları ışık sönmez: Karanlıklarda cezasız kalmadan görülmez, bunun öğrettikleri tehlikesiz bir şekilde derlenemez, güneşten artık hiçbir şey öğrenemeyecek gözler vardır, gecelere hasta olan ve bundan hiç iyileşmeyecek ruhlarda...

KÖTÜNÜN PROFİLİ

Gerektiğince kötülük yapmamış, daha ince cinayetler ve intikamlar gerçekleştirmemiş olmasını, tepesine fırlayan kanın buyruklarına itaat etmemiş olmasını neye borçludur? Asabına mı? Terbiyesine mi? Muhakkak ki hayır, hele doğuştan gelen bir iyiliğe hiç borçlu değildir bunu; bir tek ölüm fikrinin mevcudiyetine borçludur. Hiç kimsenin hiçbir şeyini bağışlamamaya meyilli olduğundan herkesi bağışlar, en ufak küfür içgüdülerini tahrik eder, bir sonraki anda da unutur onları. Kendi cesedini tahayyül etmek ve bu usulü ötekilere uygulamak, aniden yatışması için yeter ona: çürümekte olan şeyin çehresi onu iyi -ve ödlek- kılar. İç karartıcı saplantılar olmaksızın hiçbir bilgelik (ne de hayırseverlik) olmaz. Var olduğundan dolayı gurur dolu olan sağlıklı insan öç alır, kanını ve sinirlerini dinler, önyargıları özümler, karşılık verir, tokat atar ve öldürür. Ama ölüm ürküntüsüyle harap olmuş zihin, dışarıdan gelen dileklere artık tepki vermez: Fiilleri taslak halinde ve yarım bırakır; onuru düşünür ve yitirir onu... tutkularda dener kendini ve onları teşrihe yatırır. Hareketlerine eşlik eden bu ürküntü diriliklerini zayıflatır; arzuları evrensel anlamsızlığın görüntüsü altında son nefeslerini verir. Bir kanaatten dolayı değil de zoraki kinci olduğu için, entrikaları ve cinayetleri infaz esnasında durmuştur; bütün insanlar gibi o da içinde bir cani saklamaktadır, ama içine tevekkül işlemiş bir canidir bu ve düşmanlarını vuramayacak ya da kendine yeni düşmanlar edinemeyecek kadar bezgindir. Alnını hançere yaslayıp düşünür ve tecrübe etmeden bütün cinayetlerden hayal kırıklığına uğramış gibidir; herkes tarafından iyi olduğuna hükmedildiğinden, öyle olmak ona beyhude görünmese kötü olurdu.

HOŞGÖRÜ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Yaşam işaretleri: zalimlik, fanatizm, hoşgörüsüzlük. Gerileme işaretleri: canayakınlık, anlayışlılık, bağışlayıcılık... Bir kurum kuvvetli içgüdülere dayandığı müddetçe ne düşman ne ayrılıkçı kabul eder: Katleder onları, yakar ya da içeri kapatır. Odun yığınları, idam sehpaları, hapishaneler! Bunları fenalık değil kanaat icat etmiştir, herhangi bir tam kanaat. Bir inanç mı yerleşmektedir? Er veya geç bunun “doğruluğumu polis temin edecektir. İsa’nın -insanlar arasında zafere ulaşmak istediği andan itibaren- Torquemada’yı öngörmüş olması gerekmiştir - Hıristiyanlığın *tarihe*

tercüme edilmiş kaçınılmaz sonucu. Ve Tanrı Kuzusu İsa, müstakbel savunucusunu, çarmıhının işkencecisini öngörmemişse, o zaman lakabını hak etmektedir, Kilise Engizisyon aracılığıyla hâlâ büyük bir hayat dolulukta olduğunu ispat etmiştir; krallar da keyifleri aracılığıyla... Bütün otoritelerin kendi Bastille'leri vardır: Bir kurum ne kadar güçlenirse, insanilikten de o kadar uzaklaşır. Bir devrin enerjisi, içinde acı çeken varlıklarla ölçülür; zaman içinde her başarının ilk özelliği de hayvansılık olduğundan, dini ya a siyasî bir inanış, o enerjinin yarattığı kurbanlarla kendini gösterir. Bir fikrin baskın çıktığı yerde kafalar kesilir; ancak başka fikirlerin ve bu fikirleri tasarlamış ya da savunmuş olan kafaların hilâfına baskın çıkabilir o.

Tarih kuşkuculuğu doğrular; bununla birlikte, ancak kuşkuculuğu ayaklar altına alarak *olur* ve *yaşar;* şüpheden hiçbir olay doğmaz, ama olayların bütün değerlendirmeleri şüpheye yöneltir ve şüpheyi haklı çıkarır. Yeryüzünün en yüce lütfu olan hoşgörünün, aynı zamanda onun en büyük derdi de olması demektir bu. Bütün bakış açılarının, en uyumsuz inançların, en çelişik düşüncelerin kabul edilmesi, peşinen genel bir bezginlik ve kısırlık halini varsayar. Şu mucizeye varılır: Rakipler bir arada yaşar - ama tam da artık rakip olamamalarındandır bu; zıt doktrinler birbirlerine meziyetler atfederler, çünkü hiçbirinde kendini gösterecek dirilik yoktur. Bir din, kendini dışlayan doğruları hoşgördüğü zaman tükenir; artık adına öldürülmeyen bir tanrı da gerçekten ölmüş demektir. Bir mutlak dağılır gider: Yeryüzü cennetinin hayal meyal bir parıltısı belirir... firari parıltı, zira hoşgörüsüzlük insanî şeylerin yasasını teşkil eder. Topluluklar ancak tiranlıklar altında sağlamlaşır, yüce gönüllü bir rejimde de çözülüp dağılır - o zaman, bir enerji sıçramasıyla özgürlüklerini boğmaya ve kaba ya da taç giymiş gardiyanlarına tapmaya koyulurlar.

Ürküntü devirleri sükûnet devirlerini bastırır; insan, olay bolluğundan ziyade olay yokluğundan rahatsız olur; Tarih de onun can sıkıntısını reddetmesinin kanlı ürünüdür.

GİYİM KUŞAM FELSEFESİ

Düşüncelerim nasıl bir şefkat ve nasıl bir kıskançlıkla çöldeki keşişlere ve kiniklere dönüyor! En ufak nesneye bile sahip olmaktan tiksinmek: şu masa, şu yatak, şu pılıpırtı... Giysi bizimle hiçlik arasına girer.

Vücudunuza bir aynada bakın: Ölümlü olduğunuzu anlayacaksınız. Parmaklarınızı kaburga kemiklerinizin üzerinde bir mandoline dokunur gibi gezdirin: Mezara ne kadar yakın olduğunuzu göreceksiniz. Giyimli olduğumuz içindir ki ölümsüzlükle böbürleniriz: Bir kravat takıldığında nasıl ölünebilir? Giyinip süslenen ceset kendini iyi tanımamaktadır ve ebediyeti hayal ederek bunun yanılsamasını sahiplenmektedir. Et iskeleti örter, giysi eti örter: Tabiatın ve insanın ince kaçamakları, içgüdüsel ve itibarî aldatmacalar: Bir *beyefendi* çamurdan ve tozdan yoğrulmuş olamazdı... İtibar, saygıdeğerlik, kibarlık -çaresizlik karşısında bir sürü kaçış yolu. Bir şapka taktığınızda, ana kamında günler geçirdiğiniz ya da solucanların yağlarınızı tıka basa yiyecekleri kimin aklına gelir?

...Şu çulları bunun için bırakacağım ve ömrümün maskelerini atarak, ötekilerle birlikte kendime ihanet etmekten canımın çıktığı bu zamandan kaçacağım. Vaktiyle, kendi kendileriyle özdeşleşmek için yalnızlar her şeyden yüz çeviriyorlardı: Çölde ya da sokakta, yoksunluklarından benzer biçimde haz alarak en yüce servete ulaşıyorlardı: Ölülere denk oluyorlardı...

UYUZLAR ARASINDA

Tembelliğin vicdan azaplarını yatıştırmak için, alçalmaya ve bayağılaşmaya sabırsızlık duyarak kenar mahallelere saparım. Cafcaflı, pis kokulu, kıkırdayan o baldırı çıplakları tanırım; onların pisliklerine batarak, çalçenelikleri kadar, tiksinç ağız kokularının da tadını çıkarının. Başaranlara karşı acımasızdırlar, dünyanın en hazin gösterisini sunsalar bile, hiçbir şey yapmamadaki dehaları zorla hayran bırakır: yeteneksiz şairler, müşterisiz kızlar, meteliksiz iş adamları, salgı bezleri olmayan âşıklar, hiç kimse tarafından istenmeyen kadınlar cehennemi... İşte nihayet insanın negatif bitişi, derim kendime; işte tanrıyla akrabalık iddiasında olan o varlığın çıplak hali; acınacak durumda bir mutlak kalpazanı... Buraya varmalıydı, kendine benzeyen bu surete, tanrının hiç el sürmediği çamura, huyunu suyunu hiçbir meleğin değiştiremediği hayvana, homurdanmalar arasında doğurulmuş sonsuz bir spazmdan çıkan cana... Sonlarına gelmiş spermlerin o sağır ümitsizliklerine, türün o kasvetli çehrelerine bakarım. Kendimi temin ederim: Katedecek yolum vardır daha... Sonra, korkarım: Ben de bu kadar aşağı düşecek miyim? Şu dişleri dökülmüş kocakarıdan nefret ederim, şu mısrasız kafiyeciden, şu aşkta ve işte kifayetsizlerden, ruhun ve

tenin şu onursuzluk örneklerinden... İnsanın gözleri beni yerle bir eder - o enkazlarla temas içinde bir kibir yenilenmesi bulmak isterim: Ölmediğine sevinmek için tabut içinde çalım satan bir canlının hissedebileceğine benzer bir ürpertiyi götürürüm beraberimde...

BİR FİKİR YATIRIMCISI ÜZERİNE

Her şeye el atar, her şey de ona iyi gelir; çağdaşı olmadığı hiçbir şey yoktur. Zihnin hünerlerinde bunca dirilik, ruhun ve modanın tüm sektörlerine -metafizikten sinemaya kadar- yanaşmada bunca rahatlık göz kamaştırır, göz kamaştırmalıdır. Ona hiçbir mesele dayanmaz, hiçbir olgu yabancı değildir; onu ilgisiz bırakan hiçbir eğilim yoktur. Tek bir sırrı olan bir fatihtir: *Heyecan noksanlığı*. Her ne olursa olsun, hiçbir vurgu eklemediği için yüz yüze gelmek hiç koymaz ona. İnşa ettikleri harikadır, ama tadı tuzu yoktur: Onlarda kategorilerle mahrem tecrübeler sıkış tıkıştırlar; bir felaket fişleme kutusu ya da bir endişe kataloğu gibi yerleştirilmişlerdir. Orada insanın serüvenleri, parçalanmasının şiiriyle birlikte sınıflandırılmıştır. Devasızlık orada sistem haline gelmiştir, hatta geçit yapmaktadır, hakikî bir bunaltı imalathanesi olarak alelade bir dolaşım nesnesi gibi sergilenmektedir. Halk onu kefil gösterir; bulvar nihilizmiyle işsiz güçsüz takımı ondan beslenir.

Sonsuz derecede boş ve harikulâde bir biçimde gür olan bahtsız düşünürdür; düşüncesini sömürür, onun bütün dudaklarda olmasını ister. Onun peşinde hiçbir mukadderat yoktur: Materyalizm döneminde doğmuş olsa, onun basitliğini izler ve ona akla hayale gelmez bir yaygınlık kazandırırdı; romantizmden bir hayaller külliyatı oluştururdu; ilahiyat döneminin tam ortasında ortaya çıkmış olsa, Tanrı'yı herhangi bir kavram kadar iyi evirir çevirirdi. Büyük meselelere cepheden yaklaşmadaki ustalığı şaşkına çevirir: Bunda her şey dikkat çekicidir, otantiklik hariç her şey. Temelden şair-karşıtı olduğundan, hiçlikten söz ederse bunun ürpertisini taşımaz; tiksintileri düşünülmüştür; azgınlıkları denetim altındadır ve sanki sonradan icat edilmiş gibidir - ama tabiatüstü bir biçimde etkili iradesi aynı zamanda o kadar açık zihinlidir ki *isteseydi* şair olabilirdi; şunu ekleyeyim ki çok ısrar etse aziz de olurdu... Ne tercihi ne peşin hükmü olduğundan, fikirleri kazaen ortaya çıkarlar; bunlara inanmasına hayıflanılır: Düşüncesinin sadece seyri ilgi çekicidir. Onu kürsüde vaaz verirken işitsem

şaşmazdım, o kadar hakikîdir ki tüm doğruların ötesine yerleşir, onlara hâkim olur ve hiçbiri onun için elzem ya da organik değildir...

Bir kâşif gibi ilerleyerek alan üstüne alan fetheder; en az düşünceleri kadar adımları da birer yatırımdır; beyni içgüdülerine hiç düşman değildir; arzuları felç eden o nefret dolu nefs köreltmeyi de bezginliği de hiç hissetmediğinden, ötekilerin üzerinde yükselir. Bir devrin evlâdıdır ve onun çelişkilerini, boşuna kaynaşmasını dışa vurur; o devri fethetmek için atıldığında da buna onca sebat ve inat katar ki başarısı ve şöhreti yatağanınkilerle denk olur; ve şimdiye kadar zihnin tiksindiği ya da tanımadığı yollarla itibarını iade eder ona.

MİZAÇ GERÇEKLERİ

Duygusallık, karakter ve yoğunluktan yoksun olan ve zamanlarının kalıbına göre biçimlenen düşünürlerin karşısına, ne zaman ortaya çıkarsa çıksın kendi kendisine benzeyen, dönemini kafasına takmayan, düşüncelerini kendi zeminlerinden, kusurlarına özgü ebediyetten çıkarttıkları *hissedilen* başkaları dikilir. Ortamlarının sadece dışını, bazı üslûp özelliklerini, verili bir evrimin hususî mahiyetlerini alırlar. Mukadderatlarına düşkündürler, kıyamete ve psikiyatriye yakın trajik ve yalnız kaynaşmaları, infilâkları çağrıştırırlar. Bir Kierkegaard, bir Nietzsche - en sıradan dönemde bile ortaya çıkmış olsalar, ilhamları daha az titretici ya da daha az alevlendirici olmazdı. Kendi alevleri içinde can verdiler; birkaç yüzyıl erken gelseler, meydanda yakılırlardı: Genel gerçekler karşısında ayrılıkçılığa yazgılıydılar. İnsanın kendi ateşine batması ya da kendisi için hazırlanan bir ateşte yanması pek önemli değildir: *Mizaç gerçeklerinin* bedeli şu veya bu şekilde ödenmelidir. Bağır, kan, rahatsızlıklar ve zaaflar bu gerçekleri doğurmak için el ele verirler. Öznelliğin damgasını yiyen tüm bu gerçeklerin ardında bir *benlik* olduğu algılanır: Her şey itiraf haline gelir: En sıradan bir ünlemin kökeninde tenin bir çığlığı bulunur; görünürde gayri şahsî bir teori bile ancak yazarına, onun sırlarına ve ıstıraplarına ihanet etmeye yarar: Onun maskesi olan hiçbir evrensellik yoktur: Mantığa varıncaya kadar her şey onun otobiyografisine mazeret olur; ‘‘benliği” fikirleri pisletmiştir, bunaltısı kıstas, yegâne gerçeklik haline dönüşmüştür.

DERİSİ YÜZÜLMÜŞ

Ona kalan yaşam, aklının kalanını yok eder. Ivır zıvır da âfetler de -bir sineğin geçmesi ya da gezegenin krampları- benzer biçimde telaşa düşürür onu. Alev alev sinirleriyle, yeryüzünün camdan olmasını ve paramparça edilmesini istemiştir; yıldızları da tek tek toz haline getirmek için nasıl bir susamışlıkla atılmıştır... Gözbebeklerinde cinayet parıltısı vardır; elleri boğmak için boşuna kasılır: Hayat bir cüzzam gibi aktarılır: tek bir cani için fazla yaratık vardır. Var olmaktan hoşlanan her şeyden intikam almak istediğinden, kendini öldüremeyen kişinin tabiatına sahiptir o. Bunu hiç başaramadığı için de imkânsız yok oluşun tedirgin ettiği bir lanetli gibi sıkıntıdan patlar. Şeytan ıskartaya çıktığı için, ağlar, göğsünü döver, başını örter; dökmek istediği kan, ilerlemekte olan ırklar tarafından üretilen o ümit salgısından tiksintisini yansıtan yanaklarını pek kızartmaz. Yaratılıştın ömrüne suikastta bulunmak en büyük düşü olmuştur... Bundan vazgeçer, kendi içinde harap olur ve başarısızlığının ağıdına bırakır kendini: Başka bir aşırılık düzeni gelir bundan. Derisi yanar: Evreni bir ateş kateder; beyni tutuşur: Hava yanıcıdır. Dertleri yıldızlara kadar yayılır; kederleri kutupları titretir. Varoluşu anıştıran her şey, en ufak yaşam soluğu bile, kürelerin uyumlarını ve dünyaların hareketini tehlikeye atan bir feryat koparır ondan.

KENDİNE KARŞI

Bir zihin bizi ancak bağdaşmazlıklarıyla, hareketlerinin gerilimiyle, fikirlerinin eğilimlerine ters düşmesiyle çeker. Uzun seferlere çıkan Marcus Aurelius, imparatorluk fikrinden ziyade ölüm fikri üzerine eğilir; Julianus, imparator olduğunda tefekkür yaşamını özler, bilgelere özenir ve gecelerini Hıristiyanlar’a karşı yazılar yazmakla geçirir; Luther, bir vandal hayat doluluğuyla günah saplantısına dalar ve sıkıntıdan patlar, incelikleriyle kabalığı arasında bir denge de kuramaz; kendi içgüdüleri hakkında yanılan Rousseau ise sadece içtenliğinin fikriyle yaşar; tüm eseri kuvvet için yazılmış bir güfte olan Nietzsche, dokunaklı bir yeknesaklıktaki silik bir varoluş sürdürür...

Zira bir zihin ancak istedikleri hakkında, sevdiği ya da nefret ettikleri hakkında yanıldığı ölçüde önemli olur; *birçok* olduğu için, *kendini* seçemez. Sarhoşluğa kapılmayan bir karamsar, acılık taşımayan bir ümit propagandacısı ancak horgörüye lâyık olur. Geçmişine, görgülülüğe, mantığa ya da dikkatliliğe hiç ilgi göstermeyen kişi, kendisine

bağlanılmasına lâyıktır sadece: Olaylara bir başarısızlık artdüşüncesiyle dalan bir fatih, ya da içindeki var kalma içgüdüsünü yenmemiş bir düşünür nasıl sevilir? Kendi yararsızlığına saplanıp kalmış kişi, artık bir hayatı olmasını arzulamaz... Bir hayatının olup olmaması başkalarını ilgilendirecektir. Kendi çalkantılarının havarisidir, artık ideal bir zatiyetle kendini meşgul etmez; tek doktrini mizacıdır, tek bilgisi de ömrünün kaprisi...

BİR TAPINMA USÛLÜNÜN YENİDEN CANLANMASI

İnsanlık vasfımı *aşındırmış* olduğumdan, artık hiçbir şey bana yaramaz. Her tarafta, ümitlerini melemek için toplaşan ideal sahibi hayvanlar fark ediyorum... Hiç beraber yaşamamış olanları bile hayaletler gibi buna mecbur ediyorlar, yoksa azizlerin “ruh birliği” hangi amaçla tasarlanmış olabilir?.. Hakikî bir yalnızın peşinde çağları gözden geçiriyorum ve orada İblis’ten başka kimseye rastlamıyorum ve bir tek İblis’i kıskanıyorum... Yalan Ruhu, Karanlıklar Prensi, Lanetli, Hasım - yalnızlığına gölge düşüren isimleri hatırıma getirmek nasıl hoşuma gidiyor! Gün be gün sürüldüğünden beri de ona nasıl candan bağlanıyorum! Onu ilk haline getirebilseydim keşke! Tüm *inanma* yeteneksizliğimle O’na inanıyorum. Meclisi elzem bana: Yalnız varlık *en yalnıza*, Yalnız’a doğru gider... Ona yönelmeye zorunluyum: Hayran olma gücüm -meşgalesiz kalma korkusundan- beni buna mecbur ediyor. Modelimin karşısındayım işte: Ona bağlanarak, yalnızlığıma hiç tam olmamasının cezasını veriyorum, onu aşan başka bir yalnızlık yoğuruyorum: Benim *mütevazı* olma tarzım da bu...

Elden geldiğince Tanrı ikame edilir; zira her tanrı iyidir, yeter ki büyük bir yalnızlık arzumuzu ebediyet içinde sürdürsün...

BİZ, MAĞARA ADAMLARI...

Değerler hiç birikmezler: Bir nesil ancak önceki nesilde yegâne olan şeyi ayaklar altına alarak *yenilik* getirir. Devirlerin birbirini izlemesi söz konusu olduğunda daha da doğrudur bu: Rönesans Ortaçağ’ın derinliğini, kuruntularını, vahşet tarzını “kurtaramamıştır”; Aydınlanma Çağı da Rönesans’tan, şeklü şemailine damgasını vuran duygusallık olmadan sadece evrensellik duygusunu korumuştur, modern yanılsama, oluşun baygınlıklarına daldırmıştır insanı: Ebediyet içindeki dayanaklarını,

“cevheri”ni kaybetmiştir orada. Her fetih -manevî veya siyasî- bir kayıp icap ettirir; her fetih... ölümcül bir *tasdiktir.* Sanat alanında -zihin yaşamı’ndan bahsedilebilen tek alanda- bir “ideal” ancak kendinden önce gelenin yıkımı üzerinde kurulur: Her hakikî sanatçı seleflerine ihanet eder... Tarihte *üstünlük* yoktur hiç: cumhuriyet-monarşi; romantizm-klasisizm; liberalizm-güdümcülük; doğalcıIık-soyut sanat; akıldışıcılık-entelektüalizm; - tıpkı düşünce ve duygu akımları gibi kurumlar da eşdeğerdedir. Bir zihin biçimi başka birinin yükünü üstlenemez; ancak *dışlama* yoluyla *bir şey* olunur: Hiç kimse düzenle düzensizliği, soyutlamayla doğrudanlığı, atılımla mukadderatı bağdaştıramaz. Sentez dönemleri hiç yaratıcı değildir: Başkalarının coşkularını *özetlerler;* bulanık ve kaosvâri bir özenir bu -zira her tür seçmecilik bir *son* alâmetidir.

Her ileri adımın ardından bir geri adım gelir: Tarihin kısır kıpırdaklığıdır bu ...duraklamalı oluş. İnsanın kendini ilerlemenin seraplarıyla oyalamış olması onun incelik iddialarını gülünçleştirmektedir. İlerleme mi? Belki sıhhatte buluruz bunu... Ama ya başka yerde? Bilimsel keşiflerde mi? Uğursuz bir zaferler külliyatından başka şey değillerdir... Taş çağıyla modern araçlar çağı arasında, kim *temiz yüreklilikle* tercih yapabilirdi? İkisinde de maymuna aynı derecede yakınızdır, vaktiyle ağaçlara tırmandığımız sebeplerle bulutları aşıyoruz: *Meraklılığımızın* araçları -saf veya cinai- değişmiştir sadece; daha çeşitli biçimlerde yırtıcılaşmışızdır da - dönüşmüş reflekslerle. Bir dönemi kabul veya reddetmek salt kapristir: Tarihi *yekpare olarak* kabul veya reddetmek gerekir. İlerleme fikri bizi zamanın dorukları üzerinde kendini beğenmişlere çevirir; ama o doruklar hiç yoktur: İninde ürküntüyle titreyen mağara adamı, gökdelenlerde de hala titremektedir. Mutsuzluk sermayemiz çağlar boyunca el değmeden kalır; bununla birlikte atalarımız karşısında bir avantajımız vardır: Yıkımımızı daha iyi düzenlemiş olduğumuz için bu sermayeyi daha iyi bir *yatırımda kullanmış* olma avantajı.

BİR BAŞARISIZLIĞIN ŞEKLÜ ŞEMAİLİ

Bakkallar ve kiliseler canavarımsı düşlerle doludur: Oralarda sayıklamasız yaşayan hiç kimseye denk gelmedim. En ufak arzunun ardında bir zırva kaynağı bulunduğundan, tımarhaneyi haketmek için kendini hayatta kalma içgüdüsüne uydurmak kâfidir. Hayat - maddeyi sarsan cinnet krizi... Soluk

alırım: İçeri kapatılmam için yeter bu. Ölümün berraklıklarına ulaşamadığımdan, günlerin gölgesinde sürünürüm ve ancak artık olmama iradesiyle *olurum.*

Vaktiyle mekânı bir yumrukta un ufak edebilmeyi, yıldızlarla oynayabilmeyi, müddeti durdurabilmeyi ya da nazlanma göre çekip çevirebilmeyi düşlüyordum. Büyük kaptanlar bana büyük utangaçlar gibi görünüyordu, şairler de zavallı kekemeler gibi; şeylerin, insanların ve sözcüklerin bize karşı gösterdiği direnci hiç bilmediğimden ve evrenin mümkün kıldığından fazlasını *hissettiğimi* zannettiğimden, kendimi şaibeli bir sonsuzun, sonuca bağlanamayan bir ergenlikten çıkan bir kozmogoninin insafına bırakıyordum... Kendini canı gönülden bir tanrı hissetmek ne zahmetsiz bir iştir; ruhen öyle olmak da ne zordur! Ve ne miktarda bir yanılsamayla doğmuş olmalıyım ki her gün bir tanesini yitirebiliyorum! Hayat, burukluğun tahrip ettiği bir mucizedir.

Beni cesedimden ayıran mesafe, benim için bir yaradır; bununla birlikte yine de mezarın cazibesine hevesleniyorum boşuna: Elden hiçbir şeyi çıkaramadığımdan ve debelenmeyi bırakamadığımdan, içimdeki her şey solucanların içgüdülerim nezdinde işsiz kalacaklarına temin ediyor beni. Hayatta da ölümdeki kadar yeteneksiz olduğumdan, kendimden nefret ediyorum, bu nefret içinde de başka bir hayat, başka bir ölüm düşlüyorum. Hiç görülmediği gibi bir bilge olmayı istemiş olduğum için, deliler arasında bir deliyim sadece...

ALT-İNSANLAR GEÇİDİ

Yollarının dışına, içgüdülerinin dışına çıktığından, insan sonunda bir açmaza düşmüştür. Merhaleleri aşıp geçmiştir... sonunu yakalamak için; geleceksiz hayvandır, idealine batmıştır, kendi oyununda kaybolmuştur. Durmadan kendini aşmak istediğinden, donup kalmıştır; elinde de kaynak olarak sadece çılgınlıklarını özetlemek, onların kefaretini ödemek ve onlardan hâlâ başka çılgınlıklar çıkarmak kalmaktadır...

Bununla birlikte, kendine bu kaynak bile yasak olanlar vardır: “İnsan olma alışkanlığını kaybettiğimizden,” derler, “hâlâ bir kabileye, bir ırka, herhangi bir soya ait miyiz? Hayat önyargımız olduğu müddetçe, bizi ötekilerle aynı düzeye koyan bir hatayı benimsiyorduk... Fakat türden firar ettik... Zihin açıklığımız, kemik yapımızı kırarak bizi pörsük bir varoluşa

indirgedi — maddenin üzerinde gerinerek onu salyasıyla kirleten omurgasız ayaktakımı. Uyuşuklar arasına geldik işte; melekelerimizi ve düşlerimizi fena aşındırmamızın bedelini ödediğimiz o gülünç sona vardık işte... Hayat bize hiç nasip olmadı: Onun sarhoşu olduğumuz anlarda bile bütün sevinçlerimiz onun üzerinden taşmalarımızdan geliyordu; intikam alarak bizi alt tabakalarına doğru sürüklüyor: bir alt-yaşama doğru giden alt-insanların geçit törenine...”

QUOUSQUE EADEM?

Altında doğduğum yıldıza hepten lâ.net olsun; onu hiçbir gökyüzü korumasın, şerefsiz bir toz yığını gibi mekânın içinde ufalansın! Beni yaratıkların arasına iten hain an da Zaman’ın listesinden ilelebet silinsin! Arzularım, ebediyetin gündelik olarak alçaldığı bu yaşam ve ölüm karışımıyla uyuşamaz artık. Gelecekten bezmişim, onun günlerini katetmiş ve ona karşı kabımdan taşınışım, yanılsamalarımı hükümsüzleştirmem onları daha iyi tahrik etmek içindir. Öngörülemez -ve hâlbuki her şeyin kendini tekrar ettiği- bir evrendeki o azgınlaşmanın sonu hiç gelmeyecek mi yani? Daha ne kadar zaman kendimize, “İlâhlaştırdığım bu yaşamdan tiksiniyorum,” diyeceğiz. Sayıklamalarımızın boşluğu hepimizi yavan bir mukadderata boyun eğen tanrılara çeviriyor. Bizzat Kaos bile ancak bir kargaşa sistemi-olabilirken, şu dünyanın simetrisine niçin hâlâ başkaldırıyoruz? Alınyazımız kıtalar ve yıldızlarla çürümek olduğundan, mütevekkil hastalar gibi ve çağların sonuna kadar, öngörülmüş, ürkütücü ve beyhude bir meraklılığı peşimiz sıra sürükleyeceğiz.

Notlar

[←1]

Kuşkuculuk okulunun MÖ. 365-275 yıllarında yaşamış olan kurucusu. (ç.n.)

[←2]

Dini sırları açıklamak için yapılan törenler. (ç.n.)

[←3]

Sırasıyla Almanca, İngilizce ve Portekizce’de “özlem”. (ç.n.)

[←4]

Tanrılarla savaştığı için Zeus tarafından gökkubbeyi omuzlarında taşımaya mahkûm edilen dev. (ç.n.)

[←5]

Güneş bezgini. (ç.n.)

[←6]

Hinduizm’in kutsal metinleri. (ç.n.)

[←7]

Marsilyalılar palavracılıklarıyla ünlüdür. (ç.n.)

[←8]

Çok katı kuralları olan bir tarikatın üyesi. (ç.n.)

[←9]

Kayıp nesil. (ç.n.)

[←10]

İncil’in “Her şey beyhude,” diyen bölümü Ecclésiaste’a atıf. (ç.n.)

[←11]

İspanyol soylusu, *Don Kişot*. (ç.n.)

[←12]

Dünyadan el etek çekmeyi, kendini kayıtsız şartsız Tanrı iradesine bırakmayı öngören dünya görüşü, (ç.n.)

[←13]

Sainte-Beuve'ün 17, yüzyılda Paris'teki entelektüel yaşamın bir tablosunu çizen altı ciltlik eseri. (ç.n.)